

Enrico Mattievich

Πέμπτη εκατονταετηρίδα της ανακάλυψης της
Αμερικής απο το Χριστόφορο Κολόμβο

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΛΑΣΗ

Η ΑΝΑΚΑΛΥΨΗ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ

Στα ερείπια του λαβύρινθου του Τσαβίν στις Άνδεις το κλειδί για να
αποκρυπτογραφήσουμε το κρυμμένο νόημα των Ελληνικών μύθων

ΕΚΑΤΗ

**ΕΚΔΟΣΗ
Γ**

Για ποιο λόγο πάλι να ανακαλυφθεί η Αμερική από το Χριστόφορο Κολόμβο

Εδώ και πέντε αιώνες οι μελετητές της Αμερικής σημειώνουν καταπληκτικές συγκρίσεις μεταξύ των μύθων, ιεροτελεστιών και παραδόσεων των αμερικανικών λαών με αυτούς του «Παλαιού Κόσμου». Σήμερα οι ειδικοί στην προϊστορία έχουν αρκετές αποδείξεις για επισκέψεις στην Αμερική πριν από τον Κολόμβο. Κεραμικά τεμάχια αναγνωρισμένα του πολιτισμού Τζομόν (Jomon) της Ιαπωνίας, τα οποία βρέθηκαν στον Ισημερινό και έχουν ηλικία 4.500 ετών, είναι οι παλαιότερες υλικές αποδείξεις από επισκέψεις μέσω του Ειρηνικού. Στα βόρεια παράλια του Ατλαντικού, εκτός από τον αρχαιολογικό χώρο που ανεκαλύφθη στη Νέα Γη και που αποδεικνύει τον βόρειο αποικισμό μετά το πρωτοπόρο ταξίδι στην Αμερική του Ληφ Έρικσον (Leif Erikson) στις αρχές του 11ου αιώνα, βρέθηκαν διάφορα αντικείμενα και κτίσματα από πέτρα ακόμα πιο παλιά μαζί με επιγραφές που αποδίδονται στους Κέλτες, Φοίνικες και Λίβους, τα οποία αποδεικνύουν, ότι εξερευνητές και θαλασσοπόροι διασχίζουν τον Ατλαντικό εδώ και χιλιάδες χρόνια. Με την εμφάνιση της αρχαιολογίας τον περασμένο αιώνα, μαζί με τις ανωτέρω αναφερόμενες συγκρίσεις προστέθηκαν διάφορες άλλες, καλλιτεχνικές, βοτανικές, γλωσσικές και αρχαιολογικές, οι οποίες τείνουν υπέρ μιας παλαιότερης ελληνο-φοινικικής μετανάστευσης στην Αμερική. Όμως οι υπερασπιστές τους δεν έβρισκαν απάντηση στο κυριότερο ερώτημα των αντιτιθεμένων. Λοιπόν... για ποιο λόγο δεν υπάρχουν ενδείξεις για την ύπαρξη της Αμερικής στα φιλολογικά κείμενα του Παλαιού Κόσμου; Στο **ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΛΑΣΗ** ο καθηγητής Ενρίκο Ματτίεβιτς παρουσιάζει γραπτά ντοκουμέντα του Παλαιού Κόσμου, στα οποία τόσο αποσκοπούν οι ιστοριογράφοι και γεωγράφοι και τα οποία μιλούν για την πριν από το Κολόμβο Αμερική.

ISBN 960-7437-15-2

ο ENRIKO MATTIEBITZ γεννήθηκε το 1938, στην ιταλική πόλη της Φιούμε (Fiume), η σημερινή Ριγιέκα της Κροατίας. Το '49, μετανάστευσε στο Περού, υιοθετώντας τη Περουβιανή υπηκοότητα.

Απόφοιτος στην Φυσική και τα Μαθηματικά εργάστηκε στο Γεωφυσικό Αστεροσκοπείο του Χουανκάγιο (Huancayo), σε 3.200 μ. υψόμετρο και υπήρξε καθηγητής της Φυσικής στο Εθνικό Πανεπιστήμιο Μαγιόρ ντε Σαν Μάρκος (Universidade Nacional de Sao Marcos) στην Λίμα.

Ήρθε στην Βραζιλία το '69 για μεταπτυχιακές σπουδές στο Βραζιλιάνικο Κέντρο Φυσικών Μελετών (Centro Brasileiro de Pesquisas Fisicas) αποκτώντας τον βαθμό του Διδάκτορα στην Φυσική το '79. Συνέχισε την πανεπιστημιακή του καριέρα στο Ίδρυμα της Φυσικής του Ομοσπονδιακού Πανεπιστημίου του Ρίο ντε Ζανέιρο (Instituto de Fisica da Universidade do Rio de Janeiro), όπου εργάζεται σήμερα. Πραγματοποίησε διάφορες μελέτες Φυσικής εφαρμοζόμενες στην Ορυκτολογία, Παλαιοντολογία και Αρχαιολογία, δημοσιεύοντας εργασίες σε διάφορα επιστημονικά περιοδικά διεθνούς κυκλοφορίας.

Ξεκινώντας από μια επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο του Τσαβίν ντε Χουαντάρ (Chavin de Huantar), το '81, εξαιτίας της παράξενης τέχνης αυτού του περουβιανού πολιτισμού, αφιερώθηκε επίσης στην μελέτη της συγκριτικής Αρχαιολογίας και Μυθολογίας. Το αποτέλεσμα αυτής της έρευνας εκτυπώνεται για πρώτη φορά, εξ ολοκλήρου, στο παρόν έργο, από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΟΜΙΛΙΖΕΤΙΒΑ, και κατόπιν στην Ελλάδα από τις ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΑΤΗ.

Οι μελετητές που ερευνούν το παρελθόν ονειρεύονται να καταφέρουν κάποια μέρα τα αρχαιολογικά τους ευρήματα «να μιλούν» - σαν να ήταν μαγνητικές εγχαράξεις - και να τους αποκαλύπτουν ιστορικά γεγονότα ή, καλύτερα, να ταξιδέψουν στο παρελθόν με την μηχανή του χρόνου.

Το «ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΛΑΣΗ» είναι το «εισιτήριο» που κατά κάποιον τρόπο θα καταστήσει δυνατό αυτό το όνειρο. Ο αναγνώστης θα έχει την ευκαιρία να πραγματοποιήσει ένα θαυμάσιο ταξίδι στο παρελθόν και να ανακαλύψει την χαμένη πραγματικότητα που έδωσε βάση στις φανταστικές διηγήσεις της Ελληνικής Μυθολογίας: θα πλεύσει στον ποταμό της κόλασης και θα διασχίσει το πέρασμα που επέτρεπε την πρόσβαση στο βασίλειο του Πλούτωνα. Θα μεταφερθεί στον μυθολογικό Ατλαντα, στο ψηλό βουνό που οι γεωγράφοι της Αρχαιότητας έψαχναν στο δυτικό άκρο της Γης. Θα επισκεφθεί το Παλάτι της Γοργόνας. Θα γνωρίσει τον λαβύρινθο του Μινώταυρου, όπως επίσης τον τερατώδη δράκοντα που με εκατό κεφάλια φύλαγε το μυθώδη Κήπο των Εσπερίδων και μάλιστα τον ίδιο τον Κήπο, όπου υπήρχαν φυτά με χρυσά φρούτα.

Το «ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗΝ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΛΑΣΗ» είναι ένα έργο άφθονα τεκμηριωμένο, βασισμένο σε ταξίδια, επισημονικές και βιβλιογραφικές έρευνες. Σ' αυτό ο συγγραφέας παρουσιάζει μια νέα θεωρία σχετικά με την προέλευση των ελληνικών μύθων και την σχέση τους με την παλιά γνωριμία της Αμερικής, εδώ και πάνω από 3.000 χρόνια, πριν από τον Χριστόφορο Κολόμβο.

ISBN: 960-7437-15-2

A' Έκδοση: Εκδόσεις OBJETIVA
A • Έκδοση Ελληνική: ΕΚΑΤΗ 1995
B' Έκδοση Ελληνική: ΕΚΑΤΗ Μάρτιος 2000
Γ' Έκδοση Ελληνική: ΕΚΑΤΗ Ιούνιος 2004
Αριθμός Αντιτύπων Έκδοσης: Χίλια (1.000)

Συγγραφέας: Enrico Mattievich
Μετάφραση: Χρυσανγή Νιάρου
Στοιχειοθεσία: Μ. Αεοντακιανάκος
Φιλμ, Μοντάζ: Ατελιέ «ΤΟΞΟ»
Εκτύπωση: Άγγελος Ελεύθερος
Βιβλιοδεσία: «LIBRO D' ORO»
Επιμέλεια Έκδοσης: Κωστής Νικολάκης

© Enrico Mattievich

© Για την ελληνική γλώσσα: Εκδόσεις "ΕΚΑΤΗ", Χ. Κ. Νικολάκης,
Εθνικής Αντιστάσεως 94, 14671, Ν. Ερυθραία Αττικής
Τηλ.-Ραχ: 210 86.65.456
www.ekatibooks.gr

ΠΕΜΠΤΗ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΑ ΤΗΣ ΑΝΑΚΑΛΥΨΗΣ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΑΠΟ ΤΟ ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟ ΚΟΛΟΜΒΟ

ΕΝΡΙΚΟ ΜΑΤΤΙΕΒΙΤΣ

ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΗ ΚΟΛΑΣΗ

ΣΤΑ ΕΡΕΙΠΙΑ ΤΟΥ ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΥ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ ΣΤΙΣ ΑΝΔΕΙΣ
ΤΟ ΚΛΕΙΔΙ ΓΙΑ ΝΑ ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΣΟΥΜΕ ΤΟ ΚΡΥΜΜΕΝΟ
ΝΟΗΜΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΜΥΘΩΝ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ:
Χρυσανγή Νιάρου

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
Ιωάννα Πολυδώρου

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΕΚΑΤΗ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Πού τελειώνει ο μύθος και πού αρχίζει η αλήθεια;

Η έρευνα που απαιτείται ανήκει στον χώρο της επιστήμης.

Αλλά πριν από την έναρξη της έρευνας θα πρέπει να έχει διατυπωθεί μία πρόταση ή αλλιώς μία θεωρία ή να έχει υπάρξει κάποιο κέντρισμα για να θέσει σε κίνηση τον ερευνητικό μηχανισμό.

Όσον αφορά τα ταξίδια των Αρχαίων Ελλήνων στην Αμερική, έχουν διατυπωθεί διάφορες θεωρίες. Μία από αυτές διατυπώνεται και στο βιβλίο του καθηγητή Enrico Mattievich και συγκεκριμένα αναφέρεται στις πιθανές επιρροές των Ελλήνων στους πολιτισμούς που αναπτύχθηκαν στην περιοχή του Περού, προ Χριστού.

Όπως είναι φυσικό, μία τέτοια τολμηρή θεωρία προκαλεί.

Η πρόκληση όμως κινεί και το ενδιαφέρον για έρευνα, η οποία, ποιος γνωρίζει, ίσως να αποδώσει καρπούς που κανείς, μέχρι τώρα, δεν έχει φαντασθεί.

Ο καθηγητής Mattievich ζει και εργάζεται στο Ρίο Ιανέιρο, όπου και γνωριστήκαμε. Από νωρίς ασχολήθηκε με την αρχαία Ελληνική Γραμματεία και συγκεκριμένα με τον Όμηρο. Υπό το κράτος της μαγείας των κειμένων του Ομήρου και μετά από περιήγηση του σε αρχαιολογικούς χώρους του Περού, ο καθηγητής Mattievich τόλμησε και προχώρησε στη συγγραφή του παρόντος πονήματος «Ταξίδι στη Μυθολογική Κόλαση».

«Χρειάζεται θάρρος», όπως έλεγαν και οι προγονοί μας.

Λίμα, 10-03-2000
Ιωάννης Χ. Νεονάκης

Πρόλογος στη Δεύτερη Έκδοση

Ο Σύλλογος Αποφοίτων του Ε' Γυμνασίου Αρρένων Πειραιώς εξ αρχής συνεπικούρησε με κάθε δυνατό τρόπο τη θεωρία του καθηγητή Enrico Mattievich, όπως αυτή εκφράσθηκε στο προκείμενο βιβλίο και βέβαια έκτοτε ακολούθησαν αρκετά σημαντικά πράγματα.

Δύο λόγοι όμως οδήγησαν ουσιαστικά την αρωγή μας προς τον καθηγητή Mattievich. Ο πρώτος είναι ο άπειρος σεβασμός μας και η αγάπη που οφείλουμε προς τους φιλέλληνες, ώστε να υπάρχει μία σχετική ανταπόδοση στην αγάπη αυτών των ανθρώπων που απαρτίζουν την «Τρίτη Ελλάδα». Ο δεύτερος είναι, ότι επί τέλους δεν μπορεί να τα κάνει όλα η «επίσημη υπηρεσιακή» Ελλάδα. Ας κάνουμε σαν συνειδητοί Έλληνες ό,τι περνάει από το χέρι μας, με αγάπη και υπομονή και χωρίς προσμονή ανταπόδοσης από την Επίσημη Ελλάδα. Ας χρωστάμε και μεις κάτι.

Ταξίδεψα σε όλον τον κόσμο. Σε κάθε χώρα συνάντησα ανθρώπους, επίσημους και καθημερινούς, που λατρεύουν, σέβονται και αγαπούν την Ελλάδα. Απέναντί τους αισθάνθηκα απέραντα υποχρεωμένος. Ανεξάρτητα από το τι έκανα σε κάθε περίπτωση, ξέρω καλά, ότι μία εγκάρδια χειραψία στους ανθρώπους αυτούς ήταν αρκετή να ανταποδώσει κάτι από την Ελλάδα, που αυτοί αγαπούν.

Τον καθηγητή Mattievich, ας τον εντάξουμε στους σπουδαίους σύγχρονους φιλέλληνες. Αυτή θα είναι μία μικρή ανταπόδοση.

Αντώνης Νικολάρας
Πειραιάς, Μάρτης 2000

ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ

Τον περασμένο αιώνα προτάθηκαν διάφορες θεωρίες για να ερμηνεύσουν τους ελληνικούς μύθους, αλλά, από όλες εκείνες που είχαν την μεγαλύτερη επιτυχία, ήταν εκείνες που αναζήτησαν μια απάντηση στα αληθινά γεγονότα. Όμοια σκεπτόμενος ο Χάινριχ Σλίμαν (Heinrich Schliemann) ανέσκαψε το λόφο Ισαρλίκ το 1870 και βρήκε την μυθική πόλη της Τροίας. Αναζητώντας το μυθολογικό παλάτι του Μίνωα στη Κρήτη ο Σερ Άρθουρ Έβανς (Arthur Evans) άρχισε τις ανασκαφές και την αναστήλωση του ανακτόρου της Κνωσού από το 1900. Βασισμένος σ'αυτά τα ευρήματα ένας νεαρός καθηγητής από το Μπέλφαστ, ο Κ.Τ. Φροστ (K.T. Frost), γνωμάτευσε το 1909, ότι ο μύθος της Ατλαντίδας ήταν μία γνήσια παράδοση της μινωικής Κρήτης, αλλά αυτή η «μινωική εικασία» δεν προκάλεσε μεγάλη εντύπωση τότε, έως ότου το καλοκαίρι του 1967 οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις της θήρας, οι οποίες πραγματοποιήθηκαν από τον καθηγητή Μαρινάτο, έκαναν να γίνει πιστευτό ακόμα και το ότι η χαμένη Ατλαντίδα είχε επιτέλους βρεθεί.

Παρόλο ότι οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις επιβεβαίωσαν επανειλημμένα την σχέση των μύθων με τη πραγματικότητα, ένα μεγάλο μέρος των ελληνικών μύθων περιμένει ακόμα μία ερμηνεία που να εξηγήει το νόημα τους. Θα είχε αλήθεια υπάρξει το τρομερό παλάτι των Γοργόνων, όπου ο Περσέας αποκεφάλισε τη Μέδουσα; Πού θα βρίσκονται ο Άδης και ο Τάρταρος, όπου θα είχαν κατεβεί ο Θησέας, ο Ηρακλής και ο Οδυσσέας επιστρέφοντας ζωντανοί από εκείνο το μέρος; Αναζητώντας και πάλι μία εξήγηση στην πραγματικότητα συναντάμε μία απάντηση στο μαντείο του Τσαβίν.

Στις κεντρικές Άνδεις του Περού, κοντά στον συνοικισμό του Τσαβίν ντε Χουαντάρ, βρίσκονται τα υπολείμματα ενός φημισμένου μαντείου άνω των 3.000 ετών. Αυτό το αρχαίο μαντείο αναγνωρίστηκε από εμένα σαν η Κατοικία του Άδη και της Περσεφόνης, τα φοβερά ανάκτορα των θεοτήτων του χθόνιου κόσμου. Οι παραστάσεις του Τσαβίν συμπίπτουν στις μικρότερες λεπτομέρειες με τις οντότητες του Τάρταρου, οι οποίες περιγράφονται στη «Θεογονία» του Ησίοδου.

Οι μύθοι που διηγούνται τα φανταστικά ταξίδια στον Κάτω Κόσμο θα είχαν την καταγωγή τους στις διηγήσεις των θαλασσοπόρων του Αιγαίου, οι οποίοι «κατέβηκαν» στην Νότιο Αμερική, αφού είχαν διασχίσει τον Ατλαντικό Ωκεανό. Συνεχίζοντας τη ναυσιπλοία μέσω του Αμαζόνιου ποταμού θα είχαν φτάσει μέχρι τις Άνδεις του Περού, όπου

βρίσκονται άφθονα αρχαιολογικά κατάλοιπα που μπορούν να επιβεβαιώσουν την παρουσία τους.

Ακολουθώντας αυτή τη γραμμή σκέψης διέσχισα το Περού αναζητώντας μέρη που πριν ανήκαν αποκλειστικά στη κυριότητα της μυθολογίας. Σ' αυτή την ενδιαφέρουσα αναζήτηση η πίστη, η ενόραση και η λογική πολλές φορές εκκόλαψαν ένα αίσθημα βεβαιότητας, όπως την ημέρα που βρίσκoμαι στη συμβολή δύο αξιόλογων ποταμών της Αμαζονίας. Σ' αυτή την ευκαιρία ένιωσα μία έντονη συγκίνηση με το να βρίσκομαι στον τόπο που είχα αναγνωρίσει τη συμβολή του Στύγα με τον Πυριφλεγέθοντα, όπου θα είχε φτάσει ο ήρωας της Οδύσσειας πριν να επιστρέψει στην Ιθάκη. Στο τέλος ενός εκτενούς ταξιδιού, σαν τον Οδυσσέα μετά που διέσχισε τον πελώριο ωκεανό, αντικρύζοντας επιτέλους τη γραμμή των κυμάτων που έσπαζαν αφρισμένα στην παραλία των Φαιάκων γυρίζω στη πατρίδα του ατρόμητου ήρωα για να επιστρέψω στους κληρονόμους του ένα ένδοξο επεισόδιο της ιστορίας της ανθρωπότητας, το οποίο φανταζόμαστε πως ήταν μόλις μία απόρροια της λογοτεχνικής φαντασίας.

Από το 1981 είχα να υπερπηδήσω μεγάλες δυσκολίες για να συγκεντρώσω και δημοσιεύσω τα αποδεικτικά στοιχεία που παρουσιάζω σ' αυτό το έργο. Γι' αυτό το λόγο είναι που με μεγάλη συγκίνηση και ευγνωμοσύνη αποδέχομαι την αποφασιστική υποστήριξη του Συλλόγου ο «Θεμιστοκλής» στον Πειραιά, ο οποίος μέσω του Προέδρου του, Δρα. Αντωνίου Νικολάρα, χορήγησε την γενναιόδωρη βοήθεια, ώστε το παρόν έργο να εκδοθεί στα ελληνικά. Και αυτό που είναι και το πιο σημαντικό, είναι να οργανωθεί μία επιτροπή υψηλού επιπέδου, η οποία θα αποτελείται από επιστήμονες των σπουδαιότερων επιστημονικών οργανισμών της Ελλάδας, οι οποίοι θα προβούν σε έρευνες με σκοπό να εξετάσουν την επιστημονική αξία της παρούσας θέσης.

Ρίο ντε Ζανέιρο, 1η Αυγούστου 1995
Enrico Mattievich

ΑΦΙΕΡΩΣΗ

Αφιερώνω αυτή την εργασία στη μνήμη του διάσημου φυσιολόγου Αντόνιο Ραϊμόνντι (Antonio Raimondi) για τη διδαχή της γεωγραφίας, αρχαιολογίας και φυσικής ιστορίας, αποτελέσματα ενθουσιωδών επιστημονικών αποστολών που πραγματοποιήθηκαν στις Περουβιανές Άνδεις κατά τη διάρκεια του δεύτερου ημίσεως του περασμένου αιώνα, μέσω των οποίων έμαθα να γνωρίζω και να αγαπώ το Περού από τα χρόνια που ήμουν φοιτητής πανεπιστημίου στη Λίμα.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Το «Ταξίδι στη Μυθολογική Κόλαση» γεννήθηκε το καλοκαίρι του 1981 ξεκινώντας από μία επίσκεψη στον αρχαιολογικό χώρο του Τσαβίν ντε Χουαντάρ (Chavin de Huantar), καθ' υπόδειξη του συναδέλφου μου Καθηγητού Έρικ Μέιερ (Erich Meyer), τον οποίο πρέπει να ευχαριστήσω επίσης για το ενδιαφέρον, με το οποίο παρακολούθησε τους αρχαιολογικούς στοχασμούς μου. Επιθυμώ να εκφράσω τις ευχαριστίες μου στους συναδέλφους του Ιδρύματος Φυσικής του Ομοσπονδιακού Πανεπιστημίου του Ρίο ντε Ζανέιρο (Instituto de Física da UFRJ) για τις χρήσιμες παρατηρήσεις οι οποίοι διάβασαν μερικώς ή εξ ολοκλήρου το χειρόγραφο και ειδικά τον συνάδελφο Ζοάν Ζοζέ Φ. ντε Σόουζα (João Jose F de Souza) για την αδιάλειπτη βοήθεια στην τελειοποίηση του κειμένου.

Ευχαριστώ τον καθηγητή Ζ. Λέιτε Αόπες (J. Leite Lopes) για την ανακοίνωση μέρους των εργασιών μου σε τρία άρθρα στην περίφημη σειρά των «προεκτυπώσεων» (pre-prints) «Επιστήμη και Κοινωνία» (Ciência e Sociedade), η οποία εκδίδεται από τον ίδιο στον Βραζιλιανό Κέντρο Επιστημονικών Ερευνών (Centro Brasileiro de Pesquisas Físicas).

Ο συγγραφέας ευχαριστεί τον Γενικό Πρόξενο του Περού στο Ρίο ντε Ζανέιρο, Δρα. Μιγκέλ Παλομίνιο (Dr. Miguel Palomino) για την συ-

νεχή βοήθεια που του δόθηκε, όπως επίσης και τον Γενικό Πρόξενο της Ελλάδος στο Ρίο ντε Ζανέιρο Δρα. Ιωάννη Χ. Νεονάκη (Dr. Jean Ch. Neonakis) και την υποπρόξενο Κα. Παναγιώτα Λιάρου (Panayota Liarou) για τις προσπάθειες τους να ανακοινωθούν οι εργασίες στην Ελλάδα.

Στο διάστημα των δέκα χρόνων που χρειάστηκαν για την ολοκλήρωση του παρόντος έργου πραγματοποιήθηκαν πάνω από πέντε ταξίδια μελετών στο Περού. Σ' αυτή την περίοδο ο συγγραφέας υποστηρίχτηκε από διάφορα άτομα. Άλλοι διευκόλυναν την εντόπιση σπανίων έργων, άλλοι βοήθησαν να πραγματοποιηθούν ταξίδια σε πολύ μακρινούς χώρους στο εσωτερικό του Περού. Γ' αυτό τον λόγο ο συγγραφέας επιθυμεί να ευχαριστήσει τους επόμενους: την Δρα. Γκλόρια Ζαπάτα (Dra. Gloria Zapata), διευθύντρια βιβλιογραφικών ερευνών, για την βοήθεια της στην Εθνική Βιβλιοθήκη του Περού. Τον Μαξ Βεραστεγκί Ιζουριέτα (Max Verastegui Izurieta), Στρατηγό και αγαπητό φίλο, χάρη των καλών επαφών του οποίου κατέστη δυνατό το ταξίδι στο Πόγκο ντε Μανσερίτσε (Pongo de Manseriche). Την Διοίκηση του Περουβιανού Στρατού. Τον Στρατηγό Μάξιμο Μπρακαμόντε (Maximo Bracamonte), διοικητή τότε του 5ου Τάγματος Πεζικού του Δάσους «Ελ Μιλάγκρο» (El Milagro). Τον Αντισυνταγματάρχη Ζουάν Πασέκο Λοπέζ (Juan Pacheco Lopez), διοικητή της στρατιωτικής βάσης Τενέντε Πίνγκλο (Teneunte Pinglo), όπου είχα φιλοξενηθεί. Τον Λοχία Φελίπε ντε λα Ρόζα (Felipe de la Rosa), κυβερνήτη του ελικόπτερου, καθώς και το πλήρωμα του. Ο συγγραφέας επιθυμεί επίσης να εκφράσει τις ευχαριστίες του στην ΑΕΡΟΠΟΡΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΟΥ για ένα διεθνές αεροπορικό εισιτήριο που χορηγήθηκε το '89 από τον κ. Λεόνσιο Κάσο (Leoncio Cacho), περιφερειακό διευθυντή της εταιρίας στο Ρίο ντε Ζανέιρο.

Ο συγγραφέας ευχαριστεί τον αρχαιολόγο Δρα. Τσαβέζ Μπαλλόν (Chavez Ballon) για την υποστήριξη που του παρείχε στον Κούζκο (Cuzco). Επίσης την Διεύθυνση του Ολλανδο-Περουβιανού Συνεδρίου για την Ανάπτυξη της Γεωργίας στο Κούζκο (PRODERM), η οποία διευκόλυνε την μεταφορά του στον αρχαιολογικό χώρο του Πακαριτάμμπο (Paccaritambo).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Ευχαριστώ όλους, όσοι έκαναν δυνατή την έκδοση αυτού του έργου στα ελληνικά: Τον Πρόεδρο του Συλλόγου Αποφοίτων του 5ου. Γυμνασίου του Πειραιά ο «ΘΕΜΙΣΤΟΛΗΣ», Δρα. Αντώνη Λ. Νικολάρα, επειδή είναι εκείνος που κυρίως προώθησε την παρούσα έκδοση. Τον Δρα. Ιωάννη Χ. Νεονάκη, ο οποίος κατά τη διάρκεια της θητείας του ως Γενικός Πρόξενος της Ελλάδος στο Ρίο ντε Ζανέιρο απεριορίστως συνέβαλλε στο να διαδοθεί η εργασία μου στη χώρα του. Και την υποπρόξενο κα. Παναγιώτα Λιάρου, η οποία επί μια δεκαετία έκανε απειράριθμα διαβήματα προσπαθώντας να επιτύχει τον ίδιο σκοπό.

Ευχαριστώ τον πλέον ενθουσιώδη υποστηρικτή στην Αυστραλία, τον αδελφό μου Σίλβιο Ματτιέβιτς (Silvio Mattievich), ο οποίος μαζί με τον κ. Μιχαήλ Αλευρά υπήρξαν ακούραστοι υποστηρικτές στη προώθηση για τη διάδοση του έργου μου στην ελληνική παροικία της Αυστραλίας. Είμαι ευγνώμων στην «Παμμακεδονική Ένωση της Μελβούρνης και Βικτωρίας» (Pan-Macedonian Association of Melbourne and Victoria) που ανέλαβε υπό την αιγίδα της, τον Ιανουάριο του 1995, μία διάλεξη στην έδρα της για την Ελληνική και την Ισπανική παροικία. Στην κα. Κριστίνα Κανκ (Cristina Cane) για την ταυτόχρονη μετάφραση της διάλεξης μου στα ελληνικά. Και στην δημοσιογράφο κα. Βίβιαν Μόρις (Vivian Morris) της εφημερίδας «Νέος Κόσμος» (Neos Kosmos) για το ρεπορτάζ τον Ιανουάριο του 1995.

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Αν σκεφτούμε την επιτάχυνση της προόδου της ανθρωπότητας στους τελευταίους αιώνες, θα αντιληφθούμε, ότι η αξιοσημείωτη αλλαγή άρχισε εδώ και πεντακόσια χρόνια με την αντίληψη της ορθής φυσικής προοπτικής του ανθρώπου σε σχέση με το σύμπαν, σαν επακόλουθο της ανακάλυψης της Αμερικής από το Χριστόφορο Κολόμβο το 1492 και με την πειραματική επιβεβαίωση της γήινης σφαιρικότητας λίγα χρόνια αργότερα. Τον άνθρωπο δεν τον απασχολούσε πλέον το κέντρο του σύμπαντος, η Γη δεν παρέμενε ακίνητη στο διάστημα, ούτε ανοιγόταν κάτω από αυτή μία βαθειά άβυσσος, όπου βασιλεύε το χάος. Η αντίληψη αυτής της πραγματικότητας προσέφερε μία σταθερή βάση για την πρόοδο. Στο μεταξύ, οι πηγές μόρφωσης της ανθρωπότητας εξακολουθούσαν βασικά να παραμένουν στην ίδια κατάσταση που βρίσκονταν πριν από την ανακάλυψη της Αμερικής: μοιρασμένες σε δύο διαφορετικούς κόσμους, βυθισμένες στο μεγαλύτερο μυστήριο, χωρίς κανέναν μέχρι τώρα να έχει καταφέρει να αποδείξει, με πεποίθηση, το αντίθετο.

Μετά την εμφάνιση της Αμερικής, σαν μία πελώρια ήπειρος στην μέση του ωκεανού, πυκνά κατοικημένη, με πόλεις, ναούς, μέσα επικοινωνίας και τόσες άλλες εκδηλώσεις της παλιάς της κατοχής, έχουν παρουσιαστεί διάφορες θεωρίες σχετικά με την καταγωγή των κατοίκων της και την προέλευση των πολιτισμών της, που δημιούργησαν ατέλειωτες διαμάχες. Από τη μία πλευρά, οι περισσότεροι σκεπτικιστές, αφού συμβουλευτήκαν τα έργα σοβαρών κλασσικών διδασκάλων, δεν βρήκαν απάντηση. Ο Λακτάντιος και ο Άγιος Αυγουστίνος, για παράδειγμα, αρνούντο την ύπαρξη των αντίποδων. Ο Αριστοτέλης σκεπτόταν, ότι ήταν αδύνατο να πάει από τον έναν πόλο στον άλλο, επειδή θα ήταν ανάγκη να διασχίσει την διακεκαυμένη ζώνη, ακατοίκητη, κατά την γνώμη του, λόγω της υπερβολικής θερμότητας του ήλιου. Ο Πλίνιος υποστηρίζοντας το πόρισμα του Αριστοτέλη σκεπτόταν, ότι η απεραντοσύνη του ωκεανού θα εμπόδιζε την διέλευση όποιου τολμούσε να τον διασχίσει, σκοπεύοντας να φτάσει στην άλλη πλευρά της Γης. Και στους Κανόνες (της Καθολικής Εκκλησίας) για την ιστορία και γεωγραφία δεν γινόταν καμία αναφορά που θα μπορούσε να ταυτιστεί με την Αμερική. Παρ' όλα αυτά, όπως δείχνει η πραγματικότητα, αυτή ήδη υπήρχε. Και αν οι αρχές δεν την ανέφεραν καν, τότε έπρεπε να υπήρ-

χε πάντα σαν ένας απομονωμένος κόσμος, στον οποίο κανένας ποτέ δεν είχε φτάσει εκτός από ανθρώπους, όπως ο Λουκιανός πετώντας στα φτερά της φαντασίας (1).

Όλοι όσοι έψαξαν για κάποια αναφορά για την ύπαρξη της Αμερικής στην ιστορία αναγκάστηκαν να συμφωνήσουν με τους στίχους που αποδίδονται στον Πίνδαρο και που λένε, ότι τόσο στους σοφούς όσο και στους ανίδεους απαγορευόταν να ξέρουν τι βρισκόταν στην άλλη πλευρά του Γιβραλτάρ (2). Άλλοι, εντυπωσιασμένοι με την απεραντωνσύνη της ηπείρου, έβρισκαν παράξενο που δεν την γνώριζαν ωστόσο και διαφωνώντας με τους πρώτους αποφάσισαν να βρουν κάποιο φως, κάποια στοιχεία που θα ενθάρρυναν τις υποψίες τους.

Θα εξετάσουμε μόνον τρία κείμενα καθορισμένα και ερμηνευμένα από διάφορους συγγραφείς σαν υποτιθέμενες αναφορές σε μια παλιότερη ύπαρξη της Αμερικής. Το πρώτο βρίσκεται στους τρεις στίχους της «Θείας Κωμωδίας» του Δάντη (Καθαρτήριο) (Purgatorio) I, 22-24)

***/'mi volsi a man destra, e puosi mente al 'altro polo, e vidi quattro
settle nan viste mai fuor ch'al 'a prima gente.***

Ο Δάντης βγαίνοντας από την Κόλαση παρατηρεί τον έναστρο ουρανό και κοιτάζοντας δεξιά, προς τον «άλλο πόλο» (νότιο) βλέπει το Άστρο του Νότου. Υποτίθεται, ότι ο Δάντης αναφερόμενος τον 18ο αιώνα στον νότιο αστερισμό του Άστρου του Νότου, ο οποίος δεν φαίνεται από το Βόρειο Ημισφαίριο, με κάποιον τρόπο αναφερόταν σε παλιά ταξίδια σε χαμένες περιοχές, τοποθετημένες στο νότιο ημισφαίριο. Άλλοι συγγραφείς βλέπουν σ' αυτούς τους στίχους έναν αντίκτυπο των βαθειών αστρονομικών γνώσεων του ποιητή, ο οποίος θα είχε συμβουλευτεί την «Αλμαγέστη» του Πτολεμαίου (3).

Το δεύτερο κείμενο των πέντε στίχων βρίσκεται στο χορικό της τραγωδίας του Σενέκα «Μήδεια», Π πράξη, στ. 375-379:

Θαρθούν αιώνες, μετά από πολλά χρόνια, όπου ο Ωκεανός θα χαλαρώσει τις φυλακές του κόσμου. Τότε θα φανεί μία γη πελώρια. Η Θέτις θα ανακαλύψει νέους κόσμους και η Θούλη δεν θα είναι πια το άκρο της Γης.

Το όνομα Θούλη υπαινίσσεται ένα νησί ή περιοχή τοποθετημένη στον πολικό αρκτικό κύκλο (πιθανόν Ισλανδία ή Σέτλαντ), την οποία την τραγουδούσαν οι έλληνες και οι λατίνοι ποιητές σαν το απώτερο άκρο του γνωστού κόσμου. Βρέθηκαν στοιχεία, ότι ο ίδιος ο Κολόμβος θα είχε αναφερθεί σ' αυτούς τους στίχους σαν ένα προφητικό κάλεσμα προοριζόμενο στον ίδιο. Ο Κολόμβος, όπως η νηριίδα Θέτις, κόρη του Ωκεανού, διασχίζοντας ζωντανός τον απέραντο ωκεανό θα έπρεπε να αισθάνεται σαν γιος του ίδιου πατέρα.

Το τρίτο κείμενο ενδεικτικό συχνά σαν ένας άλλος υπαινιγμός για την ύπαρξη της Αμερικής βρίσκεται σε μερικούς στίχους της Βίβλου,

ειδικά στο βιβλίο Α' των Βασιλέων, όπου γίνεται μνεία για θαλασσινά ταξίδια του Φοινικικού εμπορικού στόλου, σύμμαχου του Βασιλέα Σολομώντα, στη μυστηριώδη χώρα του Οφείρ.

Βασιλέων Α' . Κεφ. θ παρ. 26-28:

« Έκαμε δε στόλον ο βασιλεύς Σολομών εν Εσιών-γάβερ, ήτις είναι πλησίον της Αιλώθ επι το χείλος της Ερυθράς Θαλάσσης, εν τη γη Εδώμ. Και απέστειλεν ο Χειράμ εις τον στόλον εκ των δούλων αυτού ναύτας εμπείρους της θαλάσσης, μετά των δούλων του Σολομώντος. Και ήλθον εις Οφείρ και έλαβον εκειθεν τετρακόσια και είκοσι τάλαντα χρυσίου και έφεραν προς τον βασιλέα Σολομώντα.»

Βασιλέων Α' . Κεφ. ι παρ. 11:

« Και ο στόλος έτι του Χειράμ, όστις έφερε το χρυσίο ν από Οφείρ, έφερεν από το Οφείρ και μέγα πλήθος ξύλων, αλμουγείμ και λίθους τιμίους.»

Αφού ο Κολόμβος ανακάλυψε την ισπανική νήσο (Αϊτή), από το χρυσάφι που της αφαίρεσαν αναγνωρίστηκε σαν Οφείρ. Αργότερα, για τον ίδιο λόγο, πολλοί νόμισαν, ότι ανακάλυψαν το Οφείρ στα παράλια του Περού. Στην πραγματικότητα, οι βιβλικές πληροφορίες είναι πολύ αόριστες σ' αυτό το σημείο, ώστε η τοποθεσία του μυστηριώδους Οφείρ εξακολουθεί να είναι ανοιχτό πρόβλημα.

Η ιστορία του ανθρώπου σ' αυτό τον πλανήτη είναι μία επιστήμη θεωρητικής έρευνας διυλισμένη, ακρωτηριασμένη και παραμορφωμένη από τον χρόνο και από πολλούς ιστοριογράφους, ονομαζόμενους κριτικούς. Για να τελειοποιηθεί είναι ανάγκη να επανεξετάζεται διαρκώς αντιμετωπίζοντας την με νέα στοιχεία που μέρα με τη μέρα παρουσιάζονται σε νέους τομείς της επιστήμης. Αυτό το κριτήριο δεν ίσχυε το 1875. Εκείνο το έτος, στο Διεθνές Συνέδριο των Αμερικανιστών, στο Νανσί, αποφασίστηκε να δοθεί ένα οριστικό τέλος στο θέμα. Διατυπώθηκε μία απόφαση (« Desideratum»), ότι από εκεί και πέρα δεν θα αναφέρονταν ποτέ ξανά σε αποικίες αιγυπτιακές ή ασσυριακές, μεταξύ άλλων, στην Αμερική (4).

Αν ακόμα ίσχυαν οι κανόνες του Νανσί, τα αποτελέσματα που παρουσιάζουμε σ' αυτό το βιβλίο θα θεωρούντο μία αίρεση. Τα δύο πρώτα ανωτέρω αναφερόμενα κείμενα θεωρούνται από μερικούς σαν «προφητείες». Όμως σύμφωνα με τα δικά μας αποτελέσματα παρουσιάζονται σαν απλά «διανθίσματα», που αντανακλούν με χλωμή λάμψη, ένα φως που οι ίδιοι οι ποιητές αγνοούσαν.

Σ' αυτό το βιβλίο θα αναλύσουμε διάφορα μυθολογικά κείμενα της κλασσικής ελληνικής και ρωμαϊκής φιλολογίας σχετικά με την ύπαρξη της Αμερικής. Το νόημα τους, περιέργως, δεν ανακαλύφθηκε νωρίτερα παρόλες τις εξαντλητικές έρευνες πιθανώς επειδή, αντίθετα απ' ότι μπορούσαμε να περιμένουμε, το περιεχόμενο του είναι αρκετά

προφανές. Μετά την ανακάλυψη της Αμερικής οι γεωγράφοι δεν περίμεναν να βρουν καν ενδείξεις στην κλασσική φιλολογία. Όμως, όπως θα δείξουμε παρακάτω, υπάρχουν πάμπολλα φιλολογικά αποδεικτικά στοιχεία για την παλαιότερη ύπαρξη της. Παρόλα αυτά, κανένας δεν ενδιαφέρθηκε να εξετάσει τις ιστορίες του χαμένου κόσμου, τον οποίο οι ποιητές διατήρησαν στα τραγούδια τους και οι ιερείς στις θρησκείες τους ακριβώς στην θέση, όπου θα μπορούσε να συναντηθεί και ήταν σηματομενός: κοντά στο ιστορικά γνωστό κάτω μέρος, κυριολεκτικά στην Κόλαση (5).

Οι ιερείς της Αιγύπτου δεν είπαν ψέμματα στον Ηρόδοτο (II, 122), όταν τον πληροφόρησαν, ότι ο Ραμψίνιτος είχε κατεβεί, ζωντανός, στις περιοχές που οι Έλληνες νόμιζαν, ότι ήταν η Κόλαση. Όμως, κανένας, ούτε μάλιστα ο ίδιος ο πατέρας της Ιστορίας, πίστευε αληθοφανές ένα παρόμοιο ταξίδι. Μετά από σχεδόν 2.500 χρόνια από το πρώτο γεγονός που καταγράφεται στην ιστορία και που αναφέρει το ταξίδι ενός Φαραώ στην Κόλαση, σε μια άγνωστη περιοχή πάνω στη γη, μια σειρά από αλληλένδετα γεγονότα οδήγησαν τον συγγραφέα του παρόντος βιβλίου σε μία καταπληκτική αποκάλυψη: ότι οι μυθολογικές εξιστορήσεις για μια περιοχή ονομαζόμενη από τους Έλληνες Άδης ή Τάρταρα περιείχαν πληροφορίες ανυπολόγιστης ιστορικής αξίας. Και μ' αυτό τον τρόπο αμιλλόμενος το κατόρθωμα του Σλίμαν, ο οποίος πιστεύοντας στο ένστικτο του και στους λυρικούς ποιητές εδώ και παραπάνω από εκατό χρόνια ξέθαβε τη Τροία, ξεκινώντας από μύθους και με ελληνικά κείμενα στα χέρια. Θ' αρχίσουμε μία συναρπαστική περιπέτεια: την ανακάλυψη της τοποθεσίας της Κόλασης.

Η θέση μας υποστηρίζει, ότι τουλάχιστον ένα μέρος της ελληνικής μυθολογίας έχει βάση ιστορική και είναι το αποτέλεσμα της πείρας και της ανθρώπινης δραστηριότητας. Θα δείξουμε, ότι οι γεωγραφικές αλληγορίες υπήρξαν σχολαστικά δομημένες, βασισμένες σε αφηγήσεις τραγωδιών και κατακτήσεων που έλαβαν χώρα στο θέατρο της Αμερικής και ειδικά στην περιοχή των Άνδεων του Περού, Σ' αυτή την άποψη η μυθολογική ερμηνεία δεν είναι αυθαίρετη, είναι το αποτέλεσμα διασταυρωμένων αντιμετώπισεων βασισμένες σε παραδόσεις ιθαγενών διατηρημένες στο Περού, αποδεδειγμένες από αρχαιολογικά και γεωγραφικά στοιχεία, τα οποία επιβεβαιώνουν τις ερμηνείες.

Στο φως αυτών των ερμηνειών η ελληνική μυθολογία αποκαλύπτει, ότι στους πρωτο-ιστορικούς χρόνους, στη μυθολογική ονομαζόμενη εποχή, άνθρωποι εμψυχωμένοι από εξαιρετικό σθένος και θάρρος τόλμησαν να αναλάβουν τολμηρές ναυτικές εξερευνησεις και κατόρθωσαν να διασχίσουν τον ωκεανό. Ο ποιητής Ησίοδος περιγράφει αυτή τη φυλή σαν ανθρώπους της γενιάς του χαλκού, γιατί δούλευαν αυτό το μέταλλο. Ήταν υπέροχοι και αμείλικτοι, με καρδιά πολεμιστού. Όταν πέθαναν, ήρθε η γενιά των ηρώων, οι οποίοι με τη σειρά τους πεθαίνουν στον πόλεμο της Τροίας. Αυτές οι δύο φυλές γνώριζαν για την Αμερική. Για αιτίες που ακόμα δεν είναι γνωστές μετά τη γενιά των ηρώων χάθηκαν αυτές οι υπερπόντιες επικοινωνίες. Οι θαλασσοπόροι λαοί της

Μεσογείου, ξεκινώντας από τον 12ο αιώνα πριν την εποχή μας, εισήλθαν σε μία από τις σκοτεινές φάσεις της ιστορίας τους. Σ' αυτή τη φάση, που διήρκεσε πάνω από τρεις αιώνες, τα όρια του γνωστού κόσμου μειώθηκαν στο γεωγραφικό πρότυπο των χρόνων του Ομήρου, σύμφωνα με το οποίο η Γη εθεωρείτο απλώς ένας επίπεδος δίσκος. Από τα παλιότερα ταξίδια σε μακρινές χώρες δεν έμεινε τίποτα πια παρά θαμπές αναμνήσεις, μύθοι, διατηρημένες επί γενιές στις θρησκείες και τις παραδόσεις μέχρι να απαθανατιστούν από τους ποιητές των τραγωδιών και τις εθνικές εποποιίες.

Ως επακόλουθο των επαφών μεταξύ των θαλασσοπόρων της Μεσογείου και των λαών της Αμερικής η πολιτιστική εξάπλωση άφησε αμοιβαία βαθιά ίχνη, τα οποία ο πολιτισμός του Περού κατόρθωσε να διατηρήσει, αξιοθαύμαστα, μέχρι την ισπανική εισβολή.

Για να ξανασυναντήσουμε την χαμένη ιστορία των μυθολογικών κειμένων, σύμφωνα με την χιλιόχρονη παράδοση, θα πραγματοποιήσουμε ένα «ταξίδι στον Κάτω Κόσμο». «Το τελευταίο ταξίδι στις Κολάσεις». Αυτή τη φορά, για να μη γίνει λάθος στο δρόμο, θα λάβουμε όλες μας τις προφυλάξεις. Θα κρατήσουμε το μυαλό και τα μάτια ανοιχτά και θα είμαστε εξαιρετικά απαιτητικοί στο να διαλέξουμε τον οδηγό μας. Ο δάσκαλος που θα μας συνοδέψει σ' αυτή την εκστρατεία θα πρέπει να είναι ακάματος εξερευνητής, με πείρα σ' αυτά τα μονοπάτια. Θα πρέπει να είναι πεπειραμένος γεωγράφος και γεωλόγος, να γνωρίζει τις εκτεταμένες περιοχές και την τοπογραφία του εδάφους. Φυσικός, μετεωρολόγος, χημικός και βοτανολόγος μεταξύ των άλλων ικανοτήτων. Και για να μην μείνει χωρίς απάντηση καμία λεπτομέρεια που η περιέργεια μας θα ρωτήσει, θα πρέπει να είναι επίσης ένας αρχαιολόγος που να περιεργάζεται τα πάντα.

Ευτυχώς δεν θα είναι ανάγκη να περιμένουμε μian αιωνιότητα για να ξεκινήσουμε. Πριν από ένα και παραπάνω αιώνα ένας άνθρωπος με αυτές και άλλες αρετές έγραψε τα επιστημονικά του απομνημονεύματα, αποτέλεσμα μιας ζωής αφιερωμένης σε εξερευνήσεις και φυσικές μελέτες, αποτέλεσμα 19 χρόνων συνεχών περιπλανήσεων στις ανεξερεύνητες περιοχές του Περού. Στις 28 Ιουλίου του 1850 ένας νέος 24 ετών, προερχόμενος από την Ιταλία, αποβιβαζόταν στο λιμάνι του Καλλάο (Callao). Ήταν ο Αντόνιο Ραϊμόντι, ο άνθρωπος που έχουμε αναφέρει. Είχε φτάσει σ' αυτή την μακρινή χώρα, για να δώσει ζωή στα όνειρα του. Η ζωή και το έργο του μπορούν να περιγραφούν, με συντομία, σαν ένα από τα ωραιότερα επεισόδια της νέας ιστορίας της επιστήμης της Νοτίου Αμερικής και ειδικά του Περού, της υιοθετημένης του πατρίδας, όπου εγκατέστησε τις σύγχρονες βάσεις της φυσικής ιστορίας.

Κατά την διάρκεια των σαράντα ετών της γόνιμης επιστημονικής του δραστηριότητας στο Περού, υπολογίζοντας στην υποστήριξη της κυβέρνησης, ανέλαβε εξερευνήσεις μελετών γεωγραφικών, γεωλογικών, βοτανικών, μετεωρολογικών, αρχαιολογικών, κ.λ.π., και σαν μερικό αποτέλεσμα αυτής της ακαταπόνητης εργασίας εξέδωσε το κυριότερο έργο του, το «Ελ Περού» (El Peru), το οποίο αριθμεί πάνω από 12

τόμους. Λέει ο Ζοζέ Μπάλτα (Jose Balta) (6) στις βιογραφικές του σημειώσεις, ότι ο Ραϊμόντι ήταν ένα μαντείο για το Περού. Και έχει δίκιο. Όμως, αντίθετα από τα πέτρινα μαντεία που βουβάθηκαν, η φωνή του Ραϊμόντι θα διαρκεί παντοτινά ζωντανή αναφερόμενη στις εντυπώσεις των ταξιδιών του, με το βαθύ στοχασμό ενός σοφού και την περιέργεια ενός παιδιού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Ο Λουκιανός γεννήθηκε στα Σαμόσατα της Συρίας περίπου το 125 μ.Χ. και υπήρξε ένας από τους πλέον δημιουργικούς Έλληνες συγγραφείς. Συγγραφέας καυστικός, ξεχωρίζει περισσότερο σαν ο αγνότερος των σκεπτικιστών. Δεν αρνείται τίποτα, γιατί η *ibia* η άρνηση είναι ένα είδος βεβαιότητας. Ασεβής, κοροϊδεύει τους θεούς και τον Όμηρο στην φιλολογική του σάτυρα « Η αληθινή ιστορία », η οποία πήρε αυτό το όνομα για τις αντιφάσεις, θεωρείται σαν το παλαιότερο δείγμα των φανταστικών ταξιδιών, περιγράφει τις περιπέτειες του Οδυσσέα περιπλανώμενου στον ωκεανό και το ταξίδι του Κτησία στις Ινδίες, για να μεταφέρει σύντομα τον αναγνώστη, με καταπληκτική ευκολία, στο διάστημα, μέχρι τη Σελήνη και τον Ήλιο! (Oeuvres completes de Lucien de Samosate; Traduction de Belin de Ballu; Tome premier; Editeurs Gamier Frere, Paris, 1896).
2. Αυτές οι πρώτες συζητήσεις, σχετικά με την μη ύπαρξη της Αμερικής από τους κλασικούς συγγραφείς, βρίσκονται ευρέως ερμηνευμένες στο έργο του Joseph de Acosta (Ζοζέφ Ακόστα): *Historia natural y moral de las indias*; Το πρώτο βιβλίο εκτυπώθηκε για πρώτη φορά το 1590.
3. Armando Vivante e J. Imbelloni: *Libro de las Atlantidas*, p. 43, Biblioteca Humanior, Bs.As., 1939.
4. Το ίδιο (Εισαγωγή). Είναι θλιβερό να πιστοποιείται, ότι σημαίνοντες και καλλιεργημένοι αμερικανιστές, όπως ο J. Imbelloni, επικαλούνται αυτό τον κανόνα το 1939.
5. Το λατινικό *infernus* με^,ικές φορές λέγεται *inferus*, Κικέρων: *inferior*, κατώτερος, αυτός που βρίσκεται από κάτω.
6. Jose Balta: «La Labor de Raimondiw. Imprenta Torres Aguirre, Lima, 1926.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	24
ΜΥΘΟΙ ΤΩΝ ΜΥΚΗΝΩΝ.....	25
Ο ΠΕΡΣΕΑΣ ΝΙΚΑΕΙ ΤΗΝ ΓΟΡΓΟΝΑ.....	25
ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ.....	28
Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΕΡΝΑΙΑΣ ΥΔΡΑΣ.....	29
Η ΚΛΟΠΗ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ ΜΗΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΩΝ.....	30
Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΕΡΒΕΡΟΥ.....	30 ^{ΑΛ}
Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΩΝ.....	31 ^{Α'}
ΚΛΑΣΣΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΔΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ.....	33
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	34

"Τον παλαιό καιρό οι Έλληνες, που για σοφούς τους λογάριζαν, ό,τι είχαν να πουντολέγανεμ "αινίγματα και όχι μ "ευθείες εκφράσεις >>

Πανσυνία, Βιβλίο 8, Κεφ. 8, παρ. 3

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Συνήθως βάζουμε το όνομα της Μυθολογίας σε μία συλλογή μύθων που διατηρούνται από τους πιο μορφωμένους λαούς της αρχαιότητας. Οι κλασσικοί ελληνικοί μύθοι υπήρξαν αντικείμενο αστείρευτης περιέργειας και μία από τις κυριότερες πηγές έμπνευσης, όπου συνέτρεχαν οι λόγιοι όλων των εποχών για να ρωτήσουν ή να μαντέψουν την τόσο καλυμμένη και αδιαπέραστη σημασία που ακόμα και οι περισσότεροι συγγραφείς της αρχαιότητας δεν φαίνεται να έχουν καταλάβει.

Για να αποκρυπτογραφηθεί το κρυμμένο νόημα των ελληνικών λαϊκών παραδόσεων θα ξεκινήσουμε από την υπόθεση, ότι οι μύθοι λειτούργουν σαν αληθινές «κάψουλες του χρόνου» με τέτοιο τρόπο, ώστε με την αθώα εξωτερική τους εμφάνιση στην πραγματικότητα να ήταν παραλλαγές που διατηρούσαν ιστορικά γεγονότα και αξιόλογες γεωγραφικές γνώσεις της προϊστορικής εποχής που δεν έχει ακόμα εξακριβωθεί. Μεταξύ των μηνυμάτων «που διατηρούνται στο χρόνο» από τη μυθολογική ποίηση μερικά θα ήταν κρυμμένα στις αλληγορίες ενώ άλλα θα ήταν εξηγημένα ή απλές εικονογραφικές περιγραφές. Αν οι πιο επιφανείς άντρες της αρχαιότητας είχαν εσκεμμένα χαράξει ένα σχέδιο δια να διατηρηθούν οι παλαιότεροι κρίκοι της ανθρωπότητας, για να κατορθώσουν αυτό το σκοπό τίποτα καλύτερο από τη μυθολογική ποίηση: απλή και ελκυστική, όπως ένα παιδικό παραμύθι, για να εκπαιδεύσει ενήλικες κάποια μέρα...

Προφανώς αυτό το συμπέρασμα δεν θα γίνει δεκτό χωρίς δισταγμό από τους ειδικούς της Ανθρωπολογίας, οι οποίοι κρίνουν αδύνατη την μελέτη της μυθολογίας σ'αυτόν τον κλάδο. Ή από τους μυθογράφους, οι οποίοι εξετάζουν το περιεχόμενο των μύθων μόνον από την εξωτερική και εμφανή τους όψη και υποθέτουν, ότι δεν είναι τίποτα άλλο παρά προϊόντα λαϊκής φαντασίας πρωτόγονων λαών, οι οποίοι έδωσαν την μορφή στην εξιστόρηση.

Ακόμα και αν η ελληνική μυθολογία γίνει ευρέως γνωστή και δεν χρειάζονται λεξικά και εγχειρίδια σχετικά με το θέμα, το υλικό είναι τόσο άφθονο και διάσπαρτο, ώστε το σύντομο αυτό κεφάλαιο εισαγωγής θα μπορεί να χρησιμεύσει στον αναγνώστη εντοπίζοντας μόνο τους μύθους που μας ενδιαφέρουν, στους οποίους αναφέρονται ήρωες που θα είχαν ταξιδέψει, εν ζωή, στο Κάτω Κόσμο ή Κόλαση που βρισκόταν στο Ανατολικό άκρο ή κάτω από την Γη. Στη συνέχεια θα επισκοπήσουμε πάνω σε μερικούς ελληνικούς μύθους σχετιζόμενους με το μυκηναϊκό πολιτισμό, ο οποίος ήκμασε μεταξύ των αιώνων 15ου και 17ου π.Χ.

Πρωτεύουσα της μυκηναϊκής αυτοκρατορίας ή Αργολίδας υπήρξε το 'Αργος, θεωρούμενο σαν η πιο παλιά περιοχή της Ελλάδος, αδιάκοπα κατοικημένο. Βόρεια του 'Αργους και της πεδιάδας που ποτίζεται από τον ποταμό Ίναχο, πάνω σε ένα όρος, βρίσκονται τα ερείπια των Μυκηνών. Σύμφωνα με τη παράδοση το πιο παλιό οχυρό, φτιαγμένο από τείχος με πελώριες πέτρες, θα είχε αναγερθεί από τον Περσέα με την βοήθεια των Κυκλώπων (1).

Κανένas ελληνικός μύθος εντυπωσιάζει τόσο την φαντασία, όσο εκείνοι που σχετίζονται με αυτόν τον βασιλικό οίκο, τραγουδημένο από τον Όμηρο μέχρι τους τραγωδούς. Εκείνος που θα κατόρθωνε να ειςχωρήσει στις χιλιοετές μυστικές που κρύβει ο μυκηναϊκός κόσμος, λέει ο Εμίλ Λούντβιγκ στην βιογραφία του Σλήμαν, θα έχει κατορθώσει να αποκαλύψει τον πιο σπουδαίο μύθο της Μεσογείου(2).

Η χερσόνησος της Πελοποννήσου οφείλει το όνομα της στον Πέλοπα, γιό του Τάνταλου. Οι απόγονοι αυτού του βασιλέα, οι 'Ανακτες, όπως ονομάζοντο οι κυρίαρχοι του ' Αργους(3), είχαν σημαδευτεί από μία φοβερή μοίρα. Λέει η παράδοση, ότι οι πενήντα κόρες του Δαναού, εκτός από μία, σκότωσαν τους συζύγους τους, τους πενήντα γιους του Αιγύπτου, την μέρα των γάμων τους. Η Υπερμήστρα ήταν η μοναδική που έσωσε τον σύζυγο της, τον Λυγκέα, ο οποίος με αυτό τον τρόπο γλυτώνει από την ενέδρα του τύραννου, εκδικείται τους αδελφούς του και κυβερνάει το 'Αργος. Τον Λυγκέα διαδέχεται ο γιος, 'Αβας. Οι δίδυμοι αδελφοί, Ακρίσιος και Προίτος, γιοι του 'Αβα, εμψούντο από την μέρα που γεννήθηκαν. Ο πρώτος, ακόμα νέος, καθαιρέθηκε από το θρόνο από τον Προίτο. Ο Ακρίσιος απόκτησε μία κόρη ονομαζόμενη Δανάη, για την οποία είχε προφητευτεί η γέννηση ενός παιδιού που θα σκότωνε τον παππού. Γι'αυτό το λόγο ο Ακρίσιος την φυλακίζει σ'ένα πύργο ή αίθουσα από χαλκό, για να μην την πλησιάσει κανείς. Όμως, παρ' όλα αυτά τα μέτρα, αγαπήθηκε από τον Δία, ο οποίος την επισκέπτεται υπό μορφή χρυσής βροχής και λίγο αργότερα φέρνει στο φως τον Περσέα (4).

Ο Ακρίσιος εγκαταλείπει την Δανάη και τον γιό της σ'ένα καλάθι που παρασύρεται από τα κύματα στο νησί Σέριφο, όπου τους περιμαζεύει ο Πολυδέκτης. Χρόνια αργότερα αυτός ο βασιλιάς ενοχλημένος από την παρουσία του νεαρού Περσέα, επειδή αγαπούσε τη Δανάη χωρίς ανταπόκριση, προσποιείται, ότι νυμφεύεται την Ιπποδάμεια και ζητάει από τους πηκόους του τα δώρα των γάμων. Ο Πέρσεας παροτρυνόμενος από τον βασιλιά και επιθυμώντας να ξεχωρίσει υπόσχεται το πιο τρομερό δώρο, την κεφαλή της Γοργόνας Μέδουσας.

Ο ΠΕΡΣΕΑΣ ΝΙΚΑΕΙ ΤΗΝ ΓΟΡΓΟΝΑ

Λαμβάνοντας υπ' όψη ότι λίγα από τα μαλλιά της Μέδουσας θα αρκούσαν για να μεταμορφώσουν σε απρόσιτο οποιοδήποτε φρούριο(5),

το κατόρθωμα του Περσέα δε θα ήταν καθόλου εύκολο. Πριν απ'όλα, ήταν ανάγκη να εντοπίσει την κατοικία της Γοργόνας και, αφού την εντοπίσει, να αντιμετωπίσει την φοβερή της δύναμη. Οι Γοργόνες ήταν τρεις αδελφές: η Σθενώ, η Ευριάλη και η Μέδουσα. Μόνον αυτή η τελευταία ήταν θνητή. Η όψη της ήταν τρομακτική: αντί για δόντια είχε σκυλόδοντα αγριόχοιρου, τα χέρια της ήταν από χαλκό, είχε φτερά από χρυσό που της επέτρεπαν να πετάει και στο κεφάλι στριφογυρίζαν απειλητικά φίδια. Όποιος τολμούσε να την κοιτάξει στο πρόσωπο, μεταμορφωνόταν την ίδια στιγμή σε πέτρα. Με τα σημερινά όπλα θα ήταν εύκολο να αντιμετωπιστεί, αλλά στους μυκηναϊκούς χρόνους ήταν αναγκαία η υποστήριξη των Θεών. Ο Περσέας για να πετάξει χρειάστηκε να φορέσει τα πέδιλα του Ερμή. Στο κεφάλι φορούσε το κράνος του Πλούτωνα και σαν όπλο κρατούσε ένα κυρτό σπαθί που επίσης ο Ερμής του είχε δώσει.

Οι τρεις Γραίες, κόρες του Φόρκυος, αναφέρονται από μερικούς μυθογράφους, ότι κρατούσαν το μυστικό που τους επέτρεπε να εντοπίσουν τις Γοργόνες. Αλλά όπως οι Γοργόνες ήταν επίσης θυγατέρες του Φόρκυος, πιθανόν να πρόκειται για μια ηχώ της ίδιας τριάδας. Πάντως πρέπει να θυμόμαστε, ότι υπάρχουν διαφορές. Οι Γραίες είναι πιο παθητικές, έχουν λευκά μαλλιά και μοιράζονται ένα δόντι και ένα μόνο μάτι.

Ο Οβίδιος περιγράφει το συγκινητικό πλησίασμα του Περσέα στο πανύψηλο βουνό ψάχνοντας για τη φοβερή λεία (Μεταμ. Β. 4ο, 773-786). Στο κατώφλι του παγωμένου Άτλαντα βρίσκεται μία περιοχή προστατευμένη από ένα ισχυρό τείχος από βράχους. Στην είσοδο μένουν δύο αδελφές, κόρες του Φόρκυος, οι οποίες μοιράζονται τη χρήση ενός μοναδικού ματιού. Παραμονεύοντας, στα κρυφά, τη στιγμή που η μία περνούσε το μάτι στην άλλη, το πήρε στην κατοχή του απλώνοντας το χέρι. Αργότερα, μέσα από μυστικά μονοπάτια διασχίζοντας δύσβατα βράχια και άγρια δάση φτάνει στην κατοικία Γοργόνων. Εδώ κι εκεί στους κάμπους και στα μονοπάτια θα δει αγάλματα ανθρώπων και ζώων που είχαν χάσει την αρχική τους μορφή και είχαν μεταμορφωθεί σε πέτρα με την θέα της Μέδουσας. Είδε και εκείνος επίσης την φρικτή εικόνα της Μέδουσας, αντανάκλαση όμως, στην χάλκινη ασπίδα που κρατούσε στο αριστερό του χέρι. Τότε, όταν η ίδια και τα φίδια κοιμόντουσαν βαθιά, της έκοψε το κεφάλι. Από το αίμα της Μέδουσας εμφανίστηκαν το φτερωτό άλογο Πήγασος και ο ήρωας Χρυσάορας (6).

Ο Απολλόδωρος διηγείται, ότι ο Περσέας βοηθήθηκε από την Αθηνά και ότι εκείνη έδωσε το χάρισμα της ζωής και του θανάτου στον Ασκληπιό δίνοντας του το αίμα που έβγαине από την αριστερή πλευρά των φλεβών της Γοργόνας για να σκοτώνει τους ανθρώπους και εκείνο που ξεπηδούσε από την δεξιά πλευρά για να τους σώζει (7). Με το κεφάλι της Μέδουσας ο Περσέας πετίζει τρεις φορές Άρκτων και μεταξύ άλλων ο αστερισμός του Καρκίνου. Τελικά, αποφασίζει να το τοποθετήσει στις κορυφές της Εσπερίας, στο βασίλειο του Τιτάνα Άτλαντα,

γιούτου Ιαπετού. Σ' αυτό το τελευταίο κομμάτι, εξιστορούμενο από τον Οβίδιο (8), σημειώσαμε, ότι ο Λατίνος ποιητής περιπλανώμενος στους μαϊνάνδρους του μύθου το τοποθετεί ακριβώς στο σημείο της εκκίνησης. Όπως και να είναι, αυτή η εξιστόρηση μας εφιστά την προσοχή στο γεγονός, ότι η κατοικία των Γοργόνων θα μπορούσε να βρίσκεται σε μεγάλη απόσταση από την Σέριφο, συμπεριλαμβανομένης και της άλλης πλευράς της Γης.

Ο Βιργίλιος εντοπίζει τις Γοργόνες στην Κόλαση, συντροφιά με άλλα παρεμφερή όντα. Στην είσοδο που δίνει πρόσβαση στη Κόλαση, λέει ο συγγραφέας της Αινειάδος (VI, 285), υπήρχαν τέρατα διαφόρων θηρίων: οι Κένταυροι, ο διμορφος Συλέας, ο γιγαντιαίος Βριάρεως με τα εκατό χέρια, η Λερναία Ύδρα που σφύριζε φρικτά, η Χίμαιρα που έβγαζε φλόγες, οι Γοργόνες και οι Αρπυιες.

Ο Αισχύλος μεταξύ άλλων λεπτομερειών περιγράφει τις Γοργόνες με μαλλιά από ανορθωμένα φίδια (Προμηθέας, στ.810). Αλλά, αντίθετα με τους περισσότερους συγγραφείς που σ' αυτό το σημείο συμφωνούν με τους παλαιότερους, τις εντοπίζει στη κατεύθυνση που ο ήλιος ανατέλλει στον ορίζοντα. Ο Αισχύλος βάζει στα χείλια του Προμηθέα το επόμενο δρομολόγιο, προκειμένου να συντρέξει την Ιώ, την κόρη του ιδρυτού του Άργους, του Ίναχου: διασχίζει τη γη της Ευρώπης (στ.744) και πλευρίζει την ήπειρο της Ασίας (στ. 745). Αφού διασχίσει τα ρεύματα που ορίζουν τις ηπείρους (στ.800) και προχωρώντας πάντα με κατεύθυνση τη Δύση, θα φτάσει στη χώρα, όπου κατοικούν οι απαίσιες Γοργόνες, τις οποίες κανένας άνθρωπος μπορεί να κοιτάξει χωρίς να εκπνεύσει (στ. 809-811). Επιβεβαιώνει σ' αυτό το σημείο, ότι το να δεις τις Γοργόνες αντιπροσωπεύει το θάνατο, χωρίς να να διευκρινίσει με ποιο τρόπο. Ο Πίνδαρος είναι ο πρώτος που ανέφερε, ότι το κεφάλι της Γοργόνας απολιθώνει (10, Πιττακός, στ. 48).

Οι πιο παλιές αναφορές στην Γραμματολογία σχετίζουν τη Γοργόνα με το βασίλειο του Άργους και την Αθηνά Παλλάδα. Ο Όμηρος περιγράφοντας την αιγίδα της Αθηνάς λέει: «Βλέπουμε στην μέση της κεφαλής της Γοργόνας απαίσιο τέρας, κεφαλή πελώρια και φοβερή, ενοχλητικό έργο του αιγιδοφόρου Δία». Και παρακάτω (Ιλ., Λ, 31-38) περιγράφοντας την πανοπλία του Αγαμέμνονα, του μεγαλύτερου από τους έλληνες ήρωες που πολέμησαν στην πολιορκία της Τροίας, αναφέρει ξανά την φρικτή Γοργόνα με τον φοβερό της βλέμμα.

Ο έλληνας μυθογράφος Παλαίφατος πηγαίνει πιο μακριά: Ταυτίζει την Γοργόνα με την αγαλμάτινη παράσταση της Παλλάδος Αθηνάς και επιβεβαιώνει, ότι ο Φόρκυς, ένας βασιλιάς προερχόμενος από την Κυρήνη (πόλη της Βορείου Αφρικής, όπου βρίσκεται μία μικρή τοποθεσία ονομαζόμενη Κρένα ή Κουρίν), κατείχε τρία νησιά στον ωκεανό, από την άλλη πλευρά του πορθμού του Γιβραλτάρ και θα είχε δώσει εντολή να κατασκευαστεί ένα χρυσό άγαλμα ύψους τεσσάρων πλέθρων (περίπου 18 μ.) για την Αθηνά, στην οποία οι Κυρήνιοι, λέει ο Παλαίφατος, έδιναν το όνομα της Γοργόνας (9).

Σημειώνεται στις πιο παλιές παραδόσεις, αναφερόμενες από τον

Όμηρο, ότι δεν ήταν η Γοργόνα αιτία τρόμου, αλλά το κεφάλι της. Ο Όμηρος διηγούμενος τις περιπέτειες του Οδυσσέα περιπλανώμενου στην Κόλαση τονίζει, στο τέλος της ενδέκατης ραψωδίας της Οδύσσειας, τον μεγάλο τρόπο που προκαλούσε το κεφάλι της Γοργόνας: Ο Οδυσσέας φοβούμενος ότι η Περσεφόνη, η θεά της Κόλασης, θα στείλει εναντίον του το φοβερό της κεφάλι εγκαταλείπει το βασίλειο του Άδη και αναλαμβάνει να πλεύσει πάνω στα βαθιά ρεύματα του ωκεανού. (Οδ. Λ, 634-640).

Η σύνθεση γλυκώχων συγχορδιών είναι μία συνέχεια των μύθων των Γοργόνων. Ο Πίνδαρος (ΧΠ Πύθεια) εξιστορεί ότι η μουσική εφευρέθηκε από την Παλλάδα Αθηνά, μετά από τον θάνατο της Γοργόνας. Η Παλλάδα Αθηνά εφευρίσκει την φλογέρα φτιαγμένη από καλάμια και λάμες χαλκού, εμπνευσμένη από μία αποκρουστική μελωδία, δημιουργημένη από βογγητά της Γοργόνας, ανακατεμένη με το σφύριγμα των φιδιών.

Εκτός από την διαρκή συσχέτιση της Γοργόνας με την εκπομπή ήχων άλλη σημαντική παρατήρηση είναι, ότι κάτω από μερικά ιερά, όπου βρισκόταν η παράσταση της σε πέτρα, κυλούσε ένα ρυάκι. Ο Πausανίας περιγράφοντας τα μνημεία της Κορίνθου αναφέρει, ότι στο υπόγειο του ιερού του Κηφισού ακουγόταν το κελάρυσμα του ποταμού. Σ' αυτό το χώρο, λέει, βρίσκεται ένα κεφάλι Μέδουσας, ανάγλυφο σε πέτρα, το οποίο οι τοπικές παραδόσεις το παρουσιάζουν σαν έργο κατασκευασμένο από τους Κύκλωπες (Pausanias II, 20, 7).

ΟΙ ΑΘΛΟΙ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ

Ο επιφανής Ηρακλής, απόγονος του Περσέα και πρόγονος των βασιλέων της Σπάρτης και του Άργους, ανακηρύσσεται τέκνο της Τύρινθας (10), ενώ, σύμφωνα με τις μυθολογικές παραδόσεις, είχε γεννηθεί στη Θήβα, πόλη ιδρυθεία από τον Κάδμο. Στην Θήβα η ωραία κόρη του Βασιλιά Ηλεκτρίωνα των Μυκηνών, η Αλκμήνη, είχε γοητεύσει τον Δία. Παίρνοντας την μορφή του συζύγου της την επισκέπτεται την ίδια νύχτα που ο νόμιμος της σύζυγος, ο Αμφιτρύων, έπρεπε να γυρίσει. Ο Δίας μεγαλώνει την διάρκεια της νύχτας κάνοντας την τρεις φορές μεγαλύτερη. Αργότερα φτάνει ο αληθινός Αμφιτρύων και η Αλκμήνη χωρίς να προσέξει την διαφορά, αμήχανη με το σθένος του συζύγου, συλλαμβάνει δίδυμα (11). Ο Δίας σκεπτόμενος τον γιό του που συνελήφθη από την Αλκμήνη, ορκίζεται στα ύδατα του Στύγα πως ένας απόγονος του Περσέα θα βασιλέψει τους γειτονικούς λαούς. Αλλά την μέρα που είχε προβλεφτεί η γέννηση του η ζηλότυπη Ήρα, που γνώριζε την την μελλοντική δόξα του νόθου γιού του Δία, έκανε να γεννηθεί ο γιός της Νικίτης, ο Έυρυσθέας - επίσης απόγονος του Περσέα - αντίθετα σε όλες τις προοπτικές να γεννηθεί πρώτος. Με αυτόν τον τρόπο λόγω της ζήλειας και της εκδίκησης μίας θεάς ο Ηρακλής δεν έγινε ποτέ

βασιλιάς. Σαν αντιστάθμισμα υπήρξε ο πιο διακεκριμένος υπήκοος του ξαδέλφου του Ευρυσθέα (12).

Μερικοί από τους άθλους που πραγματοποιήθηκαν από τον ήρωα της Τύρινθας απαθανάτισθηκαν στα γεωγραφικά τοπωνύμια της Μεσογείου. Ποιος δεν ταυτίζει τον πορθμό του Γιβραλτάρ, που δίνει διέξοδο στον μεγάλο ωκεανό, με τους στύλους του Ηρακλή; Σήμερα όποιος επισκέφεται το χωριό Μύλοι, κείμενο στην ίδια τοποθεσία της παλιάς Λέρνης (λιγότερο από 10 χιλιόμετρο νότια του 'Αργούς), θα πληροφορηθεί, ότι, όπως στις μέρες του Πανσανία, εδώ και 1800 χρόνια, εκεί ο Ηρακλής σκότωσε την Λερναία Ύδρα, το φίδι με τα εκατό κεφάλια! Φυσικά λόγω της τόσης υπερβολής για να μην νομιστούν για αδαείς οι επισκέπτες αποδίδουν αυτούς του φανταστικούς μύθους στην γόνιμη φαντασία των ελλήνων.

Ο Ηρακλής, στην υπηρεσία του Ευρυσθέα, πραγματοποιεί 12 «άθλους», εκ των οποίων στην συνέχεια θα αναφέρουμε μόνο τρεις: τον θρίαμβο σχετικά με την Λερναία Ύδρα, την κλοπή των χρυσών μήλων από τον κήπο των Εσπερίδων, που φυλαγόταν από ένα δράκοντα με εκατό κεφάλια και την απαγωγή του Κέρβερου. Αυτοί οι «άθλοι» είναι του δικού μας ενδιαφέροντος, διότι αναφέρονται σε μυθολογικά ταξίδια, σε κάποια απόμακρη τοποθεσία της Γης, κείμενη στην δύση.

Ο ΘΡΙΑΜΒΟΣ ΤΟΥ ΗΡΑΚΛΗ ΕΠΙ ΤΗΣ ΛΕΡΝΑΙΑΣ ΥΔΡΑΣ

Ο αριθμός των κεφαλιών της Ύδρας που τη νικάει ο Ηρακλής δεν φαίνεται να ενοχλεί τον Ησίοδο, συγγραφέα της κυριότερης ελληνικής θεογονίας. Από τα παλιά χρόνια αυτό το μυθολογικό πλάσμα παραστήθηκε με διάφορους αριθμούς κεφαλιών; μερικοί της δίνουν επτά, άλλοι εννιά, άλλοι ακόμα και πενήντα, ενώ υπάρχουν μερικοί που της δίνουν εκατό. Όταν κοβόταν ένα από τα κεφάλια της, γεννιόταν άλλο, ή δύο, στη θέση του. Για να γίνει ακόμα πιο δύσκολος ο άθλος του Ηρακλή, η Ήρα στέλνει τον Καρκίνο, σαν σύμμαχο της Ύδρας, αλλά ο ήρωας τον λυώνει με το πόδι του. Τελικά, με την βοήθεια του Ιόλαου που καυτηρίαζε την Ύδρα με πυρακτωμένες δάδες, ο Ηρακλής την σκοτώνει. Ύδρα σημαίνει φίδι του νερού (13). Ο Ησίοδος την περιγράφει σαν ένα τερατώδες ον, κύημα του Τυφωέα και της Έχιδνας και την τοποθέτησε σ'ένα χώρο κάτω από την γη, κατοικημένο από τους Αρίμους. Η μητέρα αυτού του τέρατος, η Έχιδνα, περιγράφεται σαν μία νύμφη με όμορφο πρόσωπο, αλλά με το υπόλοιπο μισό της σώμα επίμηκες με σχήμα ενός τερατώδους και φοβερού φιδιού. Έγκυος από τον βίαιο Τυφωέα απόκτησε τρία τρομακτικά παιδιά: τους σκύλους Όρθρο και Κέρβερο και την Λερναία Ύδρα. Ένα άλλο πελώριο φίδι, το οποίο από την τοποθεσία συσχετίζεται με την Ύδρα, είχε τον Φόρκυ σαν πατέρα, κηρύχθηκε δε από την Κητώ. Αυτό το φίδι με τους πελώριους δακτυλίους φύλαγε τα ολόχρυσα μήλα (14) στα σκοτεινά βάθη της γης, δηλαδή στην Κόλαση.

Η ΚΛΟΠΗ ΤΩΝ ΧΡΥΣΩΝ ΜΗΛΩΝ ΑΠΟ ΤΟΝ ΚΗΠΟ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

Οι Εσπερίδες, που κυριολεκτικά σημαίνουν κόρες Έσπερου, ήταν κόρες του Άτλαντα και κατείχαν τον κήπο με τα χρυσά μήλα που βρισκόταν στις άκρες του δυτικού κόσμου. Ο Ηρακλής πήρε την εντολή από τον Ευρυσθέα να κλέψει τα χρυσά μήλα. Για να πραγματοποιήσει αυτό τον «άθλο» χρειάστηκε να υπερνικήσει μία σειρά από δυσκολίες. Πρώτα κατευθύνεται στο Βορρά φτάνοντας στις όχθες του Ηριδανού. Οι νύμφες του ποταμού τον συμβουλεύουν να ζητήσει πληροφορίες από τον Νηρέα. Ο Ηρακλής κατορθώνει να συλλάβει τον προφητικό θεό που του δείχνει το μονοπάτι για να φτάσει στην κατοικία των Εσπερίδων. Διασχίζοντας την Λιβύη παλεύει με τον Ανταίο, τον φοβερό γίγαντα, ο οποίος προκαλούσε κάθε ξένο που περνούσε το βασίλειό του να παλαίψει μαζί του. Με τα κρανία των νικημένων είχε στήσει ένα ναό ύψους εξήντα πήχεων. Ο Ανταίος ήταν γιος της Γαίας (Γης) και είχε το χάρισμα να ανανεώνει τις δυνάμεις του, όταν έπεφτε στην γη. Καταλαβαίνοντας την προέλευση της ανανεωμένης δύναμης του ο Ηρακλής στον σήκωσε τον αέρα και σφίγγοντας τον στο στήθος του τον σκότωσε από ασφυξία. Αργότερα, την ώρα που κοιμόταν, επετέθησαν πυγμαίοι, αλλά με ευκολία τους έπιασε όλους στην λεοντή του.

Φτάνοντας στην Αίγυπτο συνάντησε άλλη δυσκολία. Ο βασιλιάς Βούσιρις που κάθε χρόνο θυσίαζε ένα ξένο για να θέσει τέρμα σε μια φοβερή αφορία, τον πήρε για θύμα. Ο Ηρακλής αλυσοδέθηκε και οδηγήθηκε στον ναό, αλλά κατορθώνει να ελευθερωθεί από τις αλυσίδες σκοτώνοντας τον Βούσιρι και τον γιο του Ιφιδάμα. Σύντομα, ξαναρχίζοντας το ταξίδι του, περνάει από την Αιθιοπία, όπου σκοτώνει τον βασιλιά της Ημαθίωνα, γιό του Τιθωνού, αντικαθιστώντας τον με το Μέμνονα. Στην συνέχεια, διασχίζει τον ωκεανό με το χρυσό πλοίο του Ήλιου, ελευθερώνει τον Προμηθέα σκοτώνοντας με τα βέλη του τον αετό που τον έτρωγε το σηκώτι και τελικά, αφού σκοτώσει τον Λάδωνα, τον δράκοντα που προστάτευε την είσοδο του κήπου των Εσπερίδων, παίρνει τα χρυσά μήλα (15).

Η ΣΥΛΛΗΨΗ ΤΟΥ ΚΕΡΒΕΡΟΥ

Ο τελευταίος «άθλος» του Ηρακλή ήταν να πάει μέχρι τον Άδη για να φέρει τον Κέρβερο από τις πύλες της Κόλασης. Αυτό το πλάσμα είχε τρία κεφάλια, η άκρη της ουράς τελείωνε σε ένα κεφάλι φιδιού και διάφορα κεφάλια φιδιών απειλούσαν τους γύρω από το σώμα του (16). Ο Ηρακλής, για να κατεβεί στον Άδη, προηγουμένως μνείται στα μυστήρια της Ελευσίνας. Έπειτα συνεχίζει μέχρι το Νοτιοανατολικό άκρο της Ελλάδας και ξεκινώντας από το ακρωτήριο Ταΐναρο, στην Λακωνία, αρχίζει την κάθοδο του στην Κόλαση.

Όταν τα πνεύματα τον είδαν να φτάνει, φύγανε όλα εκτός από τον Μελέαγρο και την Γοργόνα Μέδουσα. Βλέποντας την ο Ηρακλής

άρπαξε τρ σπαθί νομίζοντας ότι ήταν ζωντανή, αλλά έμαθε αμέσως από τον Ερμή, ότι ήταν απλά ένα αβλαβές φάντασμα. Κοντά στις θύρες της Κόλασης συνάντησε τον Θησέα και τον Πειρίθοα, οι οποίοι, απερίσκεπτα, είχαν κατεβεί στην Κόλαση. Βλέποντας τον εκείνοι τον ικετεύουν για βοήθεια. Ο Ηρακλής κατορθώνει να σώσει τον Θησέα, αλλά, εξ'αιτίας ενός σεισμού, κωλύεται να κάνει το ίδιο για τον Πειρίθοα.

Με διαταγή του Πλούτωνα ο Ηρακλής έπρεπε να συλλάβει τον Κέρβερο χρησιμοποιώντας μόνο την δύναμη των χεριών του και να τον πάρει στην επιφάνεια τραβώντας τον αυχένα. Αφού τον έδειξε στον Ευρυσθέα, τον επανέφερε στην Κόλαση (17).

Ο ΚΗΠΟΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ

Ο Διόδωρος ο Σικελιώτης διηγείται έναν ενδιαφέροντα μύθο ορθολογικό σχετικά με τις Εσπερίδες και επιβεβαιώνει, ότι είχε δημιουργηθεί στην Αλεξάνδρεια από το Διόνυσο, επονομαζόμενο «Σχιτοβραχίων», επειδή είχε ένα βραχίονα από δέρμα (18). Ο Σικελός ιστοριογράφος παρουσιάζει μία ερμηνεία, κατά την οποία οι μύθοι εξυμνούσαν πραγματικές καταστάσεις, πλασμένες γύρω από πρόσωπα που έγιναν διάσημα. Διηγείται, ότι ο Ουρανός απόκτησε 18 γιους από την Τιτέα(Τηθύς), οι οποίοι από το όνομα της μητέρας ονομάστηκαν Τιτάνες (19). Αυτοί που ξεχώριζαν περισσότερο ήταν ο Άτλαντας και ο Κρόνος. Ο πρώτος υπήρξε βασιλιάς μεγάλων εκτάσεσιν, οριοθετημένων από τον ωκεανό, γι'αυτό και ο λαός του ονομαζόταν Ατλαντικός και το ψηλότερο βουνό της χώρας του Άτλας. Αυτός ανέπτυξε την επιστήμη των άστρων και αποκάλυψε στους υπηκόους του την σφαιρική φύση των αστεριών. Δεν ξέρουμε τίποτα για τόσο σημαντικά διδάγματα, επέζησε μόνο ο μύθος, που τον παρουσιάζει σηκώνοντας τον ουρανό πάνω στους ώμους του. Ο πιο ξεχωριστός από τους γιους του ήταν ο Έσπερος, ανάμεσα στους πιο λαμπρούς. Γι'αυτό προς τιμήν του ο πλανήτης Αφροδίτη έχει το όνομα του, όταν εμφανίζεται κατά την δύση του ήλιου (20).

Στο μύθο, που αναφέρεται απο το Διόδωρο, η περιοχή που επονομάζεται Εσπερίτις προέρχεται από το όνομα της κόρης του Έσπερου, η οποία ονομαζόταν Εσπερίς. Αυτή η τιτανίδα απόκτησε εφτά κόρες από τον Άτλαντα, οι οποίες από το όνομα της χώρας ονομάστηκαν Ατλαντίδες και από το όνομα της μητέρας Εσπερίδες. Το όνομα της κάθε μιας ήταν: Μαία, Ηλέκτρα, Ταυγέτη, Αστερόπη, Μερόπη, Αλκυόνη, Κελαινώ. Τα ονόματα τους δόθηκαν στα κυριότερα άστρα του αστερισμού των Πλειάδων (21).

Οι αρχαίοι ιστοριογράφοι λένε,ότι οι Εσπερίδες ή Ατλαντίδες φύλαγαν τα «μήλα». Αυτή η ελληνική λέξη «μήλα» εννοεί τόσο τα μήλα όσο και τα πρόβατα. Ο Οβίδιος περιγράφει έναν υπέροχο κήπο, για τον οποίο οι δύο υποθέσεις μπορεί να είναι αληθινές. Στο βασίλειο του Άτλαντα, γιού του Ιαπετού, λέει ο Οβίδιος, χιλιάδες κεφάλια μοσχα-

ριών και άλλα τόσα προβάτων περιφέρονταν στα βοσκοτόπια του. Χωρίς κανένα γείτονα να απειλεί τα κτήματα, το χρυσάφι έλαμπε απ'όλες τις πλευρές, τα κλαδιά των δέντρων έλαμπαν με τις ανταύγειες του χρυσού, τα φύλλα, τα κλωνάρια και τα φρούτα ήταν από πολύτιμο μέταλλο. Ο Άτλας επειδή φοβόταν μήπως του πάρουν το χρυσάφι του, είχε περικυκλώσει τον κήπο με τα χρυσά μήλα με ένα ισχυρό τείχος και τον είχε θέσει υπό την προστασία ενός πελώριου δράκοντα, για να εμποδίσει τους ξένους να παραβιάσουν τα σύνορα του. (22).

Ο Πλίνιος, ο φυσιολόγος, πίστευε, ότι οι Εσπερίδες πρόσεχαν τα φρούτα και όχι το κοπάδι του κήπου του. Αλλά εκείνος δεν ήξερε πού βρισκόταν αυτός ο κήπος. Αναφέρεται στην Έπαυλη Βερενίκη (Vila Berenice) στη Βεγκάζη υποθέτοντας, ότι θα μπορούσε να ήταν εκεί, επειδή αυτή ονομαζόταν Εσπερίς από το όνομα των Εσπερίδων. Και επιπλέον επειδή όχι πολύ μακριά από την Κυρηναϊκή Έπαυλη κυλάει ο μοναδικός ποταμός, στην πραγματικότητα ένα μικρό ρυάκι του Λάδωνα, κοντά σε ένα ιερό δάσος, όπου βεβαιωνόταν, ότι υπήρχε ο κήπος. Από την άλλη πλευρά, όταν πρόκειται για την Έπαυλη της Πολυτέλειας (Vila do Luxo), βεβαιώνει, ότι αυτή ήταν η Έπαυλη που ο μύθος των αρχαίων την έκανε τόσο ξακουστή. Εκεί βρισκόταν ο κήπος των Εσπερίδων και το παλάτι του Ανταίου. Σ' αυτό το χώρο ο τύραννος πάλεψε εναντίον του Ηρακλή. Μία χερσόνησος αγκαλιάζει τον χώρο, βεβαιώνει ο Πλίνιος, δίνοντας στους ποιητές την ιδέα του δράκοντα που προστατεύει τον κήπο (23).

Ο Απολλόδωρος βεβαιώνει, ότι ο κήπος των Εσπερίδων βρίσκεται κοντά στο Όρος Άτλας, σε κάποια τοποθεσία προστατευμένη από ένα φίδι θάνατο με εκατό κεφάλια και πολλές φωνές. Αλλά αντίθετα από την πλειοψηφία που το τοποθετεί στο ανατολικό άκρο, πίστευε, ότι έπρεπε να τον ψάξουν στη χώρα των Υπερβορείων, στο βόρειο άκρο της Γης (24).

Η μεγαλύτερη αυθεντία σε θέματα θεών, ο ποιητής Ησίοδος, επιβεβαιώνει, σε αντίθεση με τα προηγούμενα, ότι οι κήποι των χρυσών μήλων βρίσκονταν στην άλλη πλευρά του ωκεανού (Θεογ., 215), τοποθετεί τον Άτλαντα στην είσοδο της χώρας των Εσπερίδων (Θεογ., 517) και, αναπάντεχα, τις ταυτίζει με τις Γοργόνες (Θεογ., 275).

Το θελκτικό μυστήριο που τυλίγει διαχρονικά τον λαμπρό κήπο θάμπωσε την φαντασία με τις λάμψεις του. Είναι περιττό να πούμε, ότι ήταν αμέτρητες οι απόπειρες να μαντέψουν τη κρυμμένη αλήθεια στον μύθο των Εσπερίδων. Σύμφωνα με τον πατέρα Μασσιέ (Massieu) δεν ήταν τίποτα άλλο από μία ωραία τοποθεσία, με πεδιάδες κι έναν ωραιότατο κήπο. Ο δράκοντας μπορούσε να είναι ένας βοσκός, ένας κηπουρός, ένας ποταμός ή μία χερσόνησος. Το σημείο το πιο ανοιχτό σε σκέψεις είναι: τι φύλαγαν με τόσο ζήλο αυτές οι νύμφες; Επρόκειτο για πρόβατα σπάνιας ομορφιάς; Ή για εξαίσια φρούτα, που ονομάζονταν χρυσά μήλα εξ'αίτίας του χρώματος τους; Ο Μποντέ (Bodee) πίστευε, ότι επρόκειτο για βερούκκα, ο Σωμέζ (Saumaise) και ο Σπανχάϊμ (Spanheim) πίστευαν, ότι

επρόκειτο για πορτοκάλια και διάφοροι άλλοι σοφοί του 18ου αιώνα στοιχημάτιζαν, ότι ήταν απλά λεμόνια (25).

ΚΛΑΣΣΙΚΕΣ ΕΡΜΗΝΕΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

Στην Οδύσσεια του Όμηρου η Κίρκη είπε στον Οδυσσέα, ότι η είσοδος που έδινε πρόσβαση στο βασίλειο του Άδη-Πλούτωνα βρισκόταν στην άκρη του ωκεανού. Ο άρχοντας του Κάτω Κόσμου ή καλύτερα η προσωποποίηση αυτού του κόσμου λεγόταν Άδης, όταν συσχετιζόταν με το φόβο, τον αιφνιδιασμό και το θάνατο, για να περιγράψει τις πιο σκοτεινές όψεις της Κόλασης. Αλλά, όταν συσχετιζόταν με τον ορυκτό πλούτο που η γη έκρυβε στα έγκατα της ή με τα αγαθά, φρούτα της γενναιόδωρης γης, τότε σαν καλοκάγαθο άρχοντα αυτού του κόσμου τον έλεγαν Πλούτωνα, από την έννοια του πλούτου (26). Λαμβάνοντας υπόψη αυτή την εκδοχή ένα από τα κυριότερα εμβλήματα αυτού του θεού ήταν το κέρας της αφθονίας, της «Αμάλθειας», πηγής αστείρευτης αφθονίας οποιουδήποτε είδους (27). Η τοποθεσία και η τοπογραφία αυτού του υπόγειου και άμπλουτου κόσμου αναφέρονταν μόνο στις αλληγορίες των επικών ραψωδιών, ζωντανών ακόμα στις ημέρες του Όμηρου. Στις ημέρες του Πλάτωνα αυτές οι μακρινές παραδόσεις, ήδη έντονα ποτισμένες από μυστικά δόγματα, μεταμορφώνονται σε σκοτεινούς μύθους. Περνάνε σε δεύτερο στάδιο, γεννιόταν η Φιλοσοφία.

Ο Πλάτων δοκιμάζει μία φυσική περιγραφή της γης και της κόλασης στο «Φαίδων», βασισμένη σε μία ορθολογική ερμηνεία των αρχαίων μύθων (28). Η γη σ'αυτή τη περιγραφή έχει σφαιρική μορφή και είναι τοποθετημένη στο κέντρο του ουρανού. Κρατιέται σε ισορροπία, μαζί με άλλα άστρα, σ'ένα περιβάλλον ονομαζόμενο αιθέρας.

Βεβαιώνει ο Πλάτων, ότι η γήινη σφαίρα είναι πελώρια, αφού η περιοχή από τις ανατολικές ακτές της Μαύρης θάλασσας μέχρι τους στύλους του Ηρακλή δεν είναι παρά ένα μικρό μέρος. Δίδοντας τον λόγο στον Σωκράτη περιγράφει τη Γη ορατή από το διάστημα σαν μια σφαίρα από δέρμα με 12 κομμάτια. Πιθανώς αναφέρεται στο δωδεκάεδρο, μορφή στην οποία οι Πυθαγόρειοι αποδίδουν μεγάλη σημασία, εξαιτίας του σχήματος που περισσότερο πλησιάζει την σφαίρα.

Στην συνέχεια φαντάζεται, ότι η γήινη σφαίρα είναι καλυμμένη, ως πούμε, από κοιλότητες γεμάτες με νερό και αέρα. Περιγράφει περιοχές κοίλες και ομόκεντρες της Γης, σαν φλούδες από κρεμμύδι, φτιαγμένες από ανοίγματα τοπογραφικά δύσκολα να τα φανταστεί κανείς και βεβαιώνει, ότι αυτές οι υπόγειες περιοχές επικοινωνούν μεταξύ τους. Εκεί μέσα κυλούν υπόγειοι ποταμοί πελώριοι και αστείρευτοι, με ζεστά και κρύα νερά. Εκεί από κάτω υπάρχει φωτιά και μεγάλοι ποταμοί φωτιάς. Από όλες τις αβύσσους κάτω από τη γη η μεγαλύτερη αναφέρεται από τον Όμηρο, όταν λέει: «πολύ μακριά, στην πιο βαθιά άβυσσο που είναι κάτω από την γη» (Ιλ., Θ, 14) και που ο ίδιος ο ποιητής αναφέρει σε διάφορα άλλα αποσπάσματα, όμοια με τους άλλους

συγγραφείς που επίσης το αναφέρουν, ονομάζοντας την «Ο Τάρταρος». Σ'αυτή τη μυθολογική ερμηνεία της Γης ο Πλάτων περιγράφει τη κυκλοφορία νερού σε διάφορες υπόγειες επικαλύψεις σαν ένα φίδι που τυλίγεται πολλές φορές γύρω από τη Γη για να κατεβεί αργότερα καταλήγοντας στον Τάρταρο.

Περιγράφοντας την Κόλαση είπε, ότι τα ρεύματα είναι πολλά με αξιόλογη και διαφόρων τύπων κοίτη αλλά ότι τα κυριότερα είναι τέσσερα: Ο Αχέρωντας, ο Πυριφλεγέθοντας, ο Στύγας και ο Κωκυτός. Ο Αχέρωντας κυλάει στην αντίθετη κατεύθυνση του ωκεανού, διασχίζει έρημους, κυλάει κάτω από την γη και φτάνει στα έλη της Αχερουσίας, όπου βρίσκονται οι περισσότεροι νεκροί. Ο καυτός από νερό και λάσπη ποταμός, μόλις βγει από την πηγή, πέφτει με ορμή σε έναν αχανή χώρο, καμμένο από μεγάλη φωτιά. Σχηματίζει μία λίμνη μεγαλύτερη από την θάλασσα του Ιόνιου. Εμφανίζεται μέσα από στριφογυρισμένους λασπώδεις μαιάνδρους, τυλίγεται γύρω από τη γη και φτάνει στην άκρη των ελών της Αχερουσίας, στον Τάρταρο.

Ο ποταμός Πυριφλεγέθοντας σχηματίζεται από κύματα λάβας η οποία ξεπετάει φωτιές σε διάφορα σημεία της επιφάνειας της γης. Μπροστά σ'αυτόν εκβάλλει ένας ποταμός παράξενος και άγριος, από την όψη του και το βαθυγάλαζο χρώμα των υδάτων του. Ο ποταμός ονομάζεται Στύγας και Στυξ η λίμνη που σχηματίζει. Αφού εκβάλει στην λίμνη και αποκτήσει παράξενες ιδιότητες, καταπίνεται από την γη. Ο ποταμός Κωκυτός προχωράει ελικοειδώς αντίθετα από τον Πυριφλεγέθοντα και εκβάλλει στον Τάρταρο.

Σίγουρα με αυτή την τοπογραφία της Κόλασης, που ο Πλάτωνας περιγράφει βασιζόμενος στην μυθολογία, κανένας ήρωας δεν θα ήξερε να εισχωρήσει μέχρι εκεί. Και γι'αυτό δια μέσω του έργου σοφών και φιλοσόφων οι οξυδερκείς αλληγορίες έγιναν απίστευτες εξηγήσεις. Τα μονοπάτια για να εισωρήσει κανείς στα βασίλεια του Πλούτωνα φαίνονταν χαμένα για πάντα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. G. E. Mylonas: Mycenae, p. 85, Ekdotike Athenon, S.A., Athens, 1981.
2. Emil Ludwig: Schliemann, p. 148, Εκδ. Ultra, Santiago de Chile, 1934.
3. Προηγ. αναφ., G.E. Mylonas: p. 94.
4. H. J. Rose: A Handbook of Greek Mythology, p. 272, Methuen & Co. Ltda., London, 1974.
5. The Library of Apollodorus: Gods and Heroes of the Greeks, Translated Michael Simpson, p. 102, The University of Massachusetts Press, Amherst, 1976.
6. Ovide: Les Metamorphoses L. IV.
7. Απολλόδωρος, Κεφ. 3 10 3 3.
8. Ov. Met. L. IV 625-634.
9. Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions et Belles Lettres T-3, Dissertation sur les Gorgones par M. L'Abbe Massieu: Memoires, p.58, Annee

1711-1717, Paris.

10. Heracles ou Hercules, όπως ονομάζεται από τους λατίνους συγγραφείς έχει, συχνά, το επίθετο του Τιρύνθειου (Eneida, L. VII, 661). Αυτό το επίθετο εδόθη επίσης στο Ερκουλάνο (Stat. Silv. II, 109) και στο Σαγκούντο (Sil. Ital. II, 300), δύο ιταλικές πόλεις κτισμένες από τον Ηρακλή.
11. Προηγ. Αναφ., H. J. Rose: p. 206.
12. T.O. Spalding: Dicionario da Mitologia Greco-Latina, p. 120 Ed. Itatiaia, Belo Horizonte, 1965
13. Νεροφίδα (Παυσανίας II, 37, 4).
14. Ησίοδος: Θεογ. 305, 333.
15. Felix Guirand: Mythologie Generale, p. 168, Librairie Larousse, Paris.
16. Απολλόδωρος, Κεφ. 2 5 12 6.
17. Προηγ. Αναφορά., Mythologie Generale, p. 169.
18. Diodorus Siculus: III, 52, 3 (σημείωση 2), Loeb. Classical Library (1979)
19. Το ίδιο, III, 57, 1.
20. Το ίδιο, III, 60, 1-3.
21. Το ίδιο: III, 60, 4-5.
22. Metamorfoses 1. VI.
23. Histoire de l'Academie Royale des Inscriptions et Belles Lettres T-III (1711-1717) p. 32 Dissertation sur les Hesperides par M. L'Abbe Massieu.
24. Απολλόδωρος: Κεφ. 2 5 11 4.
25. Προηγ. Αναφ. Hist. de L'Acad. Royale, p. 41.
26. Προηγ. Αναφ. Mythologie Generale, p. 162.
27. M. Juan Richepin: Nueva Mitologia T-1, p. 327, Montaner Y Simon, Εκδ. Balcelona, (1927).
28. Πλάτων: Φαίδων, 109 - 111.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ, ΙΙ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΓΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΗΣΙΟΔΟΥ

ΑΤΛΑΝΤΑΙ-ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ.....	37
ΤΑΡΤΑΡΟΣ, ΚΟΛΑΣΗ ' Η ΝΟΤΙΟΣ ΑΜΕΡΙΚΗ;.....	41
ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΛΑ ΚΟΝΤΑΜΙΝ (LA CONDAMINE) ΣΤΟΝ	
ΑΝΩ ΜΑΡΑΝΙΟΝ (ALTO MARANON).....	41
ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΜΑΝΣΕΡΙΤΣΕ (PONGO DE	
MANSERICHE).....	46
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΡΕΝΤΕΜΑ (PONGO DE REDEMA).....	47
ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΜΑΖΟΝΙΟ ΠΟΤΑΜΟ ΣΤΗΝ ΘΕΟΓΟΝΙΑ	
ΤΟΥ ΗΣΙΟΔΟΥ.....	49
Η ΠΟΡΟΡΟΚΑ (POROROCA).....	50
Η ΕΠΙΣΗΜΗ ΟΡΚΟΜΟΣΙΑ ΤΩΝ ΘΕΩΝ	
ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΗΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ.....	55
Η ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΗΣ ΠΗΓΗΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	61

*"Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate. »
(Dante, Inferno, III, 9)
(«Α ψήστε κάθε ελπίδα,
ώ! εσείς που εισέρχεστε.»
Δάντης, Κόλαση, III, 9)*

ΑΤΑΛΑΝΤΑΣ-ΕΣΠΕΡΙΔΕΣ

Στη γεωγραφική γραμματολογία και στην ελληνο-ρωμαϊκή ποίηση υπήρξε πάντα μία στενή σχέση μεταξύ του «υποβαστάζοντος Τιτάνα» και των «περιοχών του δύνοντος ηλίου». Τα δύο ονόματα 'Ατλας-Εσπερίδες αναφέρονται στη Θεογονία, μια ελληνική πραγματεία σχετικά με τους θεούς, γραμμένη από τον Ησίοδο τον 9ο ή 8ο αιώνα π.Χ.. Σύμφωνα με αυτή την πραγματεία κοντά στην κατοικία των Εσπερίδων, οι οποίες φύλαγαν τα χρυσά μήλα, σε μια μακρινή τοποθεσία δυτικά της γης όπου οι Έλληνες πίστευαν ότι βρισκόταν ο Τάρταρος, ο Άτλαντας, ο γιος του Ιαπετού, μεταμορφωμένος σε πανύψηλο βουνό υποβάσταζε τον απέραντο ουρανό με το κεφάλι του. Μ' αυτό το τρόπο ο Ησίοδος περιγράφει τις δυτικές θεότητες και την κατοικία τους, δίπλα στον Άτλαντα, στους καλαίσθητους στίχους της Θεογονίας (1).

(211-216): «Η Νύχτα γέννησε το μισητό Μόρο (Μοιραϊόν), τη μαύρη Μοίρα, και το Θάνατο. Γέννησε επίσης τον Ύπνο, ο οποίος έδωσε φως στο γένος των ονείρων. Αργότερα η σκοτεινή Νύχτα, χωρίς να ζευγαρώσει με κανένα, γέννησε το Μώμο, τον οδυνηρό Μόχθο και τις Εσπερίδες, οι οποίες φυλάγουν τα ωραία χρυσά μήλα και τα δέντρα που τα παράγουν, στην άλλη πλευρά του ξακουστού Ωκεανού.»...

(274-278): «... Οι Γοργόνες κατοικούν στην άλλη πλευρά του ξακουστού Ωκεανού, στις μακρινές περιοχές κοντά στη Νύχτα, εκεί όπου βρίσκονται οι καλλίφωνες οι Εσπερίδες: Η Σθενώ, η Ευρύαλη και η Μέδουσα. Αυτή η τελευταία υποφέρει από μία φοβερή κακοτυχία. Είναι θνητή»*. Οι άλλες δύο είναι αθάνατες και αγέραστες».

(517-519): «... Και ο Άτλας, αναγκασμένος από μία επιτακτική ανάγκη, υποβαστάζει τον απέραντο ουρανό με το κεφάλι του και τα ακούραστα χέρια του, στα πέρατα της γης, μπροστά από τις καλλίφωνες Εσπερίδες...»

(735-747): «Εκεί βρίσκονται μαζί οι πηγές και τα όρια όλων των πραγμάτων, της σκοτεινής γης και του ερεβώδους Τάρταρου, της αχανούς θάλασσας και του έναστρου ουρανού. Τοποθεσία δύσβατη και υγρή που και οι θεοί ακόμα την θεωρούν φρικτή. Αχανής άβυσσος, στις οποίας τον βυθό δεν θα φτάναμε ούτε μετά από ένα ολόκληρο χρόνο. Αφού θα είχαμε περάσει τις πύλες της, θα έπρεπε να μας παρασύρουν

• * Ο Περσέας της έκοψε το κεφάλι.

θύελλες και θύελλες, από εδώ κι από εκεί, με βιαιότητα. Φοβερή δοκιμασία, ακόμα και για τους αθάνατους θεούς. Εκεί βρίσκεται το ερεβώδες παλάτι της Νύχτας, σκεπασμένο από μαύρα σύννεφα.» «Μπροστά σ' αυτό το παλάτι ορθώνεται ο γιος του Ιαπετού (Ατλας), σηκώνοντας τον απέραντο ουρανό με το κεφάλι και τα ακούραστα χέρια του, χωρίς να χάνει τις δυνάμεις του.»

Προηγουμένως, στην ομάδα των στίχων 211-216, η προσωποποίηση της νύχτας και οι απόγονοί της θεωρούνται όντα μάκρυνα και βρίσκονταν τοποθετημένα στη δύση, αφού για τους Έλληνες «έσπερος» σημαίνει «η περιοχή που δύνει ο ήλιος».

Στην ομάδα των στίχων 274-278, προηγουμένως, οι Γοργόνες είναι ταυτισμένες με τις Εσπερίδες και, όπως κι αυτές, κατοικούν επίσης στην άλλη πλευρά του «ξακουστού Ωκεανού», ο οποίος τοποθετημένος στην ακραία πλευρά της δύσης μπορεί να ταυτιστεί με ένα μέρος που βρίσκεται στην άλλη μεριά του Ατλαντικού ωκεανού. Η έκφραση «στις εσχατιές προς τη Νύχτα», από μια άλλη ονομασία για την προσωποποίηση της ημέρας. Ημέρα, σχετίζεται με μια περιοχή κοντά στους αντίποδες. Τίποτα δεν μπορούμε να συμπεράνουμε σχετικά με το σχήμα που αποδίδεται στη γη. Αλλά η αναφορά ότι πρόκειται για μια περιοχή με την ίδια περιοδικότητα της ημέρας και της νύχτας βρίσκεται στους επόμενους στίχους (748-

«... εκεί η Νύχτα και η Ημέρα πλησιάζονται και χαιρετιούνται διασχίζοντας το μεγάλο χάλκινο κατώφλι, η μία μπαίνοντας και άλλη βγαίνοντας. Το παλάτι ποτέ δεν τις κρατάει μαζί, αλλά πάντα όταν η μία διανύει τη γη η άλλη είναι μέσα και περιμένει τη στιγμή που θα ξενικήσει. Η μία έχει για τους ανθρώπους το φως που τα βλέπει όλα, η άλλη σηκώνει στα χέρια της τον Ύπνο, αδελφό του Θανάτου και της σκοτεινής Νύχτας, καλυμμένη με κατάμαυρα σύννεφα.»

Στην κοσμογονία του Ησίοδου τα άστρα, η φύση και οι εκδηλώσεις της κατέχουν θεϊκές ικανότητες και είναι προσωποποιημένες. Όμως δεν παύουν να έχουν αφηρημένες έννοιες της πραγματικότητας σε τέλεια ανταπόκριση με τα γεγονότα που παρατηρούμε.

Με καθορισμένο τον προσανατολισμό για το πού θα βρισκόταν το «ερεβώδες παλάτι της Νύχτας» δημιουργείται το εξής ερώτημα: σε ποια απόσταση προς τα δυτικά ο Ησίοδος τοποθετεί τον ερεβώδη Τάρταρο με το παλάτι του; Αυτή η πληροφορία πρέπει να αποκρυπτογραφηθεί στους παρακάτω στίχους 720-725:

«Η μακρύνή τοποθεσία βρίσκεται τόσο μακριά από την γη όσο η γη απέχει από τον ουρανό. Ένα δίκερο χάλκινο αμόνι ερχόμενο από τον ουρανό θα έπεφτε επί εννιά μέρες και εννιά νύχτες για να φτάσει στη γη την δέκατη μέρα. Παρόμοια, ένα δίκερο χάλκινο αμόνι από την γη

θα έπεφτε εννιά μέρες και εννιά νύχτες, για να φτάσει τελικά μόνο την δέκατη μέρα στον Τάρταρο.»

Ποια είναι η πληροφορία που ο Ησίοδος θέλησε να μεταδώσει σ'αυτούς τους στίχους; Σίγουρα ότι είναι μία απόσταση πολύ μεγάλη, αλλά τίποτα παραπάνω από αυτό. Για να φτάσεις σε κάποια τοποθεσία, εκτός από την απόσταση είναι ανάγκη να δείξεις την κατεύθυνση, αλλά αυτή η πληροφορία δεν περιέχεται σ'αυτούς τους στίχους. Αυτή η επιφύλαξη, αν και προφανής, ποτέ δεν ελήφθη υπόψη, ώστε ο Τάρταρος παρομοιάστηκε σαν ένας υποθετικός χώρος μέσα στη γη, στη κατεύθυνση της ελεύθερης πτώσης ενός σώματος.

Οι ναυτικές αποστάσεις από αμνημονεύτων χρόνων είχαν αναφερθεί σαν λειτουργία του χρόνου πλεύσης, όπου υπονοείτο η ταχύτητα. Δεν πρέπει να μας παραξενεύει, ότι αυτό το υπόδειγμα ενέπνευσε επίσης τον Ησίοδο. Διατηρώντας ένα συνετό σκεπτικισμό σχετικά με τις γνώσεις περί κινητικής στην αντίληψη του ποιητή, όποιο και να ήταν το αποτέλεσμα της παράξενης «ιδανικής εμπειρίας», προτεινόμενης στους στίχους 720-725 για να φτάσει στον Τάρταρο (σύμφωνα με τους στίχους 274-277), η κατεύθυνση έπρεπε να είναι προς την δύση του ηλίου και όχι προς το κέντρο της γης.

Τα δύο ονόματα Άτλας-Εσπερίδες άδικα προσπάθησαν να τα βρουν οι γεωγράφοι και ταξιδιώτες που διέσχισαν τη γη στα πιο μακρινά σημεία της δύσης, γιατί Εσπερίδες ήταν για τους Έλληνες πάντα ένα συνώνυμο της δύσης. Τρεις ή τέσσερεις αιώνες μετά τον Ησίοδο, ο Ηρόδοτος, ο πατέρας της ιστορίας, προσπάθησε να τα βρει και ισχυρίστηκε, ότι βρήκε το πανύψηλο βουνό της δύσης. Αφού διέτρεξε αυτές τις περιοχές της δυτικής Αφρικής, για τις οποίες είναι δύσκολο να έχει κανείς μία ξεκάθαρη ιδέα ακολουθώντας το κείμενο του, ο Ηρόδοτος γυρνώντας από την Αίγυπτο έφερνε ένα τρόποιο. Είχε τελικά κατορθώσει να εντοπίσει τον φημισμένο Άτλαντα! Αυτό το απίστευτο περιστατικό περιγράφεται στο βιβλίο 4ο, Κεφ. 184 (2).

«Σε δέκα μέρες ταξιδιού από τους Γαράμαντους συναντάμε άλλον ένα λόφο αλατιού, με μία πηγή και ανθρώπους τριγύρω. Αυτοί οι άνθρωποι που αποτελούν το έθνος των Ατάραντων είναι οι μοναδικοί που γνώριζα, οι οποίοι δε θα είχαν δικό τους όνομα. Συγκεντρωμένοι σαν έθνος πήραν το όνομα των Ατάραντων, αλλά σκέφτοντάς τους σαν άτομα δεν χρησιμοποιούν ένα όνομα που να τους ξεχωρίζει από τους άλλους. Συνηθίζουν να καταριούνται τον ήλιο, όταν αυτός βρίσκεται στο ζενίθ του, επειδή τους καίει το δέρμα και στεγνώνει τη γη.»

«Μετά από ταξίδι μεγαλύτερο των δέκα ημερών φτάνουμε σε άλλο λόφο αλατιού, επίσης με πηγές και κατοίκους τριγύρω. Το βουνό Άτλας διαγράφεται σ'αυτό το λόφο. Είναι στενό και στρογγυλεμένο, αλλά τόσο ψηλό που απ'ό,τι λένε δεν μπορείς να δεις την κορυφή εξαιτίας των σύννεφων που το τυλίγουν τόσο το καλοκαίρι όσο και τον χειμώνα. Οι

κάτοικοι της περιοχής λένε, ότι είναι μία στήλη του ουρανού, και ονομάζονται από αυτόν Άτλαντες. Όπως επιβεβαιώνεται, αυτός ο λαός δεν τρώει κανένα είδος ζωντανού πλάσματος και δεν ονειρεύεται ποτέ.»

Ο Μάλτ Μπρεν (Malte Brun, 1826) με λίγα λόγια αμφισβητεί τις γεωγραφικές γνώσεις του Ηρόδοτου σχετικά με την δυτική Αφρική (3): « Son Atlas semble etre une montagne isolee dans le desert «(4) («0 Άτλαντας του φαίνεται να είναι ένα μοναχικό βουνό μέσα στην έρημο»)

Ο Πομπόνιος Μέλας (Pomponio Mela, 50 μ.Χ.) (5) δεν έχασε καιρό στο να ψάξει αυτό το βουνό, αλλά μεγάλωσε λίγο παραπάνω τον λόγο του Ηρόδοτου νομίζοντας, ότι τον βρήκε στην Βοριανατολική Αφρική:

« Στο μέσον αμμώδους περιοχής βρίσκεται ο Άτλας. Υψώνοντας τον πελώριο όγκο του απότομο, απρόσιτο, εξαιτίας των απότομων βράχων που τον τριγυρίζουν απ'όλες τις πλευρές. Όσο περισσότερο υψώνεται τόσο περισσότερο λιγοστεύει το πλάτος του. Η κορυφή του είναι τόσο ψηλή που τη βλέπεις να χάνεται στα σύννεφα με τέτοιο τρόπο που όχι μόνο τον βλέπεις να αγγίζει τον ουρανό και τα άστρα με το κεφάλι του, αλλά επίσης ότι τα συγκρατεί. »

Ο Στράβωνας (6)(66 π.Χ. - 24 μ.Χ.) περιγράφει τη γεωγραφία της Αφρικής και αναφέρει, ότι περνώντας το στενό του Γιβραλτάρ βρίσκεται ένα βουνό που οι Έλληνες ονομάζουν Άτλαντα, το ίδιο που οι βάρβαροι ονομάζουν Δείρις (Dyris). Ο Μάλτ Μπρεν τονίζει, ότι οι Άραβες ονομάζουν Ντεϊρ ελ Νταράν τον Τηλό Άτλαντα.

Αυτή είναι η σύντομη ιστορία των βουνών, τα οποία οι Αίβυοι ιθαγενείς ονομάζουν Δείρις και Νταράν και τα οποία μετά τον Ηρόδοτο άρχιζαν να τα ονομάζουν Άτλαντα, όνομα που κατέχει σήμερα. Είναι μία οροσειρά που διασχίζει από νοτιοανατολικά μέχρι βοριοδυτικά το σημερινό Μαρόκκο και φτάνει τα 4.170μ. υψόμετρο κοντά στο Ασνί (Asni), στο Μαρακές (Marrakech). Αυτό το όρος έχει ταυτιστεί με το μυθολογικό «Ασημένιο Όρος» αναφερόμενο στη «Μετεωρολογία» του Αριστοτέλη και τον Προμαθίωνα της Σάμου (7).

Η περιγραφή του Ηρόδοτου μας επιτρέπει να σχηματίσουμε μία ιδέα για το πόσο εμπιστεύονταν οι Έλληνες τις μυθολογικές διηγήσεις του καιρού του. Παραδόξως, με αυτό το επεισόδιο αυτός συνεισφέρει στο να εκλάβουν αργότερα το μύθο « Άτλας-Εσπερίδες» σαν παραμύθι. Σε κανένα τόπο της δυτικής Αφρικής υπάρχει κανένας χώρος που να αντιστοιχεί στη περιγραφή του όρους που ο Ηρόδοτος ισχυριζόταν, ότι είχε εντοπίσει, ούτε και στην τοπογραφία που περιγράφει ο Ησίοδος. Αν ο Άτλας, οι Εσπερίδες, «Το Ασημένιο Όρος» που σήκωνε το Παλάτι της Νύχτας και η τοπογραφία του Τάρταρου ή τουλάχιστον κάτι που να τους αντιπροσώπευε υπήρξαν πραγματικά την εποχή του Ηρόδοτου, αυτοί οι χώροι δεν βρίσκονταν πλέον μέσα στα όρια του δυτικού κόσμου. Θα είχαν λοιπόν μικρύνει τα όρια του γνώριμου κόσμου;

Αν καμία φορά υπήρξε σ' αυτόν τον πλανήτη μία περιοχή που ενέπνευσε τους στίχους του Ησίοδου, αυτή η περιοχή αρχίζει στην εκβολή του Αμαζόνιου και προχωρεί στην ευρεία υδρογραφική λεκάνη που φτάνει βαθιά στο άλλοτε πυκνό δάσος του Αμαζόνιου, μέχρι την οροσειρά των Άνδεων (739): «περιοχή δύσβατη και υγρή που και οι ίδιοι οι θεοί θεωρούν φρικτή.» Εντυπώσεις παλαιών θαλασσοπόρων, οι οποίοι εδώ και παραπάνω από τρεις χιλιάδες χρόνια θα είχαν πλεύσει τον Αμαζόνιο; (740) «Αχανής άβυσσος, στις οποίας τον πυθμένα δεν θα φτάναμε ούτε στο τέλος ενός ολόκληρου έτους» - Υπερβολή; Ή ήταν αυτός ο χρόνος ενός επικίνδυνου ναυτικού ταξιδιού κατεβαίνοντας το νότιο ημισφαίριο, για να ξαναγυρίσει στον γιγαντιαίο Αμαζόνιο μέχρι τα εντυπωσιακά περάσματα που ανοίγονται στο Πόγκο ντε Μανσερίτσε; Βαθός και στενός λαιμός που στραγγαλίζει τον ποταμό Μαρανιόν, μέσω των βουνών που υψώνονται σε 600 μέτρα ύψος (740-743): «Αχανής άβυσσος, στις οποίας τον πυθμένα δεν θα φτάναμε ούτε στο τέλος ενός ολόκληρου έτους, αφού έχοντας περάσει τα περάσματα θα έπρεπε να μας αδράξουν θύελλες και θύελλες από εδώ κι από εκεί, μέ' ββαιότητα». Στον ποταμό Άνω Μαρανιόν, μέσα στο Πόγκο ντε Μανσερίτσε, σχηματίζονται επικίνδυνες ρουφήχτρες, καθώς και στην επάνω διαδρομή του, μετά που διασταυρώνεται. Αυτή η ταραγμένη κίνηση του υδάτων αντιπροσωπεύει μεγάλο κίνδυνο για όποιους σκοπεύουν να τον διασχίσουν. Οι εξερευνητές που αποπειράθηκαν μία παρόμοια εκστρατεία διηγούνται, ότι το πλοίο έπρεπε να οδηγηθεί με μεγάλη δεξιοτεχνία για να μην αρπαχτεί από ρουφήχτρα σε ρουφήχτρα(8).

Το περιεχόμενο αυτών των στίχων μπορεί να εκτιμηθεί καλύτερα στο φως των εμπειριών, οι οποίες περιγράφονται από τους τυχοδιώτες της εποχής μας, οι οποίοι ναυσιπλοούσαν στον μεγαλύτερο ποταμό της Αμερικής. Τίποτα πιο κατάλληλο λοιπόν από την μαρτυρία των πρωτοπόρων εξερευνητών, οι οποίοι πέρασαν από το «λαιμό» του Μαρανιόν, ο οποίος ονομάζεται Πόγκο ντε Μανσερίτσε. Πόγκο είναι παραφθορά του πούνκου (puncu), λέξη στην τοπική διάλεκτο κέτσουα (quechua) και σημαίνει πέρασμα. Το Πόγκο ντε Μανσερίτσε είναι το πρώτο από τα περάσματα που εμφανίζονται, όταν ανεβαίνει καγείς στον Αμαζόνιο, ξεκινώντας από τον Ωκεανό. Είναι πολύ πιθανό, ότι αυτό το πόγκο και τα άλλα που ακολουθούν να έχουν δώσει την προέλευση στα μυθολογικά περάσματα που έπρεπε να διαπεραστούν για να γίνει δυνατή η διείσδυση στην Κόλαση.

ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΛΑ ΚΟΝΤΑΜΙΝ ΣΤΟΝ ΑΝΩ ΜΑΡΑΝΙΟΝ

Ο πρώτος εξερευνητής που κατέβηκε από το Μαρανιόν και διέσχισε το Πόγκο ντε Μανσερίτσε με βάρκα ήταν ο ισπανός Χουάν Σαλίνας ντε Λογιόλα (Juan Salinas de Loyola), στις 24 Αυγούστου του 1558

(9). Ο χρυσός που έλαμπε στις κοίτες αυτών των ποταμών έκανε πολλούς άλλους να θελήσουν να πλεύσουν στον Μαρανιόν, αλλά η πρώτη επιστημονική αποστολή μέσα από τον στενό πέραςμα του Μανσερίτσε πραγματοποιήθηκε από τον Κάρλος Μαρία ντε λα Κονταμίν (Carlos Maria de la Condamine) το 1743. Θα ασχοληθούμε με αυτό το ταξίδι πιο επισταμένως, χωρίς να παραλείψουμε να αναφέρουμε επίσης τις πολύτιμες παρατηρήσεις άλλων θαρραλέων εξερευνητών.

Ο Λα Κονταμίν βρισκόταν σε μια περιοχή του ισημερινού της Αμερικής, από το 1736, συγκροτώντας μία επιστημονική εκστρατεία υπό την αιγίδα της Ακαδημίας των Επιστημών του Παρισιού, για να καθορίσει το μέγεθος και το σχήμα της γης. Κατά την διάρκεια των δέκα χρόνων που διήρκεσαν οι εκστρατείες, δεν έλειψαν ανησυχητικές καταστάσεις, σε μερικές μάλιστα εκινδύνεψε η ζωή τους. Αλλά αυτές τις στιγμές αγωνίας διαδέχθησαν άλλες πολύ ικανοποιητικές. Ένα από αυτά τα επεισόδια, κατά την διάρκεια της παραμονής του στη Σουσούγκα (Shushunga), αφού πέρασε κολυμπώντας με τα μουλάρια του έναν πολύ μεγάλο χειμάρρο, όπου όλα του τα όργανα, βιβλία, ημερολόγια, σχέδια και άλλα χαρτιά του βράχθηκαν, ο γάλλος (10) επιστήμονας το θυμάται με τις εξής λέξεις: «Είχαν περάσει οκτώ μέρες από τότε που βρισκόμουν σ' αυτό τον τόπο και είχαν περάσει γρήγορα. Αλλά δεν θα είχα ανάγκη λιγότερο χρόνο για να στεγνώσω στον ήλιο τα υπάρχοντά μου, εκθέτοντάς στις ακτίνες του ακόμα και το βάθος των μπαούλων μου. Δεν είχα να φοβηθώ ούτε κλέφτες ούτε περιέργους, βρισκόμουν ανάμεσα σε άγριους. Είχα εγκαταληφθεί μεταξύ τους αφού είχα ζήσει ανάμεσα σε πολιτισμένους. Θα τολμούσα να πω, ότι δεν παραξενεύουν με τα συμπεριφορά τους. Μετά από πολλά χρόνια περασμένα σε μία συνεχή κίνηση και αναταραχή τελικά χαιρόμουν για πρώτη φορά μία γλυκή ηρεμία. Η θύμηση της κούρασης, οι λύπες μου και οι κίνδυνοι, από τους οποίους είχα περάσει, φαίνονταν όνειρα. Η ησυχία που κυριαρχούσε αυτή τη μοναξιά μου έκανε καλό. Μου φαινόταν ότι, ανέπνεα με περισσότερη ελευθερία. Η ζέστη του κλίματος μετρίαζόταν από τα δροσερά νερά ενός ποταμού, ο οποίος είχε πρόσφατα βγει από τις πηγές του και από το πυκνό δάσος που σκίαζε τις όχθες του.

Ένας καταπληκτικός αριθμός παράξενων φυτών και άγνωστων λουλουδιών, μου προσέφεραν ένα θέαμα καινούργιο και διαφορετικό. Στα διαλείμματα των καθηκόντων μου χαιρόμουν τις αθώες χαρές, τους ινδιάνους μου, λουζόμουν μαζί τους, θαύμαζα τους τρόπους που κυνηγούσαν και ψάρευαν. Μου προσέφεραν το καλύτερο μέρος του κυνηγιού και του ψαρέματος τους. Όλοι βρισκόταν στις διαταγές μου. Ο φύλαρχος που τους διοικούσε ήταν ο πιο βιαστικός να με υπηρετήσει. Το βράδυ με φώτιζαν με αρωματικά ξύλα που μοσχοβολούσαν τον αέρα με τις ευωδιασμένες ρητίνες. Η άμμος που πατούσα με τα πόδια μου ήταν ανακατεμένη με χρυσάφι».

Στη συνέχεια θα συνοδέψουμε την πορεία του Λα Κονταμίν από την Λόχα (Loja), σημείο όπου χωρίζονται τα νερά που πάνε στους δύο ωκεανούς, μέχρι τη Χαέν (Jaen) (11), όπου μπορείς να επιβιβαστείς για

να πλεύσεις στον Αμαζόνιο. Από την περιπέτεια αυτού του ατρόμητου εξερευνητή θα μπορέσουμε να αντιληφθούμε την εντυπωσιακή τοπογραφία που θα μπορούσε να ήταν το σκηνικό που ενέπνευσε τους στίχους του Ησίοδου, τους οποίους αναφέραμε προηγουμένως.

Από την Λόχα μέχρι τη Χαέν διασχίζουμε τους ανατολικούς πρόποδες της οροσειράς των Άνδεων. Το μονοπάτι γίνεται μέσα από το δάσος, όπου πέφτει βροχή καθημερινά, επί 11 ή ακόμα και 12 μήνες τον χρόνο. Με αυτές τις συνθήκες δεν είναι δυνατόν να διατηρηθεί τίποτα στεγνό, όλα σαπίζουν, ειδικά τα δερμάτινα αντικείμενα, τα οποία αρχίζουν τότε να βγάζουν μία ανυπόφορη μυρωδιά (12).

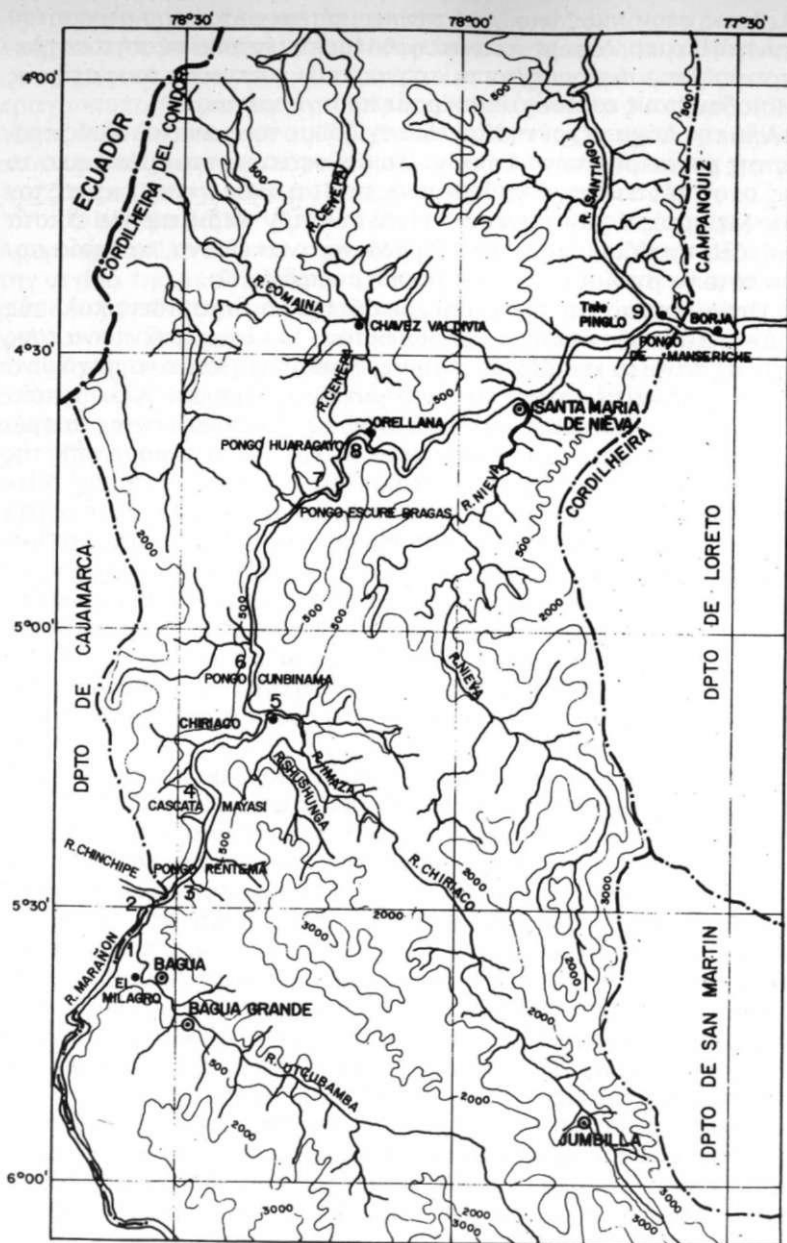
Πηγαίνοντας για την Χαέν χρειάζεται να διασχίσεις πολλούς ποταμούς, μερικούς μάλιστα κολυμπώντας. Άλλους μπορείς να τους διασχίσεις πάνω σε κρεμαστές γέφυρες, φτιαγμένες από αναρριχόμενα φυτά και ίνες βγαλμένες από τό φλοιό ορισμένων δέντρων. Άλλους πάλι μπορείς να τους διασχίσεις πάνω σε σχεδίες, οι οποίες είναι φτιαγμένες στις ίδιες τους τις όχθες γι' αυτό το σκοπό. Οι ποταμοί αυτής της περιοχής εκρέουν στον Τσιντσίπε (Chinchipe). Αυτός ο ποταμός, όταν συναντάει τον Μαρανιόν, είναι πιο πλατύς και από τον Σηκουάνα, στο Παρίσι. Λίγο πιο πριν από αυτό τον τόπο από την δεξιά όχθη και ο Ουτκουμπάμπα (Ucubamba) αυξάνει με τα νερά του τον Μαρανιόν.

Το σημείο απ' όπου ξεκίνησε ο Λα Κονταμίνε το ταξίδι του δια μέσω των ποταμών μέχρι τον Ατλαντικό είναι πλησίον του ποταμού Σουσούγκα (Shushunga), στη συνάντησή του Ιμάζα (Imaza) με τον Μαρανιόν (σημειωμένο με τον αριθμ. 5 στο χάρτη του Πόγκο ντε Μανσερίτσε). Εικόνα 1. Βλέπε το σημείο του χάρτη στην Εικόνα 2, στην περιοχή με την ένδειξη C.

Αφού έστειλε να ενισχύσουν την σχεδία που είχε κατασκευαστεί από τους ινδιάνους εξακολούθησε το ταξίδι στις 8 Ιουλίου 1743 περνώντας πρώτα από το Πόγκο του Κουμπινάμα (Cumbinama) (No. 6). Σ' αυτό το σημείο ο ποταμός έχει 40 μέτρα πλάτος, με πολλά βράχια να απειλούν την πλεύση. Την επόμενη μέρα ο Λα Κονταμίν πρέπει να είχε ανακαλύψει την Κόλαση από μόνος του; εισχώρησε στην δίνη του Εσκουρεμπράγκας (Escutebragas) που ονομάζεται και Χαουκισάκι (Haukichaki) (No. 7). Σ' αυτό το σημείο τα νερά του ποταμού κτυπούν σε ένα απότομο τείχος βράχου, όπου έχει σχηματιστεί μία βαθιά κοιλάτητα. Από την απότομη αλλαγή το ρεύμα σχηματίζει μία ταραχώδη δίνη ξεφεύγοντας από το κέντρο και τραβώντας προς τον πυθμένα τα αντικείμενα που άρπαξε αυτή η τρομακτική ρουφήχτρα.

Ο Λα Κονταμίν πιάστηκε με την σχεδία του στη δίνη του Εσκουρεμπράγκας και παρέμεινε στριφογυρίζοντας επί μία ώρα, μέχρι πουτέσσερεις ινδιάνοι που τον συνόδευαν, χρησιμοποιώντας μία βάρκα και πετώντας του μερικά αναρριχητικά φυτά από τα βράχια, κατάφεραν να ρυμουλκήσουν τη σχεδία και τη βάλουν ξανά στη κυριότερη ροή του ποταμού.

Συνεχίζοντας το ταξίδι, διέσχισε ένα τρίτο πόγκο, ένα πέραςμα στενό ονόματι Χουαρακάγιο (Huaracayo) (Ap. 8), όπου ο ποταμός είναι

Εκ. 1 - Χάρτης του Διαμερίσματος του Αμαζονίου (περιοχή C της Εκ. 2) που δείχνει την τοποθεσία του Πόγκο ντε Μανσερίτσε και άλλα πάγκος του ποταμού Μαρανιόν.

αναγκασμένος να κυλήσει ανάμεσα από δύο βράχια σ'ένα»στραγγάλισμα» που έχει 60 μέτρα πλάτος. Την ίδια αυτή μέρα έφτασε στο στόμιο του ποταμού Σαντιάγκο (Santiago)(Αρ. 9), ο οποίος είναι γνωστός επειδή διασχίζει μία περιοχή χρυσού, το τελευταίο καταφύγιο των ινδιάνων χιμπάρος (jibaros), οι οποίοι διατηρούν την μακάβρια τέχνη να συρρικνώνουν κεφάλια στο μέγεθος μιας πατάτας.

Ο Λα Κονταμίν, χωρίς να το ξέρει, είχε βρεθεί από το εσωτερικό μέρος του περάσματος από το οποίο, άλλοτε, έδινε πρόσβαση στο διαβόητο βασίλειο του Πλούτωνα. Το μεσημέρι της 12ης Ιουλίου διέταξε να λύσουν τη σχεδιά και βάζοντας την στη μέση του ρεύματος ξεκίνησε να διασχίζει το Πόγκο ντε Μανσερίτσε (Αρ. 10), το οποίο περιγράφει με αυτά τα λόγια (13): «... η σχεδιά εγκαταλελειμμένη στο ρεύμα σύρθηκε με γρηγοράδα. Το κανάλι άρχισε να στενεύει φανερά, η ταχύτητα του ρεύματος και ο θόρυβος των κυμάτων να αυξάνεται προοδευτικά. Βρέθηκα αμέσως σε μια στενή στοά, βαθιά και δαιδαλώδη, ανασκαμμένη από τα νερά, φωτισμένη μόνο από ψηλά. Μερικές προεξοχές του βράχου και πολλά δέντρα που ξεπηδούσαν προς τη μέση του ποταμού σχημάτιζαν ένα θόλο, ο οποίος λιγότερο το φως ακόμα περισσότερο. Οι ψηλές πλευρές που δεν τις έφτανε το μάτι φαινόταν κοντινές σε απόσταση χεριού...»

Το πόγκο αρχίζει σε λιγότερο από τέσσερα χιλιόμετρα πιο κάτω από τον ποταμό Σαντιάγκο, στενεύοντας προοδευτικά από 500 μέτρα στην είσοδο μέχρι το πιο στενό σημείο του «λαιμού» που φτάνει μόλις τα 30 μέτρα πλάτος. Σ' αυτό το σημείο ο Λα Κονταμίν υπολόγησε την ταχύτητα του ρεύματος σε δύο οργιές το δευτερόλεπτο (14 χλμ. την ώρα). «Στο πιο στενό σημείο», διηγείται ο θαρραλέος εξερευνητής, «στη μέση του ρεύματος βρίσκεται ένα βουνό πολύ ψηλό, όταν τα νερά είναι χαμηλά, αλλά που ήταν καλυμμένο με νερό πιο πολύ από μία οργιά (*) όταν πέρασα. Αλλά ακόμα κι έτσι τα νερά δημιουργούσαν μία ταραχώδη κίνηση που στριφογύρισε την σχεδιά μου κάνοντας την να συγκρουστεί βίαια δύο ή τρεις φορές ενάντια στα βράχια...». Πήρε λιγότερο από μία ώρα να διασχίσει το πόγκο. Από την άλλη πλευρά αυτού του περάσματος ο ποταμός απλωνόταν εκ νέου λιγοστεύοντας την ταχύτητα της σχεδιάς. Είχε φτάσει στο μικρό συνοικισμό του Μπόρχα (Βορja) που βρίσκεται στην αριστερά πλευρά του ποταμού. Σ' αυτό το σημείο άρχιζε ένας λαβύρινθος λιμνών και καναλιών, υδάτινα μονοπάτια που διέτρεχαν το πυκνό δάσος. Το μοναδικό εμπόδιο στην όραση ήταν η οροσειρά του πόγκο. Στην άλλη πλευρά απλωνόταν ένας ορίζοντας απεριόριστος, μέχρι εκεί που δεν φτάνει το μάτι.

Σχετικά με τις δυνατότητες πλευσης που παρουσιάζει το πόγκο, είπε: «Δεν κατεβαίνεις το πόγκο με βάρκα, εκτός όταν τα νερά είναι αρκετά χαμηλά. Αυτή την εποχή είναι δυνατό να τα κυβερνήσεις. Με

(*) Παλιά μονάδα μήκους χρησιμοποιούμενη μέχρι την υιοθέτηση του Μετρικού Δεκαδικού Συστήματος στις 7 Απριλίου 1795 Αντιστοιχεί σε 1949 μ.

αυτές τις συνθήκες ακόμα και βάρκες μπορούν να ανεβούν, έστω και με αρκετή δυσκολία, αλλά αυτό δεν είναι ποτέ δυνατόν για τις σχεδίες». Σχετικά με τα πλεονεκτήματα και τους κινδύνους της πλεύσης σε σχεδίες εξηγεί: «Η κατασκευή μιάς σχεδίας, φτιαγμένης από κορμούς ενωμένους με αναρριχητικά φυτά σου προσφέρει μία μεγάλη ελαστικότητα και δυνατότητα να αποσοβήσεις τις συγκρούσεις. Ο μεγαλύτερος κίνδυνος αυτών των πλωτών είναι να πέσεις σε δίνες, έξω από τη ροή του ποταμού, όπως μου συνέβη στο πέραςμα του Εσκουρεμπράγκα. Δεν είχε περάσει ούτε ένας χρόνος πριν από το ταξίδι μου», αναφέρει στα απομνημονεύματα του ο γάλλος εξερευνητής, «όταν ένας ιεραπόστολος είχε παγιδευτεί σε μια από αυτές τις δίνες, παραμένοντας παγιδευμένος επί δύο μέρες, χωρίς τρόφιμα, μέχρι που μία ξαφνική πλημμύρα του ποταμού τον έβαλε και πάλι στο ρεύμα».

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΟΥ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΜΑΝΣΕΡΙΤΣΕ

Άλλες πληροφορίες για το Πόγκο ντε Μανσερίτσε, σχετικές με την τοπογραφία και την πλοϊμότητά του, μπορούν να βρεθούν στην διήγηση των αποστολών που πραγματοποιήθηκαν από τον Ουπ ντε Γκραφ (Up de Graff). Αυτός ο συγγραφέας, που απέδειξε ταλέντο υπέροχου αφηγητή και ακριβούς παρατηρητή, διέτρεξε αρκετές φορές το πόγκο με βάρκα στην αρχή του παρόντος αιώνα και μάλιστα διαπλέοντας αντίθετα στο ρεύμα (14).

Σ'ένα από τα πιο επικίνδυνα μέρη του πόγκο, όπου έχει σχηματιστεί μία μεγάλη περιδίνηση που απλώνεται καλύπτοντας μεγάλο μέρος του πλάτους του ποταμού, ο Ουπ ντε Γκραφ διηγείται, ότι παρατήρησε ένα περίεργο φαινόμενο. Ενόσω βρισκόταν μπρούμυτα πάνω σ'ένα βράχο διαλογιζόμενος πώς θα μπορούσε να νικήσει αυτό το εμπόδιο, ο ποταμός ανέβαινε και κατέβαινε ασταμάτητα μεταβάλλοντας την επιφάνεια του τουλάχιστο έξη μέτρα. Αυτή η παράξενη συμπεριφορά του ποταμού, που έμοιαζε να αναπνέει σα να είχε τεράστιους πνεύμονες, οφείλετο στο αποτέλεσμα εκτεταμένων κυμάτων, τα οποία απλώνονταν κατά μήκος μέσα στο στενό κανάλι που σχημάτιζε το πόγκο. Αυτή η διακύμανση του ποταμού οφείλετο σε μία αναστάτωση, η οποία εδημιουργείτο από μία ξαφνική πλημμύρα κάποιου παραπόταμου του Άνω Μαρανιόν. Ενόσω παρατηρούσε αφηρημένος αυτό το δαιμόνιο κάλπασμα των υδάτων, ξέφυγε ξαφνικά από τους διαλογισμούς του εξαιτίας ενός πρακτικού γεγονότος, το οποίο του έδειχνε ποιο τέλος θα μπορούσε να έχει ο άτυχος θαλασσοπόρος που θα τύχαινε να πέσει σ'αυτό τον αχόρταγο «λαιμό».

Γρήγορα σαν ένα βέλος ερχόταν κατεβαίνοντας ένα γιγαντιαίο γουαγιακάν (guayacan) παρασυρόμενο από το ρεύμα. Επρόκειτο για ένα γιγαντιαίο δέντρο, από πυκνό ξύλο, αλλά που ακόμα επέπλεε. Όρθιο θα έπρεπε να φτάνει τα πενήντα μέτρα ύψος, αρπαγμένο από μια πλημμύρα του ποταμού, η οποία είχε υποσκάψει το έδαφος εκεί, όπου

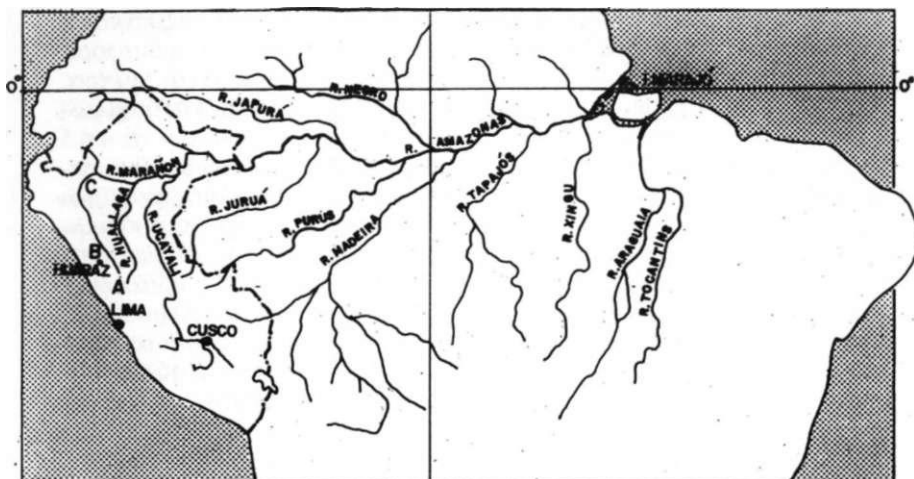
είχε γαντζώσει τις ρίζες του. Πλησίαζε τόσο γρήγορα που για κάποιες στιγμές σκέφτηκε, ότι θα μπορούσε να προσπεράσει χωρίς δυσκολία το μοιραίο σημείο. Λίγο ακόμα και θα το κατάφερνε, αλλά η περιδίνηση του νερού άρπαξε το δέντρο και άρχισε να στριφογυρίζει στο στρόβιλο σαρώνοντας με τις ρίζες και τα κλαδιά του τα βραχώδη τοιχώματα του «λαιμού», σαν σε μία μάταιη προσπάθεια να πιαστεί, για να μην παρασυρθεί στην ρουφήχτρα. Τρεις, τέσσερις φορές μίκρυνε ο κύκλος, κάθε φορά πιο κοντά στο κέντρο του, μέχρι που τελικά με ένα ρίγος σε όλη του την έκταση, σηκώθηκε όρθιο και δίνοντας μία στροφή στο κέντρο του στρόβιλου καταβροχθίστηκε και εξαφανίστηκε χωρίς να αφήσει το παραμικρό ίχνος.

Η τελευταία τεχνική πληροφορία που γνωρίζω σχετικά με το Πόγκο ντε Μανσερίτσε είναι του πολωνού μηχανικού Ρενέ Σιζιετίνσκυ (Rene Sigietinsky) (15). Σύμφωνα με αυτή την πληροφορία η διαφορά επιφάνειας μεταξύ της εισόδου και της εξόδου του πόγκο είναι 5 μέτρα, για μια έκταση 4 χιλιομέτρων δίνοντας μία κλίση 125 μ. κατά χιλιόμετρο. Ο Σαντιάγκο εκβάλλει στην δεξιά όχθη του Μαρανιόν σε 4 ή 5 χιλιόμετρα πάνω από το πόγκο. Η ξαφνική πλημμύρα αυτού του ποταμού σχηματίζει μεγάλες δίνες στο πόγκο, ειδικά στις καμπές και γύρω από τα εξέχοντα βράχια. Λίγο πριν φτάσουμε στο μέσο του πόγκο, κατεβαίνοντας τον ποταμό, υπάρχει ένας μεγάλος βράχος (αναφέρεται από τον Λα Κονταμίν), ο οποίος σε μερικές περιπτώσεις προβάλλεται σαν ένα νησί στην επιφάνεια του νερού. Ο μηχανικός Γκυλιέρμο Χάρτμαν (Guilhermo Hartmann) πραγματοποιώντας μία μελέτη σ' αυτό το σημείο του ποταμού είχε την ευκαιρία να φωτογραφίσει αυτό το βράχο, στις περιπτώσεις που ο ποταμός βρισκόταν σε άμπωτη.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΡΕΝΤΕΜΑ (PONGO DE RENTEMA)

Πριν από τα πόγκος που διέσχισε ο Λα Κονταμίν, ο ποταμός Μαρανιόν περνά από ένα μονοπάτι της ανατολικής οροσειράς μέσα σ' ένα μεγαλειώδη φυσικό διάδρομο, ονόματι Πόγκο ντε Ρεντέμα (Αρ. 3, Εικ. 1), με 38 σημεία δύσκολου περάσματος σ' ένα κομμάτι 35 μιλίων (56 χιλιόμετρα). Ο κ. Βέρτμαν (Wertheman), ο οποίος το διέσχισε το 1870, κρίνει, ότι το πέρασμα από το φοβερό Πόγκο ντε Μανσερίτσε θα μπορούσε να εκληφθεί σαν ένας περίπατος, αν συγκριθεί με την πλευρή στο Πόγκο ντε Ρεντέμα. Ας δούμε μία περίληψη σχετικά με το πέρασμα, το οποίο πραγματοποιήσε ο Βέρτμαν μέσω του Πόγκο ντε Ρεντέμα (16). Διαπλέοντας τον Μαρανιόν με σχέδια από το στόμιο του ποταμού Ουτκουμπάμπα (Αρ. 1), αφού παρασύρθηκε επί 20 λεπτά από το ρεύμα του ποταμού, πέρασε μπροστά από τον ποταμό Τσιντσίπε (Αρ. 2) και ακόμα λίγο παρακάτω εισχώρησε στο Πόγκο ντε Ρεντέμα (Αρ.3). Σ' αυτό το σημείο το εγκλωβισμένο μεταξύ βουνών ρεύμα γίνεται

ακόμα πιο δυνατό. Μερικές φορές παρασυρμένο με μία αναπάντεχη ταχύτητα, άλλες συγκρατημένο από τις δίνες που είναι πραγματικές παγίδες. Καταβάλλοντας ανήκουστες προσπάθειες για να τις κατανικήσει και συχνά τολμώντας με τη σχεδία του εναντίον των βράχων τελικά αναπνέει ανακουφισμένος, όταν μπαίνει σε ένα ήρεμο σημείο. Ψευδαίσθηση μικρής διάρκειας, όταν ταξιδεύεις από αυτή τη πλευρά του ποταμού. Ο «λαιμός» εξακολουθεί να στενεύει κάθε φορά και περισσότερο φτάνοντας στα μόλις τα 30 μέτρα πλάτος ανάμεσα σε απειλητικά τείχη από βράχια, τα οποία έμοιαζαν να υψώνονται από όλες τις πλευρές. Καθώς εισχωρούσε σ' αυτό το βάραθρο, η ένταση από το θόρυβο των υδάτων μεγάλωνε σε ένα φοβερό πάταγο. Ξαφνικά ο

Εικόνα 2 - Υδρογραφική λεκάνη του Αμαζόνιου με τις εξής γεωγραφικές περιοχές: Α, πηγή του ποταμού Μαρανιόν. Β, Χουαράζ (Huaraz), πρωτεύουσα του Ανκάς (Ancash), όπου βρίσκεται το Τζαβίν ντε Χουαντάρ (Chavin de Huantar). C, Τμήμα του Αμαζονίου, όπου βρίσκεται το Πόγκο ντε Μανσερίτσε.

ποταμός χάνεται από τα μάτια και η σχεδία πέφτει σε μια κατάπτωση, στο βάθος της οποίας υψωνόταν ένας πυκνός ατμός νερού, που έκανε το κρυμένο κίνδυνο να φαίνεται μεγαλύτερος. Σ' αυτό το σημείο όλος ο υδάτινος όγκος του μεγάλου ποταμού κυλώντας ιλλιγιωδώς γκρεμιζόταν σε ένα καταρράκτη 4 έως 5 μέτρων ύψος. Η σχεδία που σήκωνε τον τολμηρό εξερευνητή πετάχτηκε και έπεσε επίπεδα στα πόδια του καταρράκτη. Αυτό το σημείο είναι γνωστό από τους ινδιάνους ονόματι Μαγιάζι (Mayasi) (No. 4). Για όποιον θα ερχόταν ταξιδεύοντας από τον ωκεανό, μοιραία θα ήταν το τελικό σημείο του ποτάμιου ταξιδιού.

ΑΝΑΓΝΩΡΙΖΟΥΜΕ ΤΟΝ ΑΜΑΖΟΝΙΟ ΠΟΤΑΜΟ ΣΤΗΝ ΘΕΟΓΟΝΙΑ ΤΟΥ ΗΣΙΟΔΟΥ

Ο ποταμός Αμαζόνιος, με 6280 χιλιόμετρα μήκος, είναι μεγαλύτερος δυόμιση φορές από τον Γάγγη, δύο φορές από τον Δούναβη και τον Βόλγα στην Ευρώπη, μιάμιση φορά από τον Μισισσιπή και τον Κόγκο. Είναι μεγαλύτερος και από τον Γιαγκ-Τσε (Yang-Tse), το μεγαλύτερο ποταμό της Ασίας. Ο Νείλος είναι ο μοναδικός που μπορεί να του συγκριθεί, υπερβαίνοντας τον μόνο 10% στο μήκος. Σαν αντιστάθμισμα ο Αμαζόνιος με κυκλοφορία μέσης ροής 180.000μ3 το δευτερόλεπτο είναι εξήντα φορές μεγαλύτερος. Σχετικά με τον όγκο νερού κανένας ποταμός στον κόσμο μπορεί να συγκριθεί μαζί του. Υπολογίζεται, ότι το απόθεμα του Αμαζονίου αντιστοιχεί με ένα πέμπτο όλου του γλυκού νερού που κυκλοφορεί στην επιφάνεια της γης. Το αξιοσημείωτο πλάτος του Αμαζονίου ποταμού και οι θύελλες, που αναπάντεχα πέφτουν στην ρευστή επιφάνεια του ταρακουνώντας τα νερά του με δυνατούς ανέμους και κύματα σγουρά, δικαιολογούν το χαρακτηρισμό «θάλασσα γλυκού νερού» που εδόθη σ'αυτόν τον ποταμό.

Οι νύξεις που υπάρχουν στους χθόνιους μύθους των Ελλήνων για μια τοπογραφία του Άδη, σύμφωνα με την άποψη μας, οδηγούν στο συμπέρασμα, ότι οι θαλασσοπόροι της Μεσογείου κατά την πρωτο-ιστορική εποχή ε γνώριζαν την ύπαρξη της Αμερικής. Ένας ποταμός τόσο αξιόλογος, όσο ο Αμαζόνιος σ'αυτή περίπτωση, δεν μπορούσε να περάσει απαρατήρητος. Τίθεται λοιπόν το εξής ερώτημα: Μπορούμε να τον αναγνωρίσουμε στις μυθολογικές αλληγορίες και να τον ταυτίσουμε με κάποια από τις καταλογογραφημένες θεότητες της Θεογονίας του Ησίοδου;

Στην Θεογονία του Ησίοδου πιστοποιούμε, ότι μερικά αποσπάσματα υπαινίσσονται το υδρογραφικό σύστημα της γης. Ο Ησίοδος αναφερόμενος στην υδάτινη ιερή οικογένεια, κυημένη από την Θέτιδα και τον Ωκεανό, μνημονεύει με ένα κατάλογο με 25 ποταμούς άλλες τρεις χιλιάδες μικρότερους και προσαρτημένους στις Ωκεανίδες με τους λεπτούς αστραγάλους! Βλ. 362 ως 370:

- 362 «Αυτές είναι οι μεγαλύτερες κόρες του Ωκεανού και της Θέτιδας, υπάρχουν πολλές άλλες ακόμα, μιας και είναι τρεις χιλιάδες οι Ωκεανίδες με λεπτούς αστραγάλους,
365 που διάσπαρτες διατρέχουν με τον ίδιο τρόπο τη γη και τα βαθιά νερά, απαστράπτουσες κόρες θεών. Είναι τόσοι οι ποταμοί που θορυβώδικα κυλούν, αυτά τα παιδιά του Ωκεανού, κυημένα από τη Θέτιδα τη σεβαστή,
370 που όλους να τους ονοματίσει ένας θνητός θάταν έργο δύσκολο πολύ, όμως οι λαοί που κατοικούν στις όχθες τους όλους τους γνωρίζουν».

Μεταξύ όμως όλων των θυγατέρων της Θέτιδας και του Ωκεανού, οι

οποίες προσωποποιούν τους ποταμούς, ξεχωρίζει η Στύγα, επειδή είναι ανώτερη από όλες. Βλ. 361: «... Η Στύγα, η πιο σπουδαία από όλες». Ο Στύγας αναφέρεται πάντα από τους Έλληνες και τους Λατίνους ποιητές, σαν το κυριότερο ρεύμα υδάτων και μία από τις εισόδους στη Κόλαση. Ο Δάντης εμπνεύστηκε από τις αρχαίες παραδόσεις. Για να διεισδύσεις στη Κόλαση του, ήταν επίσης ανάγκη να διασχίσεις ένα μολυσμένο έλος που απλώνεται μέχρι εκεί που φτάνει το μάτι. Ραψωδία VII, Βλ. 106: «Una palude fa, c'ha nome Stige».

Το όνομα Στυξ (Styx) σημαίνει κρύο παγωμένο. Επίσης σημαίνει φρικτός, σε μια από τις ονομασίες του. Όλα αυτά τα επίθετα, χωρίς καμιά εξαίρεση, ταιριάζουν στον Μαρανιόν που πηγάει στις παγωμένες περιοχές των πούνας (punas) και αμέσως μετά στην περιοχή που αρχίζει να γίνεται πλόιμος, εμφανίζεται τρομακτικός και απρόβλεπτος: συγκρατεί και ελευθερώνει στη δίνη του εκείνους που τολμούν να τον διασχίσουν και μπορεί να καταβροχθίζει γιγαντιαία δέντρα. Τα γεγονότα που διηγούνται γι'αυτόν τον ποταμό φαίνονται να ξεπερνούν την φαντασία. Όμως μία από τις συμπεριφορές της μυθολογικής Στύγας έπρεπε να είναι ακόμα πιο τρομακτική. Έγινε μύθος Ένα ανεξήγητο μυστήριο. Κάτι το αδύνατο να συμβεί. Για να αποκαλυφθεί η αινιγματική συμπεριφορά της περιβόητης Στύγας, αναφέρονται οι στίχοι 775 και 776: «Εκεί κατοικεί μία μισητή στους αθανάτους θεότητα, η φοβερή Στύγα, του Ωκεανού θυγατέρα πρωτότοκη. Επιστρέφουσα στη πηγή της.» Δεν πρέπει να διστάζουμε στο να βρούμε την λύση αυτών των αινιγμάτων στην ίδια τη πραγματικότητα, ταυτίζοντας την με το πιο εκπληκτικό φαινόμενο που παρατηρείται στον ποταμό Αμαζόνιο: την τρομερή πορορόκα (pororoca). Αυτό το περίεργο κυματοειδές φαινόμενο, δύσκολα θα μπορούσε να γίνει νοητό από τους μυθογράφους της αρχαιότητας, γι'αυτό αναφέρεται μόνο σαν το «Κύμα της Στύγας» από τους λατίνους ποιητές(17). Από τους σύγχρονους σχολιαστές αυτοί οι στίχοι του Ησίοδου είναι γενικά ερμηνευμένοι σαν μία αόριστη αναφορά στην γνώση της περιφερειακής κίνησης του ωκεανού (18).

Η ΠΟΡΟΡΟΚΑ (POROROCA)

Όπως σε κάθε ποταμό κατά τη διάρκεια της παλίρροιας η θάλασσα εισχωρεί στις εκβολές, όμοια και στον Αμαζόνιο, όμως με ιδιαίτερα αξιοσημείωτο τρόπο. Αυτό το περίεργο φαινόμενο τράβηξε την προσοχή των ευρωπαίων επιστημόνων από το 1744 μετά την γνωστοποίηση του Λα Κονταμίν στην Ακαδημία Επιστημών του Παρισιού, η οποία περιγράφεται παρακάτω: Μεταξύ του Μακαπά (Macapa) και του Κάμπο Νόρτε (Cabo Norte), στο μεγάλο κανάλι, όπου ο ποταμός στενεύει εξαιτίας των νησιών και προπαντός μπροστά στο Αραγκουαρί (Araguari), όπου εκβάλλει ο Αμαζόνιος από το Βορρά, η άπωτη προσφέρει ένα μοναδικό φαινόμενο. Κατά τις τρεις ημέρες που προηγούνται και ακολουθούν τις φάσεις της νέας σελήνης και της πανσέληνου, την επο-

χή των περισσότερο έντονων παλιρροιών (Σιζίγια-Sizigia), η θάλασσα αντί να καθυστερήσει έξι ώρες να υψώσει το επίπεδο της, επιτυγχάνει το μεγαλύτερο ύψος της σε λίγα λεπτά (19). Όπως είναι ευκολονόητο, αυτό δεν μπορεί να γίνει ήρεμα. Πρώτα απ' όλα, διακόπτοντας την ησυχία του δάσους ένας εκκωφαντικός θόρυβος αναγγέλει την πορορόκα. Καθώς ο θόρυβος αυξάνεται βλέπει κανείς να πλησιάζει η αιτία του: 'Ένα πελώριο κύμα ύψους 4 μέτρων ακολουθούμενο από ένα άλλο και ένα τρίτο μέχρι και τέσσερα κύματα, μερικές φορές διαδεχόμενα το ένα το άλλο πολύ-πολύ γρήγορα, σαρώνοντας στα ανοιχτά όλο το κανάλι. Τα κύματα πλησιάζουν με καταπληκτική ταχύτητα, ξεριζώνοντας και παρασύροντας όλα όσα βρίσκουν μπροστά τους. «Έχω δει σε ορισμένα σημεία», λέει ο Λα Κονταμίν, «χοντρά δέντρα ξερριζωμένα, κομματιασμένα να παρασύρονται σε μεγάλη απόσταση από την πορορόκα».

Ανεξήγητα, αυτός που περιγράφει καλύτερα το κύμα της πορορόκα είναι ο Δάντης, ο απίστευτος Δάντης! Αλλά πριν, στους στίχους που προηγούνται αυτής της περιγραφής, προειδοποιεί (Κόλαση/Inferno, IX 61-63):

O voi ch'avete li'telletti sani,
mirate la dottrina che s'asconde
sotto il velame de li versi strani.

(Ω! εσείς, που έχετε τις φρένες σώες
κοιτάζτε το δόγμα που κρύβεται
κάτω από το πέπλο αυτών των παράξενων στίχων!)

Στην συνέχεια, περιγράφει το κύμα του ποταμού Στύγα, IX 64-70:

E gia venia su per le torbid'onde
un fracasso d'un suon pien di spavento,
per che tremavano amedue le sponde,
non altrimenti fatto che d'un vento
impetuoso per li avversi ardori
che fier la selva e senza alcun rattento
li rami schianta, abbatte e porta fori.

(Τα αναστατωμένα κύματα του Στύγα ορθώνονταν ταραγμένα,
παφλάζοντας με πάταγο, όμοιο με
ένα τρομερό τυφώνα που έκανε τις όχθες του να τρέμουν.
Κτυπούσαν πάνω στο δάσος, δίχως να μπορούσε
τίποτα να τα συγκρατήσει, κομματιάζοντας κλαδιά,
κάνοντας τα πάντα να πετάνε στον αέρα!)

Άλλοι παρατηρητές αυτού του φαινομένου προσθέτοντας ή αφαι-

ρώντας μια ή άλλη λεπτομέρεια άλλαζαν βασικές παρατηρήσεις του γάλλου επιστήμονα, παρ'όλο που όλοι βεβαιώνουν παμνηφεί τα καταστρεπτικά της αποτελέσματα. Ο Πωλ λε Κουάντ (Paul Le Cointe) (20) κατεβάζει στα 3 ή 4 μέτρα το μεγαλύτερο ύψος του κύματος της πορορόκα. Στην παραγματικότητα φαίνεται, ότι η ισχύς του φαινόμενου μεταβάλλεται πολύ: όχι μόνο είναι μεγαλύτερη στις παλίρροιες της σιζίζια, αλλά εξαρτάται και από την εποχή του έτους, όπως επίσης και από το έτος. Σύμφωνα με την εποχή η πορορόκα μεταβάλλεται μεταξύ 50 εκατοστών και 4 μέτρων. Στην εκβολή του ποταμού Αμαπά στον μήνα Μάρτιο συμβαίνουν οι μεγαλύτερες πορορόκες. Η ταχύτητα της πορορόκα είναι 10 με 15 μίλια την ώρα (περίπου 19 με 28 χιλιόμετρα την ώρα) δυνάμενη να προκαλέσει το βύθισμα πλοίων ακόμα και 100 τόννων(21).

Σ'ένα πρόσφατο άρθρο δημοσιευμένο στο περιοδικό «Αμερικανός Επιστήμων» (Scientific American), το οποίο θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη με την οφειλόμενη εκτίμηση, ο Ντέιβιντ Κ. Λυντς (David K. Lynch) (22) βεβαιώνει, ότι η πορορόκα του Αμαζονίου και των παραποτάμων του φτάνει τα 7,5 μέτρα ύψος και ότι λόγω της μικρής κλίσης του ποταμού το αποτέλεσμα απλώνεται μέχρι 800 χιλιόμετρα πέρα από την εκβολή του.

Η κυριότερη αιτία της πορορόκα είναι η δύναμη της βαρύτητας της παλίρροιας. Αυτή η δύναμη είναι αντιστρόφως ανάλογη με το τετράγωνο της απόστασης(23). Η Σελήνη που βρίσκεται σε μικρότερη απόσταση είναι η κύρια υπεύθυνη του φαινόμενου, παρά ο Ήλιος.

Σχετικά με την ετυμολογία της είναι διάφορες οι απόπειρες για να βρεθούν οι ρίζες της στη γλώσσα τουπί (tupi). Ο Εμίλιο Γκέλντι (Emilio Goeldi) υπέθεσε, ότι επρόκειτο για μια σύνθετη λέξη από το ρήμα νόμα (pora) που σημαίνει πηδω-χοροπηδω μαζί με την επαναληπτική ονοματοποιία συνδυασμένη με τη λέξη όκα (oca) που σημαίνει σπίτι και κυριολεκτικά «Σπίτι πήδημα-πήδημα», δηλαδή το σπίτι των υδάτων (κυμάτων) που πηδούν; Αλλά ο ίδιος ο συγγραφέας της πρότασης αναγνωρίζει, ότι η καλύτερη λύση είναι το άκλιτο ρήμα πορόγκ (porog) = θορυβώ, σπάζω, του οποίου το απαρέμφοτο είναι πορορόκα (24). Υπάρχει μία άλλη απόπειρα, που υπερασπίζει την φοινικική ετυμολογία γι'αυτό το τουπί όνομα, που παρουσιάζει ο Μπερνάρντο ντε Αζεβέντο ντα Σίλβα Ράμος (Bernardo de Azevedo da Silva Ramos) (25). Είναι όμως τόσο εξεζητημένη που δύσκολα θα γινόταν δεκτή από τους ετυμολόγους.

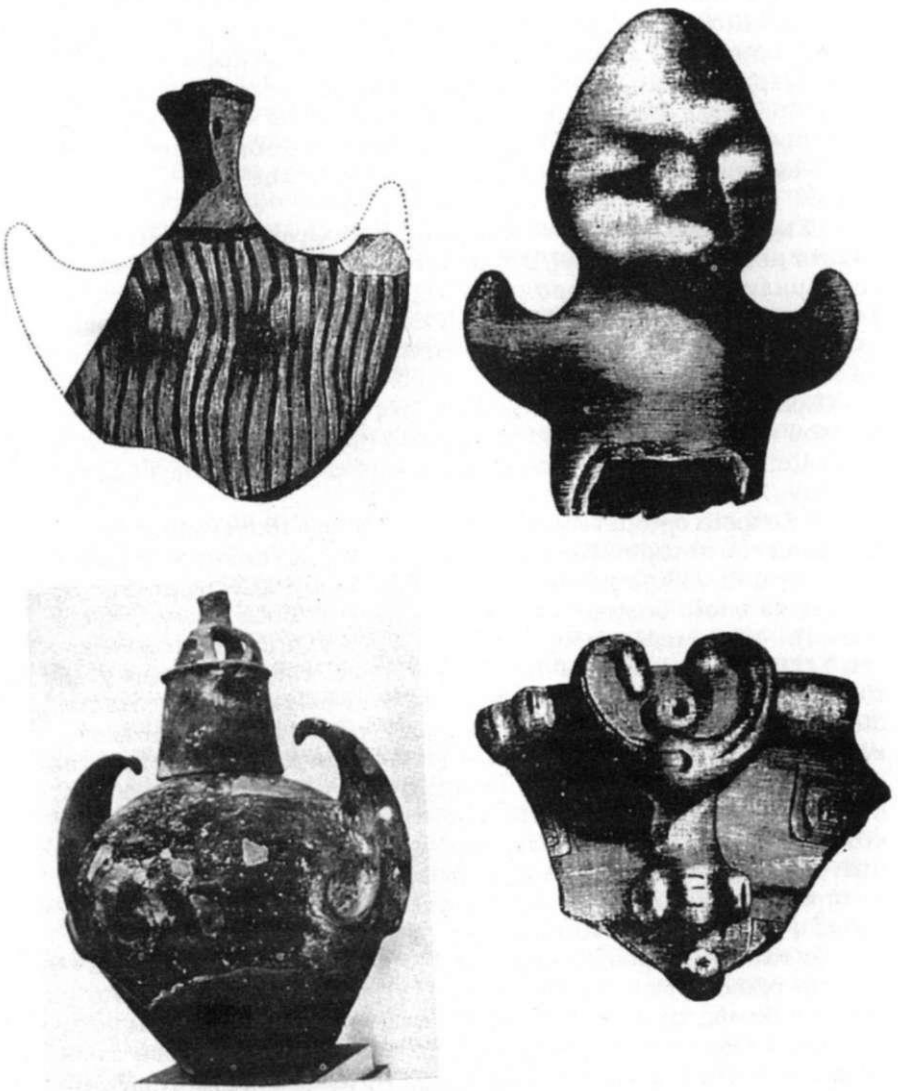
Στο φως των στοιχείων των συγκεντρωμένων σ'αυτό το βιβλίο θα είναι ανάγκη να επεκτείνουμε την ακτίνα των συγκρίσεων λαμβάνοντας υπόψη ελληνικές ρίζες, ειδικά σ'αυτή την περίπτωση που το γεγονός ταυτίζεται με το περιεχόμενο της ελληνικής μυθολογίας. Λοιπόν, ας μου επιτραπεί να εκφράσω τη γνώμη μου, μια άλλη ετυμολογία που ικανοποιεί τόσο την απαίτηση ομοφωνίας όσο και την σχέση αυτού του φαινόμενου με την αιτία που το δημιουργεί. Εκτός αυτού γίνεται αληθοφανής η υπόθεση του σπουδαίου βραζιλιάνου ερευνητή Λαντισλάου

Νέτο (Ladislau Netto), στον οποίο φέρθηκαν άδικα με περιφρόνηση μία πλειάδα ανίκανων ειδικών. Αυτός ο ερευνητής σε μια συκριτική μελέτη των κεραμικών του νησιού Μαραζό (Marajo) με εκείνα της « παλαιάς ηπείρου» παρατηρεί μία αξιοσημείωση ομοιότητα μεταξύ ορισμένων ανθρωπόμορφων ειδωλίων του μαραζό που δείχνουν χέρια μεταμορφωμένα σε προεξοχές με σχήμα κέρατου ή ημισελήνου, με τις άκρες γυρισμένες προς τα επάνω και των ειδωλίων που βρέθηκαν από τον Σλήμαν στην Τροία και στις Μυκήνες και αναγνωρίστηκαν από εκείνον σαν ομοιώματα της θεάς Ήρας (26), Εικ. 3.

Στην Κρήτη είχαν βρεθεί παρόμοια μυκηναϊκά είδωλα ταυτιζόμενα με την θεά 'Αρτεμη, στα οποία τα χέρια είναι χωρισμένα και εστραμμένα προς τον ουρανό, με τις παλάμες ανοιχτές σε στάση λατρείας (27). Γνωστή με το όνομα Ειλείθυια ή Λουσίνη (Lucina) η Άρτεμις ήταν η προστάτης των τοκετών και συνεπώς σχετιζόμενη με τη σελήνη(28). Στην Ελληνική μυθολογία είναι συνδεδεμένη με την Ήρα, σαν κόρη της και είχε διάφορες ιδιότητες: προ πάντων σαν θεά του κυνηγιού. Ήταν επίσης προστάτης της φύσης και της ναυσιπλοΐας, ήταν ειδικά η προστάτης των ρευμάτων και της ροής των υδάτων (29).

Η λατρεία ορισμένων ειδωλων μεταξύ των ιθαγενών αραπιούν (arapium) του ποταμού Ταπαζός (Tapajos), όμοιων με εκείνα της θεάς Λουσίνη ή Ειλείθυιας, βρίσκεται σ'ένα απόσπασμα της τουπί θρησκείας το οποίο διατηρείται από τον πατέρα Ζοάν Ντανιέλ (Joao Daniel). Λέει ο ιερέας (30): « Γιορτάζουν πολύ, όταν εμφανίζεται νέα Σελήνη: βγαίνουν από τις καλύβες τους, πηδούν από την χαρά τους, την χαιρετούν και την καλωσορίζουν δείχνοντας της τα παιδιά και με τρόπο, ότι της τα προσφέρουν, απλώνουν τα χέρια εκτός και από άλλες προαιρετικές εκδηλώσεις αυτών που πραγματικά την λατρεύουν». Λίγο παρακάτω, επιβεβαιώνει:«Έφεραν πέντε πέτρες που τις λάτρευαν. Όλες είχαν ονόματα και ήταν αφιερωμένες σε κάποια μορφή, η οποία υποδείκνυε ποια ήταν η χρήση τους. Μία ήταν αυτή που προέδρευε το γάμο,όπως ο θεός Υμέναιος, άλλη ήταν αυτή που παρακαλούσαν για την καλή επιτυχία στο,υς τοκετούς» (όπως η Λουσίνη ή Ειλείθυια)...

Αν το όνομα πορορόκα επιζεί από τους χρόνους που λατρευόταν η θεά στα ομοιώματα του μαραζό με τα χέρια υψωμένα, τότε αυτό το όνομα, πιθανώς, σχετίζεται με την παρακάτω κρητικο-μυκηναϊκή ετυμολογία: «πόρος» σημαίνει πέραςμα, τρόπος επικοινωνίας, ροή νερού. «Ροκαία, Ροκκας» είναι το επίθετο της Άρτεμης στην Κρήτη (31/32). Συνδυάζοντας τις δύο λέξεις καταλήγουμε το φώνημα «πόρος-ροκαία» (poros-roccaia), «πόρος-ροκκας» (poros-roccas), ή καλύτερα, «πορορόκα» (pororoca) που σημαίνει: ροή ή αυλάκι νερού προστατευμένο από την Άρτεμη. Η ετυμολογία δικαιολογείται πλήρως αν θυμηθούμε, ότι η πορορόκα λαμβάνει χώρα στις φάσεις που είναι Πανσέληνος ή νέα Σελήνη.

hiKona 3. Κεραμεικά αντικείμενα με κερατοειδείς μορφές: α) ταυτισμένο με την θεά Ήρα από τον Σλήμαν, β) ειδώλιο που ευρέθη στο «Μουντ ντε Πακοβάλ» (Mound de Pacoval) στη Νήσο Μαραζό, γ) αμφορέας της Πολιόχνης (Λήμνος), Δυτική Ανατολή και δ) διακοσμητικό ενός αγγείου που βρέθηκε στο Ι Πακοβάλ.. (α, β και δ αναπαραγωγές από ένα ενθύμιο του Λαντισλάου Νέτο).

Ο ΕΠΙΣΗΜΟΣ ΟΡΚΟΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ

Σήμερα δεν θα ίσχυε να ορκιστείς στα ύδατα του ποταμού Στύγα, αλλά αν είχαμε διασχίσει την Αμερική από τη πορεία που ακολούθησε ο Λα Κονταμίν, αντιμετωπίζοντας τους κινδύνους αυτού του ταξιδιού, θα σκεφτόμασταν άλλη μία φορά πριν ορκιστούμε στα ύδατα του Αμαζόνιου. Ωραία λοιπόν, όμοια θα έπρεπε να νιώθουν οι θαλασσοπόροι, οι οποίοι έχοντας «κατεβεί» από το Βόρειο Ημισφαίριο στο Νότιο και φτάνοντας μέχρι τις Άνδεις, ήλπιζαν να «βγουν ζωντανοί» από τον Κάτω Κόσμο και να γυρίσουν κάποια μέρα στη γη που τους είδε να γεννιούνται. Με αυτό τον τρόπο, ο όρκος για τα ύδατα του Στύγα, έγινε παροιμιώδης.

Ας δούμε το κείμενο της Θεογονίας του Ησίοδου, στο οποίο βρίσκεται ο ο τρομερός όρκος και οι γεωγραφικές του επιπτώσεις:

- 775 «Εκεί κατοικεί η μισητή θεά ακόμα στους Αθάνατους, η φοβερή Στυξ, μεγαλύτερη κόρη του παλλιρόου Ωκεανού η πιο μεγάλη. Κατοικεί μακριά από τους θεούς τα ονομαστά ανάκτορα κτισμένα με μεγάλους βράχους. Τριγύρω έχει στηριχτεί με κίονες αργυρούς προς τον ουρανό.
- 780 Σπανίως όμως η κόρη του Θαύμαντα, η γοργοπόδαρη Ίρις, έρχεται πάνω στην πλατειά επιφάνεια της θάλασσας για να φέρει είδηση, όταν προκληθεί μεταξύ των Αθανάτων φιλονικία ή συμπλοκή. Τότε, αν ένας από τους κατοίκους των ανακτόρων του Ολύμπου λέει ψέματα, ο Δίας στέλνει την Ίριδα να μάθει και να φέρει το μεγάλο όρκο των θεών από μακριά σε
- 785 χρυσή κανάτα, δηλαδή το ονομαστό κρύο νερό που ρέει από απότομο ψηλό βράχο. Ρέει από τον ιερό ποταμό μέσα στην μαύρη νύχτα κάτω πολύ από τη γη με τους ευρείς τους δρόμους, σαν παραπόταμος του Ωκεανού. Είναι δε το ένα δέκατο μέρος των υδάτων του Ωκεανού. Με τα
- 790 εννιά μέρη γύρω από τη γη και την ευρεία επιφάνεια της θάλασσας ελίσσόμενος με αργυρές δίνες χύνεται στον Ωκεανό. Το ένα δέκατο μέρος κυλάει από βράχο, μεγάλη συφορά για τους θεούς. Όποιος από τους Αθάνατους Θεούς που κατέχουν την κορυφή του χιονισμένου
- 795 Ολύμπου, αφού χύσει ύδωρ, ορκιστεί ψευδώς, μέχρι να συμπληρωθεί έτος, κείται χωρίς πνοή, χωρίς αμβροσία και νέκταρ. Χωρίς πνοή, χωρίς φωνή, στις στρωμένες κλίνες κείται με φοβερή παραλυσία. Αλλά αφού περάσει την μεγάλη νόσο για ένα έτος, το ένα βάσανο διαδέχεται το άλλο, σκληρότερο.
- 800 Επί εννέα έτη ζει μακριά από τους θεούς τους αιώνιους, ουδέποτε συμμετέχει σε συσκέψεις, ούτε σε γεύματα εννέα ολόκληρα χρόνια. Κατά το δέκατο έτος συναναστρέφεται πάλι στα συμβούλια τους Αθανάτους που κατοικούν τα ανάκτορα

του Ολύμπου. Τέτοιο όρκο έθεσαν οι θεοί το παμπάλαιο νερό
805 του Στύγα που κυλάει ανάμεσα σε ξερό τόπο.

Οι μυθογράφοι όλων των εποχών, όταν δεν καταλάβαιναν τη σημασία της χθόνιας μυθολογίας, την εκλάμβαναν σαν ένα συμβολικό σύστημα που το είχαν εφεύρει οι ποιητές. Συνεπώς, έβρισκαν παράλογο, ότι ο Όλυμπος και ο Τάρταρος είχαν κάτι κοινό και μπορούσαν να μοιραστούν την ίδια θέση στην Ησιόδεια Θεογονία. Ένα παράδειγμα αυτής της τοποθέτησης βρίσκεται στην απόρριψη των στίχων 118 και 119 για το γεγονός ότι ο Όλυμπος και ο Τάρταρος, ή καλύτερα στον πληθυντικό Τάρταρα, όπως γράφονται, βρίσκονται μαζί. Στ. 118 και 119: « ... από όλους του Αθάνατους που κατοικούν τις κορυφές του χιονισμένου Ολύμπου και του σκοτεινού Τάρταρου, στα βάθη της Γης, στις μάκρυνες πλεύσεις.» Δεν πιστεύουμε, ότι υπάρχει δικαιολογημένος λόγος να υποπετυόμαστε, ότι αυτοί οι στίχοι προστέθηκαν, όπως ισχυρίζονται μερικοί ερμηνευτές της Θεογονίας για να τους αφαιρέσουν (33). Στους προηγούμενους στίχους (766 ως 806), στους οποίους ο Ησίοδος υποδεικνύει την θέση του Στύγα, είναι αποδεκτή η συνύπαρξη ή γειτνίαση του Τάρταρου και του Ολύμπου. Σ'αυτούς τους στίχους ο Στύγας είναι υποδιαιρεμένος σε δύο μέρη και καθένα από αυτά σχετίζεται με το άλλο από τη σχετική του έκταση. Στην αρχή, στη περιοχή όπου βρίσκεται η πηγή του, λέει ο στίχος 789, έχει ένα δέκατο των υδάτων του, δηλαδή έχει ένα δέκατο της έκτασης των υδάτων του. Αυτό το σημείο του Στύγα θα αντιστοιχούσε στον Άνω Μαρανιόν που ρέει από τις Άνδεις. Αυτή η ταύτιση είναι επίσης υποστηριγμένη από τον στίχο 806, ο οποίος λέει, ότι διασχίζει ο Στύγας μία βραχώδη χώρα.

Στην πηγή του νερού του όρκου, το οποίο ρέει ορμητικά και παγωμένο ξεκινώντας από ψηλά και απότομα βράχια, λένε οι στίχοι 778 και 779, η κατοικία του Στύγα εγείρεται μέχρι τον ουρανό, κυριαρχημένη από ψηλούς βράχους και υποστηριγμένη σε ασημένιους κίονες. Όπως είναι γνωστό, το Περού έχει πλούσια κοιτάσματα αργύρου. Λέγανε, υπερβάλλοντας λίγο, ότι ορισμένες περιοχές των Άνδεων είναι τόσο πλούσιες από αυτό το στοιχείο που τα βουνά είναι από ασήμι, ή καλύτερα, όπως λέει ο ποιητής, ότι υποστηρίζονται από ασημένιους κίονες. Είναι ξακουστά για παράδειγμα τα κοιτάσματα αργύρου της επαρχίας Καχατάμπο (Cajatambo), όπως επίσης, πολύ πλησίον σ'αυτές, εκείνα που βρίσκονται στους πρόποδες της οροσειράς Ράουρα (Raura), κοντά στη πηγή του Μαρανιόν (34) (Εικ.4). Σ'αυτό το τελευταίο σημείο οι ισχυρές μεταλλικές φλέβες είναι τόσο έντονα κατακόρυφες ώστε δίνουν την εντύπωση ότι είναι αληθινοί «κίονες από ασήμι».

Ο Μαρανιόν, επειδή έχει την μεγαλύτερη «ουρά» υδάτων θεωρείται σαν φυσική επέκταση του Αμαζόνιου. Καταπληκτικά, οι στίχοι του Ησίοδου φαίνονται να δείχνουν το κυριότερο χαρακτηριστικό της ταραχώδους ροής του Άνω Μαρανιόν ξεκινώντας από την πηγή του. Σε ποιο σημείο θα έπρεπε να τεθεί ένα όριο μεταξύ του Άνω και Κάτω Μαρανιόν; Θα μπορούσε να είναι το Πόγκο ντε Μανσερίτσε σίγουρα μία

αξιοσημείωτη θέση. Ο ποταμός όμως σ' αυτό το σημείο εξακολουθεί να είναι πλούσιος από μικρά πλοιάρια. Η διακοπή του Μαρανιόν συναντάται στον καταρράκτη του Μαγιάζι (Mayasi), ο οποίος βρίσκεται πάνω από τον ποταμό Ιμάζα (Imasa). Ξεκινώντας από αυτό το σημείο, που περιγράφεται από τον Βέρτμαν, ο ποταμός μέχρι τον ωκεανό δεν παρουσιάζει καμία άλλη διακοπή. Θα ήταν αυτό το σημείο η θέση, όπου η Θεογονία χωρίζει σε δύο μέρη τον ποταμό Στύγα; Βλ. 789 ως 791.: «Με τα άλλα εννιά μέρη γύρω από τη γη και την ευρεία επιφάνεια της θάλασσας ελυσσόμενος με αργυρές δίνες χύνεται στον ωκεανό.» Μεγάλη και υπερβολική η τιμή του ποιητή των μουσών του Ελικώνα στον απέραντο Αμαζόνιο! Αλλά ποιο ευαίσθητο πνεύμα σαν τον διασχίζει ή σαν μάθει το μεγαλείο του δεν συγκινείται; «Κατ'εξοχήν ποταμός», «Γλυκεία θάλασσα που κινείται», «Δόξα του πλανήτη μας», είναι μερικά από τα επίθετα που σημαντικοί γεωγράφοι των περασμένων αιώνων έδωσαν σ' αυτόν τον ποταμό(35).

Για να επαληθευτεί η παρούσα γατγραφική ερμηνεία, αρκεί να χωρίσουμε την συνολική έκταση του ποταμού Αμαζονίου (Α) σε δύο μέρη (Ν) και (Μ). Όπου το πρώτο μέρος (Ν) θα αντιστοιχούσε στην έκταση του ποταμού από την πηγή μέχρι το σημείο της διακοπής (Μαγιάζι ή Μανσερίτσε) και (Μ) το συμπλήρωμα δηλαδή, από το Μαγιάζι (ή Μανσερίτσε) μέχρι τον ωκεανό. Αφού υπολογίσουμε την έκταση του κάθε μέρους, μπορούμε να έχουμε τις σχετικές τους τιμές, δηλαδή: Ν/Α και Μ/Α. Δεν είναι ανάγκη να πούμε, ότι οι αναμενόμενες τιμές σύμφωνα με την δική μας ερμηνεία των στίχων του Ησίοδου είναι: 1/10 και 9/10, αντίστοιχα.

Το πρόβλημα θα ήταν μηδαμινό αν είχαμε ένα φερέγγυο πίνακα, για να υπολογίσουμε τις διαστάσεις των τμημάτων Ν και Μ του ποταμού. Ελλείψει αυτού του πίνακα μπορούμε να κάνουμε μία εκτίμηση αυτών των διαστάσεων πάνω σ' ένα χάρτη της Νοτίου Αμερικής. Για παράδειγμα, μαζί με ένα σπάγγο, προσπαθώντας να ακολουθήσουμε την ελικοειδή διαδρομή του ποταμού. Οι τιμές των σχετικών διαστάσεων, τις οποίες θα βρούμε με αυτήν τη μέθοδο, χρησιμοποιώντας ένα χάρτη με κλίμακα $E=1:1.000.000$ και λαμβάνοντας υπ' όψη τον καταρράκτη Μαγιάζι σαν σημείο διακοπής, αυτές οι τιμές έχουν περίπου το εξής αποτέλεσμα: $N/A = 1/8$ ή $0,125$. $M/A = 7/8$ ή $0,875$.

Σημειωτέον, ότι ακολουθώντας με μεγαλύτερη ακρίβεια την διαδρομή του ποταμού στην ισόπεδη περιοχή του δάσους, όπου έχει περισσότερες διακλαδώσεις, θα μεγάλωνε η διάσταση του Μ και επομένως τα αποτελέσματα θα έκλιναν να πλησιάζουν τις αναμενόμενες τιμές.

Μπορούμε να επαληθεύσουμε επίσης αυτά τα στοιχεία χρησιμοποιώντας τις τιμές του πίνακα της έκτασης του Αμαζονίου: 6280 χιλιόμετρα και υπολογίζοντας την έκταση μεταξύ της πηγής και Μαγιάζι, μετρημένη από το τμήμα του γεωδαιτικού τόξου, $N=522$ ο. Πολλαπλασιάζοντας Ν επί III χλμ. γεωδ. μίρες, το αποτέλεσμα είναι $N=580$ χιλιόμετρα. Με αυτές τις τιμές έχουμε: $N/A = 0,09$ και $M/A = 0,91$, δια-

στάσεις σχετικές, οι οποίες πραγματικά πλησιάζουν καλύτερα τις αναμενόμενες τιμές.

ΤΟΠΟΘΕΣΙΑ ΤΗΣ ΙΕΡΗΣ ΠΗΓΗΣ ΤΩΝ ΘΕΩΝ

Από το 1707, μετά από γεωγραφική εξερεύνηση του πατέρα Σάμουελ Φριτς (Samuel Fritz), θεωρήθηκε σαν πηγή του Μαρανιόν ο ποταμός που πηγάζει από την λίμνη Λαουρικότσα (Lauricocha). Και όμως, ο Αντόνιο Ραϊμόντι επαλήθευσε, ότι αυτή η προέλευση έπρεπε να διορθωθεί. Εξερευνώντας την περιοχή το 1861 απέδειξε, ότι σαν φυσική συνέχεια του Μαρανιόν έπρεπε να θεωρηθεί ο ποταμός Νούπε (Nupe) και όχι ο ποταμός που πηγάζει από τη λίμνη Λαουρικότσα. Ο ποταμός Νούπε γεννιέται στην δυτική πλευρά του απέραντου παγετώνα, ο οποίος σχηματίζεται στην οροσειρά Χουαηχουάς (Huayhuash), στους πρόποδες του χιονισμένου Γερουπαζά (Yerupaja), ο οποίος φτάνει τα 6617 μέτρα ύψος. Ο Ραϊμόντι επαλήθευσε επίσης, ότι κοντά στον συνοικισμό Χίβια (Jivia), στην συμβολή με το ποταμό που εκπηγάζει από την Λαουρικότσα, ο ποταμός Νούπε μεταφέρει την μεγαλύτερη ποσότητα νερού (36).

Στη περιοχή της πηγής του Μαρανιόν (Εικ. 4) ανεβαίνοντας από το μονοπάτι που διασταυρώνει την οροσειρά, όχι πολύ μακριά από τον συνοικισμό Κεροπάλκα (Queropalca), («quero» είναι ένα δοχείο που χρησίμευε για σπονδές στην αρχαία περουβιανή θρησκεία και «palca» σημαίνει διαχωρίζω στην κέτσουα γλώσσα), υπάρχουν ακόμα παλιές γέφυρες από πέτρα κτισμένες σε εποχές προ-κολομβιανές. Περνώντας αυτές τις γέφυρες ανεβαίνει κανείς μέχρι τη χαράδρα του Πάκτσα (Paccha). Πάκτσα είναι το όνομα ενός ιερού δοχείου, συνήθως κεραμεικού, χρησιμοποιούμενου στη λατρεία των υδάτων από τους αρχαίους περουβιανούς. Αυτή η χαράδρα ακολουθείται από ένα αρχαίο μονοπάτι που διασχίζει αυτές της ψηλές οροσειρές. Στο υψηλότερο σημείο, 4.500 μέτρα πλησίον της λίμνης της Βικόνγκα (Viconga), ο ταξιδιώτης παρατηρεί ένα επιβλητικό τοπίο. Από την μία πλευρά, στο Βορρά, βρίσκεται η οροσειρά Χουαηχουάς και από την άλλη πλευρά η οροσειρά Ράουρα. Σύμφωνα με τον Ραϊμόντι από αυτό το χώρο φαίνεται ένα από τα πιο μεγαλειώδη τοπία που η ανθρώπινη φαντασία μπορεί να συλλάβει: από όλες τις πλευρές υψώνονται γιγαντιαία βουνά σκεπασμένα με αιώνια χιόνια. Εκεί και παρακάτω υψώνονται βράχια από μαύρη πέτρα αλλάζοντας την όψη του στείρου και μοναχικού βουνού. Η πάντα συννεφιασμένη ατμόσφαιρα θαρρείς και στέφει τις ψηλές κορφές, ανακατεμένη με λευκό χιόνι, συγχέοντας τη γη με τον ουρανό.

Για ν' αναγνωρίσεις αυτό το χώρο δεν είναι ανάγκη να είσαι ποιητής, ούτε να έχεις μαντικές ικανότητες, αρκεί να ακούσεις με προσοχή το μουρμούρισμα των κρυστάλλινων πηγών και θα αντιληφθείς, ότι από εκεί προέρχεται το τραγούδι που άκουσε ο Ησίοδος (807-810): « Εκεί βρίσκεται η αρχή της μαύρης γης και του σκοτεινού Τάρταρου και του αχανούς πόντου και του έναστρου ουρανού. Εκεί και οι πηγές και

τα άκρα τα παγερά και μουχλιασμένα που και οι θεοί μισούν».

Καμιά φορά αναφύονται αμφισβητήσεις σχετικά με την τοποθεσία της πηγής του Μαρανιόν. Η πιο πρόσφατη είναι εκείνη του Αουγκούστο Κάρντιτς (Augusto Cardich). Οι παρατηρήσεις που έγιναν από τον Κάρντιτς δεν συμφωνούν με εκείνες του Ραϊμόνντι. Η γνώμη του είναι, ότι η πηγή του Μαρανιόν θα βρισκόταν στην οροσειρά Ράουρα (37). Αυτή η οροσειρά έχει το πιο ψηλό της σημείο στο χιονισμένο Γιαρουπά (Yarupa) ή Γιαρουπάκ (Yarupac), στα 5.685 μέτρα. Σ' αυτό το σημείο, λέει ο Κάρντιτς, θα ήταν η αρχή του Μαρανιόν: «σ' ένα ασήμαντο ρυάκι που αρχίζει τη ροή του κατακυλώντας από έναν απότομο λόφο σχηματισμένο από απότομο βράχο», όπως περιγράφει στο κείμενο του ο μηχανικός. Και συνεχίζει: «το νερό στη συνέχεια κυλάει κρυφά στην βάση του παγετώνα και γρήγορα εμφανίζεται εκ νέου καλύτερα σχηματισμένο για να συνεχίσει τη μακρύ νή του διαδρομή μέχρι τον ωκεανό».

Ποια από τις δυο οροσειρές θα έπρεπε να θεωρηθεί ο τόπος απ' όπου εκπηγάζει ο ποταμός Μαρανιόν; Ας αφήσουμε άλλη μία φορά την Ίριδα να απαντήσει σ' αυτό το ερώτημα: Στην βόρεια πλευρά του χιονισμένου κολοσσού Γερουπαχά (Yerupaja), σαν να ήταν παιδί του, βρίσκεται ο χιονισμένος Γερουπαχά τσίκο (τσίκο στα ισπανικά σημαίνει μικρό). Στη συνέχεια βρίσκεται ο χιονισμένος Χιρισάνκα (Jirishanca) (6.094 μέτρα) και στο πλευρό του η κορυφή Χιρισάνκα τσίκο (5.446 μέτρα) Εικ. 4. Στο νότιο άκρο αυτής της οροσειράς, σχηματίζοντας κομμάτι της ίδιας οικογένειας κορυφών καλυμμένων από αιώνια χιόνια, εμφανίζεται άλλη χιονισμένη κορυφή, επίσης με το όνομα Χιρισάνκα τσίκο. Προφανώς αντί του Χουαηχουάς αυτή η οροσειρά θα μπορούσε να ονομαστεί Χιρισάνκα, ή καλύτερα κορφές του Χιρ^α (Jirish), αφού Σάνκα (Shanca) ή καλύτερα Σένκα (Senkka) σημαίνει κορυφή στην κάτσουα γλώσσα. (38). Θα ήταν αυτή η αγγελιοφόρος των θεών, Ίρις, μεταμορφωμένη σε ψηλές κορφές σ' αυτή τη θέση;

Για να τελειώσουμε είναι ανάγκη να δώσουμε έμφαση στην ετυμολογία της πορορόκα όπως και της Ίριδας, αγγελιοφόρου της Ήρας. Τα ονόματα της πορορόκα και της Ίριδας εντοπισμένα σε μια αρχαία περουβιανή επαρχία, δεν είναι προϊόντα τυχαίων συμπτώσεων αλλά αυθεντικά κομμάτια μιας πραγματικότητας, της οποίας αυτές οι αναλαμπές καθρεφτίζουν ένα θελκτικό παρελθόν μεγάλων κατορθωμάτων. Αυτή η ένδειξη, διατηρημένη στο Περού, οφείλεται στο επίμονο πνεύμα ενός λαού βαθιά θρησκευτικού που διατήρησε τη μνήμη των θεών του διοχετεύοντας τα ονόματα τους στους βράχους και στα πιο ψηλά βουνά. Είναι εύκολο να επαληθευτεί, ότι αυτό δεν είναι μια απλή σύμπτωση: η τοπωνυμία Ίρις ή Χίρις ανήκει στο τάμπις (tampish), μια κέτσουα διάλεκτο της επαρχίας του Καχατάμπο (Cajatambo), η οποία βρίσκεται στους πρόποδες των κορυφών του Χιρισάνκα στο νοτιανατολικό τομέα της Λίμα. Σ' αυτή τη διάλεκτο Ίρις ή Χίρις σημαίνει κολίβριο (colibrí)/μπέζα φλορ (beija flor) (39), αξιοσημείωτο εξαιτίας των φωσφορούχων φτερών του πουλιού, ζωντανή υλοποιημένη μικρογραφία των χρωμάτων του ουράνιου τόξου.

Στην Ελλάδα, από την απώτατη αρχαιότητα, η ορολογία Ίρις καθόριζε το φωτεινό φαινόμενο της διάχυσης του φωτός. Ο Όμηρος (Ιλ., Λ.27, Ρ.547) και ο Αριστοτέλης (Μετεωρ. 3, 4) αναφέρονται στο ουράνιο-τόξο χρησιμοποιώντας ακριβώς την ίδια λέξη. Πρέπει να θεωρήσουμε τη κόρη του Θαύμαντα και της ωκεανίδας Ηλέκτρας σαν μια προσωποποίηση του φωτεινού φαινομένου; Όπως και να'ναι, οποιαδήποτε κι αν είναι η μυστηριώδης σημασία αυτού του ονόματος, η περιοχή των Άνδεων, όπου βρίσκονται οι ψηλές κορυφές σκεπασμένες με αιώνια χιόνια, ταυτισμένες με την πηγή του Στύγα, ακόμα και σήμερα διατηρούν το όνομα της αγγελιοφόρου θεάς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Οι στίχοι της Θεογονίας του Ησίοδου μεταφράστηκαν στα πορτογαλικά αφού συμβουλευτήκαμε τα παρακάτω έργα; α - Hesiode (et les poetes Elegiaques et moralistes de la Grece) par E. Bergougnan, Librairie Garnier Freres, Paris, β - Hesiode par Paul Mazon, Les Belles Lettres, Paris, 1964, γ - Hesiodo (Obras y Fragmentos), Aurelio Perez Jimenez y Alfonso Marlines Diez, Editora Gredos, Madrid, 1978, δ - Esiodo Teogonia, Graziano Arrighetti, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1984, ε - Hesiod, Theogony, Works and Days, Shield by Apostolos N. Athanassakis, The John Hopkins University Press, Maryland, 1983.
2. α - L'Enquete de Herodote d'Halicarnasse. T-1, Henry Berquin, Librairie Garnier Freres, Paris, β - Herodoto - Historia, J. Breito Broca, Edicoes de Ouro, Rio de Janeiro, 1986.
3. Malte-Brun; Geographie Universalle, Tome premier, par M. J. J. N. Huot, Sixieme Edition, Garnier Freres, Paris.
4. Το ίδιο, p.40 Seu Atlas parece ser uma montanha isolada no deserto.
5. Pomponius Mela: Description de la Terre, Liv. III, Chap. X, p. 661, J. J. Dubochet et Compagnie, Ed. Paris, 1845.
6. Malte-Brun, p. 84,
7. Jerome Carcopino; Le Maroc Antique, p. 54, 8eme. Edition, Gallimard, 1948.
8. Raimondi, Antonio: El Peru T-II, p. 299, Lima, 1876.
9. Jenaro Ernesto Herrera: Acta de la Sesión Solemne em Memoria a Raimondi, p. 359. Boletín de la Sociedad Geografica de Lima, Tomo 43 - IV (2a.), Lima, 1926.
10. Raimondi, A.: El Peru, T-II, p. 296, Lima, 1876.
11. Ο συνοικισμός της Χαέν αναφερόμενος από τον Λα Κονταμίν δεν υπάρχει σήμερα. Γνωρίζουμε μόνο, ότι υπάρχει μία τοποθεσία ονόματι Χαέν λα Βιέχα (Jaen la vieja). Η σημερινή πόλη της Χαέν βρίσκεται πιο νότια από την παλιά. Nota 1, p. 292, El Peru, II, Antonio Raimondi.
12. Carlos Maria de la Condamine; Viaje a la America Meridional, p. 32, Coleccion Austral. Espasa Calpe, Argentina, Bs. As. 1942.
13. Antonio Raimondi; El Peru, T-II (Historia dela Geografia del Peru), p. 299, Lima, 1876,
14. R W, Up de Graff: Les Chasseurs de Tetes de l'Amazone (Sept ans d'aventures et d'explorations dans les forets vierges de PAmerique Equatoriale), Librairie Plon, Paris, 1928.

15. S. Antunez de Mayolo: Proyecto de un Canal de Navegacion Inter-Oceanico del Pacifico al Amazonas, p. 108, Boletin de la Sociedad Geografica de Lima, Tomo 41, Lima, 1924.
16. Antonio Raimondi: El Peru T-III (Historia de la Geografia del Peru), ps. 420, 421, Lima, 1879.
17. Virgilio: Eneida, III 215, VI 385.
18. Esiodo: Teogonia, Arrighetti, Graziano, commento e note 775-806 p. 155, Biblioteca Universale Rizzoli, Milano, 1984.
19. La Condamine: Viaje a la America Meridional, p. 98.
20. Paul le Coite: L'Amazonie Bresilienne - T-1, p. 178, Paris, 1922.
21. Antonio Teixeira Guerra: Estudo Geografico do Territorio do Amapa, pgs. 127 - 133. Biblioteca Geografica Brasileira, Serie A, Pub. No. 10, Conselho Nacional de Geografia, Rio de Janeiro, 1954.
22. David K. Lynch: Tidal Bores - Scientific American, Oct. 1982, p. 134 - 143. (Βλ. τη παρακάτω σημείωση, 23).
23. Στο άρθρο του David K. Lynch, ο συγγραφέας αναφέρει εσφαλμένως σαν αίτιο των παλίρροιών την κεντρική δύναμη της βαρύτητας, p. 137.
 « The gravitational force is mainly that of the Moon, since the force of gravity is inversely proportional to the square of the distance between the two objects that are attracted...»
 « Η δύναμη της βαρύτητας είναι κυρίως αυτή της Σελήνης, αφού η δύναμη είναι αντιστρόφως ανάλογη με το τετράγωνο της απόστασης μεταξύ των δύο αντικειμένων τα οποία έλκονται...»

 Η κυριότερη δύναμη που δημιουργεί την παλίρροια δεν εξαρτάται από την αντιστρόφως ανάλογη με το τετράγωνο απόστασης, όπως βεβαιώνει ο Λυντς, εξαρτάται προπαντός από το συστατικό μέρος κάθετα στην δύναμη της παλίρροιας και αυτή η δύναμη είναι αντιστρόφως ανάλογη στο τετράγωνο της απόστασης. Παρ'όλο που η δύναμη της έλξης του Ήλιου είναι διακόσιες φορές μεγαλύτερη από της Σελήνης, η δύναμη της παλίρροιας της Σελήνης πάνω στη Γη είναι δύο φορές μεγαλύτερη από του Ήλιου.
24. Goeldi, Emilio A.: Escavacoes Archeologicas em 1895, Memorias Museu Paraense de Historia Natural e Ethnographia 1a. parte, p.37, Para, 1900.
25. Silva Ramos, Bernardo de Azevedo da: Inscriptoes e Tradicoes da America pre-historica, Primeiro Volume, p. 461, Rio de Janeiro, 1930.
26. Netto, Ladislau: Archivos do Museu Nacional Cap. V, p. 403, Rio de Janeiro, 1879.
27. Charles Picard: Les Regions Prehelleniques, p. 77, Presses Universitaires de France, Paris, 1948.
28. H. J. Rose: A Handbook of Greek Mythology, p. 113, Methuen & Co. Ltd. London, 1974.
29. J. Richepin: Nueva Mitologia Ilustrada T-I, p. 144, Barcelona, 1927.
30. Daniel, Joao, Padre: Tesouro Descoberto no Rio Amazonas, 1a., 2a. & 3a. Partes, p. 237, Anais da Biblioteca Nacional, Vol 95 T-1, Rio de Janeiro, 1975.
31. Charles Picard: Les Religions Prehelleniques (Crete et Mycenes) p. 184, Cisalpino, Goliardica, Reprint 1972, Paris.
32. Elie, Sophiste: 3o. s. apr. J. C. Ed. R. Hercher, 1864-66: De la Nature des animaux 12, 22, 14, 20: Αναφερόμενο στον A. Bailly Dict. Grec. Francais.
33. Bergougnan, E.: Hesiodo et les Poetes Elegiaques et Moralistes e la Grece, Note 30, p. 265. Classiques Garnier, Paris.

34. Juan Torrico Y Mesa: Memoria Acerca de las Riquezas Minerales de la Provincia de Cajatambo. Anales de la Escuela de Ingenieros de C.C. de Minas e Industrias del Peru. Imprensa de la Escuela de Ingenieros, Lima, 1901.
35. Moreira Pinto, A.: Apontamentos para o Dicionario Geografico do Brasil, A-E, p. 68, Rio de Janeiro, Imprensa Nacional, 1894.
36. Antonio Raimondi: El Peru, 2o. Vol., p. 201, 219-221, Lima 1943.
37. Augusto Cardich: Las Fuentes del Marañon, άρθρο δημοσιευμένο στο ει-
κονογραφημένο περιοδικό CULTURAL PERUANA, Lima.
38. Jorge A. Lira: Diccionario Kkechuwa-Espanol, P. 267 (Senkka, cumbres e
cerros al norte de la ciudad de Cuzco). Instituto Andino de Artes Populares,
2a. Ed. Bogota, 1982.
39. Max Espinoza Galarza; Toponimos Quechuas del Peru, p. 262, 267, 359,
Lima, 1973.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΑΔΗ

Ο ΑΤΛΑΣ ΞΑΝΑΣΥΝΑΝΤΑΕΙ ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ.....	65
ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ (CHAVIN).....	66
Ο ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ.....	68
Η ΓΟΡΓΟΝΑ.....	68
Η ΠΑΛΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ ΝΤΕ ΧΟΥΑΝΤΑΡ.....	72
ΧΟΥΑΡΙ-ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ (HUARI-VIRACOSHA) Η ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΑ	
ΣΤΙΣ ΑΝΔΕΙΣ.....	76
ΚΕΡΒΕΡΟΣ, Ο ΣΚΥΛΟΣ ΤΟΥ ΑΔΗ.....	78
ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ.....	81
Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΥΦΩΕΑ ΣΤΗ ΣΤΗΛΗ (ΕΣΤΕΛΛΑ/ESTEL	
ΤΟΥ ΡΑΪΜΟΝΤΙ.....	85
ΤΟ ΤΡΟΜΕΡΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΥΠΟΓΕΙΟΥ ΘΕΟΥ.....	91
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	94

*"Volgiti indietro etienio visochiuso,
che se il Gorgon se mostra etui vedessi,
nulla sarebbe del tornar mai suso».*

Dante, inferno, IX, 55-57

*(«Γύρνα πίσω και κράτα τα μάτια σου κλειστά,
γιατί αν εμφανιστεί η Γοργόνα και τη δεις,
θα χάσεις κάθε ελπίδα να γυρίσεις
στον ζωντανών τον κόσμο.»)
Δάντης, Κόλαση, IX, 55-57*

Ο ΑΤΛΑΣ ΞΑΝΑΣΥΝΑΝΤΑΕΙ ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΗΣ ΝΥΧΤΑΣ

Αφού διασχίσαμε το Πόγκο ντε Μανσερίτσε και ανεβήκαμε πάλι τον Άνω Μαρανιόν από την τροπική και υγρή ζώνη, αναρριχηθήκαμε μέχρι την οροσειρά των Άνδεων. Σ'αυτή την περιοχή ο ποταμός Μαρανιόν κυλάει ταραγμένος προς το Βορρά, ανάμεσα σε απότομες οροσειρές. Από την αριστερή όχθη, εξαιτίας των ψηλών και παγωμένων βουνών που καταλαμβάνει, ονομάζεται Μπράνκα (Branca), δηλαδή Λευκή. Εκεί είναι που μεταξύ άλλων κολοσσών σκεπασμένων από αιώνια χιόνια ξεχωρίζει ο Χουασκαράν (Huascaran), 6.746 μέτρα ύψος. Συνεχίζοντας την πορεία προς τον Νότο συναντάμε την πηγή του Μαρανιόν και συνεπώς του Αμαζόνιου, στην οροσειρά του Χουαηχουάς, στους πρόποδες του Γιερουπαχά, ο οποίος υψώνεται σε 6617 μέτρα.

Η εκτεταμένη οροσειρά Μπράνκα και η προέκταση της μέχρι τον Χουαηχουάς συνιστούν τις ψηλότερες κορυφές των περουβιανών Άνδεων. Τα παγωμένα νερά που κατεβαίνουν από τις απότομες πλαγιές σκεπασμένες με χιόνι μοιράζονται μεταξύ των δύο μεγάλων ωκεανών. Είναι μία από τις πιο θαυματικές περιοχές της Νοτίου Αμερικής. Η οροσειρά αυτή, η οποία βρίσκεται στο διαμέρισμα του Ανκάς (Anicash), με τις πελώριες κορυφές της καταπαγωμένες από αιώνια χιόνια και σχεδόν πάντα καλυμμένη από μια συννεφιασμένη ατμόσφαιρα, φαίνεται να συνιστά το σημείο ένωσης μεταξύ της γης και του ουρανού. Η ατμόσφαιρα μεταβάλλεται διαρκώς προσφέροντας στα μάτια του ταξιδιώτη τις πιο ποικίλες εντυπώσεις. Τα σύννεφα συγκεντρωμένα και σκεπάζοντας τα βουνά ανακατεύονται με το χιόνι δίνοντας συνολικά την όψη ενός αληθινού χάους. Η ατμόσφαιρα σκοτεινιάζει και ξαφνικά το σκηνικό αποκτάει ένα ύψος τρομερό και σκοτεινό(Ι).

Σ'αυτή τη περιοχή με την Θεογονία των Ελλήνων στο χέρι και ακολουθώντας κατά γράμμα τους στίχους του Ησίοδου, θα πρέπει να βρούμε το ψηλό βουνό, τον Άτλαντα, στους πρόποδες του οποίου βρίσκεται η κατοικία των Γοργόνων, το «παλάτι της νύχτας». Πραγματικά στους πρόποδες αυτών των βουνών, όπως ακριβώς περιγράφουν οι στίχοι του Ησίοδου συναντάμε ένα παλάτι! Η καλύτερα τα ερείπια του πιο εντυ-

πωσιακού θρησκευτικού οικοδομήματος που ανηγέρθη για τους τερατώδεις θεούς της αρχαιότητας. Επενδεδυμένο με μυθολογικές μορφές αυτό το παλάτι έπρεπε να είναι ένας περίφημος ναός ή μαντείο, το μοναδικό σ' αυτή τη περιοχή που ξεχωρίζει από τη εμφάνιση και την αξιοσημείωτη αρχιτεκτονική του, κτισμένο εξ' ολοκλήρου από πέτρα.

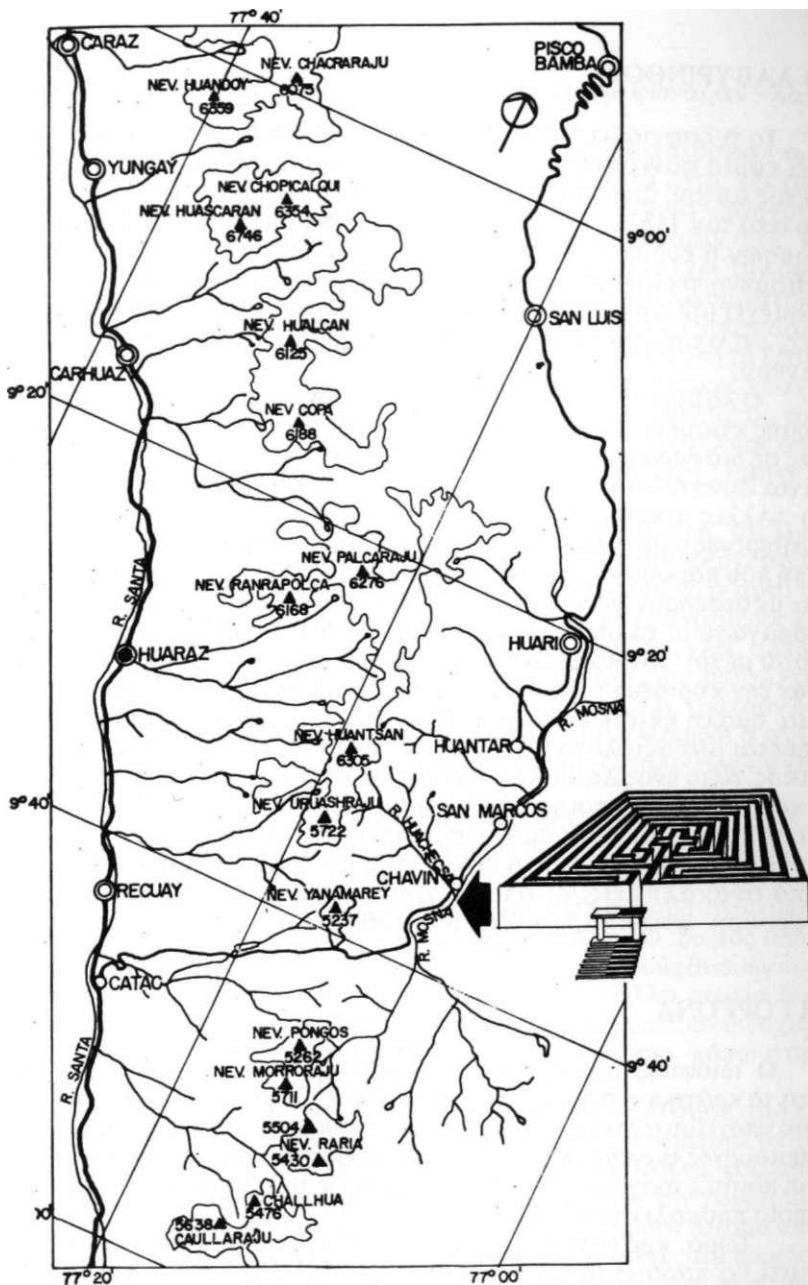
Στα ερείπια αυτού του παλατιού, γνωστό με το όνομα Τσαβίν ντε Χουαντάρ (Chavin de Huantar) και στις στοές των μουσείων μπορούμε να εκτιμήσουμε εξαιρετικά έργα τέχνης γλυπτά ή εγχάρακτα σε πέτρα: τερατώδεις κεφαλές, Γοργόνες, Κέρβερους, τους ίδιους, τέλος πάντων, τους απογόνους των γιών του Κρόνου.

ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ

Το παλάτι του Τσαβίν ντε Χουαντάρ βρίσκεται στο διαμέρισμα του Ανκάς, σε ύψος 3.180 μέτρα, στη στενή πεδιάδα του Μόσνα (Mosna), τριγυρισμένο από ψηλά βουνά σκεπασμένα με αιώνια χιόνια, στην ανατολική πλαγιά της οροσειράς Μπράνκα. Συνήθως φτάνει κανείς στο Τσαβίν ντε Χουαντάρ βγαίνοντας από το Χουαράζ (Huaraz), πρωτεύουσα του διαμερίσματος του Ανκάς, από το νότιο μονοπάτι και αμέσως, ξεκινώντας από το Κατάκ (Catac), διασχίζεις την οροσειρά Μπράνκα σε μια συνολική διαδρομή σε μονοπάτι των 100 χιλιομέτρων (Εικ. 1).

Πριν από τις εργασίες καθαρισμού που άρχισαν από τον Χούλιο Σ. Τέλλο (Julio C. Tello) το 1919, τα ερείπια βρίσκονταν θαμμένα εν μέρει κάτω από ένα παχύ στρώμα προσχώματος τοποθετημένου σε διάφορες εποχές από τις πλημμύρες του ταραγμένου ποταμού Χουατσέκσα (Huacheksa), ο οποίος πηγάζει από τις χιονισμένες κορυφές του Ουρουασραχού (Uruashraju) ύψους 5.722 μέτρων και του Χουαντσάν (Huantsan) 6.395 μέτρων. Τη γη που κάλυπτε και προστάτευε τα ερείπια την χρησιμοποιούσαν σαν χώρο καλλιέργειας και ενδεχομένως οι κάτοικοι του συνοικισμού του Τσαβίν ντε Χουαντάρ ξέθαβαν τις δουλεμένες πέτρες για να χτίσουν τα σπίτια τους.

Τα πέτρινα κτίρια που ξεθάφτηκαν στις ανασκαφές του Τέλλο δείχνουν μία ξεκάθαρη αρχιτεκτονική ενότητα και ακόμα κι αν υπάρχουν αποδείξεις για οικοδομήματα που εκτελέστηκαν τμηματικά, στο σύνολο τους τόσο από τη διάταξη και συμμετρία των κτιρίων όσο από τη χάραξη των πλατειών και υπογείων διαύλων αποκαλύπτουν, ότι πρόκειται για μία προγραμματισμένη κατασκευή (Φωτ. 1, 2 και 3). Τα γλυπτά των τερατωδών κεφαλών, οι κίονες από γρανίτη των προπυλαίων του κύριου ναού και οι γρανιτένιες πλάκες που επενδύουν και διακοσμούν το παλάτι δείχνουν αναπαραστάσεις μυθολογικών οντοτήτων τέλειας τεχνοτροπίας (Φωτ. 4, 5 και 6). Οι παραστάσεις εντυπωσιάζουν για την ποιότητα της γραμμής και την πρωτοτυπία του σχεδίου αποκαλύπτοντας, ότι ο δημιουργός της ήταν ένας εξαιρετος μάστορας τόσο στις τέχνες όσο και στην αρχιτεκτονική. Αν αυτό το παλάτι είχε ξεθαφτεί στην Κρήτη, κανείς δεν θα είχε αμφιβολία, ότι ο Δαίδαλος πραγματικά υπήρξε.

Εικ. 1. Χάρτης του Εθνικού πάρκου Χουασκαράν με τις τροπικές οροσειρές, τις πιο ψηλές του κόσμου (τρίγωνα με ύψη σε μέτρα), όπου βρίσκονται τα ερείπια του Παλατιού του Τσαβίν ντε Χαουντάρ, τις οποίες δείχνει ο λαβύρινθος.

ο ΛΑΒΥΡΙΝΘΟΣ

Το τι ξαφνιάζει περισσότερο τον επισκέπτη, είναι ότι δεν υπάρχει καμία φανερή είσοδος για να εισχωρήσει κανείς στα κτίρια και εκτός αυτού, όπως μπορείς να εκτιμήσεις στο χάρτη τον σχεδιασμένο από τον Τέλλο (Εικόνα 2), είναι γνωστή η παντελής έλλειψη αιθουσών ή ευρύχωρων δωματίων (2). Το κτίριο που καλύπτει μία κτισμένη περιοχή με πάνω από 15.000 μ² και φτάνει ένα ύψος 15 μ., περιέχει μόνο στενούς διαδρόμους με τρόπο, ώστε να γίνεται εμφανές, ότι ο αρχιτέκτων θέλησε να προγραμματίσει ένα είδος λαβύρινθου.

Ο λαβύρινθος σχηματίζεται από μία σειρά στοών ορθογώνιας τομής κτισμένες με χονδρούς τοίχους γεμάτους πέτρες και μοιρασμένες σε διάφορα πλάνα πάνω και κάτω από τη γη, μέσα από τις οποίες είναι δυνατό να κυκλοφορείς περπατώντας, χωρίς δυσκολία (Φωτ. 7). Άλλες μικρότερες στοές επικοινωνούν μεταξύ του κυριότερου λαβυρίνθου με υπόγειες στοές που, από την κλίση και πλάγια καμπή που παρουσιάζουν, αποδεικνύουν, ότι τις χρησιμοποιούσαν για να μεταφέρουν νερό. Αυτές οι στοές συγκλίνουν με ένα κεντρικό υδραγωγείο, το οποίο κατευθύνεται από την πρόσοψη του κύριου ναού μέχρι τον ποταμό Μόσνα, περνώντας κάτω από την κλίμακα και την κυριότερη πλατεία. Το κεντρικό υδραγωγείο παρουσιάζει μία ομαλή κλίση. Το τμήμα της, 2 μ² περίπου, επιτρέπει να διοχετευεται μία αξιόλογη ροή ύδατος. Αυτό το έργο υδραυλικής μηχανικής, άξιο ενός Δαίδαλου Και για το οποίο οι ειδικοί δεν βρίσκουν ακόμα μία ικανοποιητική εξήγηση, οδηγεί σε βαθιές σκέψεις αποκαλυπτικές για τους θεούς που απεικονίζονται εκεί. Αυτός ο λαβύρινθος ήταν το σημείο εκκίνησης που με οδήγησε σε μια σειρά από ανακαλύψεις, οι οποίες χρησιμοποιήθηκαν σαν βάση στην παρούσα φυσική ερμηνεία των μύθων.

Η ΓΟΡΓΟΝΑ

Ο ιδιοφυής αρχιτέκτων του Τσαβίν σμίλεψε ένα τρομερό πλάσμα και το κράτησε στη μέση του λαβύρινθου. Για να κρατηθεί το μυστικό του υπογείου ανακτόρου διέδωσε ένα μύθο που πιθανώς ούτε ο ίδιος ο δημιουργός φαντάστηκε, ότι θα επιζούσε για τόσο καιρό. Οι διορατικοί ποιητές τραγούδησαν με το τρόπο τους το κατόρθωμα του ήρωα, το οποίο προκάλεσε το απαίσιο πλάσμα.

Τώρα, κράτησε τα μάτια σου καλυμένα αγαπητέ αναγνώστη, γιατί θα παρουσιαστείς μπροστά στη Γοργόνα. Αν τη δεις κατ'ευθείαν, διατρέχεις τον κίνδυνο να μεταμορφωθείς σε πέτρα, όπως τα ομοιώματα που διακοσμούσαν το παλάτι του Τσαβίν. Άλλο τέχνασμα για να προστατευτείς από αυτό το πλάσμα ανακαλύφθηκε από τους ειδικούς μας. Εισχώρησαν στο ιερό της κάνοντας πως δεν

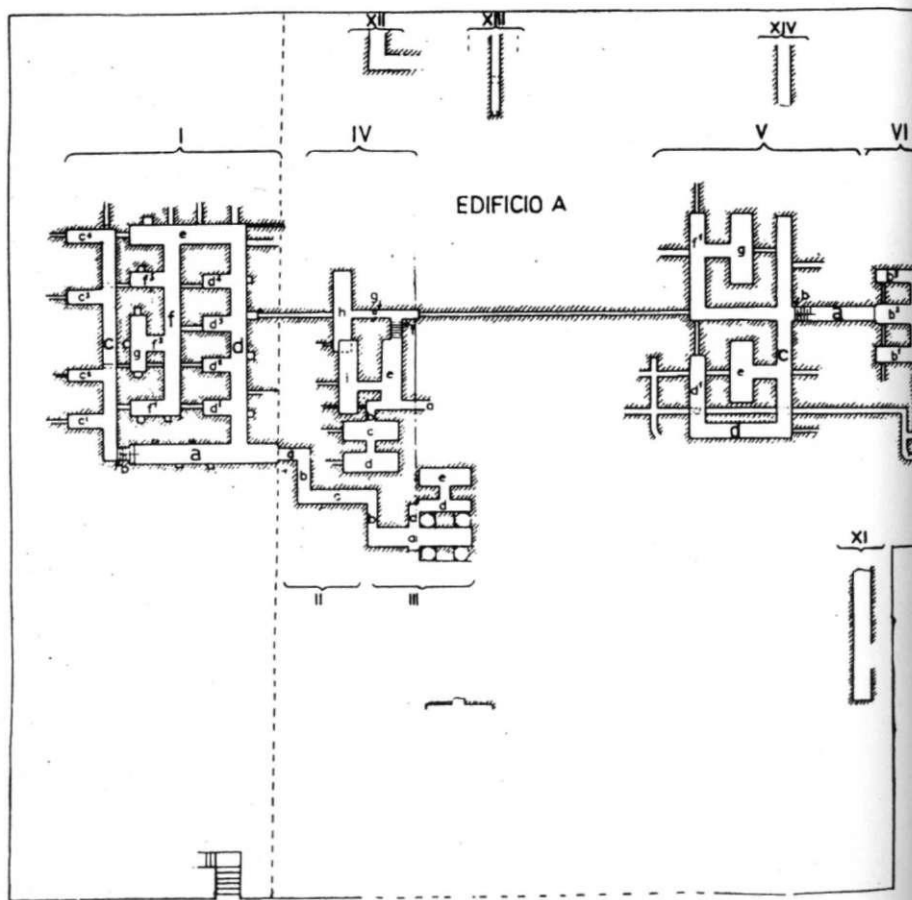
την έβλεπαν και κοιτάζοντας την στα πλάγια την φώναζαν «λανσόν».

Πράγματι, στο κέντρο του λαβίρυνθου στη διασταύρωση των δύο υπόγειων στοών σε σχήμα σταυρού, βρίσκεται ένας εξέχων κίονας από διορίτη ύψους 4,50 μέτρων, πάνω στον οποίο υπάρχουν παραστάσεις της κυριότερης θεότητας του ναού του Τσαβίν (Εικ. 3). Από την εμφάνιση του ο μονολιθικός κίονας, ο οποίος έχει την όψη μιας άκρης δόρατος ή ενός μαχαιριού με στενή λαβή, ονομάστηκε «λανσόν». Το «λανσόν» βρισκόταν κρεμασμένο σαν ένα γιγαντιαίο μαχαίρι έτοιμο να καταφέρει ένα πλήγμα. Παρέμενε σ'αυτή τη θέση, στερεά πιασμένο στο πάνω μέρος, ανάμεσα από δύο πλάκες γρανίτη (ή κουάρτς), οι οποίες σχηματίζουν μέρος του πατώματος του επάνω δωματίου. Το 1919, όταν καθάριζαν τις στοές, ξεκόλλησε από την αρχική του θέση. Με αυτή τη θλιβερή καταστροφή χάθηκε η κατεύθυνση του άξονα του κίονα.

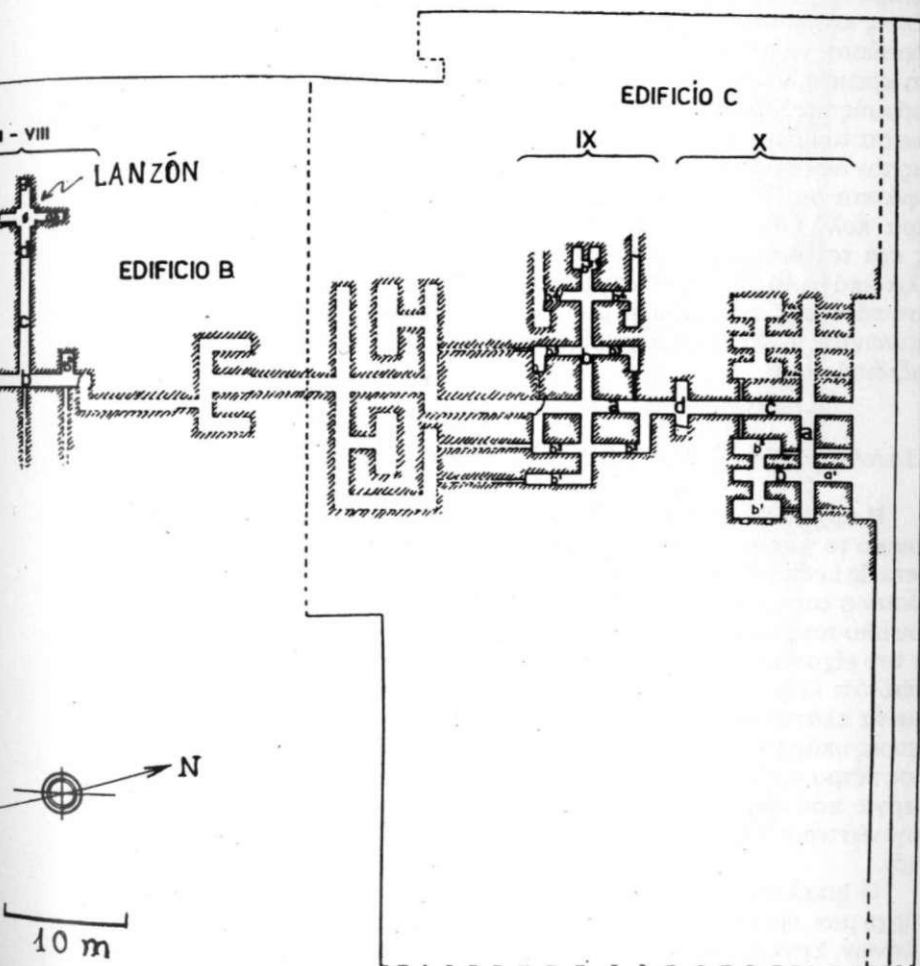
Περίεργως η εικόνα της τρομερής θεότητας, ή καλύτερα, της Γοργόνας, δεν απεικονίστηκε ελεύθερη, με το σκοπό να πηγαίνει, όπου ήθελε. Ο καλλιτέχνης την αναπαράστησε φυλακισμένη σ'αυτό το χώρο, δεμένη με διπλά ελικοειδή χονδρά σχοινιά. Στο πάνω μέρος είναι δεμένη από τη πίσω μεριά ξεκινώντας από το δεξί της χέρι, σηκωμένο απειλητικά προς τα επάνω και με την παλάμη του χεριού ανοιχτή. Στο κάτω μέρος δύο σχοινιά σμιλευμένα στα πλάγια την κρατούν διπλά κάτω απ'τα πόδια της. Ποιος την κράτησε φυλακισμένη σ'αυτή την γερή φυλακή; Τι θυσίες της έκαναν για να την καταπραύνουν και να δικαιούνται την εύνοια της;

Στην στενή επάνω αίθουσα, φτιαγμένη από τις πέτρες που στερέωναν το «λανσόν», βρίσκεται το δωμάτιο των θυσιών. Πολύ στενό και με παράξενο σχήμα, ύψους 1,80 μ. Σ'αυτό το μικροσκοπικό κελί οδηγείτο το θύμα αφού διέσχιζε ένα κενό, του οποίου η πρόσβαση διευκολυνόταν από μία σκάλα ή μία εισελκόμενη γέφυρα. Ο βωμός όπου θυσιαζόταν το θύμα δεν βρέθηκε. Αλλά από άλλους βωμούς θυσιών που βρέθηκαν σε μικρότερους λατρευτικούς χώρους σε άλλα σημεία των Άνδεων είναι δυνατόν να υποθέσεις, ότι το αίμα των θυμάτων διέσχιζε στο πάτωμα μέσα από μία οπή πηγαίνοντας να κυλήσει πάνω στην επιφάνεια που απεικόνιζε τη Γοργόνα.

Ο Τέλλο βεβαιώνει, ότι το αίμα των θυμάτων κυλούσε από το μπροστινό μέρος του στηρίγματος που κρατούσε κρεμασμένο το «λανσόν». Σ'αυτή την πλευρά υπάρχουν δύο παράλληλες κοιλότητες λαξευμένες βαθιά στην πέτρα, οι οποίες, σύμφωνα με την γνώμη του αρχαιολόγου που αναφέρθηκε, χρησίμευαν για να οδηγήσουν το αίμα από το δωμάτιο των θυσιών μέχρι ένα κυκλικό κοίλωμα που έχει μία προεξοχή στο κέντρο, σαν να ήταν το τρίτο μάτι της Γοργόνας. Αυτό το περίεργο κοίλωμα βρίσκεται στη μέση ενός σταυρού χαραγμένου πάνω στο κεφάλι της. Η θέση αυτού του διπλού αγωγού, βεβαιώνει ο Τέλλο, επέτρεπε το αίμα του πρόσφατα θυσιασμένου θύματος να φτάσει κατ'ευθείαν στο στόμα της μεγάλης θεότητας, πριν απλωθεί στις κοιλότητες

Εικόνα 2. Κάτοψη των λαβυρινθωδών στοών του Παλατιού του Τσαβίν (σύμφωνα με τον Χ. Σ. Τέλλο): Τον κύριον κτίριον Α, του αρχαιότερου ναού Β, στον οποίο βρίσκεται το «λανσόν» (lanzon) και το κτίριο C, πολύ κατεστραμμένο.

τις χαραγμένες στην επιφάνεια της πέτρας (3). Μία άλλη αρχαιολόγος, η Ρεμπέκα Καρριόν Κατσότ (Rebeca Carrion Cachot) πιστεύει, ότι εκτός από το αίμα έρριχναν ένα αλκοολούχο ποτό ονόματι τσίτσα (chicha) και ότι το «λανσόν» θα ήταν η πιο αρχαιότερη «τιάκτσα» (paccha) ή αλλιώς «ρυτόν» (riton), γνωστό στο Περού (4).

Όταν βρέθηκε τον Ιανουάριο του 1981, για πρώτη φορά, μπροστά στον επιβλητικό κίονα τον αιχμαλωτισμένο ανάμεσα στις σκοτεινόχρωμες πέτρες του δωματίου των θυσιών, σε ύψος 4,5 μ. πάνω από το έδαφος, προσπάθησα να φανταστώ πόσο θα έπρεπε να ήταν τρομερό να τον βλέπεις καλυμμένο με αίμα (Εικ. 8). Αν ο πόνος και οι συγκινήσεις μπορούσαν να αφήσουν τα σημάδια τους στην ύλη, ο κίονας από διορίτη κρεμασμένος μπροστά μου θα έπρεπε να συγκρατεί όλους τους οδυρμούς της Κόλασης. Με αυτή τη σκέψη στο μυαλό τέντωσα το χέρι, έκλεισα τα μάτια και άνοιξα το πνεύμα μου σε νέες εμπειρίες. Αγγίζοντας τον δεν συνέβη τίποτα, απολύτως τίποτα. Ένιωσα μόνο την κρύα επιφάνεια σαν μία λεπίδα πολύ γυαλισμένη στην αφή, σαν να είχε η πέτρα πολύ καιρό στυλβωθεί από τα χέρια των «ερέων», με αίμα, λίπος και τσίτσα, όπως συνήθιζαν στις αρχαίες περουβιανές τελετές. Αλλά από αυτή τη στιγμή δεν μπόρεσα πια να ησυχάσω. Μία παρόρμηση πάνω από τις δυνάμεις μου εγκαταστάθηκε στο πνεύμα μου, παρακινώντας με να γράψω, χωρίς να σταματήσω, τα αποτελέσματα του «ταξιδιού» μου.

Η ΠΑΑΑΙΘΤΗΤΑ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ ΝΤΕ ΧΟΥΑΝΤΑΡ

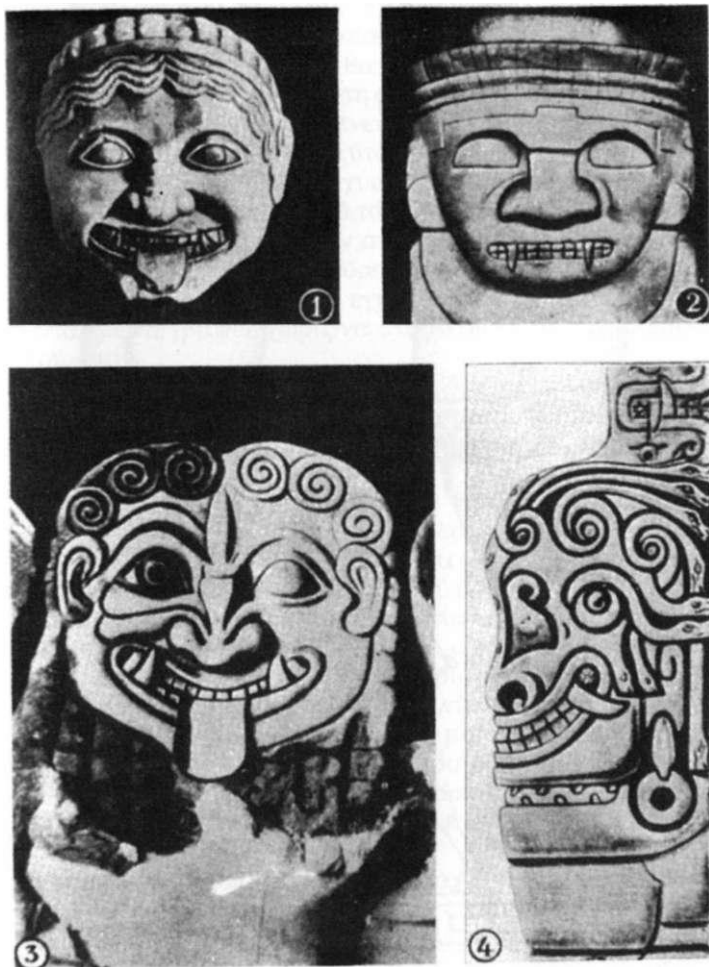
Η αρχαιότερη αναφορά του Τσαβίν ντε Ζουαντάρ βρίσκεται στο χρονικό το γραμμένο από τον στρατιώτη-ιστοριογράφο Σιέζα ντε Λεόν (Cieza de Leon), * 1518 +1560. Περιγράφει τα αρχαία μονοπάτια που οδηγούσαν σ'αυτή τη περιοχή χαμένη μεταξύ άγριων βουνών, χαραγμένα στον ίδιο τους το βράχο σε ορισμένα σημεία και αναφέρει, ότι οι κάτοικοί του είχαν το έθιμο να βγάζουν ασημί από τα ορυχεία. Σχετικά με το παλάτι λέει, ότι μοιάζει με ένα πελώριο κάστρο, με πάνω από 140 βήματα πλάτος και μάκρος ακόμα μεγαλύτερο. Λέει, ότι απ'όλες τις πλευρές υπάρχουν πρόσωπα ανθρώπινων μορφών θαυμάσια σμιλευμένα σε πέτρα και ότι οι παραδόσεις αποδίδουν μεγάλη ποιότητα σ'αυτά τα έργα που δημιουργήθηκαν από ανθρώπους υψηλού αναστήματος, προγενέστερους των Ίνκας, και οι οποίοι κυβερνούσαν εκείνο τον καιρό (5).

Ο Ιμπελλόνι (Imbelloni) το 1926 ήταν ο πρώτος που πρόσεξε, ότι υπήρχε μια ομοιότητα της εικόνας του «λανσόν» με την Γοργόνα των Ελλήνων. Συγκρίνοντας την με το Γοργόνειο του ιερού χώρου της Συρακούσας στη Σικελία του 6ου αιώνα π.Χ. παρατηρεί, ότι υπάρχει μία καταπληκτική ομοιότητα μεταξύ αυτών των μορφών (Εικ. 4). Η ανάλυση του είναι ενδιαφέρουσα και αξίζει να την αντιγράψουμε εκτενώς (6).

Εικόνα 3. Σχέδια του «λανσόν». Α, Νότια πρόσοψη και Β, Βόρεια πρόσοψη. Προσέξτε τα πλεξουδάτα σχοινιά που συγκρατούν την μεγάλη μορφή της Γοργόνας στα χέρια και στα πόδια. Η ανθρώπινη μορφή σε κλίμακα επιτρέπει να εκτιμηθούν οι διαστάσεις της.
(9)

«Δεν πιστεύω, ότι είναι ανάγκη να υπογραμμίσω την ομοιότητα στο σχέδιο της καμπύλης που δείχνουν τα βλέφαρα, τα μάτια και η μύτη. Το ανάγλυφο που παρουσιάζουν τα χείλη σχεδιάζει ένα «ελλειψοειδές» σχήμα με σχετικά όμοιο μέγεθος, καμπυλωμένο μάλιστα με τις άκρες του προς τα πάνω, με μία πιστότητα πραγματικά εκπληκτική. Όμως η μεγαλύτερη εντύπωση προκαλείται από τις σπείρες που παριστάνουν τα μαλλιά (μεταμορφωμένα σε φίδια!) και που στις δύο συνθέσεις είναι σγουρά με ολόidia κατεύθυνση και ολόidio αριθμό. Στην πραγμα-

Εικόνα 4. Εικόνες γοργόνων της Αμερικής και της Μεσογείου. 1) Των Αθηνών. 2) Της Κολομβίας. 3) Της Σικελίας (Ιταλία) και 4) Στο Περού.

τικότητα αυτά τα γεγονότα προκαλούν στη σκέψη του παρατηρητή απρόσμενες αντιδράσεις.»

Αυτή η εκπληκτική διαπίστωση, αμερόληπτα διατυπωμένη, θα οδηγούσε έναν αυστηρό ερευνητή σε ένα μοναδικό δρόμο: να εμβαθύνει πς προελεύσεις αυτής της αναμφισβήτητης ομοιότητας μορφ(ών) ερευνώντας σοβαρά τις παραστάσεις και την ελληνική μυθολογία. Αλλά όπως το κυριότερο μέλημα του Ιμπελλόνι ήταν να δείξει εκ των προτέρων την αδυναμία παλαιότερων επαφών μέσω του Ατλαντικού, αντί να ακολουθήσει το λογικό δρόμο προτίμησε μία δογματική λύση και είπε: «Για να διατηρηθεί μία συμπεριφορά απολύτως αυστηρή, ο συγγραφέας δεν βεβαιώνει, ότι πρέπει να πρόκειται για μορφωτική εξάρτηση που πέρασε στην Αμερική από την Ελλάδα». Και τελειώνει με τον εξής ισχυρισμό: «Βρισκόμαστε στο μακρύτερο όριο που μπορούμε να προχωρήσουμε συγκλίνοντας». Θέλοντας να εκφράσει, με αυτό το τρόπο, ότι η ομοιότητα των στοιχείων στις μορφές των γοργόνων ήταν τόσο μεγάλη, που έφταναν στο όριο του δυνατόν να είχαν υπάρξει σαν αποτελέσματα ανεξάρτητων μορφωτικών γεγονότων.

Στις ημέρες του Ιμπελλόνι δεν γνώριζαν καμία μέθοδο για να προσδιοριστεί η αρχαιότητα αυτών των αρχαιολογικών μνημείων και το νόημα σχετικά με την αρχαιότητα του περουβιανού πολιτισμού ήταν εντελώς λανθασμένο. Ο επιφανής αμερικανιστής Φίλιπ Ενσουώρθ Μηνς (Philip Ainsworth Means) για παράδειγμα το 1919 πίστευε, ότι τον 13ο αιώνα μ.Χ. η Νότιος Αμερική ήταν μία ήπειρος άγρια, εντελώς ακατοίκητη (7). Δεν ανησυχούμε με τις προελεύσεις του ανθρώπου στην Νότιο Αμερική (η παρουσία του σίμερα έχει επιβεβαιωθεί στα 50.000 χρόνια περίπου). Ενδιαφερόμαστε πολύ περισσότερο για την προέλευση και εξέλιξη των μεγάλων πολιτισμών, των πρωτο-ιστορικών αυτής της ηπείρου (ειδικά του Περού), τους οποίους η αρχαιολογία ανέδειξε. Πράγματι, με τη χρονολόγηση με τη μέθοδο του ραδιοάνθρακα (14 C) οι αρχαιολόγοι γνωρίζουν, ότι ο πολιτισμός του Τσαβίν στην αρχική του φάση ή σχηματισμό, εκδηλώθηκε καλλιτεχνικά σε διάφορα σημεία του Περού από το 1600 π.Χ. (8). Αλλά, παρ'όλη τη σπουδαιότητα αυτού του πολιτισμού, δεν υπάρχει καμία απολύτως χρονολόγηση που να επιτρέπει την εκτίμηση της αρχαιότητας του ανακτόρου του Τσαβίν ντε Χουαντάρ.

Το πιο εκπληκτικό είναι, ότι τις τελευταίες δεκαετίες έχουν σκαφτεί σημαντικές ποσότητες γης, που κάλυπταν την μπροστινή περιοχή του Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Μία ανασκαφή πραγματοποιήθηκε 1966-67 από τον αρχαιολόγο Λουίς Τζ. Αουμπρέας (Luis G. Lumbreras) και άλλη που άρχισε το 1972, η οποία υπελόγιζε εκτός από τον προηγουμένως αναφερόμενο και τη συμμετοχή του αρχαιολόγου Χέρμαν Αμάτ (Herman Amat), βοηθούμενου από τον κ. Μαρίνο Γκονσάλες (Marino Gonzales) (9). Αυτή η τελευταία ανασκαφή παρακινήθηκε από την «τουριστική» προοπτική του χώρου και αποκαλύφθηκε μία κυκλική πλατεία με διάμετρο 21 μέτρων, εντοπισμένη μπροστά στον αρχαιότερο ναό, όπου βρίσκεται το «λανσόν». Όμως, παρ'όλη την πελώρια ποσότητα γης που

έβγαλαν, δεν βρέθηκε κανένα αποτέλεσμα στρωματογραφικής χρονολόγησης που θα επέτρεπε να καθοριστεί η ηλικία αυτής της πλατείας ή, τουλάχιστον, η εποχή που την εγκατέλειψαν. Αυτό αντιπροσωπεύει μία αληθινή καταστροφή για την σύγχρονη επιστημονική αρχαιολογία συγκρινόμενη με την πυρκαγιά μιας βιβλιοθήκης. Η μοναδική χρονολόγηση που δημοσιεύτηκε αντιστοιχεί σε ένα δείγμα κάρβουνου που βρέθηκε σε μια από τις στοές του παλατιού του Τσαβίν (ονόματι στοά των προσφορών), η οποία φανερώνει 780 συν πλην 100 χρόνια π.Χ. (10). Επειδή σ'αυτή την ίδια στοά βρέθηκε επίσης ένα κρανίο μαζί με άλλες προσφορές (11), αυτό το γεγονός θα μπορούσε να είναι ένα αποδεικτικό στοιχείο ότι, ήδη εκείνη την εποχή το παρακμασμένο παλάτι βρισκόταν σε εγκατάλειψη και τις στοές, όπου είχαν σταματήσει οι αρχικές τους λειτουργίες, τις χρησιμοποιούσαν μόνο σαν χώρο ταφής ή σαν αποθήκη τελετουργικών προσφορών.

Χωρίς πειστικά επιχειρήματα ο αρχαιολόγος Αουίς Λουμπρέας βεβαιώνει, ότι το Βόρειο τμήμα του ναού του Τσαβίν κτίστηκε μεταξύ 1200 και 700 ετών π.Χ. (12). Από την άλλη πάλι, ο αρχαιολόγος Φεντερίκο Κάουφμαν Ντόιγκ (Federiko Kaufmann Δοιγ) βεβαιώνει, ότι κατά την διάρκεια των ανασκαφών που έγιναν το 1967 από τον αρχαιολόγο Λουμπρέας βρέθηκαν διάφοροι τύποι μορφοποιημένων κεραμεικών στο ίδιο το παλάτι του Τσαβίν ντε Χουαντάρ (13). Ο Μπένετ (Ben-nett) βεβαιώνει επίσης, ότι τα ερείπια ανήκαν στην πρώτη περίοδο του Τσαβίν πολιτισμού (14). Συγκεντρώνοντας αυτές τις πληροφορίες μπορούμε να αποπειραθούμε να εκτιμήσουμε, μέχρι να πραγματοποιηθούν μελέτες από μία ομάδα τεχνικών πιο ικανή, ότι το παλάτι του Τσαβίν ντε Χουαντάρ θα είχε ανεγερθεί την δεύτερη χιλιετηρίδα πριν από το Χριστό, πιθανώς γύρω στα 1500 π.Χ.

ΧΟΥΑΡΙ-ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ, Η ΕΚΔΟΧΗ ΤΟΥ ΠΕΡΣΕΑ ΣΤΙΣ ΑΝΔΕΙΣ

Αναγνωρισμένη η παλαιότερη ανθρωπόμορφη παράσταση της Γοργόνας και ξεκινώντας από το γεγονός, ότι υπήρξε η κεντρική θεότητα του παλατιού του Τσαβίν, δεν θα ήταν παράξενο αν είχε επιζηήσει κάποιου μύθου ή κάποιας φανταστικής λαϊκής ιστορίας των ιθαγενών παραδόσεων του Περού που αναφέρουν αυτή τη σημαντική θεότητα.

Στην περιοχή του Τσαβίν, που παλιότερα ονομαζόταν Κοντσούκο (Conchucos), ο καιρός είχε σβύσει τη σημασία των ειδώλων των σμιλευμένων στα πέτρινα ομοιώματα και του ίδιου του παλατιού, το οποίο οι ιθαγενείς ονόμαζαν με σημασία αντίστοιχη «χουάκας» (huacas) ή «σπίτι των χουάκας» (casa das huacas). Παρ'όλο αυτά ακόμα θυμούνται μερικές παραδόσεις που αναφέρονται στο «Χουάρι» (Huari) σαν σε ένα θεό και σε ομώνυμους ήρωες ονόματι «χουάρις» (huaris) ή «γκουαρίς» (guaris) προικισμένους με υπερφυσικές δυνάμεις, όμοιες με εκείνες της θεότητας. Αυτές οι αφιγήσεις, οι οποίες θεωρούνται γενικά γελοίες, αποδίδονταν στα δαιμόνια από τους ιερείς της καθολικής

εκκλησίας που καλύπτοντας την «πολιτιστική» αποστολή του ξεριζώματος των ειδωλολατρειών, τις άρπαζαν από τους ιθαγενείς, αφού τους υπέβαλλαν σε ισχυρή πίεση, όταν δεν μεταχειρίζονταν μαρτύρια. Γι' αυτό το λόγο οι παραδόσεις της περιοχής του Κοντσούκο και των γειτονικών επαρχιών συγκεντρωμένες τον 17ο αιώνα από τους αφανιστές των ειδωλολατρειών είναι πολύ τεμαχισμένες και συγκεχυμένες.

Η μαρτυρία που παρέχεται από τον Ντομίγκο Ριμάτσι (Domingo Rimachi) το 1656 στους εξολοθρευτές των ειδωλολατρειών λέει, ότι ο Χουάρι είχε γένεια και εμφανίστηκε για να ειρηνεύσει τους ινδιάνους που σκοτώνονταν μεταξύ τους για την απόκτηση γης και είναι σημαντικό να θυμόμαστε, ότι οι ινδιάνοι του Περού δεν είχαν γένεια. Μοίρασε τη γη σε κάθε οικογένεια διδάσκοντας τη χρήση της διοχέτευσης του νερού για να την καλλιεργούν. Είπε επίσης, ότι είχε ένα πέτρινο «κάθισμα» για να «κάθεται» και έφτανε σαν ένας άνεμος δυνατός και μεγάλος (15).

Σύμφωνα με άλλη παράδοση, που μαθεύτηκε το 1619 στην επαρχία του Καχατάμπο (Cajatambo) εντοπισμένου νότια του Κοντσούκο, το θεό που περιγράφεται σαν ένας γενειοφόρος γίγας τον ονόμαζαν «Χουάρι-Βираκότσα» (Huari-Viracocha). Θα έπρεπε να είχε έρθει οίπό την λίμνη Τιτικάκα (Titicaca) σε μια εποχή πολύ μακρινή. Ο Χουάρι-Βираκότσα ήταν πολύ φοβερός γιατί απ' όπου περνούσε μετέτρεπε τους ανθρώπους σε πέτρα. Αυτή η παλιά παράδοση, την οποία αναφέρει ο αξιόλογος αμερικανιστής και ερευνητής γάλλος Πιέρ Ντυβιόλ (Pierre Duviols) είναι ένα ντοκουμέντο ανεκτίμητο, γιατί σ' αυτό βρίσκουμε την περουβιανή εκδοχή του Μύθου του Περσέα, ή καλύτερα ένα κομμάτι αυτού του μύθου που ξέφυγε από τους εξολοθρευτές των ειδωλολατρειών, χωρίς να το ξέρουν. Αυτό το ενδιαφέρον μυθολογικό κομμάτι περιγράφεται με τον παρακάτω τρόπο (16): «Οι ινδιάνοι της επαρχίας του Καχατάμπο μαζεύτηκαν με αυτούς του Κοντσούκο για να συνωμοτήσουν εναντίον του «Χουάρι». Με αυτό το σκοπό τον κάλεσαν σε μια μεγάλη γιορτή, για να του στήσουν μία παγίδα και να τον σκοτώσουν. Σ' αυτό το σημείο της αφήγησης οι συνωμότες επονομάζονται «χουάκας», όνομα το οποίο έδιναν οι ινδιάνοι του Κοντσούκο στα ομοιώματα του Τσαβίν. Και συνεχίζει η αφήγηση: «Αργότερα αφού οι «χουάκας» διέθεσαν τα πάντα για να καταφέρουν το σκοπό τους, πραγματοποιήθηκε μία μεγάλη συγκέντρωση, όπως είχαν προβλέψει. Αλλά για κακή τους τύχη δεν λογάριζαν, ότι ο «Χουάρι», επειδή ήταν μεγάλος σοφός, είχε προβλέψει τη προδοτική παγίδα και εκεί ακριβώς τους μεταμόρφωσε σε πέτρα». Το «σπίτι» του Κοντσούκο, όπου οι «χουάκας» απολιθώθηκαν από τον «Χουάρι» το είχαν σε μεγάλο σεβασμό και το έλεγαν «Σπίτι των Χουάκας». Οι «Χουάκας» απαντούσαν σε ερωτήσεις που τους απηύθυναν οι Κουράκας (kuracas), οι οποίοι έρχονταν από διάφορες περιοχές για να τους συμβουλευτούν. Από τις παραδόσεις των ιθαγενών συμπεραίνεται, ότι το «Σπίτι των Χουάκας» ήταν ένα σημαντικό μαντείο.

Ο Ντυβιόλ που γνώριζε το περιεχόμενο αυτών των σημαντικών ντο-

κουμέντων δεν κατάλαβε, ότι επρόκειτο για έναν παράλληλο μύθο με αυτόν του Περσέα και, χωρίς να υποπτευθεί καν ότι το «λανσόν» είναι η ανθρωπόμορφη παράσταση της πολύ αρχαίας Γοργόνας, συμπεραίνει, ότι το «Σπίτι των Χουάκας», όπου οι συνωμότες απολιθώθηκαν από τον «Χουάρι», είναι το ίδιο οικοδόμημα γνωστό σήμερα με το όνομα Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Αυτή η ταύτιση βασίζεται στην περιγραφή του εξολοθρευτή ειδωλολατρειών Βέγκα Μπαζάν (Vega Bazan), ο οποίος κάνει μνεία για ένα υπόγειο ναό, πολύ μεγάλο με εκτεταμένους λαβύρινθους χτισμένους με μεγάλες πέτρες, δουλεμένες στην εντέλεια, στον οποίο λατρευόταν ο θεός «Χουάρι». Σύμφωνα με τον Ντυβιόλ αυτή η περιγραφή συμπίπτει τελείως με το ναό του Τσαβίν, γιατί δεν υπάρχει άλλος ναός ή ίχνη ναού στην αρχαία επαρχία του Κοντσούκο με τα χαρακτηριστικά που υποδεικνύει ο Βέγκα Μπαζάν αν όχι το ίδιο το Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Για περισσότερες αποδείξεις ο Ντυβιόλ αναφέρει ακόμα το έγγραφο του Βάσκες ντε Εσπινόζα (Vasques de Espinoza) που περιγράφει την επαρχία του Κοντσούκο και στο οποίο δεν αναφέρει κανένα υπόγειο ναό εκτός από το ναό του Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Σ' αυτό το ντοκουμέντο ο Βάσκες ντε Εσπινόζα περιγράφει το παλάτι του Τσαβίν ντε Χουαντάρ (12) ως εξής: «Κοντά στον συνοικισμό" του Τσαβίν υπάρχει ένα κτίριο από πέτρες πολύ δουλεμένες αξιοσημείωτου μεγέθους, το οποίο ήταν μία «Χουάκα». Αυτό το κτίριο είναι ένα από τα γνωστότερα ιερά των ινδιάνων, όπως η Ρώμη και η Ιερουσαλήμ είναι για τους χριστιανούς. Σ' αυτό το χώρο ο δαίμονας χρησιμοδοτούσε και για να τον ακούσουν έρχονταν από όλα τα σημεία του Περού».

Αφού έγιναν οι εργασίες καθαρισμού από τον Χ. Σ. Τέλλο το 1940 εμφανίστηκαν η μία μετά την άλλη μία σειρά από κεφαλές με όψη τερατόδη, σμιλεμένες με εξαιρετική τέχνη, οι οποίες βρέθηκαν να διακοσμούν τους τοίχους των ναών, τοποθετημένες σαν τρόπαια-κεφαλές (Φωτ. 9). Αυτές είναι οι «χουάκας» οι οποίες, σύμφωνα με την παράδοση του Κοντσούκο απολιθώθηκαν από τον «Χουάρι». Τώρα, στο φως του ελληνικού μύθου του Περσέα και της δύναμης που αποδινόταν στην Γοργόνα να μετατρέπει σε πέτρινα αγάλματα όποιο την κοίταζε, οι εξοφθαλμες κεφαλές είναι οι απολιθωμένοι μάρτυρες του ότι το παλάτι του Τσαβίν είναι η ίδια η κατοικία της Γοργόνας, την οποία αναφέρει η Θεογονία του Ησίοδου.

Κ'ΕΡΒΕΡΟΣ, Ο ΣΚ'ΥΛΟΣ ΤΟΥ ΑΔΗ

Δίνοντας προσοχή στο σύνολο των στίχων της Θεογονίας, τους οποίους παραθέτουμε, σημειώνουμε, ότι η πηγή απ' όπου προέρχονται οι γνώσεις του Ησίοδου υπαινίσσεται την ύπαρξη διαφόρων ανακτόρων στη «Κατοικία του Αδη». Αλλά εκείνο που ταυτίσαμε με το Τσαβίν ντε Χουαντάρ θα ήταν το κυριότερο ανάκτορο. Ας δούμε παρακάτω μία σημαντική πληροφορία (767-774):

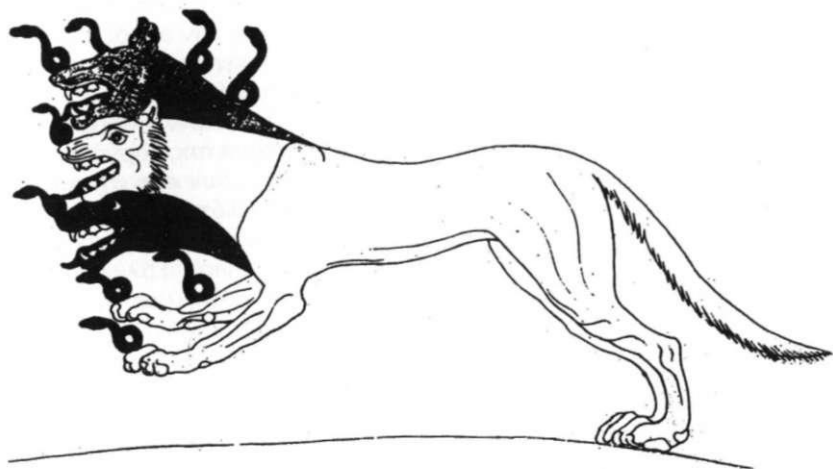
« Εκεί μπροστά στέκονται τα ηχηρά τα ανάκτορα του χθόνιου

θεού, του Άδη. Σκύλος φοβερός και άσπλαχνος παραστέκει την είσοδο με πονηρό τέχνασμα. Κουνώντας τ' αυτιά και την ουρά του υποδέχεται τον κάθε εισερχόμενο, όμως κανένα δεν αφήνει νάβγει πάλι, αλλά караδοκώντας κατατρώει όποιον συλλάβει να βγαίνει από τις πύλες.»

Στην νότια πτέρυγα του ανακτόρου του Τσαβίν, ενωμένος με το πιο παλιό ναό, όπου βρίσκεται η μεγάλη εικόνα της Γοργόνας, υψώνεται ο μεγαλύτερος ναός του συνόλου των κτιρίων που σχηματίζουν το παλάτι. Η πρόσοψη του αναδεικνύει ένα μεγαλόπρεπο πρόπυλο, διακοσμημένο με δύο είδων πέτρες οι οποίες το χωρίζουν ακριβώς στη μέση. Η μισή της νότιας πλευράς είναι από γρανίτη λευκό, η άλλη μισή, στο βόρειο πλευρό, είναι από μαύρο ασβεστόλιθο. Χάρη σ' αυτή τη συμμετρική κατανομή χρωμάτων ονομάστηκε πρόπυλο λευκό και μαύρο (18). Η κλίμακα από την οποία εισέρχεται κανείς στο πρόπυλο χτίστηκε επίσης με δύο είδη πέτρας που ενώνονται στη μέση σε τέλεια αρμονία με το πρόπυλο: το μισό της πλησιέστερης πλευράς του ναού της Γοργόνας είναι από μαύρο ασβεστόλιθο και το άλλο μισό από λευκό γρανίτη. Είναι ο κυριότερος ναός του Τσαβίν. Θα ήταν αυτός ο ναός του θεού «Χουάρν»; Επιδεικνύει ένα εξαιρετικό πρόπυλο προστατευμένο από δύο κυλινδρικούς κίονες πελεκημένους σε σκληρό γρανίτη. Πάνω στην επιφάνεια αυτών των κιόνων χαράχτηκε η μυθολογική εικόνα δύο «προστατευτικών δαιμόνων». Αλλά, παρ' όλο που είναι ο κυριότερος ναός δεν βρέθηκε κανένα μεγάλο ομοίωμα που να αντιπροσωπεύει την θεότητα στην οποία ήταν αφιερωμένος.

Θα ήταν αυτός ο φοβερός ναός του Άδη; Σ' αυτή την περίπτωση θα δικαιολογεί το η έλλειψη παραστάσεων αφού στα αρχαιότερα ελληνικά ντοκουμέντα ο Άδης δεν είχε καν όνομα, αναφερόταν μόνο με το επίθετο Αΐδης, που σημαίνει «ο αόρατος» (19). Αοιπόν ο αρχαιότερος χώρος στο πλάι θα ήταν ο ναός της Περσεφόνης, στον οποίο βρίσκεται η μεγάλη εικόνα της Γοργόνας. Αυτή η ταύτιση της Περσεφόνης με την Γοργόνα Μέδουσα δεν πρέπει να ξαφνιάζει κανέναν που είναι κάπως ενήμερος με την ελληνική μυθολογία, αφού αυτό το όνομα σχετίζεται με τον Περσέα, το φονιά της: Περσεφόνη (Περσε-φονη) είναι μικτό όνομα από το «Περσεύς» και «φόνη», πράξη του φόνου και πρέπει να εννοεί στα ελληνικά «Εκείνη που φονεύθηκε από τον Περσέα! (20).

Το τρομερό παλάτι του δυνατού Άδη προστατευόταν από έναν πονηρό φύλακα, «τον φοβερό σκύλο που προστάτευε την είσοδο του». Η ελληνική μυθολογία αναφέρεται σε μία ευρεία πύλη που έδινε πρόσβαση στην «υπόγεια κατοικία». Το κατώφλι της ήταν προστατευμένο από ένα τρομερό τέρας, το σκύλο Κέρβερο. Ο Ησίοδος αναφέρει αυτό το τέρας στο στίχο 11 της Θεογονίας: «Κέρβερος, ο σκύλος του Άδη με τη χάλκινη φωνή και τα πενήντα κεφάλια». Ο αριθμός των κεφαλών του φύλακα του υπόγειου βασιλείου αλλάζει ανάλογα με τους συγγραφείς, άλλες φορές έχει ένα, άλλες έχει πενήντα. Επίσης η όψη του δεν είναι ομοιόμορφη στις διάφορες μεσογειακές αναπαραστάσεις. Μερικές φορές μοιάζει με κοινό σκύλο, άλλες έχει πατούσες λιονταριού και σε άλλες αναπαραστάσεις ξεχωρίζει από τα φίδια που έχει γύρω

Εικ. 5 Ελληνική αναπαράσταση του σκύλου Κέρβερου.

Εικ. 6 Μορφές του Απόλλωνα, Ηρακλή, Ερμή και Κέρβερου σε έναν τυρρηνικό αμφορέα. Παρατηρείται το κεφάλι του φιδιού στο άκρο της ουράς του Κέρβερου.

από το σώμα του (Εικ. 5, Εικ. 6 και Εικ. 7). Ποια ήταν η όψη σ' αυτό το κύημα της Κόλασης στην δική του κατοικία;

Στο πλαίσιο που είναι πίσω από το παλάτι του Τσαβίν βρίσκεται εγχάρακτο ο σχέδιο δύο μορφών, οι οποίες εσφαλμένα ονομάζονται από μερικούς ειδικούς «πτερωτά αιλουροειδή». Σίγουρα δεν είναι εύκολο να ταξινομήσουμε μυθολογικά ζώα, αλλά πρέπει να έχεις μεγάλη φαντασία για να φανταστείς φτερά εκεί, όπου βρίσκονται σχεδιασμένα μόνο κεφάλια φιδιών. Πράγματι, όπως φαίνεται στην Εικ. 8 πρόκειται για μια μυθολογική αναπαράσταση δράκοντα τριγυρισμένου από κεφάλια φιδιών. Σήμερα, όπως και στο μακρινό παρελθόν, είναι δύσκολο να προσδιορίσεις ποιος είναι ο αριθμός των κεφαλών σ' αυτή τη παράσταση. Εκτός από το κυριότερο κεφάλι στην κανονική του θέση υπάρχει άλλο ένα στο άκρο της ουράς και δύο κεφάλια φιδιού βγαίνουν από τη γνάθο. Μία από αυτές τις μορφές τριγυρίζεται από 9 κεφάλια φιδιού, ενώ σε άλλη υπάρχουν 11. Προφανώς, αυτό το πλαίσιο δε μπορεί να ήταν το κατώφλι στο «Παλάτι της Νύχτας» για το οποίο μιλάει ο Ησίοδος. Παρ' όλα αυτά, από το 1972, ανακαλύφθηκαν παρόμοιες μορφές στις στήλες τις τοποθετημένες γύρω από την κυκλική πλατεία, ακριβώς στο κατώφλι της κλίμακας που δίνει πρόσβαση στο ναό, όπου βρίσκεται η μεγάλη μορφή της Γοργόνας (Φωτ. 10 και 11).

Ένα ελληνικό αγγείο του 5ου αιώνα π.Χ. (Εικ. 7) δείχνει την αναπαράσταση του Κέρβερου τριγυρισμένου με κεφάλια φιδιών μοιρασμένων συμμετρικά και ολόιδια. Όμως χωρίς το υπεροπτικό ύφος των μορφών των εγχάρακτων στις στήλες του Τσαβίν. Η αναπαράσταση που βρίσκεται σε έναν τυρρηνικό αμφορέα, εικ. 6, δείχνει μάλιστα ένα κεφάλι φιδιού στο άκρο της ουράς ενός δικέφαλου Κέρβερου, ανάλογο με τις μορφές της διακόσμησης του Τσαβίν. Συγκεκριμένα Βλ. Εικ. 8.

Τελικά συγκρίνοντας τις στήλες της πλατείας (Φωτ. 10 και 11) με τη στήλη του «πριήτου» κύκλου των τάφων που βρέθηκαν στις Μυκήνες (Φωτ. 12), η οποία θα είχε ανεγερθεί στα μέσα της δεύτερης χιλιετίας π.Χ., συναντήσαμε αξιοσημείωτες ομοιότητες στην τεχνική και στο πλαίσιο των σχεδίων, όπως ακριβώς στα ελικοειδή θέματα που διακοσμούν τις κεντρικές μορφές, με τρόπο που, εκτός από τον μύθο του Περσέα, το Τσαβίν και οι Μυκήνες να συσχετίζονται με την τεχνική και την εικονογραφική τέχνη πιθανώς της ίδιας εποχής.

ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΑΝΑΤΟΥ ΣΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΤΣΑΒΙΝ

Στην ελληνική μυθολογία βρίσκονται πολυάριθμα φανταστικά σχόλια σχετικά με το σκύλο του Άδη, αλλά δεν είναι όλα που πρέπει να αποδοθούν στην αχαλίνωτη φαντασία των Ελλήνων ποιητών, όπως

Εικ. 7 Μορφή ενός ελληνικού αγγείου που απεικονίζει τον Κέρβερο, τριγυρισμένο από κεφάλια φιδιών, ανάλογη με τις μορφές των στηλών του Τσαβίν.

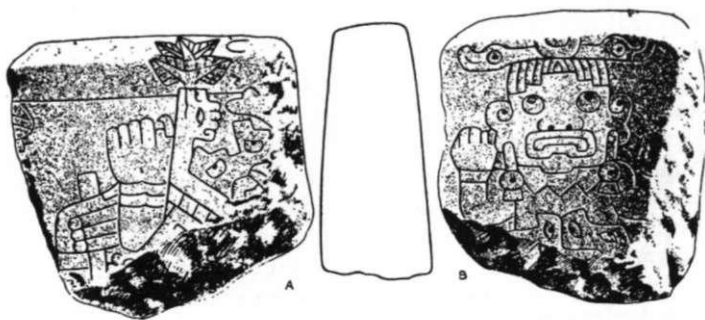

Εικ. 8 Πλάισιο (επί τόπου) της πίσω γωνίας του Ανακτόρου του Τσαβίν (Βλ. Εικ. 4) με αναπαραστάσεις δρακόντων με τη μορφή του Κέρβερου.

για παράδειγμα αυτό που αναφέρεται στο φαρμακευτικό βότανο ακόνιτο που ξεπετάγεται από τη χολή που εξεμεί ο Κέρβερος. Η απίστευτη τέχνη του Τσαβίν είναι άφθονη σ' αυτόν τον τύπο των φανταστικών εκφράσεων, όπως για παράδειγμα το σχέδιο το χαραγμένο σ' ένα τμήμα πέτρινου γουδιού (Εικ. 9) που βρέθηκε στο Τσαβίν από τον Μπένετ (Bennett) (22) και το οποίο πιθανώς να χρησίμευε για να τρίβει φαρμακευτικά βότανα. Σ' αυτό το σχέδιο φαίνεται ένα μυθολογικό ζώο να εξεμεί ένα απροσδιόριστο φυτό. Η χρήση των γουδιών φαίνεται, ότι ήταν πολύ κοινή στο Τσαβίν ντε Χουντάρ. Ο Τέλλο αφιερώνει πέντε σελίδες του βιβλίου του για να δείξει διάφορους τύπους θραυσμάτων από γουδιά, τα οποία βρέθηκαν στην περιοχή του Τσαβίν. Μερικά ξεθάφτηκαν ολόκληρα, όπως εκείνο των 37 πόντων μήκους και 18,5 ύψους σμιλευμένο σε διορίτη με τη μορφή ενός μυθολογικού πτηνού που στο επάνω μέρος έχει λαξευμένη μια κοιλότητα ημισφαιρική με 16,5 εκ. διάμετρο. Άλλο ένα βγαλμένο από το Τσαβίν ντε Χουντάρ και το οποίο βρίσκεται στο μουσείο ενός πανεπιστημίου της Φιλαδέλφειας, (Εικ. 10) παριστάνει ένα «αιλουροειδές» σμιλευμένο σε πέτρα με 33 εκατοστά μήκος και 16,5 εκατοστά ύψος, στηριζόμενο στα τέσσερα πόδια του. Το «αιλουροειδές» είναι ανάλογο με τα τέρατα με τη μορφή του Κέρβερου που αναφέραμε προηγουμένως και που είναι εγχαράκτα στο κατώφλι του ναού της Γοργόνας στο Τσαβίν. Όλα αυτά τα αντικείμενα, όπως επίσης και άλλα θραύσματα των τεμαχίων που χρησίμευαν για τον ίδιο σκοπό, ο Τέλλο τα ονομάζει «Τελετουργικά γουδιά». Γιατί τελετουργικά; Μήπως ήταν αφιερωμένα αποκλειστικά στις λατρευτικές τελετές; Μήπως ήταν για την προετοιμασία προϊόντων που θα προσφέρονταν ή θα καταναλώνονταν σε γιορταστικές ή ταφικές εκδηλώσεις; Για να διαφωτίσουμε αυτό το περίπλοκο ερώτημα είναι ανάγκη να συμβουλευτούμε ξανά την ελληνική μυθολογία.

Το πιο φημισμένο σημείο της Ελλάδας για την ετοιμασία φαρμάκων ήταν το μαντείο της Δωδώνης, πανάρχαιο, εντοπισμένο στην Ήπειρο (περίπου 20 χιλιόμετρο νοτιοδυτικά των σημερινών Ιωαννίνων). Σ' αυτή τη περιοχή της Ελλάδας οι κάτοικοι διατηρούν, χωρίς να το ξέρουν τα δοξασμένα γεωγραφικά κατορθώματα άλλων καιρών, σε μορφή μυθογεωγραφίας ονομάζοντας τον ίδιο τον ποταμό Αχέροντα σαν τον μεγαλύτερο ποταμό του Άδη. Ο Όμηρος διηγείται στην Οδύσσεια (Β. 260), ότι ο Οδυσσέας είχε πάει στην Ήπειρο με το πλοίο του ψάχνοντας το «φάρμαχον ανδροφόνον» δηλαδή, το δηλητήριο για να να ποτίσει τις άκρες των βελών του.

Ένας άλλος ελληνικός μύθος που μοιράζεται κοινά στοιχεία με το μαντείο του Τσαβίν ντε Χουντάρ είναι εκείνος του θεού της Ιατρικής, του Ασκληπιού, γιού του θεού των χρησμών Απόλλωνα και της Κορωνίδας, κόρης του Φλεγύα. Το σύμβολο του Ασκληπιού μοιάζει πολύ με το σκήπτρο του Ερμή που, όπως θα δούμε, στέφει την κορυφή μιας από τις κυριότερες στήλες που βρέθηκαν στο Τσαβίν ντε Χουντάρ. Αέγεται, ότι ο Ασκληπιός ανακάλυψε τις θαυματουργές δυνάμεις ορισμένων βοτάνων εξαιτίας ενός φιδιού που

Εικ. 9 Θραύσματα γουδιών, τα οποία βρέθηκαν στο Τσαβίν με εγχάρακτες μορφές, εξωτερικό μέρος (Α) παριστάνει ένα ζώο που εξεμεί ένα φυτό (φαρμακευτικό;).

Εικ. 10 Γουδί από πέτρα, που βρέθηκε στο Τσαβίν, αιλουροειδούς μορφής με όψη Κέρβερου.

τον είχε πληγώσει και έγινε αμέσως καλά από ένα άλλο, το οποίο έφερε στο στόμα του ένα φυτό με ιδιότητες αληθινά θαυματουργές. Πεισισμένος ότι όλα είχαν κάποια αιτία, όπως επίσης και οι ασθένειες, αποφασίστηκε στο να ανακαλύψει τι ήταν βλαβερό στη ανθρώπινη υγεία και τι ήταν ικανό να αναζωογονήσει τους ανθρώπους. Τον λάτρευαν στα δάση στις ιαματικές πηγές και πάνω στα ψηλά βουνά. Ο ναός του Ασκληπιού στην Αθήνα είχε μία πηγή θερμού νερού. Ο θεός εμφανιζόταν στα όνειρα των αρρώστων και τους σύστηνε τα φάρμακα που θα γιάτρευαν την αρρώστειά τους (24).

Εκτός του ότι υπήρξε ένα μαντείο, όπως αναφέρουν οι περουβιανές παραδόσεις, το Τσαβίν ντε Χουαντάρ ήταν πάνω απ' όλα ένας τόπος λατρείας προορισμένος για μια ισχυρή θεότητα, για την οποία δεν γνωρίζουμε τίποτα εκτός του ότι η ανθρωπόμορφη αναπαράσταση της βρίσκεται στον κίονα από διορίτη, στο κέντρο του λαβύρινθου και στο οποίο χωρίς αμφιβολία της πρόσφεραν ανθρωποθυσίες. Ο ναός της ήταν το «Σπίτι του Θανάτου». Όμως άλλοι χώροι στο παλάτι του Τσαβίν θα έπρεπε να προορίζονται στην αποκατάσταση της υγείας, όχι μόνο μέσω συμβουλών του μαντείου, αλλά επίσης με φαρμακευτικά βότανα, ετοιμασμένα και κονιοποιημένα στα πέτρινα γουδιά. Οι χώροι όπου με μεγάλη πιθανότητα προορίζονταν στην θεραπεία των προσκυνητών που έφταναν μέχρι το Τσαβίν, έπρεπε να είναι από την νότια πλευρά. Σ' αυτή την κατεύθυνση σε απόσταση ενός χιλιομέτρου, δεξιά από το μονοπάτι που συνοδεύει το ποταμό Μόσνα, υπάρχει μία ιαματική πηγή, η οποία θα μπορούσε πολύ εύκολα να διοχετευτεί μέχρι το ναό. Πρόκειται για μια θειούχα υδροθερμική πηγή από την οποία, σύμφωνα με τον Ραϊμόντι, αναβλύζουν διαρκώς υπόγεια νερά σε θερμοκρασία 45 βαθμών Κελσίου (25). Με αυτόν τον τρόπο ξαναβρίσκουμε την διπλή συμμετρία, τόσο κοινή στα αρχιτεκτονικά στοιχεία του Τσαβίν: το πρόπυλο και τη λευκή και μαύρη κλίμακα που έπρεπε να συμβολίζουν την ζωή και τον θάνατο. Αριστερά της μαύρης κλίμακας, όπου βρίσκεται η Γοργόνα, ο Θάνατος. Δεξιά της λευκής κλίμακας, όπου αναβλύζει το ιαματικό νερό, η Ζωή.

Αυτή η διπλή συμμετρία εκδηλώνεται πολύ καθαρά σ' ένα μύθο του Απολλόδωρου της Αθήνας, ο οποίος αναφέρει τον τρόπο με τον οποίο η Αθηνά χορήγησε το χάρισμα της ζωής και του θανάτου στον Ασκληπιό. Παρέλαβε από την Αθηνά το αίμα από τις φλέβες της Γοργόνας: αυτό της αριστερής πλευράς για να σκοτώνει τους ανθρώπους και εκείνο της δεξιάς για να τους σώζει (26).

Η ΑΝΑΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ ΤΥΦΩΕΑ ΣΤΗ ΣΤΗΛΗ (ΕΣΤΕΛΑ/ESTELA) ΤΟΥ ΡΑΙΜΟΝΤΙ

Η πιο εντυπωσιακή μυθολογική εικόνα που έχει ξεθαφτεί στο Τσαβίν ντε Χουαντάρ δεν ήταν, όπως θα ανέμενε κανείς, το αποτέλεσμα συστηματικών ανασκαφών. Το 1840 ένας ταπεινός γεωργός, ο Τι-

μότεο Εσπινόζα (Timoteo Ε5ρίηο5α),οργώνοντας τη γη που σκέπαζε τα ερείπια βρήκε μια ογκώδη πέτρα σε σχήμα ορθογωνικό, ωραία κομμένη και γυαλισμένη, καλυμμένη στην μία της πλευρά με παράξενα σχέδια φιδιών και πηγαίνοντας την στο σπίτι την χρησιμοποίησε σαν τραπέζι για λίγο καιρό (27).

Το Νοέμβριο του 1860 ο Ραϊμόνντι την ανακάλυψε στην αυλή του σπιτιού του γεωργού Εσπινόζα. Από τότε και με την επιμονή του εξερευνητή το κράτος αποφάσισε να την φέρει στη Λίμα. Τελικά, το 1874 μεταφέρθηκε από τον κ. Μαρτινκορένα (Martincorena) μετά από πολλές εργασίες και χρησιμοποιώντας περίπου 120 κιλά δυναμίτη και εκατό εκτυρσοκροτήσεις, για να σπάσει τους βράχους που δυσκόλευαν το πέρασμα του από τα στενά μονοπάτια των Άνδεων, μεταξύ του Τσαβίν και Κάσμα (Casma). Με αυτόν τον τρόπο ο θεός των φιδιών ξαναγεννήθηκε από τη γη και την κοπριά, χρησίμευσε σαν τραπέζι για λίγο καιρό μέχρι που τελικά ανακαλύφτηκε από τον ιταλό επιστήμονα, μεταφέρθηκε μέχρι την πρωτεύουσα σε ειδικό μικρό όχημα, αφού προηγήθηκαν εκατό εκτυρσοκροτήσεις.

Φαινόταν, ότι είχαν επιστρέψει οι μέρες της δόξας για τον θεό των φιδιών και πριν καταλάβει και άλλι το βάθρο και γίνει αντικείμενο θαυμασμού θα έπρεπε να περάσει από νέες δοκιμασίες. Στη Λίμα τοποθετήθηκε μέσα με ένα άτεχνο πλαίσιο από ξύλο βαμμένο μαύρο πάνω σε τούβλα και παρατήθηκε στον κήπο του Εκθεσιακού Πάρκου, στις κακοκαιρίες, χωρίς καμία προστασία. Ο λαός την ονόμαζε «η πέτρα του Ίνκα». Οι πιο περιέργοι θαύμαζαν τον μεγάλο αριθμό των φιδιών που είχε το περίπλοκο σχέδιο. Όμως σύμφωνα με τον Ζοζέ Τορίμπιο Πόλο (Jose Toribio Polo) κανείς δεν το απέδιδε την παραμικρή καλλιτεχνική ή ιστορική (28) αξία. Σαν τα σαράντα έτη ανιδιοτελούς εργασίας αφιερωμένα από τον Ραϊμόνντι στο Περού να είχαν πάει άδικα. Δύο χρόνια μετά τον θάνατο του, το 1892, η στήλη βρέθηκε κοντά σε μια δεξαμενή, πλάι στο Εκθεσιακό Παλάτι, εντελώς εγκατελελειμμένη. Τα παιδιά έτρεχαν και έπαιζαν πάνω της. Αυτά τα πικρά παράπονα μορφοποίησαν μία πατριωτική χειρονομία του κ. Ζοζέ Τορίμπιο Πόλο για να σώσει την στήλη, η οποία αλλιώς θα διέτρεχε τον κίνδυνο να πουληθεί για περίπου χίλιες λίρες στεργλίνες σε ξένο μουσείο. Αφού μεταφέρθηκε δύο φορές από το ένα μουσείο στο άλλο, συνέβη το ανεπανόρθωτο: στις 24 Μαΐου του 1940, κατά τη διάρκεια ενός μεγάλου σεισμού στη Λίμα, η στήλη έπεσε και κύλησε στις σκάλες του Αρχαιολογικού μουσείου σπάζοντας σε διάφορα κομμάτια (29).

Η στήλη που είχε επιζήσει τρεις χιλιετίες, που είχε μείνει άθικτη στα χέρια αγροίκων χωρικών, που είχαν μαγειρέψει και φάει πάνω σ'αυτή, που είχε διασχίσει ολόκληρη την οροσειρά των Άνδεων, είχε καταστραφεί σπάζοντας στα χέρια αυτών, οι οποίοι έπρεπε να αγρυνούν για την ακεραιότητά της.

Η «Εστέλα Ραϊμόνντι», όπως την ονόμασαν σε αναγνώριση αυτού που την ανακάλυψε, βρίσκεται σίμερα ανασυγκροτημένη στο Εθνικό Μουσείο της Ανθρωπολογίας και Αρχαιολογίας της Λίμα. Βαριά

και μεγάλη, από κατασκευής της, χαρακτηρίστηκε σαν ένας σκληρός βράχος του τύπου του διορίτη. Λίγο απέχει από ένα κανονικό παραλληλεπίπεδο μεγέθους: 195 εκατοστά μήκος, 76 εκατοστά ύψος από την πλευρά που παρουσιάζει μία ανθρωπόμορφη παράσταση και 73 εκατοστά από την αντίθετη πλευρά με 17 εκατοστά πάχος (30). Αλλά δεν είναι οι διαστάσεις της ούτε η σύνθεση μονολιθικού έργου που τραβούν την προσοχή αλλά το έντεχνο σχέδιο που καλύπτει μία από τις δυο όψεις, εγγράρακτο με τεχνική «σαμπλεβέ»(champleve). Το σχέδιο φτιαγμένο σε έκτυπο ανάγλυφο των 5 χιλιοστών αποκαλύπτει ένα αριστούργημα σπάνιας καλλιτεχνικής αντίληψης και τέλειας συμμετρίας, εκτελεσμένο με γραμμή σταθερή και σίγουρη. Αυτός που την ανακάλυψε της είχε μεγάλη εκτίμηση, από τη στιγμή που την εξέτασε (31): «Αυτή η πέτρα έχει μεγάλη αξία λόγω του περίπλοκου σχεδίου, της λεπτής δουλειάς και της εκπληκτικής συμμετρίας σ'ένα σχέδιο τόσο δύσκολο που ο καλύτερος καλλιτέχνης δεν θα μπορούσε να το εκτελέσει πιο τέλεια». Και περιγράφει περιληπτικά το σχέδιο με παρακάτω λόγια: «Αυτή η πέτρα, η οποία βρίσκεται σήμερα σε ένα σπίτι του Τσαβίν, είναι τελείως επίπεδη και γυαλιστερή. Το σχέδιο παριστάνει μία γελοιογραφία ανθρώπου, ο οποίος έχει στα δύο του χέρια ένα είδος σκήπτρου, σχηματισμένου από ένα σύμπλεγμα φιδιών και πάνω στο κεφάλι ένα μεγάλο κόσμημα, φτιαγμένο από πολυάριθμα φίδια και μεγάλα στόματα με κοφτερά σκυλόδοντα, ανάλογα με εκείνα που εμφανίζονται στην εικόνα του «λανσόν». Φαίνεται, ότι το άτομο που δούλεψε αυτή τη πέτρα είχε την ιδέα να παραστήσει το Πνεύμα του Κακού». Στο σημειωματάριο του, αδημοσίευτο μέχρι το 1943, ο Ραϊμόνντι έγραψε (32): « Το κόσμημα τελειώνει στο πάνω μέρος με δύο κουλουριασμένα φίδια, όπως αυτά που απεικονίζονται στο σκήπτρο του Ερμή».

Όλοι, όσοι εισέδραμαν εκ των υστέρων στην αρχαιολογία του Τσαβίν, τουλάχιστο για μια φορά, προσπάθησαν να δοκιμάσουν μία περιγραφή ή ερμηνεία της μορφής της εγγράρακτης στην στήλη. Μερικές, όπως για παράδειγμα εκείνη του Τέλλο, είναι τόσο λεπτομερείς όσο και οι ανατομικές περιγραφές, ώστε χάνεται η όψη του συνόλου (33). Όταν αντιμετωπίζουμε τις ερμηνείες που δημοσιεύθηκαν από τους ειδικούς αντί για φώς, εγείρεται η αμφιβολία και η μαύρη απαισιοδοξία, σαν να μην μπορούσαμε ποτέ να έχουμε ελπίδα, ότι θα καταλάβουμε κάποια μέρα την σημασία του. Θα είχε κατορθώσει να ταυτίσει σωστά ο Ζοζέ Τορίμπιο Πόλο αυτή την εικόνα με τον μυθολογικό θεό Κον (Kon); Είναι σωστή η υπόθεση του, η οποία ταυτίζει τα μεγάλα κεφάλια και τα απειλητικά στόματα με κεφάλι αμερικανικού βίσωνα (34); Ή πρόκειται, όπως βεβαιώνει ο Μάρκχαμ (Markham) (35), για το ίδιο πρόσωπο που απεικονίζεται στη μονολιθική πύλη του Τιαχουανάκο (Tiahuanaco); Είναι ένας ουράνιος θεός, φέροντας ακτίνες ήλιου ή αστραπές στα χέρια, όπως θεωρεί ο Τζόυς (Joyce) (36); Ή πρόκειται για μια νέα μυθολογική οντότητα περιγραφόμενη από τον Ούχλε (Uhle) (37) σαν «σκολόπεντρα-τίγρη» (σαρανταποδαρούσα-τίγρη), το τέρας που θα καταβρόχθιζε τον ήλιο και το φεγγάρι στις εκλείψεις; Θα μπορούσε να

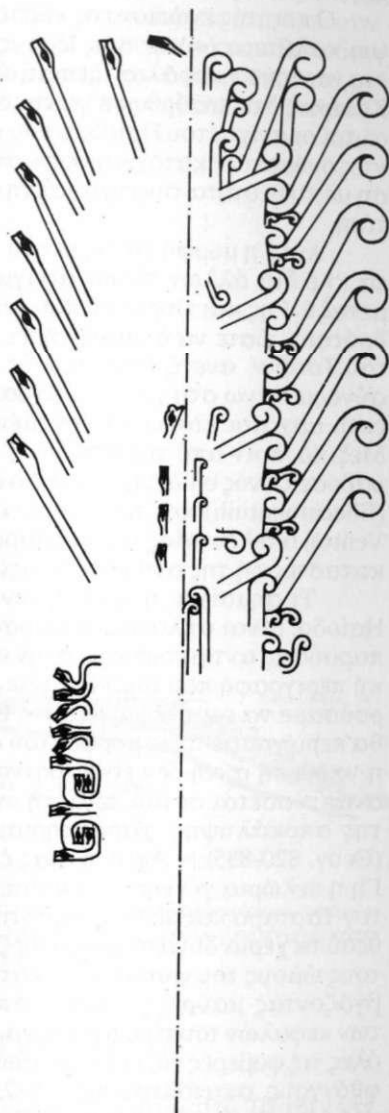
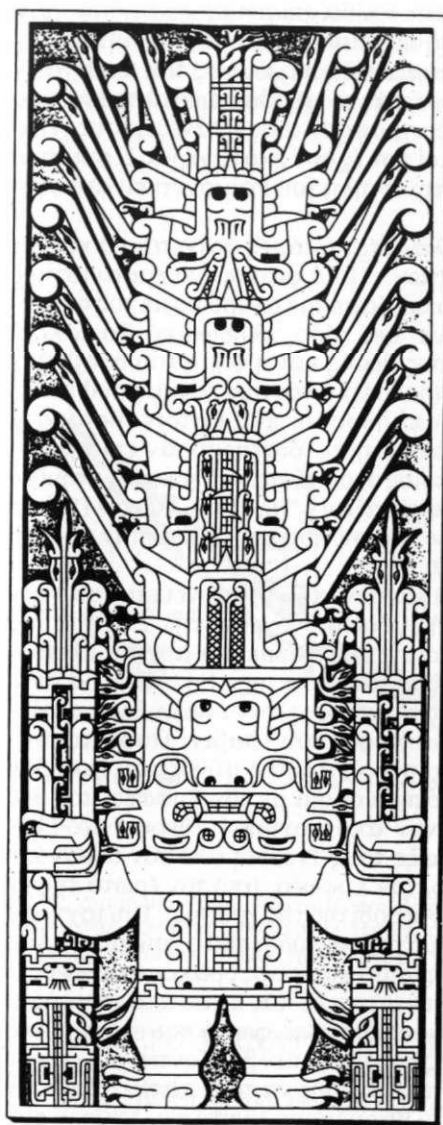
επρόκειτο για «άνθρωπο-τίγρη-πουλί» ή ίσως ένα απλό «φτερωτό αιλουροειδές», όπως υποστηρίζει ο Κάουφμαν Ντόιγκ (Kauffmann Doig); Ρίχνοντας μια ματιά σε όλες αυτές τις ερμηνείες και σε καμιά δεκαριά άλλες, που από έλλειψη χώρου δεν λάβαμε υπόψη, θα λέγαμε, ότι η «Εστέλα Ραϊμόνντι» ενεργεί σαν ένας μαγικός καθρέφτης, ο οποίος αντανakλά ό,τι ο καθένας έχει στο μυαλό του.

Επί έναν αιώνα, διακεκριμένοι αμερικανιστές τους κατέτρωγε η περιέργεια προσπαθώντας να αποκρυπτογραφήσουν τη σημασία αυτής της περουβιανής σφίγγας. Βέβαια με αυτό τον τρόπο πρέπει να αναγνωρίσουμε την αδυναμία να βρούμε μία ικανοποιητική εξήγηση. Υπάρχουν ατελείωτα παραδείγματα από στείρες απόπειρες που ισχυρίστηκαν, ότι εξήγησαν τους μύθους αρχίζοντας από τα ίδια τους τα στοιχεία. Ποιος, με αυτό το τρόπο, θα κατορθώσει να ανακαλύψει το νόημα που είχε η απεικόνιση για τον καλλιτέχνη που την δημιούργησε;

Χωρίς την πρόθεση να εξηγήσουμε το νόημα αυτής της απεικόνισης ο άμεσος σκοπός μας θα είναι να επαληθεύσουμε μόνο αν βρίσκεται γραμμένη στην ελληνική μυθολογία. Στο πρώτο μέρος θα αναλύσουμε ποσοτικώς τα μέρη τα εγγάρκτα στο πάνω μέρος του τερατώδους πλάσματος που απεικονίζεται στην «Εστέλα Ραϊμόνντι» (Εικ. 11). Πάνω στους ώμους είναι δυνατό να μετρήσουμε πενήντα κεφάλια φιδιών και εκατό σχήματα με όψη γλώσσας ή φτερών που επίσης μπορεί να ερμηνευτούν σαν χέρια ή πέλματα. Ο Όυχλε για παράδειγμα τα ονόμασε πέλματα, πέλματα σκολόπεντρας (σαρανταποδαρούσας). Καλύτερα από πέλματα μπορούμε να τα εκλάβουμε σαν χέρια, επειδή βρίσκονται στους ώμους.

Μιμούμενοι την αρχαϊκή τεχνοτροπία της Θεογονίας, ο θεός της «Εστέλα» μπορεί να περιγραφεί ως εξής: Τα πόδια και τα χέρια αυτού του τριδάχτυλου μεγάλου παιδιού προσαρμόστηκαν για έργα δύναμης. Με τα ακούραστα πόδια του κουβαλάει στους ώμους του διάφορα κεφάλια φοβερών δρακόντων, οι οποίοι εκτινάζουν ακονισμένες γλώσσες και από τα απειλητικά μάτια αυτών των κεφαλών θαρρείς και πετιούνται κεραυνοβόλες ματιές. Πενήντα κεφάλια φιδιών και εκατό απειλητικά χέρια ξεπηδούν πάνω στους ώμους. Η όψη του είναι σφρίγγους και ακατανίκητης δύναμης. Ο καλλιτέχνης που χάραξε την παράσταση αυτού του «γιου του ουρανού και της γης», ήθελε να προσωποποιήσει τις καταστρεπτικές δυνάμεις, απεικονιζόμενες στα πενήντα κεφάλια φιδιών και στα εκατό χέρια, όπως επίσης στα ισχυρά όπλα που κρατάει στα χέρια.

Αντίθετα από την Γοργόνα και τον Κέρβερο που απεικονίζονται τόσο στην Αμερική όσο και την περιοχή της Μεσογείου, η καλοδουλεμένη παράσταση της «Εστέλα Ραϊμόνντι» βρέθηκε αποκλειστικά και μόνο στο Περού. Αλλά ας δούμε άλλη μία φορά ακόμα, σαν η Θεογονία του Ησίοδου να ήταν ένας χρησμός, ή απάντηση (βλ. 146-153): «Τρεις γιοι γεννήθηκαν, της Γης και του Ουρανού, μεγαλόσωμοι και δυνατοί. Ας μην τους μελετάμε. Είναι οι τρομεροί Κόττος, Βριάρεως και Γύγης, τέκνα τερατώδη. Από τους ώμους τους χέρια εκατό, απλησίαστα. Στον

Εικ. 11 Σχέδιο της «Εστέλα Ραϊμόνντι». Η ποσοτική ανάλυση των συμμετρικών στοιχείων που ξεπηδούν στους ώμους αυτής της θεότητας, δεξιά 50 κεφάλια φιδιών και 100 «χεριών» επιτρέπει να την ταυτίσουμε με τον Τυφωέα.

καθένα πενήντα κεφαλές απ'τους ώμους φύτρωναν στα στιβαρά τους μέλη. Η δύναμη τους ακατανίκητη και τρομερή καθώς εταίριαζε στο μέγα ανάστημά τους».

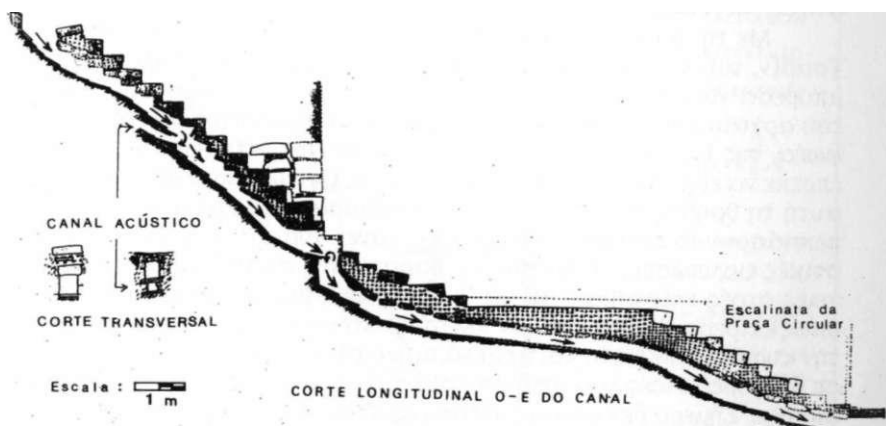
Ο ποιητής ενώπιον της «Εστέλα» δεν θα μπορούσε να την περιγράψει καλύτερα: «Από τους ώμους τους ξεπερνούν εκατό απειλητικά χέρια, πενήντα κεφάλια ξεπετιούνται από τους ώμους του καθενός». Κανένας δεν κατόρθωσε να την περιγράψει με τόσο σωστό τρόπο, όσο αυτοί οι στίχοι του Ησίοδου που περιγράφουν τους τιτάνες ή τους γίγαντες ονόματι «Εκατόγχειρους», αυτοί που έχουν εκατό χέρια. Η σύμπτωση με τη θεότητα την εγχάρακτη στην στήλη του Ραϊμόνντι είναι ποσοτική.

Αυτή η μορφή με τις εκατό κλειστές παλάμες φαίνεται να κρύβει τα κλειδιά άλλων τόσων αινιγμάτων. Ποιό φαινόμενο εμφανίστηκε μεταξύ Γης και Ουρανού που εντυπωσίασε τον άνθρωπο με τόση σφοδρότητα, ώστε να δημιουργήσει ένα θεό τόσο πληθωρικό; Το παλάτι του Τσαβίν ανεγέρθη σ'αυτούς τους θεούς και η φήμη του δεν βρήκε σύνορα πάνω στη γη. Οι ναχόας (nahoa) ή ναχουατλάκας (nahuatlacas), αρχαίοι και καλλιεργημένοι πληθυσμοί που κατοικούσαν στο Μεξικό, πριν από την ισπανική κατάκτηση, διατηρούσαν επίσης παραδόσεις ενός ομώνυμου θεού, ο οποίος ονομαζόταν «Εχεκατονατουίχ» (Ehecatonatiuh) και τον οποίον επονόμαζαν «Ήλιο του Αέρα» (Sol de Vento), ο τελευταίος των τεσσάρων Ήλιων που προκάλεσε την μεγάλη καταστροφή της ανθρωπότητας(39).

Τι σημαίνει η τριάδα των γιγάντων που μνημονεύεται από τον Ησίοδο; Είναι απλά μία περιγραφή μυθο-εικονογραφική; Στο φως της παρούσας αντιμετώπισης στην οποία συναντούμε μία αρχαία ελληνική περιγραφή που συμπίπτει με τη παράσταση της «Εστέλα», θα μπορούσαμε να ερμηνεύσουμε τους Εκατόγχειρους σαν ένα μύθο, ο οποίος θα περιέγραφε τρεις μορφές του ανακτόρου του Τσαβίν. Παρόλα αυτά η υπόθεση αυτή δεν είναι ικανοποιητική, αφού ο μύθος του Ησίοδου αναπτύσσεται σε μια τέταρτη οντότητα όμοια με τον Τυφωέα, τον θεό της αποκάλυψης, χαρακτηρισμένον από μοχθηρή «θεοφονία»(40). (Θεογ. 820-835): « Αφού ο Δίας έδωξε τους Τιτάνες από τον ουρανό, η Γη η πελώρια γέννησε γιο νεώτερο, τον Τυφωέα, από τον έρωτα της με τον Τάρταρο και με το θέλημα της Αφροδίτης της χρυσής. Του ισχυρού θεού τα χέρια δυνατά για κατορθώματα, τα πόδια του ακούραστα. Από τους ώμους του φύτρωναν εκατό φιδιού κεφάλια, δράκοντα φοβερού, βγάζοντας μαύρες γλώσσες. Από τα μάτια δε και κάτω από τα φρύδια των κεφαλών του τέρατος φλόγα λαμποκοπούσε, φωτιά που έκαιγε. Από όλες τις φοβερές τις κεφαλές φωνές ερχόντουσαν βγάζοντας ποικίλους φθόγγους, ακατάληπτους. Άλλοτε φθόγγους να τους καταλαβαίνουν μόνον οι θεοί, άλλοτε φωνές σαν το βαρύ μουγκανητό του ταύρου του περήφανου, του ακαταδάμαστου. Άλλοτε φωνές του λιονταριού με άσπλαχνη ψυχή, άλλοτε φωνές των σκύλων να τις ακούς παράδοξα, άλλοτε δε ρόγγους. Αντηχούσαν δε τα όρη τα ψηλά».

Τώρα, με την βοήθεια του Ησίοδου, μπορούμε να εκτιμήσουμε τις

τερατώδεις κεφαλές, τις οποίες οι γοργονικές θεότητες σηκώνουν επάνω στους ώμους εκτινάζοντας ακονισμένες τριγωνικές γλώσσες μέσα από τα πελώρια στόματα δρακόντων, τα οποία φαίνεται να θέλουν να βγάλουν διάφορους ήχους. Αλλά επειδή είναι ακατάληπτοι παραμένουν κρυσταλλοποιημένοι στον σκληρό βράχο. Η περιγραφή του Ησίοδου περιγράφει τον Τυφωέα με μία όψη που μοιάζει πολύ στην θεότητα με τα εκατό χέρια, η οποία βρίσκεται εγγάρια στην «Εστέλα» Ραϊμόν-ντι

Εικ. 12 Διαμήκης τομή του αγωγού που βρίσκεται μπροστά στον αρχαιότερο ναό του Τσαβίν, όπου βρίσκεται το «λανσόν». Η εγκάρσια τομή δείχνει τον ακουστικό αγωγό, κάτω από τη «γλώσσα» που ενώνει τον «διεγέρτη» με τον λαβύρινθο.

ΤΟ ΤΡΟΜΕΡΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΥΠΟΓΕΙΟΥ ΘΕΟΥ

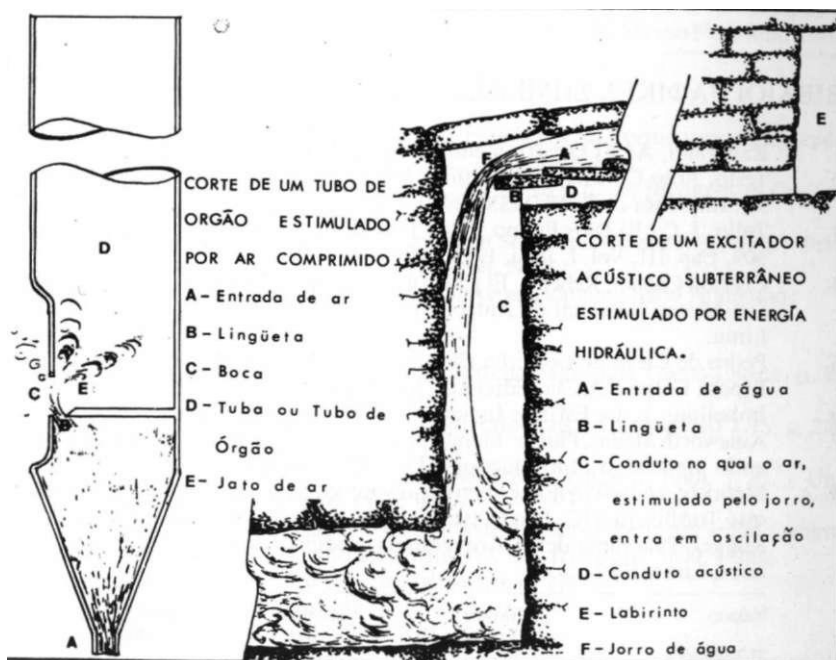
Την πρώτη ημέρα του 1983 βρίσκονται και πάλι στο Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Αυτή τη φορά για να επιβεβαιώσω μία υπόθεση που εκ πρώτης Οψεως φαινόταν «τραβηγμένη απ'τα μαλλιά» αλλά που θα μπορούσε να έχει μια πραγματική βάση, λόγω της επίμονης συσχέτισης των ήχων που αποδίδονται από τον Ησίοδο σε γοργονικά όντα, τα οποία

αναγνωρίσαμε στις παραστάσεις του Τσαβίν. Είναι εκείνη η υπόθεση που με ώθησε σε ερωτήματα για τις βασικές αντιλήψεις της αρχαιολογίας και πρωτο-ιστορίας του προ-κολομβιανού Περού, τα οποία άρχισαν μετά τη πρώτη μου επίσκεψη το 1981, όταν πρόσεξα, ότι η δομή του λαβύρινθου στο παλάτι του Τσαβίν θα μπορούσε να είχε αρχιτεκτονηθεί με ακουστικά μέσα, με σκοπό να μιμείται τον ήχο των θεών που φιλοξενούσαν. Η ηχητική παρομοίωση της παρουσίας των θεών, την οποία μπορούμε να ονομάσουμε «θεοφωνία», μαζί με τη φοβερή όψη των θεών στο παλάτι του Τσαβίν θα έπρεπε να παράγει μία εντύπωση πραγματικά τρομακτική. Πώς όμως θα μπόρεσαν να παράξουν τον ήχο μέσα σ' αυτή τη μνημειώδη δομή από πέτρα; Ποιος θα ήταν ο μεγαλοφυής εφευρέτης αυτού του θαυμαστού λίθινου οργάνου, των 75.000 μ3; Ένα ακουστικό όργανο που ζύγιζε 150.000 τόνους. Το μεγαλύτερο όργανο που κτίστηκε ποτέ πάνω στη γη! Για να λύσω αυτό το φλέγον ερώτημα, επέστρεψα στο Τσαβίν, το 1983, για να ψάξω οποιαδήποτε ένδειξη ακουστικών σωλήνων, στους οποίους θα έπρεπε να είχε παραχθεί ο ήχος που στην συνέχεια ενισχυόταν στις στοές του παλατιού.

Με τη βοήθεια του συντηρητή του αρχαιολογικού χώρου του Τσαβίν, του κ. Γκρεγκόριο Περέα Μαρτίνεζ (Gregorio Perea Martinez), μπόρεσα να πιστοποιήσω, ότι πράγματι το οπτικοακουστικό σκηνικό του αρχαίου παλατιού, όπου βρίσκονταν οι προσωποποιήσεις του Τυφωέα, της Γοργόνας, του Κέρβερου και άλλων «τέκνων της νύχτας», έπρεπε να είναι υπερβολικά επιτηδευμένο. Οι ιερείς που εξιδανίκευσαν αυτή τη θρησκεία της Κόλασης δεν περιορίστηκαν μόνο στο να εντυπωσιάσουν το πνεύμα με τρομερές εικόνες. Επίσης τρομακτικές ακουστικές εντυπώσεις μπόρεσαν να παραχθούν σ' αυτό το χώρο. Οι υπόγειες στοές κτίστηκαν για να διοχετεύουν μεγάλη ποσότητα νερού, όπως επιβεβαιώνεται από τον κεντρικό αγωγό, που βρίσκεται κάτω από την κυριότερη πλατεία και από ένα τμήμα σχεδόν 2 μ2 που άδειαζε το νερό σε διάφορες στοές που έρχονταν στο παλάτι οδηγώντας το στον ποταμό Μόσνα. Σήμερα δεν είναι γνωστό το σχέδιο του υδραυλικού δικτύου της εισόδου, το οποίο οδηγούσε τα νερά που συγκέντρωνε στην πηγή του μικρού ποταμού Βατσέκσα (Wacheksa). Οι συνεχείς κατολισθήσεις της γης και τελικά η κατασκευή του τωρινού δρόμου που περνάει στην πρόσθια πλευρά πλάι στα ερείπια, έσβυσαν κάθε ίχνος αυτού του παραπάνω δικτύου. Ευτυχώς μπροστά στους ναούς, στην ανατολική πλευρά του παλατιού, βρίσκονται ακόμα ανέπαφοι μερικοί αγωγοί κατευθυνόμενοι καρακόρυφα ή με απότομη κλίση, όπως δείχνει η Εικ. 12. Αυτοί οι αγωγοί που θα ονομάζουμε «διεγέρτες», όπως συμπεραίνεται από μία απλή ανάλυση της εσωτερικής τους κατασκευής, μπορούν να διεγερθούν ακουστικά με ένα ρεύμα νερού, όπως στους σωλήνες των οργάνων που διεγείρονται με ένα φύσημα του αέρα. (Εικ. 13)

Δύο από αυτούς τους κάθετους «διεγέρτες», Φωτ. 13, βρίσκονται μπροστά στον κύριο ναό και η δομή τους μπορεί να παρατηρηθεί σηκώνοντας μία πέτρινη πλάκα που τους σκεπάζει. Αυτοί οι ακουστικοί «διεγέρτες» έχουν μία πλαϊνή δικτύωση, η οποία βρίσκεται στο επάνω

μέρος και από την οποία εισχωρούσε το νερό που έπεφτε στον κατακόρυφο αγωγό. Τα τοιχώματα αυτού του κατακόρυφου αγωγού, ορθογωνίου τομής, είναι σχηματισμένα από πέτρες πελεκημένες και καλά προσαρμοσμένες. Μία σημαντική λεπτομέρεια επιτρέπει να χαρακτηριστεί σαν ένας από τους ακουστικούς «διεγέρτες»: το βάθος της πλαϊνής διοχέτευσης, από την οποία εισχωρεί και πέφτει το ρεύμα του ύδατος μέσω μιας πλάκας από πέτρα επάνω στο κατακόρυφο πηγάδι. Η πλάκα αυτή σχηματίζει ένα είδος γλώσσας που ανάγκαζε το νερό να

Εικ. β

διαγράφει τόξο, όπως δείχνουν στην Εικ. 13 τα σημεία Β και Ε. Ο απομονωμένος αέρας στο χώρο C άρχισε να πάλλεται. Οι αίθουσες του λαβύρινθου του παλατιού επικοινωνώντας με το διεγέρτη άρχιζαν τότε να αντηχούν, παράγοντας και δυναμώνοντας τον ήχο.

Όπως μου ανέφερε ο συντηρητής του αρχαιολογικού χώρου του Τσαβίν, οι αρχαιολόγοι έφτασαν επίσης στο ίδιο συμπέρασμα. Μερικοί μάλιστα προσπάθησαν να διεγείρουν τους ακουστικούς παλμούς αδειάζοντας γι' αυτό το σκοπό ένα βαρέλι με νερό από τον κατακόρυφο αγωγό. Αλλά, όπως ήταν αναμενόμενο λόγω της μικρής ποσότητας νερού και του ακατάλληλου τρόπου της διέγερσης, δεν κατάφεραν να παράγουν τον παραμικρότερο ήχο.

Είναι πολύ πιθανό οι φωνές των ζώων που περιγράφονται τους προηγούμενους στίχους (820-835) να είναι μία αναπόληση των παρα-

γόμενων ήχων στο παλάτι του Τσαβίν για να μιμηθούν τη «θεοφωνία» του Τυφωέα, τις στριγκές φωνές των Γοργόνων και την ισχυρή χάλκινη φωνή του σκύλου Κέρβερου. Ακόμα και αν οι δειλές απόπειρες των αρχαιολόγων του 20 αιώνα δεν κατόρθωσαν να αποδείξουν τίποτα, αυτό δεν σημαίνει, ότι εδώ και 3.000 χρόνια οι κατασκευαστές του, οι οποίοι φαίνεται να υπήρξαν πολύ πιο ικανοί από τους ανασκαφείς τους, δεν είχαν φτιάξει με επιτυχία τα υδροακουστικά πειράματα, για τα οποία, όπως δείχνουν όλα τα στοιχεία, κτίστηκε ο λαβύρινθος του Τσαβίν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Raimondi, A.: El Departamento de Ancash, p.4 (1873), Lima.
2. Tello, Julio C: Chavin - Cultural Matriz de la Civilizacion Andina (Εικ. 9), Imprenta de la UNMSM, 1960, Lima.
3. Tello, J. C: El Dios Felino y Sus Transformaciones en el Arte Chavin, p. 309, Cap. HI, Vol. 1, Inca, 1923, Lima.
4. Carrion Cachot, Rebeca; El Culto al Agua em el Antigo Peru, p. 66, revista Del Museo Nacional de Antropologia y Arqueologia, Vo. II, No. 2, 1955, Lima.
5. Pedro de Cieza de Leon: La Cronica del Peru, Cap. 82, Coleccion Austral, Espasa Calpe S.A., 3a. Edicion, 1962, Madrid.
6. Imbelloni, J.: La Esfinge Indiana, Lamina 15, 1926, Buenos Aires.
7. Ainsworth Means, Philip: Memorias Antiguas Historiales del Peru, by Fernando Montesinos, Introduction XIX, 1920, London.
8. Μερικές χρονολογήσεις αντικειμένων καταγγραμμένων με τον πολιτισμό Τσάβιν, με 14C, βγαλμένες από τον Πίνακα που ετοίμασε ο Ravines, Rogger; Panorama del la Arqueologia Andina, Instituto de Estudios Peruanos, Lima, 1982.

Χώρος	Ηλικία Ετη π.Χ	Δείγμα	Ρυθμός' Πολιτισμός
T: Τομέας X: Χώρος			
T: Ανκάς X: Κάσμα (Λας Χάλντας) Casma (Las Haldas)	2.820 ±120	Κάρβουνο Τσαβίν	Κεραμικό προ-
T: Λίμα X: Λουρίν (Λα Σεντινέλα) Lurin (La Centinela)	L560±70	Υφασμα	Κεραμικά Τσαβίν
T: Ανκάς	L190±80	Καμμέναφυτά	Κεραμικά Τσαβίν
X: Κάσμα (Λας Χάλντας)			
T: Λίμα X: Ομάς (Μοντίκουλο 302) Οηϊ3ς(Μοηί3υλο 302)	L110± 140	Υφασμα	Καλαμπόκι και σιτηρά Τσαβίν
T: Ανκάς X: Τσαβίν ντε Χουαντάρ	780 ± 10	Κάρβουνο	Στοιές του Τσαβίν ντε Χουαντάρ (Στοιές προσφορών)

9. Lumbreras, Luiz Guillermo: Informes de Labores del Proyecto Chavin, Arqueologia No. 15, Instituto Nacional de Cultura, 1974, Lima.
10. Βλ. αναφ. 8.
11. Βλ. αναφ. 9.
12. Lumbreras, L.G.: Los Origenes de la Civilizacion del Peru, p. 52 Editorial Milla Batres, 1983, Lima.
13. Kauffmann Doig, Federico: Manual de Arqueologia Peruana, p. 163 5a Edicion, Ed. Peisa, 1973, Lima.
14. Bennett, Wendell C: Ancient Arts of the Andes, p. 28, The Museum of Modern Art of New York, 1954, New York.
15. Duviols, Pierre: Huari y Llacuaz, p. 156, Revista del Museo Nacional Tomo 39, 1973, Lima.
16. Duviols, R: Το ίδιο. p. 156.
17. Το ίδιο, p. 157.
18. Rower John H.: El Arte de Chavin; Estudio de su Forma y su significado, p. 9, Monografia editada pelo INC., 1987, Ancash.
19. Rose, H. J.: A Handbook of Greek Mythology p. 78, Methuen & Co. Ltd. Sixth Edition, 1958, London.
20. Jung, C.G. and Kerenyi, C: Essays on a Science of Mythology, p. 127, Princeton University Press, 1973, Princeton, N.Y.
21. Rose, H. J.: Το ίδιο p. 216, nota 138, Αναφερόμενος στον Ηρόδοτο.
22. Tello, J. C: Ob. Cit., p. 300.
23. Το ίδιο.
24. Spalding, Tassilio Orpheu: Dicionario da Mitologia Greco-Latina, p. 93, Ed. Itatiaia, 1965, Belo Horizonte.
25. Raimondi, A.: El Peru (Estudios Mineralogicos y Geologicos) T-iy p. 280, Libreria e imprenta Gil, 1902, Lima.
26. Apollodoros: Gods and Herves of the Greeks, Chapt.7, Book 3, 10, 3. University of Massachusetts Press, 1976
27. Toribio Polo, Jose: La Piedra de Chavin - Boletim de la Sociedad Geografica de Lima, p. 195, Ano IX - Tomo IX, 2o. trimestre, 1899, Lima.
28. Toribio Polo, Jose; Το ίδιο 3o. trimestre, p. 274.
29. Tello, J. C; Chavin, p. 188.
30. Toribio Polo, Jose; Ob. cit. p. 279.
31. Raimondi, A.; El Departamento de Ancash y sus Riquezas Minerales, p. 215, Imp. El Nacional, 1873, Lima.
32. Raimondi, A.; Notaw de Viajes para sua obra El Peru, 2o Volume, p. 144 Imprenta Torres Aguirre, 1943, Lima.
33. Tello, J.C.; Chavin, p. 190
34. Toribio Polo, J.; Ob. Cit, p.264.
35. Tello, J.C.; Chavin, p. 190.
36. Tello, J.C.; Chavin, p. 190.
37. Το ίδιο.
38. Kauffmann Doig, F; Manual de Arqueologia, p. 210, 1973, Lima.
39. Barberena, S. J.: Historia de el Salvador, T-1, p. 232, 1966, El Salvador
40. Δεν πρέπει να γίνεται σύγχυση με τα Θεοφάνεια, δηλαδή, την εκδήλωση της παρουσίας του Θεού. Ονομάζουμε Θεοφονία την απομίμηση της παρουσίας των θεών μέσω της εκπομπής ήχων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ IV

Ο ΚΑΛΜΟΣ ΝΙΚΑΕΙ ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΦΙΛΙ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	99
ΑΣΤΡΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΣΑΝ ΜΕΣΟ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΟΥΝ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ.....	109
ΟΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΟΥ ΚΑΛΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΑ.....	110
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΚΑΛΜΟΥ.....	115
ΚΑΛΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ (VIRACOCHA).....	123
ΠΟΤΕ ΣΥΝΕΒΗΤΟ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΟΥ ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ;.....	125
ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΚΑΛΜΟΥ.....	128
Η ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ	
ΠΟΥ ΔΙΕΤΗΡΗΣΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΒΡΑΖΙΛΙΑΣ.....	133
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	135

Απόσπασμα της Εποποιίας του Γκιλγκαμές (Gilgamesh).
 Ο Γκιλγκαμές, ο πιο λαμπρός από τους ήρωες, μαζί
 με τον φίλο του τον Ενκιντού (Enkidu), αναλαμβάνει
 μία παρακινδυνεμένη εκστρατεία μέχρι το δάσος
 των Κέδρων, όπου βρίσκεται ο δράκοντας Χουουάουα
 (Huwawa) και μπρος στην αμφιταλάντευση του φίλου του
 τον παρακινεί με τα παρακάτω λόγια:
*"Ποιος, φίλε μου, μπορεί στον ουρανό ν' ανέβει;
 "Μόνο οι θεοί μπορούν να ζούνε πάντα κάτω από τον ήλιο».*
"Για τους ανθρώπους οι ημέρες είναι λιγιστές».
" Ό, τι κατορθώνουμε δεν είναι παρά άνεμος!"
*" Το Θάνατο φοβάσαι; Τι απόγι νε η ηρωική σου δύναμη;
 « Άσε με να περπατήσωεγώ μπροστά σο υ » ».*
"Και δώσ' μου θάρρος φωνάζοντας μου δυνατά: Προχώρα, μη φοβάσαι!"
"Αν πέσω, τουλάχιστον θα γίνει ξακουστό το όνομα μου:»
"Γκιλγκαμές! Θα λένε, έπεσε παλεύοντας τον άγριο Χουουάουα».
 v. *Απόσπασμα του πινακίου III, της παλιάς
 Βαβυλωνιακής εκδοχής (α 150π.Χ)
 The Ancient Near East, Vol. I
 Ed by James B. Pritchard
 Princeton University Press*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Σεπτέμβριο του 1969, ένα εκτεταμένο άρθρο δημοσιευμένο στη
 εφημερίδα «Ο Γκλόμπο» (O Globo) ξαναζωντάνεψε ένα θέμα αποκοι-
 μισμένο αλλά στη Βραζιλία πάντα καλυμμένο: η προϊστορική επίσκε-
 ψη φοινίκων θαλασσοπόρων στις βραζιλιάνικες ακτές (1). Η ειδήση
 ανέφερε τη γνώμη του καθηγητή Σάϊρους Γκόρντον (Cyrus Gordon) του
 Πανεπιστημίου του Μπράνντις (Brandeis) στη Μασαχουσέτη, ο οποίος
 πίστευε, ότι ήταν δυνατόν να έγιναν αυτά τα ταξίδια. Βρισκόταν στο
 Ρίο ντε Ζανέϊρο ψάχνοντας για φοινικικές επιγραφές που θα μπορού-
 σαν να βρεθούν στην Βραζιλία. Ο καθηγητής Γκόρντον ήταν ένας γνω-
 στός ανατολιστής και είχε πραγματοποιήσει σημαντικές συμβολές στην
 μελέτη των κειμένων που είχαν ανακαλυφτεί στην βασιλική βιβλιοθή-
 κη της Ουγκαρίτ (Ugarit), αποτελούμενη από πινάκια αργίλου, τα οποία
 είχαν παραμείνει θαμμένα επί 3.000 χρόνια, μέχρι να ανακαλυφθούν
 το 1929 από τον Κλωντ Σέφερ (Claude Schaeffer) στην τοποθεσία του Ρας
 Σάμρα (Ras Shamra), στα παράλια της Συρίας (2).

Η αρχαία Ουγκαρίτ, ξεθαμμένη από χαλάσματα, υπήρξε μία κο-
 σμοπολιτική πόλη που άνθισε ανάμεσα στα μέσα και τα τέλη της δεύ-
 τερης χιλιετίας προ Χριστού. Εκείνη την εποχή ήταν ένα σημαντικό λι-
 μάνι της Μεσογείου διοικούμενο από τους κατοίκους της Χαναάν, οι
 οποίοι διατηρούσαν εκτεταμένες επαφές με τον πολιτισμένο κόσμο του
 καιρού τους. Η φυσική πολυγλωσσία των επικοινωνιών τους καθρεφτί-
 ζεται στα διαφορετικά λεξιλόγια χρησιμοποιούμενα στα πινάκια. Εκεί
 οι γραφείς μετέφραζαν το ουγκαρίτικο λεξιλόγιο σε συμερικό, ακκα-

δικό και χουρριτικό. Εκτός από αυτές τις γλώσσες βρέθηκαν μερικά πινάκια κυπρο-μυνωϊκά, όπως επίσης ιερογλυφικά αιγυπτιακά και χιτιτικά. Οι αρχαιολογικές ανακαλύψεις της Ουγκαρίτ αποκάλυψαν στο κόσμο την ύπαρξη στενών επαφών μεταξύ των Χαναανιτών, των πολιτισμών κρητο-μυκηναϊκού και πελοποννησιακού. Τα επικά κείμενα της Ουγκαρίτ σχετίζονται με την ομηρική ποίηση και με εβραϊκά ποιητικά κείμενα. Στην Παλαιά Διαθήκη, λέει ο καθηγητής Γκόρντον, οι εβραίοι ποτέ δεν έλεγαν το ιδίωμα τους «εβραϊκό» ή «ισραηλινό» αλλά «η γλώσσα της Χαναάν» (3).

Τα πινάκια της Ουγκαρίτ περιέχουν πληροφορίες ανεκτίμητης αξίας, οι οποίες αποκαλύπτουν αποσπάσματα της ιστορίας, της θρησκείας και των εθίμων του Χαναανιτών, καθώς και ένα χαμένο πολιτισμό, φημισμένο από τις ναυτικές του ικανότητες του λαού που ονομαζόταν Φοίνικες, από το ελληνικό όνομα του ιδρυτού Φοίνικα, αδελφού του Κάδμου, ο οποίος με τη σειρά του εθεωρείτο ο ιδρυτής των Θηβών.

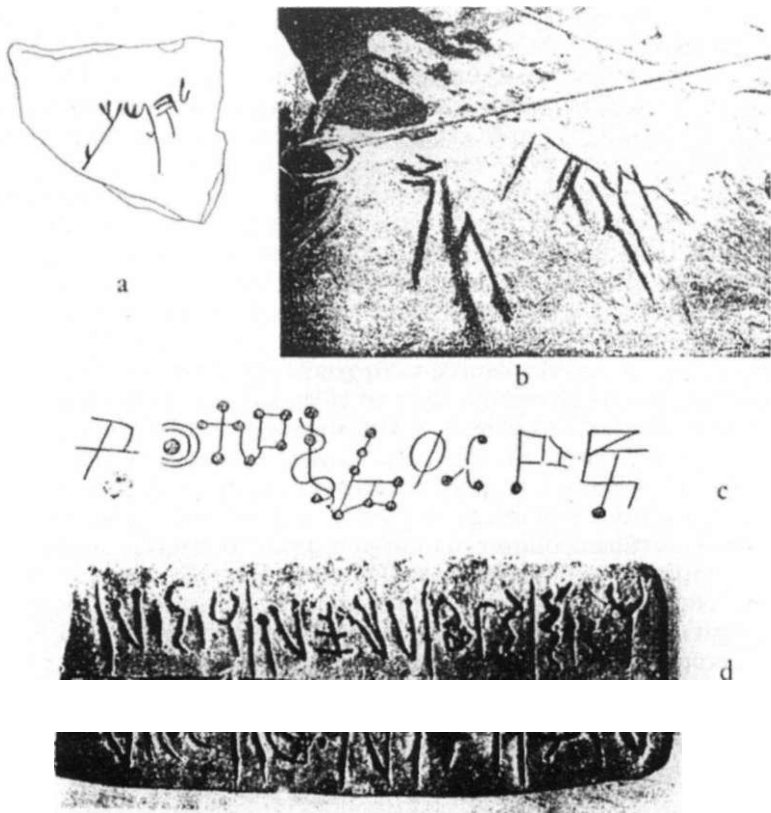
Η καταστροφή της Ουγκαρίτ συνέβη κατά την αιγυπτιακή περίοδο του Ελ-Αμάρνα την εποχή του φαραώ Ακενατών, τον οποίο οι συμβατικές χρονολογίες τοποθετούν στον 14ο αιώνα π.Χ. Αυτή η χρονολογία αμφισβητείται σήμερα από τους σύγχρονους αναθεωρητές, οι οποίοι προτιμούν τη χρονολογία που προτείνεται από τον Βελικόφσκυ (Velikovsky) (4) και ο οποίος τοποθετούσε αυτό το γεγονός στον 9ο αιώνα π.Χ., δηλαδή στις μέρες του Όμηρου, σύγχρονα με τον βασιλιά Σαλμανασάρ III της Ασσυρίας και του βασιλιά Ιωσαφάτ της Ιερουσαλήμ (5). Αυτή η τελευταία χρονολογία φαίνεται κατ'εξοχήν να ταιριάζει με τα αποτελέσματα των απόλυτων χρονολογήσεων, τις οποίες επιτυγχάνουμε μέσω της τεχνικής του ραδιοάνθρακα, της ραδιοχρονολόγησης.

Στην είδηση που δημοσίευσε «Ο Γκλόμπο» ο καθηγητής Γκόρντον έφερε νέα δεδομένα υπέρ μιας παλαιάς υποθέσεως, η οποία έλεγε, ότι είχε φοινικική προέλευση το όνομα Βραζιλία. Οι παλαιογραφικές μελέτες του έδειχναν, ότι αυτό το όνομα προερχόταν από το λεξιλόγιο «μπρζλ» (brzl), το οποίο εχρησιμοποιείτο από τους Χαναανίτες για να καθορίσουν το σίδηρο. Εκτός αυτού ήταν απολύτως πεπεισμένος, ότι στις περιοχές που ανακαλύφθηκαν εκ νέου από τον Καμπράλ (Cabral) βρίσκονταν αρχαιολογικές αποδείξεις, οι οποίες επέτρεπαν να επιβεβαιωθούν αυτά τα υπερωκεάνεια ταξίδια των λίθινων επιγραφών των χαραγμένων σε πέτρες. Ίσως με αυτή την είδηση που ανακοίνωσε η εφημερίδα ήλπιζε να ποικινήσει τους ειδικούς της Βραζιλίας με σκοπό να ανταλλάξουν πληροφορίες. Ατυχώς αυτό δεν συνέβη. Το αντίθετο μάλιστα. Μερικές ημέρες αργότερα ο καθηγητής Πέντρο Καλμόν (Pedro Calmon), εκείνη την εποχή Πρόεδρος το Ιστορικού και Γεωγραφικού Βραζιλιανού Ιδρύματος (Instituto Historico e Geografico Brasileiro), δημοσίευσε μία απάντηση αμφισβητώντας τις βεβαιώσεις του λαμπρού επισκέπτη, στην οποία έλεγε, ότι το όνομα Βραζιλία έχει γερμανική προέλευση (6). Σχετικά με τις επιγραφές που βρέθηκαν στη Βραζιλία και είχαν αποδοθεί σε Φοίνικες θαλασσοπόρους κατά τη γνώμη του

δεν ήταν παρά ένα απλό αστείο που το πήρε σοβαρά ο Ααντισλάου Νέτο, διευθυντής του Μουσείου της Αρχαιολογίας του Ρίο ντε Ζανέιρο (Museu de Arqueologia do Rio de Janeiro) το 1872. Τελικά λίγο έλειψε το λαμπρό ανατολιστή να τον υβρίζει, αφού σύμφωνα με τον καθηγητή Καλμόν «η αλήθεια σχετικά με παρόμοια θέματα ήδη υπάρχει στα παιδικά βιβλία» (7).

Η απάντηση του καθηγητή Καλμόν που ήταν σύμφωνη με ομόφωνη την Ακαδημία, η οποία συστάθηκε γι' αυτό το θέμα και η οποία εκ των προτέρων εκλαμβάνει σαν αδύνατο οποιοδήποτε προϊστορικό ταξίδι δια μέσω του Ατλαντικού. Ευτυχώς η Βραζιλία είχε λαμπρά τέκνα, τα οποία περιφρονώντας τις γνώμες των «ακαδημαϊκών γραφειοκρατών» πίστευαν, ότι ήταν δυνατόν να είχαν γίνει τα προϊστορικά ταξίδια και κατηύθυναν τις προσπάθειες και τις μελέτες τους στο να βρουν αποδείξεις για να τα υποστηρίξουν. Μεταξύ αυτών εμφανίζονται ο λαμπρός ιστοριογράφος Φρανσίσκο Αντόλφο ντε Βαρνχάγκεν (Francisco Adolfo de Varnhagen) 1816-1878, Υποκόμης του Πόρτο Σεγκούρο (Porto Seguro), ο Λαντισλάου Νέτο, αρχαιολόγος και πρώην-διευθυντής του Μουσείου του Ρίο ντε Ζανέιρο το 1872 και ένας ενθουσιώδης για τη προϊστορία της Βραζιλίας, ο κ. Μπερνάρντο ντε Αζεβέντο ντα Σίλβα Ράμος (Bernardo de Azevedo da Silva Ramos) 1858-1931. Αυτός ο τελευταίος όχι μόνο πίστευε ακράδαντα, ότι προϊστορικοί θαλασσοπόροι της Μεσογείου είχαν αποβιβαστεί στις ακτές της Βραζιλίας αλλά και, όπως ο Σαμπολιόν (Champollion), υποστήριζε μάλιστα, ότι είχε κατορθώσει να αποκρυπτογραφήσει όλα τα μηνύματα, τα οποία εκείνοι οι θαλασσοπόροι θα είχαν αφήσει στις «ιτακοατιάρας» (itacoatias), όπως ονομάζονται στην τουπί διάλεκτο οι αρχαίες λίθινες επιγραφές της Βραζιλίας. Ακόμα και αν η εργασία, σε δύο τόμους, που μας παρέχεται από τον αξιόλογο λάτρη της αρχαιολογίας της Βραζιλίας, δεν προσαρμόζεται στα σημερινά πρότυπα της επιστημονικής μεθοδολογίας, πρέπει να του αναγνωρίσουμε το προσόν, ότι είχε στοιβάξει εκατοντάδες σχεδίων που βρέθηκαν στις ιτακοατιάρας, στις οποίες με αρκετή συχνότητα είναι δυνατόν να παρατηρήσεις χαρακτήρες τύπου σημιτικού και αρχαίου ελληνικού (8) (Εικ. 1).

Στη διαμάχη μεταξύ Γκόρντον και Καλμόν άλλη μία φορά βρίσκονταν αντιμέτωπες δύο ανταγωνιστικές θέσεις: η υποστηριζόμενη τοποθέτηση των «ανακοινωτών» στην οποία παρεμβάλετο η γνώμη του καθηγητού Γκόρντον και σύμφωνα με την οποία ο πολιτισμός του Νέου Κόσμου όφειλε τις πολιτιστικές του βάσεις στις προερχόμενες από τον Παλαιό Κόσμο και η τοποθέτηση των «απομονωτικών» η οποία εξυπηρέτούσε τον καθηγητή Καλμόν. Αυτοί οι τελευταίοι πίστευαν, ότι η Αμερική, τριγυρισμένη από εκτεταμένους ωκεανούς, είχε μία πολιτιστική ανεξάρτητη ανάπτυξη. Την ίδια εποχή της διαμάχης ένας επιστήμονας με μεγάλη φαντασία και σθένος, ο Δρ. Θωρ Χeyerντάλ (Thor Heyerdahl) σκεπτόμενος ότι η αλήθεια βρισκόταν μεταξύ αυτών των δύο άκρων πραγματοποίησε μία ναυτική περιπέτεια που απεδείκνυε, ότι ήταν δυνατή η ναυσιπλοία δια μέσου του Ατλαντικού Ωκεανού και μάλιστα

Εκ. 1 Απεικόνιση της σκέψης. Συγκρίνοντας με σημιτικές επιγραφές (α, δ) με σύμβολα χαραγμένα σε ιτακοατιάρας της Βραζιλίας (β, γ).

α) Τμήματα με επιγραφές που βρέθηκαν στην Παλαιστίνη, στη τοποθεσία Τελ ελ 'Εζι (Tell el Hesi). Παρατηρείται η ομοιότητα με στοιχεία της εικονογράφησης δίπλα..

β) Επιγραφή χαραγμένη σε ένα βράχο στις όχθες του Αμαζονίου, στην περιοχή της Ιτακοατιάρας, κοντά στο Μανάους (Manaus).

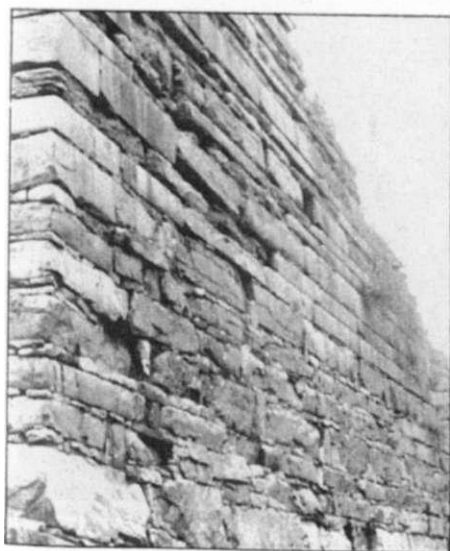
γ) Επιγραφή βραζιλιάνικη που βρέθηκε στο κτήμα του Κουράης Βέλιος (Curraes Velhos) στα όρια του Μπρέζο ντα Κρουζ (Brejo da Cruz), επαρχία του Πατού (Palu), Ρίο Γκράντε ντο Νόρτε (Rio Grande do Norte). Αυτή η επιγραφή παρουσιάζει σύμβολα με σημεία και γραμμές όμοιες με εκείνες του σημιτικού πινακίου που εκτίθεται κάτω.

δ) Πινάκιο με περιγραφές πρωτο-Σιναϊτικές που βρέθηκε στις ανασκαφές του Ντερ-Αλλάν (Deir-Alla), Υπεριορδανία.

α και δ: Driver, G.R.: "Semitic Writing", Oxford University Press, Oxford, 1976 β και γ: Ramos, Bernard A.S.: «Inscrições e Tradicoes da America Pre-Historica» (Vol. I και II), Rio de Janeiro, 1930 και 1939.

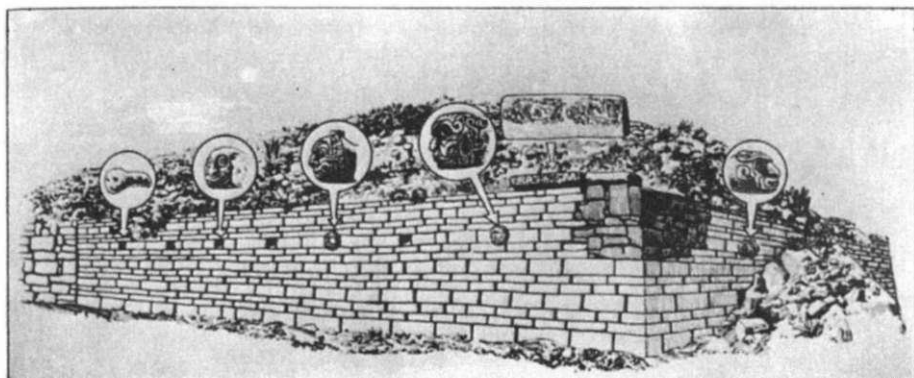
Φωτ. 1 Άποψη του Παλατιού του Τσαβίν. Στο πρώτο πλάνο, αριστερά, η κεντρική πλατεία και στο βάθος, δεξιά, μέρος της πηγής του ποταμού Ουατσέκσα.

Φωτ. 2 Γωνία νοτιοδυτική του κεντρικού νατού του Τσαβίν.

Φωτ. 3 Πρόπυλο με κυλινδρικούς κίονες από γρανίτη, του κεντρικού ναού.

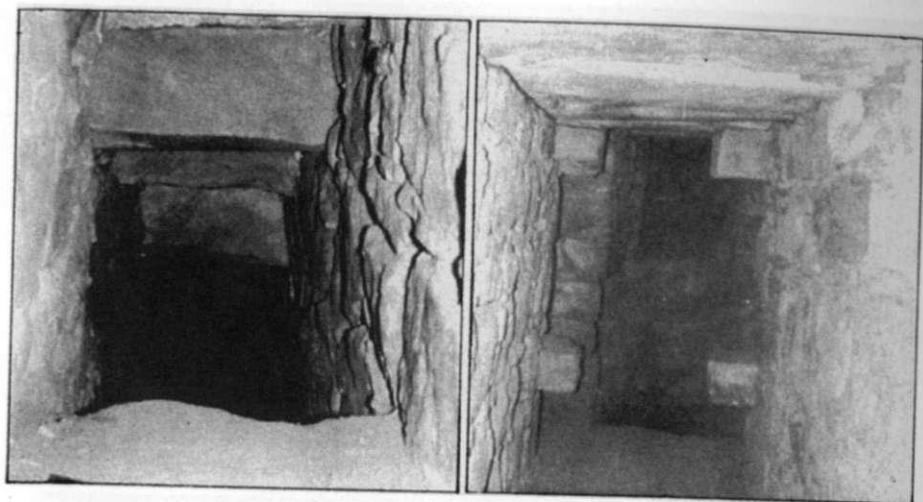
Φωτ. 4 Πρόσοψη του ανακτόρου του Τσαβίν. Το σχέδιο στην άνω γωνία του τείχους δείχνει τη διακόσμηση με μορφές σαν του κέρβερου. Δείχνει επίσης τις θέσεις που κατείχαν ταπέτρι να κεφάλια. Από τα 7 κεφάλια που αρχικά έπρεπε να βρισκόταν στο νότιο τείχος, μόνο δύο βρέθηκαν, επί τόπου, από τις ανασκαφές του Ζ. Σ. Τέλλο.

Φωτ. 5 «Εστέλα» της Γοργόνας με 12 φίδια. Στα χέρια κρατάει όστρακα (εξρησιμοποιούντο σαν σάλπιγγες στις τελετές).

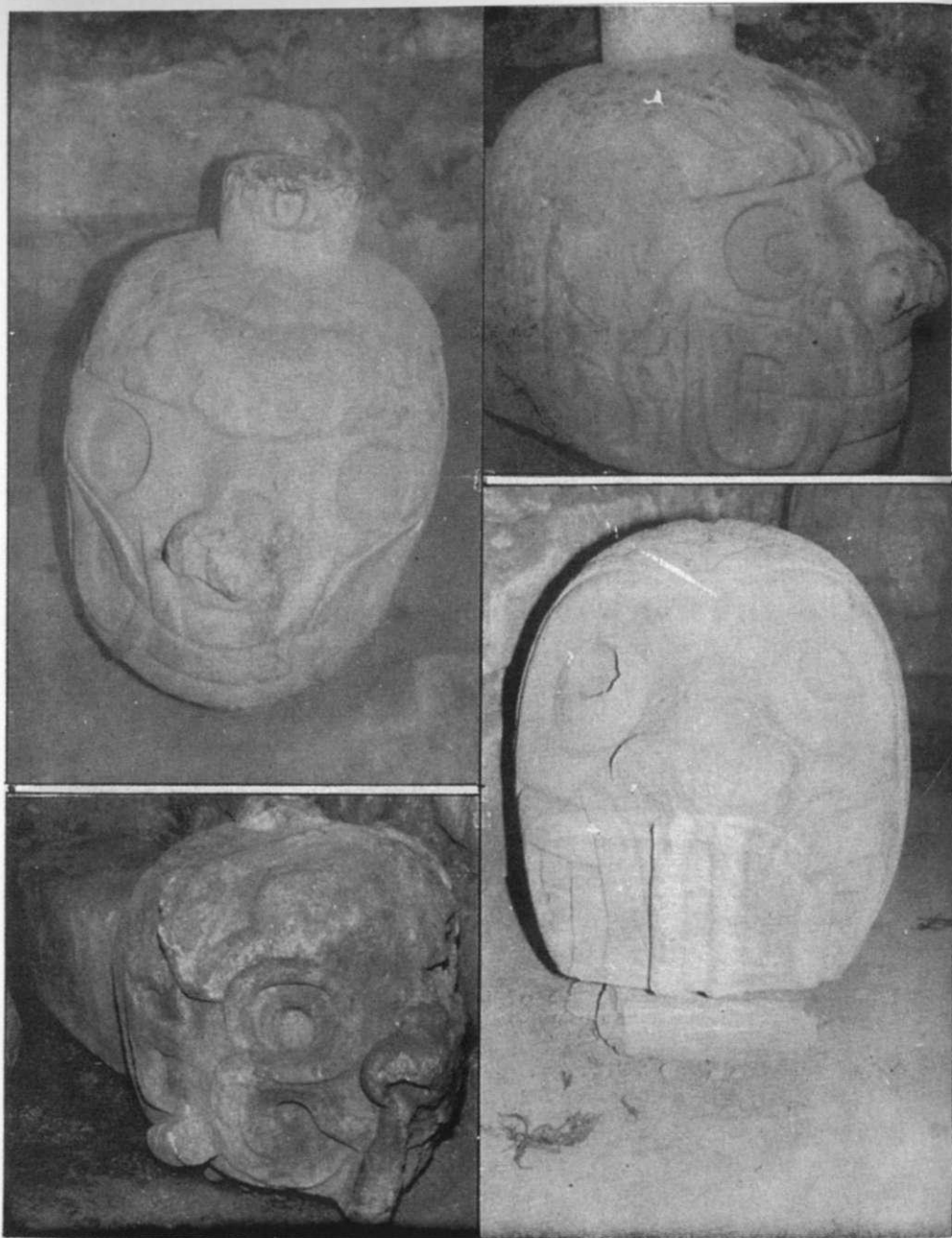
Φωτ. 6 Η «Εστέλα». επί τόπου, στην κυκλική πλατεία. Απεικόνιση μίας Γοργόνας με τρία δάκτυλα και 4 φτερούγες, κρατώντας ένα ρόπαλο.

Φωτ. 7 Δύο τμήματα στοών του λαβίρινθου του Τσαβίν.

Φωτ. 8 Φωτογραφίες της μεγάλης εικόνας της Γοργόνας, επί τόπου. Νότια όψη (αριστερά) και βόρεια όψη (δεξιά).

Φωτ. 9 Κεφαλές σμιλευμένες σε πέτρα, που διακοσμούσαν τα τείχη του Παλατιού του Τσαφίν. Συμφωνάμε την περουβιανή παράδοση απεικονίζουν τους «Χουάκας» απολιθωμένους από τον θεό Χουάρι. Παρατηρούνται τα διογκωμένα μάτια που επιτρέπουν να συσχετιστούν με τη Γοργόνα, η οποία μεταμόρφωσε σε πέτρινο άγαλμα, όποιον την κοίταζε.

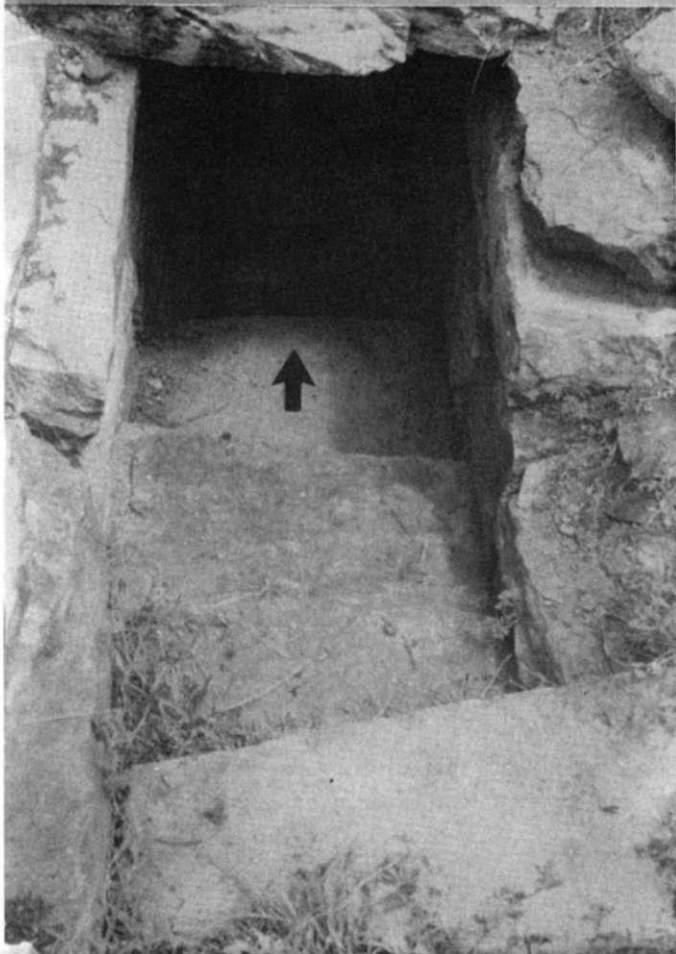
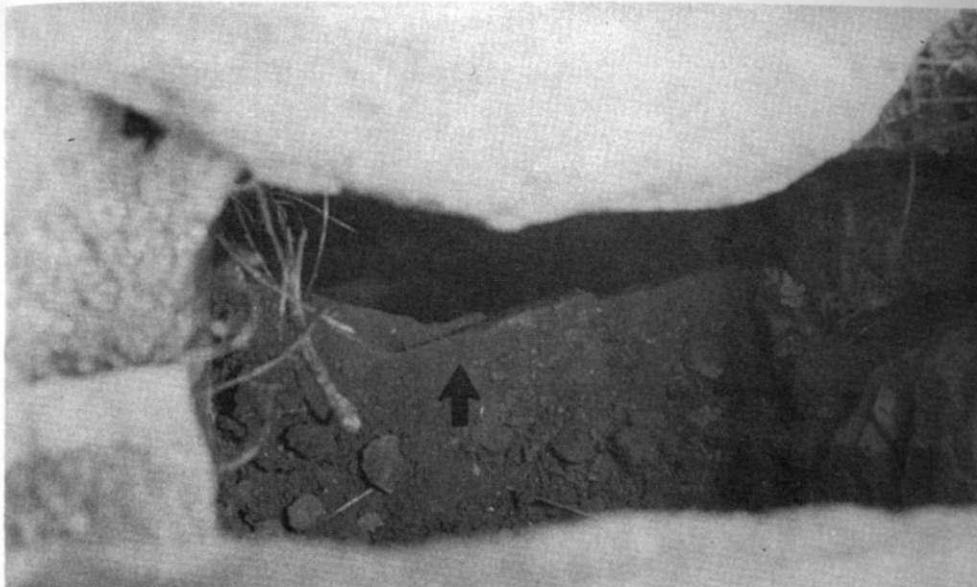
Φωτ. 10 «Εστέλες» του Τσαβίν απεικονίζουν τον Κέρβερο (επί τόπου). Βρίσκονται στην κυκλική πλατεία, στο κατώφλι του αρχαίου ναού της Γοργόνας.

Φωτ. 11 «Εστέλα» εγγράρακτη, έκτυπο ανάγλυφο, απεικονίζει τον Κέρβερο καλύπτοντα πάνω σε σύννεφα ή ύδατα, που συμβολίζονται με σχέδια ελικοειδή ή σιγμοειδή.

Φωτ. 12 «Εστέλα», έκτυπο ανάγλυφο που βρέθηκε στον «πρώτο» κύκλο τάφων, στις Μυκήνες.

Φωτ. Β 'Όψη δύο «ακου-
στικών διεγερτών», οι
πέτρες έχουν αφαιρεθεί,
βρίσκονται στο κυριότε-
ρο παλάτι του Τσαβίν. Το
βέλος δείχνει την κατεύ-
θυνση της ροής των υδά-
των.

Φωτ. 14 Ο συγγραφέας, ο πιλότος (Κυβερνήτης Φελίπε ντε λα Ρόζα) και ένα από τα μέλη του πληρώματος της «πάπιας» πριν ξεκινήσουν με κατεύθυνση την «Πύλη της Κόλασης».

Φωτ 15 Αεροπορική θέα της συνάνη/σης του ποταμού Ιμάζα με τον Μαρανιόν.

στα πρωτόγονα πλοιάρια από πάπυρο, όπως αυτά που κατασκευάζονταν από τους αρχαίους Αιγυπτίους. Ξεκινώντας στις 25 Μαΐου 1969 από τα παράλια του Μαρόκκου, με ένα πλοιάριο από πάπυρο ονόματι Ρα 1, ελευθερωμένο στην εύνοια των ανέμων και μεταφερόμενο από το ρεύμα του ωκεανού, αφού κάλυψε 2.662 ναυτικά μίλια κατά την διάρκεια 55 ημερών, κατόρθωσε να φτάσει στα παράλια της Νότιας Αμερικής, 600 μίλια απόσταση από τα νησιά Μπαρμπάντος. Αργότερα επαναλαμβάνοντας την περιπέτεια με ένα δεύτερο πλοιάριο από πάπυρο, ονόματι Ρα II, μετά από 57 ημέρες πλεύσης και καλύπτοντας 3.270 ναυτικά μίλια έφτανε τελικά στο νησί των Μπαρμπάντος, στις 12 Ιουλίου 1970 (9) (10). Αποδεικνύοντας μ' αυτόν τον τρόπο ότι η Αμερική δεν ήταν πλέον μια ήπειρος απρόσιτη κατά την διάρκεια της πρωτο-ιστορίας, όπως επιβεβαιώνουν οι «απομονωτικοί». Βρισκόταν σε λιγότερη απόσταση των δύο μηνών ναυσιπλοίας από τα παράλια της Αφρικής ταξιδεύοντας σε ένα πρωτόγονο πλοιάριο από πάπυρο. Ο Δρ. Χαγιερντάλ απέδειξε επίσης, ότι χάρη στα δυνατότερα ρεύματα του ωκεανού από δυτικά προς ανατολικά ένα πλοιάριο αυτού του τύπου, ακόμα και αν δεν είχε κουπιά, αναπότρεπτα όφειλε να παρεκκλίνει χωρίς κατεύθυνση στον ίδιο προορισμό: Την Νότια Αμερική.

ΑΣΤΡΙΚΟΙ ΜΥΘΟΙ ΣΑΝ ΜΕΣΟ ΝΑ ΔΙΑΤΗΡΗΘΟΥΝ ΟΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ

Αν ο αναγνώστης πετώντας με την φαντασία μπορούσε να κοιτάξει τον ουρανό σμικρύνοντας για μια σύντομη στιγμή την διαδρομή χιλιετιών, θα παρατηρούσε, ότι η απόσταση μεταξύ του σχήματος της εκλειπτικής (που συμπεριλαμβάνει την τροχιά της Γης) και του σχήματος του ουράνιου ισημερινού (κατακόρυφα στον πολικό άξονα της Γης) ολισθαίνει σιγά-σιγά πάνω στο ζωδιακό κύκλο. Αυτή η ολίσθηση από τον ισημερινό άξονα που καθορίζει τα σημεία της άνοιξης και του φθινοπώρου της ουράνιας σφαίρας, οφείλεται στην αργή μετάπτωση του άξονα της Γης, η οποία συμβαίνει με μία περίοδο 26.000 χρόνων.

Από τότε που ο άνθρωπος άρχισε να φυτεύει και να εξαρτάται από γεωργία, να επιχειρεί ταξίδια στα ανοιχτά και και επομένως να εξαρτάται από τις εποχές για να τα πραγματοποιήσει, άρχισε επίσης να ασχολείται με τις περιοχές του ουρανού, όπου φαινόταν να περπατάει ο Ήλιος, παρατηρώντας τους αστερισμούς που προηγούντο πριν από τον όρθρο του και αυτές που ακολουθούσαν τη δύση του. Συγκεκριμένα παρατήρησε τους αστερισμούς στους οποίους βρισκόταν ο Ήλιος, όταν η ημέρα είχε την ίδια διάρκεια με την νύχτα, η ημέρα της εαρινής ισημερίας, από την οποία οι ημέρες αρχίζουν να έχουν μεγαλύτερη διάρκεια από τις νύχτες και στην φθινοπωρινή ισημερία, από όπου αρχίζει να συμβαίνει ακριβώς το αντίθετο.

Την εποχή πριν από την ανακάλυψη της γραφής ο πρωτο-ιστο-

ρικός αστρονόμος δεν διέθετε ένα σύστημα ανάλογο που θα του επέτρεπε να συσχετίσει τις θέσεις των άστρων με τις εποχές του έτους. Συνεπώς αναγκάστηκε να δημιουργήσει μία πρωτότυπη μέθοδο για να καθορίσει τις αστρονομικές του παρατηρήσεις. Εκείνη την εποχή, πιθανώς, εφεύραν τους αστρικούς σχηματισμούς. Μ' αυτόν τον τρόπο το σύνολο των άστρων πάνω στα οποία φαινόταν να περπατάει ο Ήλιος κατά τις εαρινές ισημερίες, μεταξύ 4.000 και 2.000 π.Χ., ονομάστηκαν αστερισμός του Ταύρου, από την όψη αυτού του συνόλου των άστρων που φαίνονται σαν ένα ζεύγος κεράτων που προεξέχουν στον ουρανό. Λόγω της μετάπτωσης η εαρινή ισημερία ολίσθησε προς τον αστερισμό των Πλειάδων, έναν από τους πιο σημαντικούς αστερισμούς των λαών που μας μετέδωσαν την μυθολογία τους. Γύρω στα 1300 π.Χ. από τις Πλειάδες η εαρινή ισημερία πέρασε στον αστερισμό του Περσέα.

Το κτίριο του Τσαβίν ντε Χουαντάρ, ταυτισμένο στο Κεφάλαιο III με το μυθολογικό Παλάτι της Γοργόνας (που σύμφωνα με τον ελληνικό μύθο νικήθηκε από τον Περσέα), κτίστηκε περίπου την εποχή που η εαρινή ισημερία πέρασε από τις Πλειάδες στον αστερισμό του Περσέα. Λοιπόν, δεν πρέπει να παραξενευόμαστε, που εκείνο το κτίριο επίσης μπορεί να συνδέεται κάπως με τον αστρικό μύθο, ο οποίος αντιπροσωπεύει τον Περσέα με την κεφαλή της Γοργόνας, αφού ο Χουάρι ή Ουάρι (κυριότερη θεότητα που λατρεύεται στο Τσαβίν ντε Χουντάρ) βρίσκεται πολύ στενά συνδεδεμένη με τις Πλειάδες, στην περουβιανή μυθολογία.

Οι σημερινές έρευνες σχετικά με τους αστρικούς μύθους επιτρέπουν να συμπεράνουμε, ότι η μετάπτωση των ισημεριών ήταν ήδη γνωστή από τους αστρονόμους που προηγήθηκαν του Ίπαρχου. Σύμφωνα με τον Ράιχ (Reich), ο Πλάτωνας και πιθανώς ο Ευδόξιος ε γνώριζαν γι' αυτό το φαινόμενο από άλλες πηγές και όχι από προσωπική παρατήρηση. Συμπεραίνει ο προαναφερθείς συγγραφέας, ότι οι γνώσεις του προέρχονται από τους αιγυπτιακούς μύθους, που μοιάζουν με τον μύθο της Ατλαντίδας, ο οποίος αναφέρεται από τον Πλάτωνα (11).

Ο μύθος της πάλης του Κάδμου με τον Δράκοντα, που θα αναφερθούμε στη συνέχεια, όμοια όπως στους βόρειους αστερισμούς που απεικονίζουν την πάλη του Ηρακλή εναντίον του Δράκοντα, μπορεί να ταξινομηθεί σαν διήγηση ή αστρικός μύθος, στον οποίο οι αστερισμοί χρησιμοποιήθηκαν για να προσδιορίσουν αξιομνημόνευτα γεγονότα που συνέβησαν στη γη.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΔΡΑΚΟΝΤΑ

Ο Αγήνωρ, βασιλιάς της Τύρου, απέκτησε μία όμορφη κόρη, την Ευρώπη, την οποία αγάπησε ο Δίας. Αυτή η πριγκήπισσα των Φοινίκων υπήρξε η μητέρα του Μίνωα, του μυθολογικού βασιλιά της Κρήτης και του Ραδάμανθυ, στον οποίο μερικοί απέδιδαν τη λειτουργία του

δικαστή της Κόλασης και άλλοι τον τοποθετούσαν στα νησιά των Τυχερών ή των Ηλυσίων Πεδίων.

Ο μύθος που σχετίζεται με τους Κρήτες, Φοίνικες και την Κόλαση εξιστορεί, ότι ο Ζευς με την μορφή ενός υπέροχου λευκού ταύρου μετέφερε στην πλάτη του την κόρη του Αγήνορα και την απήγαγε στην Κρήτη. Μετά την απαγωγή ο Κάδμος εστάλη να βρει την αδελφή του Ευρώπη αναγκασμένος να διασχίσει τον κόσμο μέχρι να την βρει. Με διαταγή από ένα χρησμό να ακολουθήσει τη διαδρομή του Ήλιου, ανακαλύπτει ένα πελώριο φίδι, εναντίον του οποίου πάλεψε και νίκησε. Σπέρνει τα δόντια του νικημένου Δράκοντα, από τα οποία βλέπει να γεννιούνται πολεμιστές, οι οποίοι στη συνέχεια παλεύουν μεταξύ τους μέχρι θανάτου. Με τους πέντε επιζήσαντες ιδρύει μία πόλη που ο χρησμός τον είχε διατάξει.

Η πάλη του Κάδμου εναντίον του φιδιού αναφέρεται από τον Ευριπίδη, στους στίχους 657-675 της τραγωδίας «Φοινίσσες» τετρακόσια χρόνια πριν να την διηγηθεί ο Οβίδιος. Ο Σενέκας επίσης την αναφέρει στους στίχους 709-732 του έργου «Οιδίπους». Όμως η πιο λεπτομερής εκδοχή του μύθου αυτού των Θηβών έχει γίνει από τον Οβίδιο, στις «Μεταμορφώσεις», βιβλίο 3ο, που στη συνέχεια παρουσιάζουμε μεταφρασμένη, από το 1ο ως το 13ο στίχο (12).

/ Έχοντας ήδη βάλει κατά μέρος την απατηλή εμφάνιση του ταύρου, ο θεός αποκαλύπτεται φτάνοντας στα λιβάδια του Δικταίου, όταν ο πατέρας, αγνοώντας τη τύχη της νεαρής του κόρης, διατάζει τον Κάδμο να πάει να βρει την απαχθείσα προσθέτοντας, φτάνοντας

5 στα άκρα, ότι η τιμωρία θα ήταν η εξορία αν δεν την έβρισκε.

Έχοντας διατρέξει ολόκληρο τον κόσμο ποιος θα μπορούσε να ανακαλύψει, πράγματι, τις απιστίες του Δία; Φεύγοντας από την πατρίδα και του πατέρα την οργή ο γιος του Αγήνορα εξορίζεται και ικετεύοντας συμβουλευεται το μαντείο του Φοίβου ρωτώντας τον

10 ποια χώρα θα έπρεπε να κατοικήσει: «μία αγελάδα» απαντάει οι Φοίβος «που ποτέ της δεν υπέμεινε ζυγό ούτε γνώρισε την κούραση να σύρει το καμπύλο άροτρο. Θα φανερωθεί στο μάτια σου σε μοναχικά λιβάδια, πάρ 'την για οδηγό, ακολούθησε το μονοπάτι που θα σου δείξει και στο λιβάδι, όπου θα ξεκουραστεί κτίσεται τείχη

15 μιας έπαυλης που θα ονομάξεις « Έπαυλη Μπεοσιάνα» (Vila Beociana). Μόλις ο Κάδμος βγήκε από τη σπηλιά της Κασταλίας είδε να περπατάει αργά μία δαμάλα δίχως φύλακα και δίχως στο λαιμό της το παραμικρό σημάδι ότι δούλεψε. Μ'αργόβημα την ακολουθεί και το Φοίβο λατρεύει σιωπηλός το μονοπάτι που του δείχνει.

- 20 Είχε ήδη διασχίσει τον Κηφισό τον άβατο και της Πανώπιας τα λιβάδια. Τότε σταμάτησε η δαμάλα, σήκωσε στον ουρανό το μέτωπο της το περήφανο, το στολισμένο με κέρατα ψηλά. Ο αέρας γέμισε μουγκανητά. Και τότε στρέφοντας τους συντρόφους του να δει που την ακολουθούσαν έγυρε στο πλάϊ πάνω στο τρυφερό γρασίδι. Ο Κάδμος το Φοίβο ευχαριστεί, φιλάει την ξένη
- 25 γη και χαιρετάει τα άγνωστα βουνά και τις πεδιάδες. Στον Αία μια θυσία να προσφέρει ετοιμάζεται. Τους υπηρέτες του διατάζει απ' τη πηγή να παν' να φέρουνε το δροσερό νερό για τις σπονδές.

Υψώνεται δάσος παλαιό μακριά από κάθε τσεκουριού τη βία. Καταμεσής, της ιτιάς το πυκνό το φύλλωμα ίσκιάζεμα σπηλιά με πέτρες σε θόλο χαμηλό, από όπου ανάβλυζε άφθονη πηγή. Εκεί, στο βάθος του κρυψώνα ένα φίδι κρύβεται, τέκνο του Άρη. Λειρί λαμπρό από χρυσάφι, τα μάτια λάμπαν σαν φωτιά, το σώμα όλο γεμάτο δηλητήριο. Τρεις γλώσσες πάλλονται στο στόμα του και δόντια σε τριπλή

35 σειρά. Σαν από την Τύρο φτάσανε οι ξένοι, κάνοντας τα πρώτα βήματα στο δάσος το μοιραίο, με στάμνα δροσισμένη με κελαριστό νερό, το φίδι με το χρώμα το γαλάζιο ξάμωσε το κεφάλι του απ' το άντρο κι ακούστηκαν τα φριχτά σφυρίγματα του.

40 Οι στάμνες πέφτουν από τα χέρια, το αίμα απ' τις φλέβες φεύγει και μια τρεμούλα ξαφνική τα μέλη, ναρκωμένα από τη φρίκη δυσκολεύει. Το τέρας κουλουριάζοντας την λεπιασμένη πλάτη με τους δακτυλίους τους ευλύγιστους τινάζεται κυματιστά και σε μεγάλα τόξα ξετυλίγεται. Γοργά αναπετώντας στον αέρα το σώμα το μισό κυριαρχεί σ' ολόκληρο το δάσος. Το σώμα ολόκληρο αν το δεις,

45 τόσο μεγάλο φαίνεται, σαν του φιδιού εκείνου που χωρίζει τις δυο Άρκτους. Πάραυτα ορμάει στους Φοίνικες ενάντια που νοιάζονται να το παλέψουν ή να του ξεφύγουν μα στέκονται εμποδισμένοι από το φόβο και καταλήγουν να πεθάνουν. Κομματιασμένοι άλλοι από τις δαγκωματιές, άλλοι τυλιγμένοι ανάμεσα στους δακτυλίους τους πελώριους και άλλοι σκοτωμένοι με το σάπιο χνώτο του θανατερού του δηλητηρίου.

50 Ο ήλιος σταμεσούραναμόλις που ίσκιαζε. Ο γιος του Αγήνορα ανήσυχος λογιάζει τί τους συντρόφους του βραδύνει και παίρνει τ' αχνάρια το κατόπι. Γιαρούχομια λεοντή, για όπλο ένα δόρυ σιδερένιο,

55 αστραφτερό, το βέλος και το θάρρος του που ό, τι πιότερο αζίζει. Στο δάσος μόλις μπήκε αντίκρυσε τα πτώματα κι από ψηλά τον νικητή εχθρό, το γιγαντώσωμο, να γλύφει ανοιχτές πληγές με ματωμένη γλώσσα. Φωνή μεγάλη έσυρε: «Πιστοί μου σύντροφοι, ή εκδικιέμαι το χαμό σας

- 60 ή έρχομαι κοντά σας». Κι αρπάζοντας με το δεξί μια πέτρα την πέταξε μακριά μ' "αφάνταστη προσπάθεια. Από το πλήγμα ακόμα και τ' αψηλά τα τείχη με τους πύργους τους ψηλούς θάχαν τρανταχτεί. Το φίδι στέκει ανέγγιχτο, προστατευμένο σαν ένας θώρακας, φολιδωτός με σκληρό το
- 65 δέρμα που άντεξε ανέπαφο το χτύπημα το βίαιο. Όμως αυτή η σκληράδα δεν το προφύλαξε απ' το τόξο που ήρθε και καρφώθηκε στην ραχοκοκκαλιάς την κούρμπα την ευέλικτη, μ' όλο το σίδερο στα σπλάχνα του. Εξαγριωμένο το τέρας απ' τον πόνο στρέφει στα πίσω το κεφάλι, κοιτάζει
- 70 την πληγή, δαγκώνει τη λαβή του σφηνωμένου βέλους στο κορμί του και με τινάγματα παντού το βγάζει από την πλάτη. Όμως το σίδερο δε φεύγει ανάμεσα στα κόκκαλα ακόμα γαντζωμένο. Τότε μια νέα αιτία αυξάνει το θυμό του, γεμάτος αίμα ο λαιμός απ' ης πρησμένες φλέβες κι ένας λευκός αφρός κυλάει στ' "αίαι-σια τριγύρω χείλη. Γλυστρώντας
- 75 κάτω απ' τα λέπια του η γη βρο ντάει. Χνώτο μαύρο βγαίνει απ' το στόμα του. όπως του Στύγα, ρυπαίνοντας το μολυσμένο αγιέρα. Όμως το σίδερο σφηνωμένο παρέμενε στα κόκκαλα του, κι η γη που πάνω της γλυστρά κάτω απ' τα λέπια του αντηχεί, ένα μαύρο χνώτο βγαίνει από το στόμα του όπως του Στύγα και ρυπαίνει τον μολυσμένο αέρα. Σαν ελατήριο σε κύκλους τυλίγεται μεγάλους κι άλλοτε πιο τεντωμένο κι απ' ένα ψηλό κορμό. Άλλοτε απότομα, σαν ένας ποταμός που θύελλα τον σπρώχνει, ξεχύνεται
- 80 και ρίχνει με το στήθος του τα δάση που τον 'μπόδιζαν Πίσω λίγο κάνοντας ο γιος του Αγήνορα με τη λεοντή προστατευμένος αμύνεται με τεταμένο βέλος στον απειλητικό λαιμό. Το φίδι εξοργισμένο μάταια προσπαθεί το κόκκινο το σίδερο ν' αγγίξει στην άκριαχώνο ντας τα δόντια του. Απ' το θανατερό ουρανίσκο του το
- 85 αίμα να τρέχει αρχι νά, το πράσινο γρασίδι να λερώνει. Ελαφριά όμως ήταν η πληγή γιατί το ζώο έφευγε απ' το κτύπημα και απ' το όπλο να 'μπει στην πληγή, πίσω τραβώντας το λίγο πληγωμένο του λαιμό. Τότε είναι που ο γιος του Αγήνορα έχοντας του στο λαιμό το σφηνωμένο
- 90 σίδερο το κυνηγάει δίχως διακοπή μέχρι τη δύναμη του να λυγίσει. Πάνω σε μια βελανιδιά ο αντίπαλος χτυπάει περνώντας το κεφάλι και το δέντρο πέρα για πέρα. Από το βάρος του φιδιού το δέντρο κάμπτεται και χτυπημένο απ' την άκρη της ουράς βογγάει το κορμί του.
- 95 Κι ενόσω ο νικητής ατένιζε του νικημένου εχθρού το μπόϊ, το πελώριο, φωνή άξαφνου ακούστηκε, το πούθε ερχόταν άγνωστο, μα λέει τα παρακάτω: « Γιε του Αγήνορα, τι τάχατες την όραση σου θρέφεις με το φίδι που
- 100 μόλις το θανάτωσες; Θέλεις κι σένανε να δεις σε φίδι καμωμέ-

νο;» Κατατρομαγμένος έστεκε ο Κάδμος ώρα πολλή, χάνοντας το θάρρος και το χρώμα, με μια φρίκη παγερή ν'ανατριχιάζει ταμαλιά του. Μα, να η Παλλάδα, του ήρωα η προστάτιδα, απ'τις ψηλές μεριές του αγιέρα, κατεβαίνοντας, σιμώνει τον και του προστάζει το όργωμα της γης.

- 105 Την άκουσε και με τα χέρια του το άροτρο οδηγώντας κατά πως αυτή του πρόσταζε, χαραματιές στη γη ανοίγει και του φιδιού τα δόντια σπέρνει απ' όπου θάμελλε θνητοί να γεννηθούν. Και τότε, απίστευτο, η γη αρχίζει να κινείται. Απ'τις χαραματιές ναζαναφαίνουν άρχισαν πρώτες οι άκριες απ'τα δόρατα, έπειτα με τα χρωματιστά φτερά οι περικεφαλαίες απ'τα κεφάλια πάνω να κουνιούνται. Αργότερα
- 110 αναφάνηκαν στήθη μαζί και χέρια με τα όπλα. Αντρες πολλοί μ'αυτό το τρόπο να βγαίνουν απ'τη γη κρατώντας τις ασπίδες, καθώς τις μέρες της γιορτής σαν του θεάτρου που σηκώνεται η αυλαία και βλέπουμε τα πρόσωπα πρώτα να ξαναφαίνουν και όλα τ'άλλα σιγά-σιγά κι αργότερα. Ταπάνω λες κανείς αργά και στο προσκήνιο λίγο-λίγο τα τραβά μέχρι που όλα να φαίνουν.
- 115 Αιφνιδιασμένος μ'αυτούς τους νέους εχθρούς ο Κάδμος ετοιμάζεται τα όπλα για ν'αρπάξει. « Μη σκιάζεσαι» φωνάζει μόλις βγαλμένος απ'τη γη. «Σ'έναν εμφύλιο πόλεμο ν'ανακετεύεσαι δεν πρέπει» καθώς την ίδια τη στιγμή με του σπαθιού του καίριο χτύπημα επλήγωνε αδερφό στους ντόπιους γεννημένο. Και σαν ο ίδιος πρέφτει χτυπημένος
- 120 από δόρυ μακρινό, εκείνος που τον σκότωσε και πριν καλά-καλά να ζήσει εκπνέει την ανάσα του, που μόλις είχε λάβει. Απ'το παράδειγμα τους το πλήθος όλο εξαγριώνεται και αυτά τ'αδέρφια τα γεννημένα πρόσφατα χάνονται σε πάλη επίμονη ανάμεσα τους απ'τα χτυπήματα ο ένας τ'αλλουνού.
- 125 Και καταρούνται τα νιάτα εκείνα, που πεπρωμένο τους χορήγησε τόσο σύντομη ζωή, πέφτουν απάνω στη Μητέρα τους με ζεστά ακόμα τα στήθια και τηβουτού ν στο αίμα. Πάνω από πέντε δεν απόμειναν και μεταξύ τους ο Εχίων, όταν με της θεάς Τριτωνίδας τη διαταγή (της Αθηνάς Παλλάδας) τα όπλα πέταξε στη γη επάνω ζητώντας απ'αδέρφια του ειρήνεμα σωστό, δίνοντας το κι αυτός με τη σειρά του. Ο ήρωας που απ'τη Σιδώνα μετανάστευσε τους πήρε για συντρόφους στις δουλειές σαν ίδρυσε το αρχοντικό κατά πως όρισε χρησμός του Απόλλωνα.

Η πραγματική έννοια αυτού του μύθου ποτέ δεν έγινε κατανοητή. Ο Διόδωρος Σικελιώτης, αναφερόμενος στην ορθολογική εκδοχή του μύθου έλεγε, ότι η πάλη του Κάδμου εναντίον του φιδιού ήταν μία πληγή της ίδρυσης των Θηβών (13, 14). Δεν πρέπει να αυταπατώμεθα από τις λίγες συγκεκριμένες γεωγραφικές λεπτομέρειες που αναφέρει αυτός ο μύθος. Αυτά τα ονόματα δε σημαίνουν παρά, ότι ο ήρωας και οι από-

γονοί του εγκαταστάθηκαν σ'αυτή τη περιοχή τοποθετώντας εκεί και τα ηρωικά τους κατορθώματα. Οι σύγχρονοι μυθογράφοι, με τη σειρά τους, δεν πήγαν πολύ μακριά. Ακολουθώντας την εκδοχή του Πausανία και του Διόδωρου ισχυρίζονται μάλιστα, ότι έχουν αποκρυπτογραφήσει το είδος, στο οποίο υπάγεται το ερπετό που σκοτώνει ο Κάδμος: πρόκειται για μία κερασφόρο, λένε, μία έχιδνα της Αιγύπτου που έχει στο κεφάλι της δύο προεξοχές με φολίδες, όμοιες με κέρατα (15).

Οι οπαδοί αυτοί ακολουθώντας το **δάσκαλο** τους νομίζουν, ότι το φίδι αντιπροσωπεύει την απαγόρευση της αιμομιξίας. «Ο Δράκοντας και το φίδι», λένε, «είναι οι συμβολικές απεικονίσεις της αγωνίας, λόγω των συνεπειών που απορρέουν από τη παραβίαση της απαγόρευσης (16)».

Είναι παιδιαρώδες να σκεφτεί κανείς, ότι ο μύθος του Κάδμου προήλθε από ένα κοινό γεγονός, όπως να σκοτώσει ένα φίδι, ή από μια κρυφή αιμομικτική επιθυμία. Το φίδι μπορεί να συμβολίζει ένα γεγονός ή κάτι που συνέβη πραγματικά, σίγουρα, αλλά θα πρέπει να πρόκειται για κάτι υπερβολικά σημαντικό, σε σημείο που να έχει μετατραπεί σε αστρική αλληγορία και να φαντάζει στην ουράνια σφαίρα.

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ

Η μυθική πάλη του Κάδμου εναντίον του φιδιού μπορεί να συγκριθεί με μία εικόνα που δεν «εστιάζεται», όπου το παράξενο παιχνίδι του φωτός και της σκιάς φαίνεται να υπογραμμίζει αλλόκοτες παραστάσεις με τρόπο που ούτε η μεγαλύτερη προσπάθεια φαντασίας θα ήταν ικανή να ανακαλύψει, απ'ευθείας, την πραγματικότητα που εμφανίζεται εκεί. Όταν μετά από επανειλημμένες απόπειρες κατορθώσαμε να «εστιάσουμε» την πραγματικότητα που δημιούργησε αυτόν το μύθο, η εικόνα που πριν ήταν αδύνατο ν'αναγνωριστεί χάνει το παράξενα αμφισβητούμενο νόημα της, αποκαλύπτοντας τελικά την σημασία της.

Αν το «φίδι» που μάχεται ο Κάδμος δεν είναι ερπετό, τι κρύβεται πίσω από αυτήν την αλληγορία; Επρόκειτο για κανένα ποταμό; Υπάρχουν προηγούμενες μάχες εναντίον ποταμών στην μυθολογική γραμματολογία; Όχι μόνο αυτό το προηγούμενο υπάρχει, αλλά αυτή η κακώς εννοημένη αλληγορία έδωσε βάσει σε σοβαρές κριτικές εναντίον του Όμηρου: Ο Φιλόστρατος επέκρινε τον Όμηρο για τη μακριά από κάθε αλήθεια μάχη του Αχιλλέα εναντίον του ποταμού Σκάμανδρου, κατηγορώντας τον για απατεώνα.

Άλλη μνημειώδης μάχη ήταν αυτή του Ηρακλή εναντίον του Αχελώου, του οποίου το όνομα έγινε συνώνυμο του νερού. Αυτός ο ποταμός, που αναφέρεται στην 21η ραψωδία της Ιλιάδας, δεν αναφέρεται στο μεγαλύτερο ποταμό της Ελλάδας, όπως συνήθως υποτίθεται,

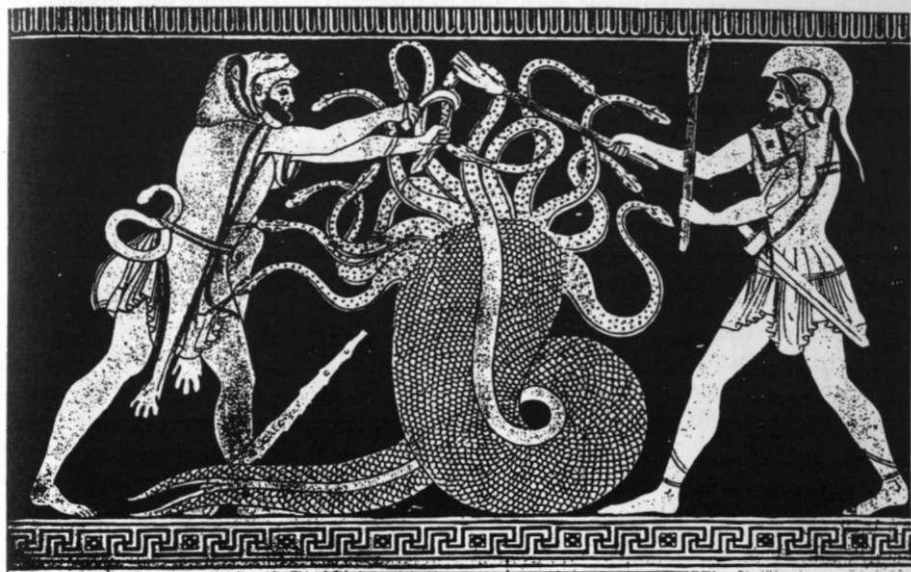

Εικ. 2 Αλληγορική μάχη του Ηρακλή εναντίον του Αχελώου.

αλλά σε ένα μεγάλο ποταμό, συγκρινόμενο με τον Ωκεανό. Ο Αχελώος αναφέρεται από τον Πανυσανία σαν ο δικαστής όλων των ποταμών (18). Σε ποια τοποθεσία βρισκόταν αυτός ο μυθικός ποταμός, ονόματι «Πατέρας των Υδάτων» - «Ο μεγαλύτερος των ποταμών»;

Μία ηχώ της πάλης μεταξύ του Ωκεανού και του Ηρακλή μπορεί να σημειωθεί στην ιστορία σύμφωνα με την οποία ο Ωκεανός ταρακουνούσε τη λέμβο του Ήλιου που οδήγησε τον Ηρακλή μέχρι τις Εσπερίδες (νησιά της Δύσης, που βρίσκονταν στον Ωκεανό), αλλά παύει να την ταρακουνάει όταν ο ήρωας τον απειλεί με το δόρυ του (19). Ο ποταμός Αχελώος απεικονιζόταν με διάφορες όψεις. Σύμφωνα με τον Σοφοκλή, υιοθετεί τρεις μορφές: του ταύρου, του δράκοντα και άντρα με κεφάλι ταύρου (20). Η Εικόνα 2 δείχνει μία απεικόνιση της μάχης του Ηρακλή εναντίον του Αχελώου. Στην ελληνική περιοχή της Αιτωλίας, σύμφωνα με τον Αουκιανό, η μάχη του Ηρακλή εναντίον του ποταμού παρίστατο με ένα χορό (21).

Άλλο μυθολογικό πλάσμα που συγγέεται με το ίδιο τέρας που νικήθηκε από τον Κάδμο είναι η Λερναία Ύδρα, της οποίας το όνομα σημαίνει νεροφίδα. Παρουσιάζεται με πολυάριθμα κεφάλια που ο αριθμός τους κυμαίνεται σύμφωνα με τους συγγραφείς από πέντε μέχρι εκατό, χωρίς καμιά εκδοχή τελικά να προτιμάται (22). (Εικ. 3). Μερικοί συγγραφείς πληροφορούν επιπλέον, ότι μόλις ένα κεφάλι κοβόταν, ένα άλλο ή περισσότερα από δύο επανεμφανίζονταν. Ο Ησίοδος, ο γεωγράφος της μυθολογίας, αναφέρει, ότι αυτό το πλάσμα βρισκόταν στην χώρα των Αρίμων, κάτω από την Γη (23).

Εικ. 3 Πάλη του Ηρακλή εναντίον της Λερναίας Ύδρας.

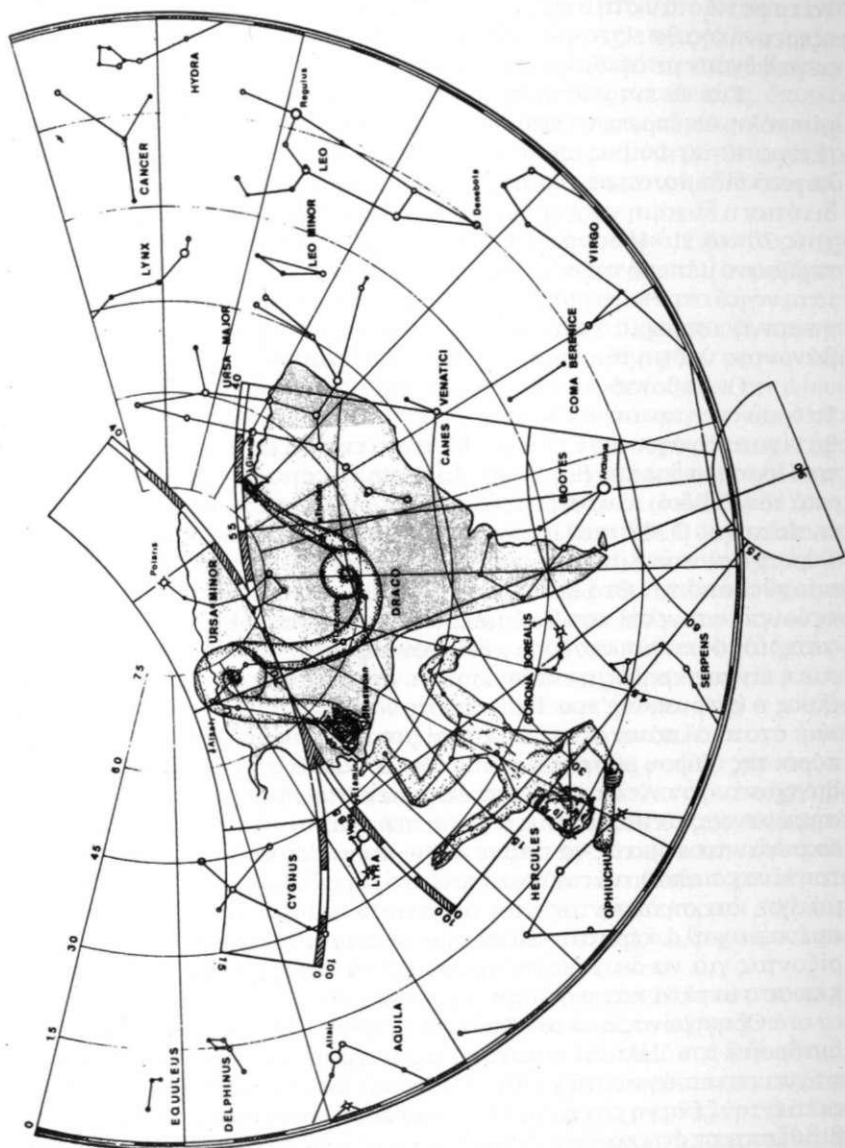
Πάντα υπήρξε η υποψία, ότι πίσω από τον μύθο του Ηρακλή μαχόμενου την Λερναία Ύδρα και τον ποταμό Αχελώο υπήρχαν αληθινά γεγονότα. Αλλά ακόμα και αν ήταν δυνατόν να αποδειχτεί η ύπαρξη αυτών των γεγονότων, έλεγε ο Μορώ ντε Ζονές (Moreau de Jonnes) (24), ο μύθος δεν θα εξηγείτο εντελώς. Θα έμενε να μάθουμε πώς και για ποιο λόγο η πραγματικότητα έμεινε κρυφή σ' αυτό το υπερβολικό αλληγορικό στολίδι. Ίσως ποτέ δεν καταφέρουμε μία πλήρη εξήγηση αυτών των μύθων, αλλά, ακόμα και έτσι, ξεκινώντας από την εκδοχή του Οβίδιου, θα προσπαθήσουμε να αποσύρουμε το πέπλο που επί χιλιετίες καλύπτει την πραγματικότητα που κρύβεται στον μύθο του Κάδμου.

Ο Κάδμος, του οποίου το σημιτικό όνομα σημαίνει «Δύση» από το κατόρθωμα που πραγματοποίησε, σχετίζεται με το σθεναρό εξολοθρευτή της Ύδρας, τον Ηρακλή, κλασικά αναγνωρισμένο σαν Μελκάρτ (Melkart), ο σημιτικός «κύριος της Έπαυλης» (25). Θεωρείται ήρωας εκπολιτιστικός που διατρέχει τη γη, δημιουργώντας αποικίες και εκπολιτίζοντας την ανθρωπότητα νικώντας θηρία. Ο Μελκάρτ επίσης θεωρείται προστάτης της ναυσιπλοίας, σταθερό και κύριο επάγγελμα των Φοινίκων. Μερικοί θεοί συχνά συγχέονται μ' αυτόν τον ήρωα, όπως ο Ψυχοπομπός Ερμής (26) ή αλλιώς Ερμής οδηγητής που ονομαζόταν μ' αυτή την επωνυμία από τους Έλληνες επειδή έλεγαν, ότι

είχε επιφορτιστεί να οδηγήσει τις ψυχές στην Κόλαση. Και ο Απόλλων, ο εξολοθρευτής του τέρατος Πύθωνα. Η πληρώρα των ηρώων και θεών που σχετίζονται με μάχες εναντίον φιδιών και δρακόντων μας προειδοποιεί, ότι μ' αυτόν τον τρόπο άδικα θα προσπαθούσαμε να αναλύσουμε τον μύθο. Δεν έχουμε άλλη λύση παρά να αντιμετωπίσουμε τον Δράκοντα.

Ο Κάδμος ίσως να είχε θανατώσει διάφορα φίδια, διαφόρων μεγεθών αλλά το «φίδι» που τον έκανε αθάνατο, εκτός από την όψη, δεν είχε καμία σχέση με τα ερπετά. Για να το αποδείξουμε αυτό πρέπει να προσέξουμε το πελώριο μέγεθος του πλάσματος, όπως δηλώνεται στους στίχους 44 και 45: «Το σώμα ολόκληρο αν το δεις φαίνεται τόσο μεγάλο, σαν του φιδιού εκείνου που χωρίζει τις δύο Άρκτους». Αυτό, ναι, θα μπορούσε να συγκριθεί με το Δράκοντα, βορεινό αστερισμό που βρίσκεται ανάμεσα στην Μεγάλη Άρκτο και τη Μικρή Άρκτο. Δεν πρόκειται για μια υπερβολή φιλολογική. Βρισκόμαστε μπροστά σε μία μυθολογική αλληγορία που θα έκρυβε μία πραγματικότητα (27). Αυτή τη πραγματικότητα φαίνεται να λαμβάνει υπόψη κατά γράμμα ο στίχος 45.

Από την αστρονομία ξέρουμε, ότι οι αποστάσεις μεταξύ των άστρων στην ουράνια σφαίρα συγκρίνονται με γεωγραφικές αποστάσεις πάνω στη Γη, όταν προεκτείνουμε τα αντίστοιχα τμήματα του τόξου πάνω σε μια σφαίρα. Η πολική προέκταση του τόξου που σχηματίζεται μεταξύ Τανίν (Tanin), άστρο με κεφάλι Δράκοντα και Ζιανσάρ (Giansar) στην άκρη της ουράς, όταν τοποθετηθεί πάνω στην πολική προέκταση της Νότιας Αμερικής δείχνει, ότι ο αστερισμός του Δράκοντα συμπίπτει με την προέκταση του Αμαζόνιου ποταμού. Εικ. 4. Η τέλεια ανταπόκριση των αντίστοιχων τόξων είναι το ευνοϊκό αποτέλεσμα του να συγκρίνεις μία μεγαλύτερη περιοχή, πλησίον του πόλου, με μία περιοχή με γωνιακό άνοιγμα μικρότερο, πλησίον του ισημερινού, χρησιμοποιώντας πολικούς συντονισμούς. Για την ακρίβεια, όπως δείχνει ένας πιο λεπτομερής τριγωνομετρικός υπολογισμός, το τόξο το νοούμενο από τον αστερισμό του Δράκοντα υπερβαίνει κατά 15 μοίρες το γεωδαιτικό τόξο μεταξύ της πηγής και της εκβολής του Αμαζόνιου. Αυτή η αντίφαση δεν ακυρώνει την ερμηνεία, αφού θα επρόκειτο μόνο για μια σύγκριση των τόξων και όχι για μία ακριβή απόσταση των τιμών τους. Η παρούσα ερμηνεία, που ταυτίζει την επική πάλη του Κάδμου και του Ηρακλή εναντίον του πελώριου φιδιού (μερικές φορές κατηγορηματικά τοποθετημένου στο Κάτω Κόσμο) σαν μία αλληγορία που αντιπροσωπεύει τη κατάκτηση του Αμαζόνιου ποταμού, επιτρέπει να γίνει κατανοητή η σημασία των κεφαλών της Αερναίας Ύδρας. Τα κεφάλια αντιστοιχούν στους κυριότερους παραποτάμους του Αμαζόνιου, οι οποίοι, σύμφωνα με γνώμες, μπορεί να είναι δύο, πέντε ή και παραπάνω από εκατό. Αρκεί να ρίξουμε μια ματιά σε ένα χάρτη για να δούμε το περίπλοκο ποτάμιο δίκτυο της λεκάνης του Αμαζόνιου (Εικ. 2, Κεφ. II). Αν κανείς, αντί να πλεύσει από τους ποταμούς, επιχειρούσε να τους «κόψει» σε ευθεία γραμμή, δηλαδή ν'ανοίξει μονοπάτια μέσα στο δά

Εικ. 4 Εκτόξευση, σε πολικούς συντονισμούς, των βορείων αστερισμών (τομέας των 210 ο) πάνω στην Νότιο Αμερική (τομέας των 50 ο), η οποία επιτρέπει να δούμε τη παρουσιαζόμενη διάσταση του Δράκοντα πάνω στην επιφάνεια της γης.

σος κόβοντας το ή καίγοντας το, ώστε κάθε ποταμός που θα «έκοβε» να εμφανιζόταν στη συνέχεια άλλος ή ακόμα ένας, τότε ο τυχοδιώκτης εξερευνητής θα είχε την εντύπωση, ότι οι νικημένοι ποταμοί κάθε μέρα μεγαλώνουν με αριθμητική πρόοδο.

Για να εντοπιστεί η γη, στην οποία ο Κάδμος έπρεπε να κτίσει μία πόλη, θα έπρεπε να αποκρυπτογραφήσουμε τον χρησμό του Φοίβου (Στίχοι 10-18) Φοίβος σημαίνει «Ο λαμπρός». Πρόκειται για ένα μυθολογικό δίδυμο, αφού ένα από τα ονόματα του Απόλλωνα, στον οποίο δινόταν η δύναμη να χρησμοδοτεί, ήταν η επωνυμία Ήλιος. Στους στίχους 20 και 21: »Η δαμάλα σταμάτησε και σηκώνοντας στον ουρανό το περήφανο μέτωπο της στολισμένο με ψηλά κέρατα»... συναντούμε έναν υπαινιγμό στον αστερισμό του Ταύρου, στον οποίο ήταν τοποθετημένη η εαρινή ισημερία κατά την διάρκεια της 4ης και 3ης χιλιετίας, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή του έτους στην αρχαϊκή αστρονομία.

Οι μυθογράφοι της αρχαιότητας ταυτίζουν τον αστερισμό του Ταύρου σαν την ουράνια απεικόνιση του μεταμορφωμένου θεού που θα είχε απαγάγει την Ευρώπη. Με αυτή τη σύνδεση ο αστερισμός λέγεται Πορτιτόρ δηλαδή Βαρκάρης, Ευρώπη ή Αγήνωρ, όπως επονομάστηκε από τον Οβίδιο, αναφερόμενος στην αρπαγείσα και στον πατέρα της αντίστοιχα. Ο Μαρτιάλις τον επονόμασε και Τύριο αναφερόμενος στην Τύρο, χώρα του Κάδμου (28). Σύμφωνα με τον μύθο η Ευρώπη θα είχε απαχθεί από τον Θεό και είχε μεταφερθεί πάνω από την θάλασσα, υπεύουσα στο πλάϊ του Ταύρου, βουτηγμένου στα κύματα. Συνεπώς ο αστερισμός παρουσιαζόταν δείχνοντας μόνο το μπροστινό κομμάτι. Αυτή είναι ακριβώς η εντύπωση που δημιουργεί ορισμένες νύχτες του έτους ο στερισμός του Ταύρου, όταν φαίνεται να ακουμπάει απαλά και στο πλάι πάνω στον δυτικό ορίζοντα της θάλασσας. Οι θαλασσοπόροι της Τύρου οδηγούμενοι από τον Ήλιο και από τα άστρα, μετά που διέσχισαν τον Ατλαντικό και έφτασαν στα παράλια της Βραζιλίας, σηκώνοντας τα μάτια τους στον αστερισμό του Ταύρου, την ώρα που άκουγαν τα κύματα να σπάνε στην παραλία, θα είχαν παρατηρήσει τον πίνακα απαθανατισμένο στους στίχους 20 και 23: «... δαμάλα σταμάτησε και σηκώνοντας στον ουρανό το περήφανο μέτωπο της στολισμένο με ψηλά κέρατα, γέμισε τον αέρα με μουγκανητά. Και τότε, γυρίζοντας για να δει τους συντρόφους που την είχαν ακολουθήσει, ξάπλωσε στο πλάϊ πάνω στο τρυφερό γρασίδι».

Οδηγούμενοι από τον Φοίβο (δηλαδή από τον χρησμό και από την διαδρομή του Ήλιου) και από τον αστερισμό του Ταύρου ο Κάδμος φτάνει σε μια άγνωστη γη Βλ. 24, 25: «Ο Κάδμος το Φοίβο ευχαριστεί, φιλάει την ξένη γη και χαιρετάει τα άγνωστα βουνά και πεδιάδες». Αποβιβάζεται σε ένα παρθένο δάσος, σύμφωνα με το στίχο 29: « Υψώνεται δάσος παλαιό μακριά από κάθε τσεκουριού τη βία...»

Η αρχή της πάλης εναντίον του «φιδιού» στην παρούσα γεωγραφική ερμηνεία αντιστοιχεί με την ανακάλυψη του Αμαζόνιου ποταμού και συνεπώς της Βραζιλίας. Η γεωγραφική τοποθέτηση στην εκβολή του ποταμού φαίνεται να βρίσκεται στο 50ο στίχο: «Ο ήλιος στα μεσού-

ρανα μόλις που ίσκιαζε ...» Ο Ήλιος κατακόρυφα ή ο ήλιος στο ζενίθ της διαδρομής του σημαίνει ο ήλιος κατά το μεσημέρι. Αν και είναι πολύ απίθανο, ότι η ώρα είχε κάποια σημασία στην ανακάλυψη μιας νέας ηπείρου. Πρέπει να παραδεχτούμε, ότι σ'αυτόν τον στίχο βρίσκεται «σε κάψουλα» η γεωγραφική πληροφορία της τοποθεσίας, όπου οι ξένοι της Τύρου ανέλαβαν την μάχη εναντίον της πελώριας « νεροφίδας». Θα αντιστοιχούσε στη γραμμή του ισημερινού, γεωγραφική τοποθεσία, όπου κατά μέσο όρο οι σκιές του μεσημεριού είναι πιο σύνομες παρά σε οποιοδήποτε άλλο πλάτος της Γης.

Στη συνέχεια οι στίχοι του Οβίδιου περιγράφουν ποιητικά την πάλη για να νικηθεί το πελώριο φίδι, που οργισμένο κουλουριάζεται και στριφογυρίζει γύρω του σχηματίζοντας πελώριους κύκλους. Δεν είναι δύσκολο να σημειώσει κανείς, ότι αυτοί οι στίχοι μπορεί να αντιστοιχούν στις αλληγορικές περιγραφές των αναριθμητών νησιών και στο ελικοειδές ρεύμα του Αμαζόνιου ποταμού. Όποιος είχε την εμπειρία να γνωρίσει από κοντά τον μεγαλειώδη ποταμό, αναγνωρίζει σ'αυτές τις περιγραφές τη φυσική αντίδραση που δημιουργεί στο πνεύμα αυτό το τέρας της φύσεως. «Ο Αμαζόνιος είναι χωρίς αμφιβολία ο μεγαλύτερος των ποταμών», είπε ο Πατήρ Ζοάν Ντανιέλ (Joao Daniel) στην προ-επιστημονική περιγραφή του για τον Αμαζόνιο (29), η οποία λέει, ότι ονομάζεται Παρανά Πετίγκα (Parana Petinga), λευκή θάλασσα, από τους ντόπιους ακόμα κι αν το πιο κοινό ιθαγενές όνομα του φαίνεται να είναι Παρανά Ουαζού (Parana Uasu), μεγάλη θάλασσα, στην τουπί γλώσσα (30) και, χωρίς να γίνεται η παραμικρή νύξη στον μύθο του Κάδμου, ο ιερέας φαντάστηκε επίσης τον Αμαζόνιο ποταμό σαν να ήταν ένας κολοσσιαίος δράκοντας. Ας δούμε πώς τον περιγράφει: (sic) « ακόμα και αν υπάρχουν τέρατα με εφτά κεφάλια δεν είναι πολύ αυτή η θάλασσα να είναι τέρας με δύο κεφάλια και γίγαντας με δύο χέρια».

Η αλληγορία των Θηβών για το φίδι είναι ένα αριστούργημα ποιητικής δημιουργικότητας. Και όμως δεν κατόρθωσε να μεταμορφώσει την αληθινή φύση του «υδρόβιου τέρατος», όπως αποκαλύπτουν οι στίχοι 77-80 για παράδειγμα: « Σαν ελατήριο σε κύκλους τυλίγεται μεγάλους κι άλλοτε πιο τεντωμένο κι απ' ένα ψηλό κορμό. Άλλοτε απότομα, σαν ένας ποταμός που θύελλα τον σπρώχνει, ξεχύνεται και ρίχνει με το στήθος του τα δάση που τον 'μπόδιζαν.»

Το δηλητηριασμένο χνώτο του φιδιού, αναφερόμενο στο στίχο 49: «Σκοτώνει (τους θαλασσοπόπους της Τύρου) με το σάπιο χνώτο του θανάσιμου δηλητηρίου», θυμίζει το Στύγα, τον ποταμό της Κόλασης, ο οποίος περιγράφεται από τον Ησίοδο σαν «άκρες παγερές και μουχλιασμένες που ακόμα και οι θεοί μισούν». Στους στίχους 32 και 33 συναντούμε έναν υπαινιγμό στο χρυσάφι, ειδικά άφθονο στις περουβιανές Άνδεις: « Αειρή λαμπρό από χρυσάφι, τα μάτια λάμπαν σα φωτιά, το σώμα όλο γεμάτο δηλητήριο». Σ'αυτή την αλληγορία, το λαμπερό μέταλλο που υποκίνησε τους ανθρώπους όλων των καιρών να πραγματοποιήσουν τις πιο ριψοκίνδυνες ναυτικές επιχειρήσεις φαίνεται να συνδέεται με τα ηφαίστεια. Πράγματι, καμιά δεκαριά ηφαίστεια ιστορικά

ενεργά -σαν μάτια από φωτιά - βρίσκονται στις Άνδεις, ειδικά στις Ανατολικές Άνδεις στον Ισημερινό. Από τις πλαγιές αυτών των τελευταίων πηγάζουν διάφοροι ποταμοί που εκβάλλουν στους Νάπο(Napo), Παστάζα (Pastaza) και Σαντιάγκο, σημαντικούς παραπόταμους του ποταμού Μαρανιόν.

Η ύπαρξη μιας περιόδου με έντονη ηφαιστειακή ενεργητικότητα στις Άνδεις, την οποία η γεωγραφική ερμηνεία του μύθου του Κάδμου φαίνεται να υπαινίσσεται, θα επέτρεπε να καταλάβει κανείς το νόημα των στίχων 72 ως 76: «Τότε μία νέα αιτία αυξάνει το θυμό του, (εννοεί τον ποταμό ο οποίος σ' αυτό το σημείο της πάλης ανταποκρίνεται με τις πληγές του), γεμάτος αίμα ο λαιμός απ' τις πρησμένες φλέβες κι ένας λευκός αφρός κυλάει στ' απαίσια τριγύρω χείλη. Γλυστρώντας κάτω απ' τα λέπια του η γη βροντάει. Χνώτο μαύρο βγαίνει απ' το στόμα του, όπως του Στύγα (31) και ρυπαίνει το μολυσμένο αέρα.» Ο αφρός που γλυστράει από τα δηλητηριώδη χείλια του φιδιού, δηλαδή του ποταμού, θα ήταν μία ποιητική περιγραφή ενός ηφαιστειακού υλικού ελαφρού και πορώδους, το οποίο είναι λιγότερο πυκνό από το νερό. Όταν αυτό το υλικό συμπυκνώνεται, αφού στραγγίζει από τις ρωγμές και τα στόμια των ηφαιστειών, ονομάζεται ελαφρόπετρα. Τεμάχια από ελαφρόπετρα βρέθηκαν συχνά να επιπλέουν στα νερά του Αμαζόνιου. Σύμφωνα με τον Αντόνιο Ραϊμόννι η ελαφρόπετρα ξεκολλώντας από κάποιο ηφαιστειακό χώρο εντοπισμένο στον Ισημερινό, από τον οποίο περνάει ο ποταμός Παστάζα, παρασυρόταν από τα νερά του ποταμού για να συνεχίσει επιπλέοντας στον Αμαζόνιο (32).

Η συσχέτιση της ηφαιστειακής ενέργειας με την Λερναία Ύδρο μπορεί εύκολα να αναγνωριστεί την Ελληνική μυθολογία. Αναφερόμενος στη δυσάρεστη οσμή του ποταμού Άνιγρου που πηγάζει από ένα βουνό της Αρκαδίας ο Πausανίας λέει, ότι η δυσάρεστη αναθυμίαση οφείλετο στο δηλητήριο της Ύδρας (33). Οι αναθυμιάσεις αναφερόμενες από τον Pausanias δεν είναι άλλες παρα τα αέρια που συνήθως εκπέμπονται από τις θερμές θειούχες πηγές καθώς και πλησίον των ενεργών ηφαιστειών.

Η τοπογραφία του «φιδιού» μας οδηγεί σε ανυποψίαστες λύσεις, οι οποίες εμφανίζονται με αυθόρμητη φυσικότητα. Μερικοί μυσθηριώδεις στίχοι ακόμα κρύβουν τις έννοιες τους. Δεν είναι εύκολο να φανταστείς το νόημα του 34ου στίχου για παράδειγμα: «Τρεις γλώσσες πάλλονται στο στόμα του», στη συνέχεια όμως ο 35ος στίχος περιγράφει τις γνάθους του φιδιού: « Τα δόντια ήταν τοποθετημένα σε μια τριπλή σειρά» έχει μεγάλη σημασία. Οι μυθογράφοι της αρχαιότητας, όπως επίσης και ο Απολλώνιος ο Ρόδιος, διηγούνται την σπορά των δοντιών του δράκοντα με προφανή σημασία δηλαδή αληθινή ή συμβολική. Κανένας δεν έκανε την παραμικρή νύξη της πιθανής ταύτισης με τα βουνά που πράγματι είναι «οδοντοειδή» δηλαδή σε σχήμα δοντιών. Τώρα η παρούσα ερμηνεία μας οδηγεί να λάβουμε υπόψη αυτή τη πιθανότητα στη τοπογραφία των Άνδεων. Η οροσειρά των Άνδεων σχηματίζεται από ψηλά βουνά καλυμμένα με χιόνι, τα οποία διατρέχουν

τη δυτική πλευρά της Νοτίου Αμερικής. Ξεκινώντας από το οροπέδιο του Κολιάο (Oo1ĩ3θ), όπου βρίσκεται η λίμνη Τιτικάκα (Titicaca), η οροσειρά χωρίζεται σε τρεις κύριες διακλαδώσεις, οι οποίες στο Βορρά ενώνονται σε δύο μέρη: στο Πάσκο (Pasco), στην κεντρική περιοχή του Περού και στην Λόχα (Loja) στον Ισημερινό. Δηλαδή αν το φίδι που νικάει ο Κάδμος είναι μία αλληγορία του Αμαζόνιου ποταμού η τριπλή σειρά από βουνά, όπου βρίσκονται οι πηγές του ποταμού, μπορεί να έχει εμπνεύσει την τριπλή σειρά των δοντιών που αποδίδονται στον Δράκοντα. Με αυτή την προοπτική η σπορά του Κάδμου σημαίνει, ότι ο εκπολιτιστικός ήρωας καλλιεργεί ή διδάσκει την καλλιέργεια αυτών των δοντιών, δηλαδή της οροσειράς των Άνδεων, κατά διαταγή της θεάς Παλλάδος.

Το απίστευτο γεγονός που περιγράφει ο Οβίδιος «η θαυματουργή συγκομιδή των δοντιών του Δράκοντα» επιτρέπει να συμπεράνουμε, ότι ο Κάδμος φτάνοντας στις Άνδεις του Περού, αντί να συναντήσει τους άγριους της λίθινης εποχής, συναντάει ένα οπλισμένο πλήθος, βασανισμένο από μία αδελφοκτόνο πάλη. Δηλαδή συναντάει ένα λαό αρκετά «πολιτισμένο», σε σημείο που να σκοτώνονται μεταξύ τους σε ένα μοιραίο εμφύλιο πόλεμο. Με τόξα και με δόρατα και μ'ότι άλλο θανατηφόρο ο θεός του πολέμου, ονόματι Αουκαγιάκ (Aucayoc) (34) από τους αρχαίους περουβιανούς, τοποθέτησε στα χέρια τους.

Παράξενη σύμπτωση! Γύρω στα 3.000 χρόνια αργότερα, οι ισπανοί κατακτητές ονόματι βираκότσα (viracocha) από τους περουβιανούς ιθαγενείς έβλεπαν να ξανασυμβαίνουν οι ίδιες βάρβαρες σκηνές μιας αδελφοκτόνου πάλης. Σ' αυτή την περίπτωση, οι πολεμιστές διεκδικούσαν μια παρακμάζουσα αυτοκρατορία μοιρασμένη μεταξύ του Χουάσκαρ (Huascar), νόμιμου κληρονόμου του Κούζκο (Cusco) και του αδελφού του Αταχουάλπα (Atahualpa), οι οποίοι διευκόλυναν με αυτό το τρόπο την ισπανική κατάκτηση.

ΚΑΔΜΟΣ ΚΑΙ ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ (VIRACocha)

Υπάρχει κάποιος εκπολιτιστής ήρωας των Άνδεων στις προ-κολομβιανές παραδόσεις, ο οποίος να αντιστοιχεί στον Κάδμο; Στη συνέχεια θα συζητήσουμε αυτή τη πιθανότητα υποθέτοντας, ότι, αν αυτό το πρόσωπο υπήρξε, θα μπορούσε να σχηματίσει μέρος του μυθικο-θρησκευτικού πολύποδα του Βираκότσα.

Υπάρχει μία ομοιότητα μεταξύ της εκατόμβης που οι Έλληνες πρόσφεραν στους Θεούς στις μεγάλες ευκαιρίες και εκείνης του Περού στις μεγάλες γιορτές στο Κούζκο, ειδικά στη γιορτή του Ιντίπ-Ραίμι (Intip Raimi) που γιόρταζε το ηλιοστάσιο του Ιουνίου, όπου ο ίνκα προσέφερε εκατό φλόγες, θυσία στον Ήλιο (35). Μ' αυτή την ευκαιρία και από σεβασμό στις αρχαίες παραδόσεις κάθε επαρχία αντιπροσωπευόταν από τους κυριότερους κουράκας (curacas) που έφερναν ψιμύθια και μάσκες, με τα οποία κρατούσαν ζωντανά τα κατορθώματα των

ηρώων τους. Μερικές από τις μεταμφιέσεις τραβούσαν περισσότερο τη προσοχή. Σύμφωνα με τον Γκαρσιλάζο(ΟαΓζί38θ) οι τσάνκας (chancas) ινδιάνοι από την περιοχή του Αγιακούτσο (Ayacucho) σκεπάζονταν με ένα δέρμα πάνθηρα (felix concolor) και με το κεφάλι τοποθετημένο στο κεφάλι του θηρίου παρουσίαζαν την εικόνα του Ηρακλή (36).

Η πιο αποκαλυπτική είδηση σχετικά με ένα θεό και ένα εκπολιτιστή του Ήλιου βρίσκεται στο κύκλο των μύθων του Βιρακότσα. Η προέλευση του Βιρακότσα, του παράξενου ονόματος του που σημαίνει «λίπος της θάλασσας» και των μύθων που τον τριγυρίζουν, σχηματίζουν ένα μέρος του μεγάλου αινίγματος του πολιτισμού των Ίνκας. Μεταξύ των διαφόρων και συγκεχυμένων διηγήσεων, οι οποίες συσσωρεύτηκαν μετά την ισπανική κατάκτηση, ξεχωρίζει η διήγηση του Πέντρο Γκουτιέρεζ ντε Σάντα Κλάρα (Pedro Gutierrez de Santa Clara), στα τέλη του 16 αιώνα, επειδή ήταν απλή και διαφωτιστική.

Στους συνοικισμούς των Πάιτα (Paita), Πουέρτο Βιέχο (Puerto Viejo) και νήσο Απουνά (Apuña), διηγείται ο Γκουτιέρεζ (37), από αμνημονεύτων χρόνων οι ινδιάνοι χρησιμοποιούσαν μερικές σχεδίες από ελαφρύ ξύλο (ξύλο σχεδίας) και καλάμια με τριγωνικά πανιά και τιμόνι στη πλώρη. Αένε, ότι αυτό τον τρόπο ναυσιπλοίας τον είχαν μάθει οι προγονοί τους από έναν άνθρωπο που ήρθε από την θάλασσα προσεγγίζοντας σ'αυτά τα παράλια με μια σχεδία με πανιά, όπως τη χρησιμοποιούν μέχρι σήμερα. Αυτόν τον άνθρωπο τον ονόμασαν Βιρακότσα που σημαίνει «αφρός της θάλασσας» ή «λίπος της θάλασσας», επειδή γεννήθηκε από τη θάλασσα, δεν είχε δε πατέρα ούτε μητέρα. Επειδή οι ισπανοί έφτασαν πλέοντας από τη θάλασσα, ονομάστηκαν κατ'αναλογία βιρακότσας. Αυτό το περίεργο τμήμα του συνόλου, χαμένο στις μυθολογικές παραδόσεις της βόρειας παραλίας του Περού, δείχνει έναν θαλασσοπόρο-βιρακότσα. Μικρό δείγμα μεταξύ των τόσων του μυθολογικού πολύποδα του Βιρακότσα.

Τα ερείπια του κυριότερου ναού αφιερωμένου στον Βιρακότσα βρίσκονται στην Κάτσα (Cacha), στο σημερινό συνοικισμό του Σαν Πέντρο ντε Κάτσα (San Pedro de Cacha), στη δεξιά όχθη του Βιλκανότα (Vilcanota) ποταμού που θεωρείται ιερός από τους ίνκας, 120 χιλιόμετρα νότια του Κούζκο, στο δρόμο προς το Πούντο (Puno). Στο ναό του Βιρακότσα υπήρχε ένα άγαλμα σμιλεμένο σε πέτρα. Ο Γκαρσιλάζο (Garcilazo) βασισμένος πιθανώς στα χειρόγραφα του Μπλας Βαλέρα (Bias Valera) τον περιγράφει με αυτά τα λόγια (38):» Ήταν (σαν) ένας άνθρωπος με ψηλή κορμοστασιά, με γένεια πιο μακριά από μια πιθαμή. Τα ρούχα του ήταν φαρδιά σαν ένας χιτώνας ή ράσο, φτάνοντας μέχρι τα πόδια. Είχε ένα περίεργο ζώο άγνωστης μορφής που το κρατούσε με το χέρι από μία αλυσίδα.» Άλλος χρονικογράφος, ο Σιέζα ντε Λεόν που προφανώς πέρασε από το Κάτσα, διηγείται, ότι είδε το άγαλμα του Τίσε Βιρακότσα (Tice Viracocha) αλλά τίποτα δεν αναφέρει για τα γένεια. Λέει(39): «Στη μνήμη του θεού τους Τίσε Βιρακότσα, τον οποίο ονομάζουν δημιουργό, έκτισαν αυτόν το ναό και τοποθέτησαν σ'αυτόν ένα πέτρινο είδωλο στο ύψος ενός ανθρώπου με

ρούχα και μιά κορώνα ή μήτρα (τιάρα) στο κεφάλι». Δεν έχουμε πια την ελπίδα να επαληθεύσουμε κάποια μέρα την όψη του αγάλματος, διότι έχει σπάσει από τους ισπανούς εικονοκλάστες. Οι περιγραφές του δεν αντιστοιχούν με την εικόνα που έχουμε του Κάδμου και του Ηρακλή, αν και δεν πρέπει να ξεχνούμε, ότι οι ίδιοι θεοί ή ήρωες δεν απεικονίστηκαν πάντα με τον ίδιο τρόπο που υιοθετήθηκε από στη θρησκεία τους. Ο Λουκιανός από τα Σαμόσατα (40) αναφερόμενος στον Σύριο Απόλλωνα αναφέρει ένα παράδειγμα: Το άγαλμα του Απόλλωνα, στο ναό της Ιεράπολης, αντι να δείχνει έναν έφηβο γυμνό, σύμφωνα με τις απεικονίσεις του Έλληνα Απόλλωνα, παρουσιαζόταν ένα άγαλμα ενός ενήλικα άντρα ντυμένου και με γένεια.

ΠΟΤΕ ΣΥΝΕΒΗ ΤΟ ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΟ ΓΕΓΟΝΟΣ ΤΟΥ ΒΙΡΑΚΟΤΣΑ;

Βιρακότσα κυριολεκτικά σημαίνει λίπος ή αφρός της θάλασσας, στην κέτσουα γλώσσα. Στις περουβιανές παραδόσεις με αυτό το όνομα περιγράφονται οι οι μυθολογικοί θαλασσοπόροι, προφήτες, θάνατοποιοί, νομοθέτες. Ακόμα και τον ίδιο τον δημιουργό του σύμπαντος τον ονόμαζαν με αυτό το όνομα. Βιρακότσα είναι ένας μυθολογικός πολύποδας, πολύπλοκος πολύ. Σχετικά με την θεολογία των Ελλήνων από την ετυμολογία μπορεί να συσχετιστεί με την Αφροδίτη, την οποία οι Έλληνες συνέδεσαν με τον αφρό της θάλασσας. Ο Ησίοδος (41) (Θεογ. στ. 155-200) λέει, ότι η Αφροδίτη είχε γεννηθεί από τα ύδατα μετά την κοπή των « απόκρυφων» μερών του Ουρανού από τον γιό του Κρόνο. Από τη θάλασσα εμφανίζεται ένας λευκός αφρός και από αυτόν τον αφρό γεννιέται η Αφροδίτη.

Σύμφωνα με μερικές περουβιανές παραδόσεις ο Βιρακότσα, σαν δημιουργός, εκπολιτιστής και νομοθέτης εμφανίζεται σε μια εποχή σκοτεινή και ερεβώδη. Από άλλους χρονικογράφους η παρουσία του συσχετίζεται με ένα φαινόμενο που φαίνεται να περιγράφει μία ηφαιστειακή έκρηξη. Δεν γνωρίζουμε πώς μεταδόθηκαν αυτές οι πληροφορίες, μόνο να εικάσουμε μπορούμε, ότι οι υπεύθυνοι αυτού του γεγονότος ήταν οι κιπουκαμάιος (kipukamaios) χρησιμοποιώντας ένα σύστημα μνήμης από σχοινιά και κόμπους, ονόματι « κίπους» (kipus). Η διήγηση που καθιερώνει το συγχρονισμό της ηφαιστειακής έκρηξης με την παρουσία του Βιρακότσα λέει, ότι στη περιοχή του Κάτσα, για να τιμωρήσουν τους Κάνας (Canas) ινδιάνους που λάτρευαν μία θεά που βρισκόταν στις ψηλότερες κορυφές των βουνών, ο Βιρακότσα κατέβασε μια τρομερή φωτιά από τον ουρανό και σαν αντίδραση οι άκρες του γειτονικού λόφου στο Κάτσα φαίνονταν να λυώνουν σαν κερί (42, 43, 44).

Ο Βιρακότσα επίσης περιγράφεται σαν ένας σεβάσμιος γέροντας με γένεια. κρατώντας στο χέρι ένα ρόπαλο(45). Από την όψη του, οι χρονικογράφοι προσπάθησαν να τον ταυτίσουν με κάποιο ιστορικό πρόσωπο. Επιρρεασμένοι από την δυνατή θρησκευτική πίεση του 16ου και

Που ανώνα και ερμηνεύοντας το σκότος που σύμφωνα με περουνβιανές παραδόσεις προηγήθηκε του ερχομού του Βιρακότσα με τα σκοτάδια του θανάτου του Χριστού (46) φαντάστηκαν, ότι πιθανώς να επρόκειτο για κάποιον απόστολο και από το περιεχόμενο, ηθικό και θρησκευτικό, των μύθων του Βιρακότσα τον ταύτισαν με τον Άγιο Θωμά (47).

Αρχαία ισπανικά χρονικά υποδεικνύουν την ύπαρξη μαύρων λίθων, γυαλιστερών και πολύ ελαφρών, κοντά στο Κάτσα, που επιτρέπουν να συμπεράνουμε την ύπαρξη ενός ανενεργού ηφαίστειου σ' αυτή την τοποθεσία. Εξαιτίας της έλλειψης ακριβέστερων πληροφοριών σχετικά με την φύση και την εποχή του ηφαιστειακού γεγονότος ο συγγραφέας πραγματοποίησε ένα ταξίδι αναγνώρισης του ηφαιστείου τον Φεβρουάριο του 1985.

Από το ναό του Βιρακότσα απομένουν μόνο μερικά τείχη και οι βάσεις μερικών κυλινδρικών κιόνων. Το κτίσιμο αυτό του κτιρίου καταλαμβάνει μία έκταση ορθογώνια 92 μέτρων μήκους και 26 μέτρων πλάτους προσανατολισμένη στη κατεύθυνση από Βορρά προς Νότο. Στη μέση υπάρχει ένας ψηλός τοίχος ύψους 12 μέτρων (48). Τα θεμέλια του κτιρίου δείχνουν, ότι οι τοίχοι είχαν κτιστεί χρησιμοποιώντας μεγάλους ογκόλιθους, κομμένους και συναρμολογμένους μεταξύ τους με αξιοσημείωτη δεξιοτεχνία. Το λιτό τείχος από τούβλα ψημένα στον ήλιο, τοποθετημένο επάνω στην πιο ευγενική πέτρα, κάνει αντίθεση στη χαμηλή ποιότητα δείχνοντας, ότι ξαναχτίστηκε μεταγενέστερα πιθανώς για να διατηρηθεί η αρχική δομή. Ο ναός του Βιρακότσα είναι το χηλότερο κτίριο των Ίνκας που είναι γνωστό. Εκτός από τις διαστάσεις του εκείνο που ελκύει περισσότερο τη προσοχή είναι οι μεγάλης διαμέτρου κίονες, από τους οποίους απομένουν μόνο οι βάσεις κτισμένες σε πέτρα, σύμφωνα με την τεχνική των τειχών. Ο ναός είχε 11 κίονες σε ίση απόσταση, τοποθετημένες στην σειρά στη κάθε πλευρά του κεντρικού τοίχου, σχηματίζοντας 12 κενά προς την Ανατολή και άλλα τόσα προς τη Δύση.

Σε λιγότερο από ένα χιλιόμετρο από τον ναό είναι το ανενεργό ηφαίστειο Κινσατσάτα (Quinsachata). Το όνομα του στην κέτσουα σημαίνει τρεις αδελφοί, εξαιτίας των τριών τειχών που περιτριγυρίζουν τον κρατήρα που είναι κωνικός και έχει περίπου 100 μέτρα διάμετρο. Σε λιγότερο από μία ώρα ανάβασης, βοηθημένος από τον γιο του φύλακα αυτού του αρχαιολογικού χώρου, ο συγγραφέας κατόρθωσε να φτάσει μέχρι τον κρατήρα που δεν είναι δύσκολο να τον διαπεράσεις. Παντού βλέπει κανείς σκόρπια ηφαιστειογενή κομμάτια βράχων μαύρου και πορώδους σε διάφορες διαστάσεις. Αυτά τα κομμάτια, που ονομάζονται επίσης και βόμβες, είχαν εκτοξευτεί από το ηφαίστειο κατά την διάρκεια της έκρηξης.

Ένα τέτοιο κομμάτι μαύρο, με όψη γυαλιού και πολύ πορώδες, όπως το μεγαλύτερο μέρος των βράχων που καλύπτουν το έδαφος του Κάτσα, υπεβλήθη σε σπεκτροσκοπική ανάλυση. Το αποτέλεσμα της ανάλυσης δείχνει, ότι ο βράχος αποτελείται κυρίως από πυρίτιο αλουμινίου, ασβέστιο, μαγνήσιο και νάτριο (49). Το υψηλό περιεχόμενο

νατρίου δείχνει, ότι πρόκειται για μια λάβα αρκετά ευιάλυτη και το μαύρο χρώμα αποδίδεται στην παρουσία σιδήρου και τιτάνιου.

Η παρατήρηση των ηφαιστειογενών βράχων, επί τόπου, δείχνει λίγη φθορά παρ'όλο που είναι πολύ πορώδεις και το κλίμα αρκετά βαρύ δίνοντας την εντύπωση μιας ηφαιστειακής έκρηξης γεωλογικώς πρόσφατης, η οποία φαίνεται να επιβεβαιώνει τις μυθολογικές παραδόσεις. Εξαιτίας αυτών των θεωρήσεων δεν επιχειρήθηκε η άμεση χρονολόγηση των δειγμάτων της λάβας, αφού λόγω των λίγων χιλιετιών που θα είχαν διατρέξει από την έκρηξη καμία από τις φυσικές διαθέσιμες τεχνικές δεν θα ήταν κατάλληλη γι'αυτό το σκοπό (50).

Ευτυχώς μπορούμε να έχουμε μία ιδέα για την ελάχιστη παλαιότητα αυτής της ηφαιστειακής έκρηξης, χωρίς άμεση χρονολόγηση της λάβας. Ένας γνωστός περουβιανός αρχαιολόγος, ο Μανουέλ Τσαβέζ Μπαλλόν (Manuel Chavez Ballon), πρόσφερε αυτή την πληροφορία στον συγγραφέα λίγες μέρες πριν την επίσκεψη του στο ηφαίστειο. Επιβεβαίωσε, ότι βρήκε ανάμεσα σε ρωγμές λάβας κεραμικά θραύσματα ταξινομημένα σαν Τύπος Α του Μαγκαβάλε (MaGkavalle), χρονολογημένα μεταξύ 1200 και 1400 ετών π.Χ.. Αυτό σημαίνει, ότι το ηφαίστειο άρχισε την έκρηξη του σε μια εποχή επόμενη της χρονολογίας των κεραμικών δείχνοντας, ότι το ιστορικό γεγονός που αναφέρεται στις περουβιανές παραδόσεις, συνέβη τουλάχιστον εδώ και 3.200 χρόνια. Αυτό ακυρώνει οριστικά την εκκλησιαστική θέση. Συνεπώς ο Βιρακότσα πρέπει να συμπεριληφθεί στην σφαίρα των γεγονότων των σχετικών με την προελεύσεις των αρχαίων περουβιανών πολιτισμών, την εποχή της μορφοποίησης, όπως ονομάζεται από τους ειδικούς και όταν μαζί με άλλες τεχνικές εμφανίζεται επίσης και η κατασκευή των κεραμικών.

Οι περισσότεροι των ειδικών δεν έδωσαν την πρόπουσα προσοχή στους περουβιανούς μύθους που αναφέρουν κατακλυσμούς, εκτός από τον Χούλιο Σ. Τέλο και τον Τορίμπιο Μέγια Ξέσπε (Toribio Mejia Xesspe), οι οποίοι ερμηνεύουν αυτούς τους μύθους σαν παραδόσεις προφορικές που θα είχαν διατηρηθεί από τον λαό των Άνδεων εδώ και τρεις ως πέντε χιλιάδες χρόνια (51). Αυτοί οι αρχαιολόγοι, αφού μελέτησαν μια σειρά από μύθους που φαίνονται να αναφέρουν ένα κατακλυσμό, φτάνουν στο συμπέρασμα, ότι επρόκειτο για αληθινές παραδόσεις, οι οποίες καταγράφουν ένα γήινο φαινόμενο μεγάλων διαστάσεων, σχετιζόμενο με δυνατές αναταραχές των πιο πρόσφατων στρωματογραφικών επικαλύψεων που παρατηρούνται σε διάφορες περιοχές του Περού και ότι θα είχαν συμβεί στη περίοδο της μορφοποίησης. Συμπεραίνουν οι προαναφερθέντες συγγραφείς, ότι στην περιοχή των Άνδεων συνέβη ένας κατακλυσμός και ότι το εκτεταμένο σκοτάδι του ουρανού ή έκλειψη που αναφέρεται στο μύθο του Χουαροτσίρι (Huaro-chiri) (52) θα είχε δημιουργηθεί μέσω μορίων σκόνης μετέωρων στην ατμόσφαιρα, αποτέλεσμα βίαιων σεισμικών κλονισμών συνδυασμένων με ηφαιστειακές εκρήξεις.

Για να επιβεβαιώσουμε τα συμπεράσματα των αρχαιολόγων που

αναφέρθηκαν, έχουμε ακόμα ένα στοιχείο που μπορεί να εντοπιστεί στην εργασία του Αυγκούστο Κάρντιτς (Augusto Cardich). Αυτός ο συγγραφέας κάνει μία περίληψη των στρωματογραφικών ανασκαφών που πραγματοποίησε στη σπηλιά του Χουάργκο (Huargo) σε 4.000 μέτρα, η οποία βρίσκεται στο διαμέρισμα του Χουάνουκο (Huancuco) (53). Παρ'όλο που δεν υπάρχουν ηφαίστεια σε μια ακτίνα εκατοντάδων χιλιομέτρων, στις ανασκαφές του Χουάργκο εντοπίστηκαν δύο στρώσεις γης να περιέχουν ηφαιστειακές στάχτες. Η παλαιότερη, που περιέχει την μεγαλύτερη ποσότητα στάχτης (10%), χρονολογήθηκε με ραδιοάνθρακα στα 1620 ± 230 χρόνια π.Χ. Σ' αυτό το στρώμα, το οποίο την εποχή που κατακάθησε θα πρέπει να είχε δημιουργήσει ένα πυκνό σκοτάδι στον ουρανό, βρέθηκαν τα θραύσματα των αρχαιότερων κεραμικών που ανακαλύφθηκαν σ' αυτή την περιοχή των Άνδεων.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΣΧΕΤΙΚΗ ΜΕ ΤΟΝ ΜΥΘΟ ΤΟΥ ΚΑΔΜΟΥ

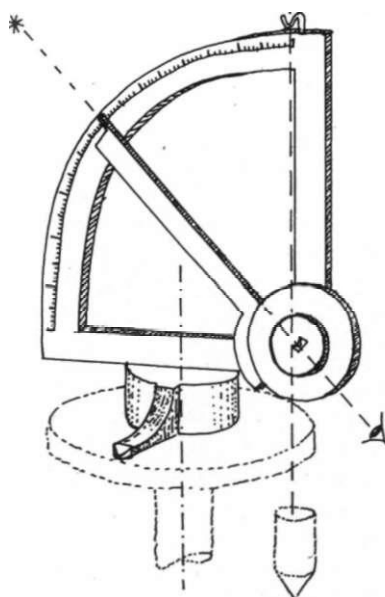
Η γεωγραφική ερμηνεία του μύθου του Κάδμου προϋποθέτει την ύπαρξη οργάνων ναυσιπλοίας ειδικευμένων στη μέτρηση των τόξων. Αλλά, πού είναι τογωνιόμετρο που μπορεί να χρησιμεύσει για απόδειξη; Για να υπερασπιστεί τις θέσεις της υπερατλαντικής ναυσιπλοίας κατά τη διάρκεια της δεύτερης χιλιετίας, είναι ανάγκη να αποδειχθεί η ύπαρξη στέρεων πλοίων. Τι στοιχεία μας προσφέρει η αρχαιολογία;

Τα αρχαιολογικά στοιχεία υπέρ της αποκάλυψης της υπερατλαντικής ναυσιπλοίας είναι άφθονα και έχουν αποδειχθεί από διάφορους συγγραφείς (54,55). Το τι θα συζητήσουμε στη συνέχεια είναι στα μουσεία, παρουσιάζοντας μία κωμωδία που εκτίθεται με μεγάλη σοβαρότητα στη σκηνή της επιστήμης.

Το μουσείο Ανθρωπολογίας και Αρχαιολογίας της Λίμα εκθέτει ένα άτεχνο μνημείο από πέτρα, περίπου 60 εκατοστών ύψους. Βρίσκεται στους διαδρόμους χωρίς καμία ένδειξη που να ικανοποιεί την περίπτωση του επισκέπτη. Ίσως οι αρχές του μουσείου να υποπευδούνται τη σημασία του, δεν μπόρεσαν όμως να το αναγνωρίσουν. Ευτυχώς δε έγινε αποδεκτός ο χαρακτηρισμός που προτάθηκε σ'έναν οδηγό του Σετσίν (Sechin) (56). Οι συγγραφείς αυτού του οδηγού, χωρίς να το δικαιολογήσουν, συμπεραίνουν, ότι το ειδώλιο απεικονίζει μία ωμοπλάτη.

Ο εν λόγω μονόλιθος βρέθηκε στον αρχαιολογικό χώρο του Σετσίν (Κάσμα) συσχετισμένος με τον πολιτισμό Τσαβίν και τοποθετημένος στα περσουλανά παράλια στο Βόρειο διαμέρισμα της Λίμα. Τα παλαιότερα υπόλοιπα από κάρβουνο, τα οποία βρέθηκαν στον κύριο ναό του Σετσίν, χρονολογημένα με ραδιοάνθρακα (57) δείχνουν μία παλαιότητα 1.000 χρόνων περίπου π.Χ.. Συμπεραίνεται, ότι οι μονόλιθοι με μορφές που βρέθηκαν στο Σετσίν έχουν τουλάχιστον αυτή την παλαιότητα. Το

σχέδιο αντιπροσωπεύει ένα σχήμα γεωμετρικό, χαραγμένο στην πέτρα με αρκετό βάθος. Εικ. 5. Το χοντροκομμένο σχήμα υπαινίσσεται ένα τεταρτοκύκλιο με τον δρομέα στη μέση της κλίμακας(58). Στη κορυφή του τεταρτοκύκλιου παρουσιάζονται δύο κύκλοι ομόκεντροι, όπως θα αναμενόταν να είχε ένα όργανο που να επέτρεπε την περιστροφή και ρύθμιση του δρομέα. Δεν χρειάζεται μεγάλη φαντασία για να προσέξεις, ότι αυτό το μνημείο μπορεί να απεικονίζει το πιο αρχαίο γωνιόμετρο που έφτιαξε ποτέ ο άνθρωπος. Η εικόνα 5 (β) δείχνει το σχήμα ενός τεταρτοκύκλιου για μετρήσεις ύψους - αζιμούθιου, όμοιο με το όργανο που εχρησιμοποιείτο από τον αστρονόμο Τύτσο Μπράχε (Tycho Brahe), το δεύτερο ήμισυ του 16ου αιώνα. Η έλλειψη της κλίμακας στο τεταρτοκύκλιο του Σέτσιν θα μπορούσε να εξηγηθεί από το χρόνο. Με την εκτεταμένη χρήση η κλίμακα φτιαγμένη με λεπτές χαρακιές θα μπορούσε να είχε σβύσει στο πρωτότυπο. Στη περίπτωση που είχε χαραχτεί σε πέτρα σαν μία απεικόνιση ενός σύμβολου ή ενός κειμηλίου, είναι πολύ πιθανό, ότι αυτό από τότε μετετράπη σε ένα αντικείμενο χωρίς πρακτική χρήση. Σ'αυτή τη περίπτωση επίσης οι λεπτές χαρακιές της κλίμακας, λόγω της ασιγμαντότητας, δύσκολα θα είχαν αναπαρασταθεί.

Εικ. 5 Μονόλιθος του Σέτσιν (1000 π.Χ. περίπου) με σχήμα σκαλισμένο σε πρόστυπο ανάγλυφο, το οποίο αντιστοιχεί στο τεταρτοκύκλιο σχεδιασμένο δίπλα.

Εικ. 6 Η ανωτέρω εικόνα δείχνει έναν από τους μονόλιθους του Σετσίν. Υπάρχει ένα ζεύγος, οι οποίοι σαν οδηγοί, δίνουν πρόσβαση στον κύριο ναό. Η ημιτελής μορφή, εγχάρακτη με κάποια πρόθεση σ' αυτούς του μονόλιθους, συμπίπτει με τα πλοία που απεικονίζονται στα φοινικικά κέρματα.

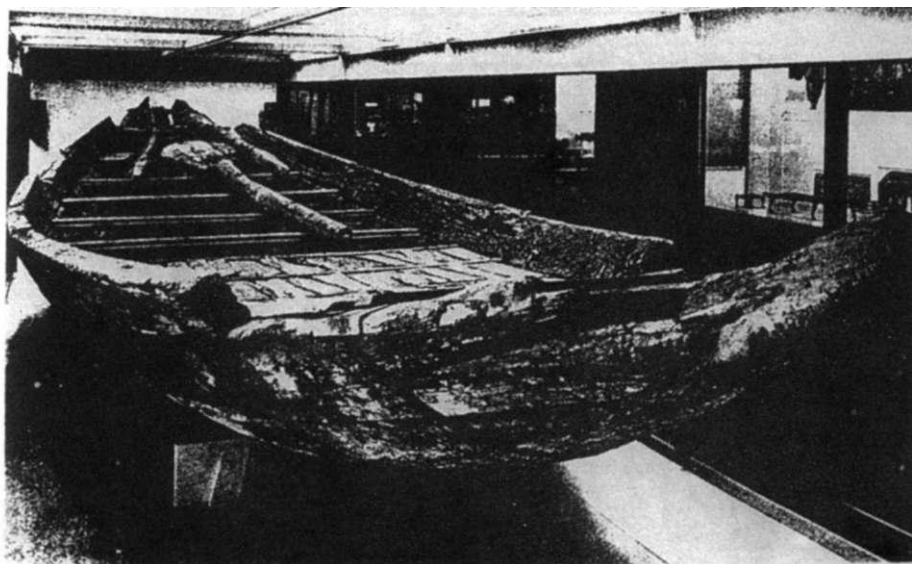
α) και β) Κέρματα Ελληνο-φοινικικά της Τύρου που απεικονίζουν το ήμισυ μιας γαλέρας στο πίσω μέρος του νομίσματος. Το πρώτο με την προτομή του βασιλιά Δημητρίου στο επάνω μέρος και το δεύτερο με τον βασιλιά Αντίοχο IV. (Mémoires De Littérature de L'Académie Royale des Inscriptions et Belles Lettres T-30, p. 427, Pl. 11 Paris, 1764).

Άλλα μνημεία του Σετσίν, που επίσης τα περιμένουν μία έκπληξη, είναι οι μονόλιθοι που βρίσκονται στα πλαϊνά της σκάλας που οδηγεί στο κύριο ναό. Οι συγγραφείς του οδηγού αυτού του αρχαιολογικού χώρου υποθέτουν, ότι αυτοί οι μονόλιθοι απεικονίζουν λάβαρα. Στην πραγματικότητα το θέμα που απεικονίζεται, αν παρατηρηθεί με την πέπουσα προσοχή, δείχνει να είναι πολύ πιο σημαντικό. Φαίνεται, όταν οριζοντιώσουμε τον μονόλιθο. Σ' αυτή την προοπτική μπορεί να ταυτιστεί με τα μισά-πλοίαρια των Φοινίκων που απεικονίζονται σε μερικά νομίσματα (Εικ. 6). Το κατάρτι το δεμένο στην καρίνα, ξεκάθαρα σχεδιασμένο στους μονόλιθους του Σετσίν, έδειχνε, ότι το πλοίο ήταν σοβαρά σχεδιασμένο σαν να είχε ετοιμαστεί για μεταφορά. Τα κατάρτια δεμένα στο πλάι επιτρέπουν να έλκουν το πλοίαριο με μεγάλη ευκολία. Ένα απόσπασμα από το έργο του Απολλωνίου της Ρόδου (Αργοναυτικά IV, 1385-1387) προτείνει αυτόν τον τρόπο μεταφοράς στη διήγηση του ταξιδιού που ο Ιάσων και οι συντροφοί του επειχείρησαν στην έρημο της Αφρικής, κουβαλώντας στους ώμους το πλοίο «Αργώ» επί 12 μέρες.

Λίγα γνωρίζουμε για τα πλοία που διέσχιζαν τα νερά της Μεσο-

γείου, τις διαδρομές και τα λιμάνια των προορισμών τους κατά τη δεύτερη χιλιετία προ Χριστού. Μόνο από ενδείξεις είναι δυνατόν να συμπεράνουμε, ότι το λιμάνι της Ουγκαρίτ εξυπηρετούσε μεγάλα πλοία. Από τις διαστάσεις μίας άγκυρας από πέτρα, που βρέθηκε σ'εκείνο το Φοινικικό λιμάνι, η Δις Χόνορ Φροστ (HonorFrost) εκτίμησε, ότι το πλοίο μετέφερε 200 τόνους (60). Τη μεγαλύτερη έκπληξη συναντήσαμε σ'ένα διάσημο μουσείο να εκτίθεται με τον αφελή χαρακτηρισμό ενός ταφικού πλοίου.

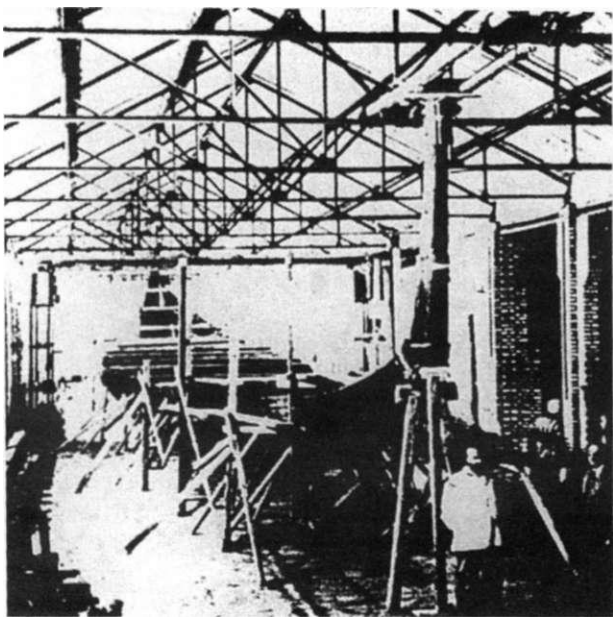
Στο Εθνικό Μουσείο της Ιστορίας, στο Σικάγο βρίσκεται ένα πλοίο από κέδρο μήκους 32 ποδών (9,6 μέτρα) (61). Αυτό το πλοίο ήταν μέρος των ταφικών προσφορών του Βασιλιά Σέσωστρι III, ο οποίος από την ιστορική χρονολογία έζησε γύρω στα 1800 χρόνια π.Χ.. Εν τω μεταξύ από την χρονολόγηση μέσω ραδιοάνθρακα, που πραγματοποιήθηκε στην καρίνα από κέδρο του πλοίου, η ηλικία δείχνει 1670 + - 180 π.Χ. Το πλοίο ήταν θαμμένο κοντά στην πυραμίδα στο Νταχσούρ (Dahsur). Οι αιγυπτιολόγοι ερμηνεύουν αυτή την ταφική προσφορά σαν μέρος μιας θρησκευτικής ιεροτελεστίας. Σαν να ήταν το πλοίο που θα μετέφερε την ψυχή του φαράώ ανάμεσα από τα νερά για να φτάσει στον Κάτω Κόσμο. Έχουμε ήδη δείξει, ότι ο Κάτω Κόσμος ή Άδης, όπως ονομαζόταν από τους Έλληνες, θα μπορούσε να ήταν μία αναφορά στην Αμερική. Ας σημειωθεί το δυνατό σχέδιο και η κομψότης της καρίνας αυτού του πλοίου (Εικ. 7) κατασκευασμένη με μεγάλα δοκάρια από κέδρο, κατάλληλα να αντιμετωπίσουν ακόμα και τον ωκεανό. Όταν

Εικ. 7 Πλοίο από κέδρο μέσω του οποίου ο Σέσωστρις III προγραμματίζει να ταξιδέψει μέχρι την Κόλαση (1670 ± 180 π.Χ.)

οι αιγυπτιολόγοι, διορθώνοντας ένα ιστορικό λάθος, δέχτηκαν την υπόθεση της υπερωκεάνιας ναυσιπλοίας εκείνη την εποχή, μπορούν να γράψουν την εξής διόρθωση: Όπου λένε «με αυτό το πλοίο από κέδρο ο Σέσωστρις ΙΙΙ προγραμματίζει να ταξιδέψει στον κόσμο των νεκρών» να ειπωθεί, ότι «με αυτό το πλοίο από κέδρο ο Σέσωστρις ΙΙΙ προγραμματίζει να να πλεύσει στην Αμερική». Άλλο πρότυπο σε φυσικό μέγεθος ενός ωκεάνιου πλοίου μπορεί να μεταμφιεστεί κάτω από το όνομα «ταφική λέμβος του Χέοπα». Πρόκειται για ένα θαυμάσιο έργο ναυπηγικής μήκους 42,6 μέτρων (62). Εικ. 8. Μερικά από τα κέδρινα δοκάρια που χρησιμοποιήθηκαν σ' αυτή την κατασκευή έχουν μήκος 18 μέτρα. Τα μεγαλύτερα πλοία που βγήκαν από τα ναυπηγεία της Αιγύπτου, σύμφωνα με τους κατάλογους τους γραμμένους στη πέτρα του Παλέρμο, είχαν κατασκευαστεί από τον βασιλιά Σνεφρού(63). Αυτός έφερε στην Αίγυπνο σαράντα πλοία γεμάτα με ξυλεία. Μ' αυτό το υλικό κατασκεύασε 44 πλοία, από τα οποία μερικά είχαν μήκος μέχρι και 100 πήχεις που αντιστοιχούν σε 51 μέτρα.

Αν καταφέρουμε να φανταστούμε ένα κομψό πλοίο με την προτεταμένη του πλώρη εστεμμένη από ένα ακροστόλιο να διολισθαίνει πάνω στο «ελικοειδές φίδι», όπως μερικά χρόνια πίσω παρόμοια πλοία διέσχιζαν τα ύδατα του Σαν Φρανσίσκο, θα έχουμε κατορθώσει να οραματιστούμε το πλοίο του Κάδμου. Ο Πανσανίας επιτρέπει αυτή τη πτήση στη φαντασία αναφέροντας, ότι στις Θήβες υπήρχαν τρεις απεικονίσεις της Αφροδίτης, δουλεμένες στο ξύλο (ξόανα) που προηγούντο του ακροστολίου του πλοίου του Κάδμου (64).

Εικ. 8. Πρότυπο υπερωκεάνιου πλοίου 42,6 μέτρων μήκους που βρέθηκε κοντά στην πυραμίδα του Χέοπα.

Η Καδμεία, η ακρόπολη των Θηβών που ο Κάδμος ίδρυσε στην Βοιωτία (Ελλάδα), ανακαλύφθηκε και ανασκάφτηκε. Ανάμεσα σε όσα απόμειναν, που μαρτυρούν μία πυρκαγιά μεγάλων διαστάσεων, βρέθηκαν δοχεία για αποθήκευση οίνου και λαδιού. Θραύσματα επιγραφών με Γραμμική γραφή Β, επιβεβαιώνουν την μυνωϊκή σύνδεση. Κομμάτια ελεφαντόδοντος από τα έργα τέχνης που διακοσμούσαν πολυτέλειες κατοικίες του παλατιού, δείχνουν την αφθονία και την πολυτέλεια των κατοίκων της. Επίσης βρέθηκε ένας θησαυρός ημιπολίτιμων λίθων και μάλιστα 39 κύλινδροι λάπις-λαζούλι (lapis-lazuli) σκαλισμένοι σύμφωνα με το τρόπο κασσίτα (kassita) της Βαβυλωνίας, οι οποίοι υποδηλώνουν ευρείες επαφές με τα ανατολικά σύνορα (65).

Από το παλάτι του Κάδμου απομένουν μόνο ίχνη πολυτέλειας και αφθονίας. Σήμερα, αντί για εξωτικά αρώματα και αρωματικά κρασιά, τα ερείπια αναδίδουν τη ξυνή πυρωδιά της καμμένης γης, θυμίζοντας το τραγικό τέλος μιάς φυλής. Στην περίμετρο της ακρόπολης, της πιο μνημονευμένης στις τραγωδίες του Αισχύλου, βρήκε το τέλος της η γενειά των ηρώων. Στο έργο «Εφτά επί Θήβαις» διηγείται αυτό το δράμα. Κύλινδροι, δοχεία, επιγραφές τίποτα από τα υπόλοιπα που βγάλανε από την καμένη γη της Καδμείας επιτρέπει να υποθέσουμε, ότι η ακρόπολη κατοικήθηκε μετά την πυρκαγιά. Ο χώρος παρέμεινε ακατοίκητος μέχρι την εποχή των χριστιανών επιβεβαιώνοντας τις πληροφορίες που μας μεταδίδει ο Στράβωνας (66).

Την εποχή που ο Πausανίας πέρασε από τη τοποθεσία, όπου έλεγαν, ότι βρίσκονταν τα υπόλοιπα του ιδίου του σπιτιού του Κάδμου, κοντά στις πύλες και τον τάφο των στρατιωτών που πολέμησαν εναντίον του στρατού του Αλεξάνδρου, του έδειξαν το χώρο, όπου ο Κάδμος είχε σπείρει τα δόντια. Ο Πausανίας δεν πίστεψε αυτή την ιστορία (67). Δεν μπορούσε να φανταστεί πόσο μεγάλα ήταν τα δόντια του Δράκοντα που ο Κάδμος έσπειρε!

Η ΑΚΡΟΠΟΛΗ ΤΗΣ ΛΑΚΩΝΙΑΣ ΠΟΥ ΔΙΕΤΗΡΗΣΕ ΤΟ ΟΝΟΜΑ ΤΗΣ ΒΡΑΣΙΑΙΑΣ

Στους μύθους και τα τοπωνύμια της χερσονήσου της Λακωνίας, στο νότιο άκρο της Ελλάδας, διατηρήθηκε το κατόρθωμα που πραγματοποιήθηκε από τον Κάδμο. Σαν τα ανατολικά παράλια της Λακωνίας να αντιπροσώπευαν τα παράλια της Νότιας Αμερικής και όλα να μπορούσαν να περιοριστούν στο μικρό μυκηναϊκό λιμάνι που βρίσκεται στο κόλπο του Άργους. Το λιμάνι έλαβε το όνομα Βρασιαί' (Brasiae). Γεωγραφία της Λακωνίας. Η μικρή χερσόνησος της Λακωνίας αντιπροσωπεύει σε μικρογραφία όλη τη Νότιο Αμερική!

Το αρχαίο όνομα της Λακωνίας, αναφερόμενο από τον Όμηρο, ήταν Λακεδαίμων. Σύμφωνα με μερικούς συγγραφείς, αυτό το όνομα οφείλετο στον ήρωα Λάκο ή Λακεδαίμονα. Σύμφωνα με σύγχρονους ετυμολόγους οφείλετο στο Λάκος ή Λακούνα, εξαιτίας της μεγάλης

πεδιάδας περιτριγυρισμένης από βουνά, μέσα από την οποία τρέχει πλατύς ο ποταμός Ευρώτας. Προνομιούχος για το ευχάριστο κλίμα της και τις ωραίες θέες της εδόθη από τον Όμηρο το επίθετο « Η αξιαγάπητη Λακεδαιμονία» (Ιλ, Γ', 443). Είναι δυνατόν εδώ και τρεις ή παραπάνω χιλιετίες να ήταν καλυμμένη με άφθονα δάση. Σήμερα όμως το **έδαφος** της έχει φθαρεί και είναι κατάλληλο μόνο για την καλλιέργεια της ελιάς. Στο κέντρο της Λακωνίας, με ανατολικά τις Βρασιές, είναι η Σπάρτη, που βρέχεται από τον Ευρώτα.

Εικ. 9. Το όνομα Βραζιλία είναι πολύ παλιό και θα διατηρείτο σε μια ακρόπολη της Λακωνίας.

Εικ. 9. Οι κάτοικοί της (σπαρτοί: σπαρμένοι άνθρωποι) λέγανε, ότι ήταν απόγονοι των δοντιών που έσπειρε ο Κάδμος.

Ο Πανυσανίας (III, 24, 3) αναφέρει, ότι οι κάτοικοι της Λακωνίας διετήρησαν μία σειρά από μύθους σχετιζόμενους με τον Κάτω Κόσμο ή Άδη (68). Οι κάτοικοι στους Βρασιείς λένε, ότι κατέχουν μία ιστορία που δεν βρίσκεται σε κανένα άλλο μέρος στην Ελλάδα. Διηγούνται, ότι η κόρη του Κάδμου, η Σεμέλη, αφού απόκτησε από τον Δία τον γιο της Διόνυσο, εναποτέθηκε σ' ένα καλάθι και μαζί με τον γιο της βγήκε στις παράλιες Βράσιες. Γι' αυτό τον λόγο, συνεχίζει ο Πανυσανίας, το όνομα της τοποθεσίας όπου την έφεραν τα κύματα της θάλασσας και που πριν ονομαζόταν «Ορειάται», μετατράπηκε σε «Βράσια». Στην πραγματικότητα Βράσις εκφράζει στα ελληνικά τη πράξη με την οποία τα κύματα ξεβράζουν στην παραλία τα αντικείμενα που επιπλέουν στη θάλασσα (69). Αυτό μας κάνει να ξανασκεφτούμε την προέλευση του ονόματος Βραζιλία. Θα είχε πράγματι το όνομα Βραζιλία την προέλευση του στην σημιτική λέξη ΜΠΡΖΛ, που σημαίνει σίδηρο, όπως επιβεβαιώνει ο καθηγητής Σάιρους Γκόρντον; 'Η το όνομα της θα είχε έρθει από την μυκηναϊκή έννοια του ρήματος «Βράζω» και το σίδηρο, που ανακαλύφθηκε εκείνη την εποχή επειδή βρέθηκε άφθονο στην Βραζιλία, θα είχε πάρει το όνομα του από εκείνη τη τοποθεσία;

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. «O Globo», 12.9.69, p. 3 «Arqueologo afirma: Brasil e nome dado pelos fenicios».
2. Schaeffer, Claude F.A.: A new alphabet of the ancients is unearthed. National Geographic Magazine, Oct. 1930.
3. Gordon, Cyrus H.: Before the Bible - The common Background of Greek and Hebrew Civilizations, p. 131, Books of Libraries Press, Plainview, New York, 1973.
4. Down D.K.: The Chronology of Egypt and Israel, Special Edition of «Digings» (1989), Published Monthly by D.K. Down, P.O.Box 341, Hornsby, 2077, Australia.
5. Velikovsky, Immanuel: Ages in Chaos, Vol I, (From the Exodus to the King Akhnaton), p.308, Sidgwick & Jackson, London, 1958.
6. Η προέλευση του ονόματος Μπραζίλ (BRASIL) είναι ένα θέμα μεγάλης διαμάχης. Αυτό το όνομα έχει ήδη εμφανιστεί σε αρχαίους χάρτες σαν ένα νησί που βρίσκεται στον Ατλαντικό, δυτικά πάντα από τις περιοχές που κατοικούσαν οι Κέλτες. Βλ. σημ. 1, p. 20 TS. I-II της Istoria Geral do Brasil, του Francisco Adolfo de Varnhagen, 7η Έκδοση, Ed. Melhoramentos, Sao Paulo, 1962.
7. «O Globo». 15.9.69, p. 12 «Calmon contesta origem fenicia do nome Brasil».
8. Bernardo de Azevedo da Silva Ramos; Inscricoes e tradicoes da America Pre-historica, Rio de Janeiro, (Vol. I, 1930, Vol II, 1939).
9. Heyerdahl, Thor; The Boyage of Ra II, National Geographic, Jan. 1971.
10. Heyerdahl, Thor: Las Expediciones Ra, Ed. Juventud, Barcelona, 1980.
11. Harold A.T. Reiche; The Language of Archaic Astronomy; A Clue to the

- Atlantis Myth? in *Astronomy of the Ancients*, Ed. by Kenneth Breeher and Michael Feirtag, the MIT Press, Cambridge, Mass. 1980.
12. Ovide: *Les Metamorphoses*, μεταφρασμένο από τον George Lafayete, Les Belles Lettres, Paris, 1961.
 13. Diodoro Siculo: *Vil. II, livro IV, Cap. 2*.
 14. Πανσανίας: 2, 9, 10.
 15. Nota 1, p. 70, Ovide: *Les Metamorphoses*, Les Belles Lettres, Paris, 1961.
 16. Jung, C.G.: *Metamorphoses de L'Ame et ses Symboles*, p. 435, Librairie de l'universite George & Cia, Geneve, 1953.
 17. Philostrate: *Heroique*, p. 735 Ed. Olear (αναφερόμενο από τον A. Chas-sang στην *Histoire du Roman*, p. 353, Didier, Paris, 1862).
 18. Αναφερόμενο από τον Joseph Fontenrose: *Python*, p. 233, University of California Press, 1980.
 19. Το ίδιο, Ob. Cit., p.233.
 20. Sofocles: *Traquinianas*, Vs. 9-14.
 21. Lucien: *De la Danse, Oeuvres Completes de Lucien*, T-I, p. 551, Garnier Freres, Paris 1896.
 22. Rose H. J.: *A Handbook of Greek Mythology* p. 212, Mathuen & Co., London, 1974.
 23. Hesiodo: *Teogonia*, V. 304-.
 24. Moreau de Jonnes: *Los Tiempos Mitologicos*, p. 25, Madrid, 1970.
 25. Lucien de Samosate: *La Deesse Syrienne*, Μετάφραση Mario Meunier, Guy Tredaniel, Ed. de la Maisnie, Paris, 1980.
 26. Eschyle: *Les Eumenides*, V.90.
 27. Αναφερόμενος στην έννοια της αλληγορίας, ο Πανσανίας λέει το εξής: (B. VIII, K. 8): « Αρχίζοντας να γράφω την ιστορία μου ένιωσα την επιθυμία να καταγράψω τους μύθους σαν να ήταν ανοησίες, βρισκόμενος όμως στην Αρκαδία απόκτησα μία καλύτερη ιδέα σχετικά με την σημασία τους». Συνεχίζει: «Εκείνοι που μεταξύ των Ελλήνων θεωρήθησαν σοφοί, στο καιρό τους, εξέφρασαν τις σκέψεις τους, όχι όπως τώρα, με άμεσο τρόπο, αλλά έμμεσα, μέσω αινιγμάτων.» Ο Πανσανίας αφηγείται, ότι εκείνον τον καιρό, υπακούοντας σε ένα χρησμό ο ποταμός Όφης της Αρκαδίας πήρε το ίδιο όνομα (όφης σημαίνει φίδι) ενός δράκοντα ή ενός φιδιού. Η λέξη «αλληγορία» χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον Κικέρωνα (Ορατ. 27) και από τον Πλούταρχο (De la lecture des Poetes). Πριν από αυτούς του συγγραφείς, η συμβολική ή αλληγορική έννοια ονομαζόταν «υπόνοια», υπόθεση ή εικασία. Τα ισορροπημένα πνεύματα και οι κριτικοί που προσπάθησαν να εισχωρήσουν στην έννοια των μύθων, λέει ο Πωλ Ντεσάρμ (Paul Decharmes), ήταν πεπεισμένοι, ότι εκτός από τη εξωτερική τους και φαινομενική τους έννοια οι μύθοι είχαν άλλη σημασία που παρέμενε κρυφή. «Κάθε ποίημα είναι αινιγματικό από τη φύση του», λέει ο Σωκράτης στη Πα. Αλκιβιάδα. Paul Decharmes: *La Critique des Traditions Religieuses chez les Grecs*, p. 272, Alphonse Picard et Fils, Ed., Paris, 1904.
 28. «Portitor», σύμφωνα με τον Βιργίλιο, σημαίνει βαρκάρης και σύμφωνα με τον Στασίνο, εκείνος που παίρνει και φέρνει κάτι. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με αυτό τον αστερισμό, συμβουλευτείτε: *Star Names their Lore and Meaning*, του Richard Hinckley Allen, Dover, New York, 1963.
 29. Ο πατέρας Ζοάν Ντανιέλ (Joao Daniel): *Tesouro Descoberto no Rio Amazonas* (έργο γραμμένο κατά το μεγαλύτερο μέρος του στις φύλακες του

- Φόρτε ντε Αλμείντα (Forte de Almeida) κατά τα έτη 1758 - 1762. Anais da Biblioteca Nacional (Vol. 95, T-I, Cap. 1, p.27, Rio de Janeiro, 1975.
30. Armando Levy Cardoso: Tiponimia Brasilica, p. 185, Rio, 1961.
 31. Οι Έλληνες τον ονόμαζαν «Στύξ».
 32. « Πάνω στα ήρεμα νερά του οφιοειδούς Αμαζόνιου, κατεβαίνουν πολλά κομμάτια ελαφρόπετρας, που έρχονται από το κέντρο της Δημοκρατίας του Ισημερινού, μέσω της επαρχίας της Παστάζα (Pastaza)». A. Raimondi: Minerales del Peru, p. 283, Lima, 1878.
 33. Pausanias T-II, V. 10, p. 407 Loeb. Classical Lib., London, 1977.
 34. Όνομα του Άρη, θεού του πολέμου στην Κέτσουα μυθολογία, σύμφωνα με τον Bias Valera: Las Costumbres Antigas del Peru. Παράθεση του Francisco A. Loyaza: Los Pequenos Grandes Libros de Historia da America. Serie I, Tomo VIII, Lima, 1945.
 35. Polo de Ondegardo (1571): Religion y Gobierno de los Incas, p. 21, T-III Cole, de Lib. de Historia del Peru, Lima, 1916.
 36. Garcilaso de la Vega: Comentarios Reales de los Incas. Lib. IV, Cap. XV, Lib. VI, Cap. XX.
 37. Gutierrez de Santa Clara, αναφερόμενος από τον Hernique Urbano, στο Wiracocha y Ayar, p. 16, Cuzco, 1981.
 38. Ob. Cit. Lib. V Cap. XXII.
 39. Pedro Cieza de Leon: La Cronica del Peru, Cap. XCVIII.
 40. Ob. Cit. La Deesse Syrienne, XXXV.
 41. Ησίοδος: Θεογονία, Στ. 155-200.
 42. Juan de Betanzos(1551): Suma y Narracion de los incas, Biblioteca Peruana, T-III, p. 208, Ed. Tecnicos Assoc. S.A., Lima, 1968.
 43. Pedro Cieza de Leon (1553): El Senorio de los incas. Cap. V, Instituto de Estudios Peruanos, Lima, 1967.
 44. Pedro Sarmiento de Gamboa: Historia de los incas. Cap. VIII, p. 108, AMECE Ed. S.A., Bs. As., 1943.
 45. Juan de Santacruz Pachacuti Yamqui (1613). Αναφερόμενος από τον Henrique Urbano: Viracocha y Ayar, p. 21, Cuzco, 1981.
 46. Βίβλος: Ματθαίος, 27, 45. Μάρκος, 15, 33, Λουκάς, 23, 44.
 47. Ο Χουάν ντε Σαντακρούζ(Juan de Santacruz PY.)τοποθετεί αυτό το γεγονός τον καιρό των πουρουμπάτσα (purumpacha). Σύμφωνα με την παράδοση αϊμαρά (aimara) τον Βιρακότσα τον ονομάζουν Τονόπα Βιρακότσαμ Πακατσάν(Tonopa Viracocham -pacachan) ταυτίζοντας τον με τον Άγιο Θωμά, Ob. Cit.
 48. Manuel Chaavez Ballon: El sitio de Paqchi y el Templo e Viracocha, στο K'anchi από τον Vicente Guerra Carreno, Lima, 1982.
 49. Την ανάλυση την ετοίμασε ο μηχανολόγος Λουίς Φερνάντο ντε Καρβάλιο (Luis Fernando de Carvalho) στα εργαστήριο CETEM στο Ρίο ντε Ζανέιρο.
 50. Ο συγγραφέας ευχαριστεί τον Δρα. Γ. Πουπώ (G. Poupeau) για την επεξήγηση σχετικά με τις μεθόδους της χρονολόγησης και τα όριά τους.
 51. Julio C. Tello y T. Mejia Xesspe: Paracas II, Parte, cap. 3, Lima, 1979.
 52. « Θα διηγηθούμε τώρα μία ιστορία που αφορά τον θάνατο του ήλιου.» « Στο παρελθόν ο ήλιος πέθανε. Το σκότος διήρκεσε πέντε μέρες. Τότε οι πέτρες άρχισαν να κτυπούν μία την άλλη. Οι μυλόπετρες και τα λιθάρια να καταβροχθίζουν τους ανθρώπους και οι φλόγες να τους κατατρέχουν». Francisco de Avila: Manuscrito quechua, cap. IV, Μεταφρασμένο από τον Gerald Taylor, Ed. L'Harmattan, Paris, 1980.

53. Augusto Cardich: Excavaciones en la Cueva de Huargo, Περιοδικό του Museo Nacional, T-39, p. 11-29, Lima 1973.
54. Dick Edgar Ubarra Grasso: America en la Prehistoria Mundial (difusion greco-fenicia), Buenos Aires, 1982.
55. Barry Fell: An America A.C. (los colonizadores del Nuevo Mundo) Ed. Diana, Mexico, 1983.
56. Arturo Jimenez Borja y Lorenzo Samaniego Roman: Guia de Sechin, Casma, Peru, 1973.
57. Rogger Ravines: Panorama de la Arqueologia Andina, p. 160, Instituto de Estudios Peruanos, 1982.
58. Ο Ντικ Ε. Ιμπάρα Γκράσο (Dick E. Ibarra Grasso) στη σ. 181 της Ob. Cit. επίσης ταυτίζει το σχέδιο του Σετσίν σαν ναυτικό όργανο, ονομάζοντάς το τεταρτοκύκλιο.
59. Nature No. 15, p. 409, March 8, 1877.
60. The Cambridge Ancient History II - Part 2, p. 131 Note 7, Cambridge, 1875.
61. The National Geographic Magazine V. 114 No. 2, Aug. 1958, Washington, D.C.
62. The Cambridge Ancient History V-1 part 2, p. 347, 3rd. Ed.
63. Το ίδιο, p. 346.
64. Πανσανίας IX, 16, 3.
65. The Cambridge Ancient History V, I-II, Part 2, p. 168, 3rd Ed. Cambridge, 1975.
66. Στράβων: Γεωγραφικά, Θ. II.
67. Πανσανίας IX, X, 1.
68. Στην άλλη πλευρά του κόσμου που γνώριζαν οι λιγομίλητοι Λακεδαίμονες, διατηρήθηκαν επίσης ίχνη της ελληνικής παρουσίας, στη χερσόνησο Γιουκατάν (Yucatan). Δεν μπορώ να μην αναφέρω σ' αυτό το σημείο ένα απόσπασμα από την «Ιστορία των Ίνκας» (Historia de los incas) που έγραψε ο πολυμαθής ο Ισπανός θαλασσοπόρος και εξερευνητής Πέντρο Σαρμιέντο ντε Γκαμπόα (Pedro Sarmiento de Gamboa - *1532 + 1592). Συμφωνώντας με τις παρατηρήσεις άλλων ιστοριογράφων και χρονολόγων, διέτυπωσε την ελληνική παρουσία στην Κεντρική Αμερική, αναφέροντας μάλιστα μία επαρχία του Μεξικού, η οποία διетήρησε το όνομα Λακαντόνες (Lacandonones) που φαίνεται να αντιστοιχεί με το ελληνικό όνομα Λακεδαίμονες. Αντιγράφουμε παρακάτω κατά γράμμα τις παράξενες παρατηρήσεις του Σαρμιέντο ντε Γκαμπόα: «Λέει ο Στράβων και ο Σολίνος, ότι ο Οδυσσέας, μετά την άλωση της Τροίας, έπλευσε προς τα δυτικά και στη Λουζιτάνια αποίκισε τη Λισσαβώνα. Αφού την ίδρυσε, θέλησε να ξεκινήσει την περιπέτειά του για τη θάλασσα του Ατλαντικού, τον Ωκεανό δια του οποίου πηγαίνουμε τώρα στις Ινδίες και εξαφανίστηκε. Ποτέ πια δεν μαθεύτηκε τι απέγινε. Αυτά λέει ο Πέρο Αντόν Μπέουτερ (Pero Anton Beuter), ευγενής ιστορικός από τη Βαλένθια και όπως ο ίδιος αναφέρει με τον ίδιο τρόπο το νιώθει ο Δάντης Αλιγιέρι (Dante Alighieri) διάσημος φλωρεντινός ποιητής. Αυτός ο Οδυσσέας, αν πιστεύσουμε αυτά που λέγονται, μπορούμε να συμπεράνουμε από ενδείξεις, ότι από νησί σε νησί κατάφερε να φτάσει στη γη του Γιουκατάν (Yucatan) και του Καμπέτσε (Campeche), γη της Νέας Ισπανίας, διότι οι κάτοικοι αυτής της γης, έχουν κοστούμια, καπέλα και φορέματα «grecesco» από το έθνος του Οδυσσέα, χρησιμοποιούν πολλές ελληνικές λέξεις και έχουν ελληνικά γράμματα. Και γι' αυτά εγώ έχω δει πολλά σημεία και αποδείξεις. Ονομάζουν τον Θεό «Τεός»,

όνομα ελληνικό και ακόμα σε όλη τη Νέα Ισπανία χρησιμοποιούν αυτόν τον όρο για το Θεό. Άκουσα επίσης να λένε, καθώς περνούσα από εκεί, ότι στην αρχαιότητα αυτοί διατηρούσαν μία άγκυρα πλοίου σαν λατρευτικό-σεβάσμιο είδωλο και είχαν κάποια Γένεση (Genesis) στα ελληνικά, εκτός αν αστόχησα στα πρώτα βήματα. Οι ενδείξεις είναι αρκετές για τη δική μου εικασία σχετικά με τον Οδυσσέα και από εκεί θα μπορούσαμε να εποικίσουμε όλες αυτές τις επαρχίες του Μεξικού, Ταμπάσκο (Tabasco), Χαλίσκο (Xalisco) καθώς και τις βορειότερες αυτές όπως τους Ζαποτέκας (Zapotecas), Τσιάπας (Chiapas), Γουατεμάλας (Guatemalas), Ονδούρας (Honduras), Λακαντόνες (Lacandonones), Νικαράγουας (Nicaraguas) και Τλαγκουζγκάλπας (Tlanguzgalpas), μέχρι τη Νικόγια (Nicoya) και Κόστα Ρίκα (Costa Rica) και Μπεράγκουα (Beragua). P. 98 & 99, Pedro Sarmiento de Gamboa: Historia de los incas, EMECE EDITORES, Bs. As., 1943.

1. Βρασίλας ή Βρασίδας, κύρια ονόματα στη Σπάρτη. «Βράσις» σημαίνει νερό που κοχλάζει, ζύμωση, βράσιμο. Επίσης σημαίνει η απόρριψη με αναβρασμό (στη παραλία). p. 376 A. Bailly: Dictionnaire Grec Franc-
cais, Hachete, Paris, 1950.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ V

ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

Ο ΟΜΗΡΟΣ ΚΑΙ Η ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ.....	141
ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΚΥΙΑΣ Ή ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ.....	143
ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΜΑΝΣΕΡΙΤΣΕ.....	146
ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΠΥΡΙΦΛΕΓΕΘΟΝΤΑ ΣΤΟΥΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ.....	150
ΝΕΚΥΟΜΑΝΤΕΙΑ Ή ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ.....	157
ΤΟ ΜΩΛΥ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΛΕ.....	159
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	162

*Per che, se cosa η 'aparisce nova
Non dee addur mora viglia a I tuo vol to
Eio ancor: «Vlaestro, ove si trova
Flegetonta e Lete? che de I'un taci
EI' -altro di che si fa d' esta piova»
«In tutte tue question certo mi piaci»
Rispuose; «ma T bailor dell 'acqua rossa
Dovea ben solver I'una che tu faci».
Inferno, Dante XIV v. 128-135'*

«Γιατί αν κάτι γιο φανερωθεί
διόλου μη σε παραξενέψει.
Κι εγώ πάλι: Δάσκαλε, πού βρίσκονται
ο Πυριφλεγέθοντας κι η Αήθη: Γιατί σώπασες για κείνη;
κι είπες τονάλλονπως τον γέννησε η βροχή;
(Τελικά πού βρίσκονται αυτοί οι ποταμοί;)
•Q τι κι ανρωτάς μ' αρέσει,
απάντησε, μα το βραστό και κόκκι νο νερό
θα 'πρεπε να λ ύσει τη μια σου απορία».
Κόλαση, Δάντης C, XIV, στ 128-135

Ο ΟΜΗΡΟΣ ΣΤΗΝ ΚΛΑΣΣΙΚΗ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

Τα πρώτα στοιχεία της κλασσικής γεωγραφίας βρίσκονται σε δύο επικά ποιήματα, την Ιλιάδα και την Οδύσσεια του Όμηρου, καθιερωμένα σύμβολα του Ελληνικού έθνους. Επί αιώνες οι Έλληνες διεφύλαξαν ένα σεβασμό, σχεδόν ιερό, σχετικά με την γεωγραφία του Όμηρου, μέχρι που για πρώτη φορά ο Ηρόδοτος, ο Πολύβιος και ο Ερατοσθένης τόλμησαν να διαφοροποιήσουν γενικά τις τοπογραφικές λεπτομέρειες που ήταν αναγνωρισμένες, αλλά έγκλειστες μέσα σε στενά όρια, σε ιδέες μυθώδεις και υπέροχες, αναμεμιγμένες σ' αυτή την πρωτόγονη γεωγραφία. Οι απόπειρες να ξεχωρίσει η πραγματικότητα από την φαντασία οδήγησαν, περισσότερο από μια φορά, στην απελπισία τους κοσμογράφους της Αλεξάνδρειας, οι οποίοι προσπάθησαν να τις καταλάβουν. Ο Ερατοσθένης, χωρίς να κατορθώσει να ξεδιαλύνει τους περίπλους του Οδυσσέα, ήρωα της Οδύσσειας, απευθυνόμενος στους μορφωμένους του καιρού του, λέει τα παράπονα του (1): « Ή παραδεχόμαστε, ότι ο Όμηρος διηγείται παραμύθια σχετικά με τις χώρες που επισκέφθηκε ο Οδυσσέας ή τότε πρέπει να ξανασυναντήσουμε τον Αϊόλο με τον ασκό του, στον οποίο κρατάει κλειστούς τους ανέμους». Πράγματι, στα ποιήματα του Όμηρου η γεωγραφία φαίνεται ένα ανεξήγητο αίνιγμα, αν δε είχαν προηγηθεί εξηγήσεις, που να διαφωτίζουν τις ποιητικές του ιδέες.

Οι μυθογράφοι που μελέτησαν τα ταξίδια που περιγράφονται στην Ελληνική μυθολογία περιγράφουν τα θαλασσινά δρομολόγια των προ-ελλήνων θαλασσοπόρων μέσα στα όρια της Μεσογείου. Συνήθως παραχωρούν ένα ορισμένο βαθμό ιστορικότητας στον Ηρακλή, τον Διό-

νυσο και τους Έλληνες πρίγκηπες που ταξίδεψαν με τον Ιάσονα στο πλοίο Αργώ, όμως ξαφνιάζονται, όταν οι αργοναύτες προσεγγίζουν τον ωκεανό και η αμφιβολία τους δεν έχει όρια, όταν συναντούν κλασσικά κείμενα, ότι ο Θησέας και ο Πειρύθους πήγαν τόσο μακριά στα ταξίδια τους, που έφτασαν μέχρι την Κόλαση (2). Η αδυναμία να βρεθεί μία χαραμάδα που να τους επιτρέψει να συλλάβουν την ψυχή των ελληνικών μύθων υπήρξε το κυριότερο κίνητρο γι'αυτούς τους αξιόλογους ιστοριογράφους και γεωγράφους, σαν το Δανό Μαλτ Μπρεν στην αρχή του περασμένου αιώνα με τη μνημειώδη ιστορία του της γεωγραφίας, να ελαχιστοποιήσουν τα κατορθώματα των προ-ελλήνων θαλασσοπόρων, τα οποία διηγείται στα ποιήματα του ο Όμηρος. Όπως για παράδειγμα, στο επεισόδιο που διηγείται την επιστροφή του Μενελάου στη Λακωνία με τα πλοία γεμάτα πλούτη. Σ'αυτό το επεισόδιο ο Όμηρος φαίνεται, ότι περιγράφει ένα ταξίδι εμπορικό μέχρι την άκρη της κόσμου, σε χώρες τόσο μακρυνες, λέει ο ποιητής, που από εκεί δεν θα έλπιζες να γυρίσεις, από τις θύελλες που θα σε αφήναν έρμαιο και από το αχανές της θάλασσας της τόσο απέραντης, που ακόμα και τα πουλιά θα χρειάζονταν περισσότερο από ένα έτος για να τη διαπεράσουν (3). Αυτή η περιγραφή, που υπαινίσσεται τις δυσκολίες ενός ταξιδιού στον ωκεανό, για τον Μαλτ Βρεν, αντίθετα, είναι μόλις μία απόδειξη της ναυτικής ανεπάρκειας των Ελλήνων, οι οποίοι θα είχαν παρουσιάσει σαν ένα θαύμα, μία απλή επιστροφή στην Ελλάδα ναυσιπλέοντας στην Μεσόγειο από το άκρο της Βορείου Αφρικής (4).

Πριν αρχίσει το τελευταίο τέταρτο του περασμένου αιώνα, έλαβε χώρα μία αξιοσημείωτη ανακάλυψη που, μέχρι ενός σημείου, ξανάδωσε την ιστορικότητα που οι κλασσικοί συγγραφείς έδιναν στους ελληνικούς μύθους. Η πίστη και η διορατικότητα του Σλίμαν, που σύμφωνα με τον Έβανς, φαινόταν να βλέπει μέσα από τη γη, ξανάδωσε την αξιοπιστία στον Όμηρο. Μετά την επιτυχή ανακάλυψη του της Τροίας, το 1873, στην τουρκική περιοχή του Ισαρλίκ (Hissarlik) μία σειρά από αρχαιολογικές αποκαλύψεις ακολουθούμενες από υπομονετικές έρευνες έδειξαν, ότι συνθέτοντας τα ποιήματα του ο Όμηρος είχε ενώπιον του δύο γεωγραφίες: μία, περιορισμένη σι'ν προσωπική του γνώση της θάλασσας και στις επαφές με τους θαλασσοπόρους της εποχής του και άλλη που προήρχετο από τον μυκηναϊκό πολιτισμό, ο οποίος είχε εξαληφθεί δύο ή τρεις αιώνες πριν από τη γέννηση του (5).

Σύμφωνα με την γεωγραφική υπόθεση του Λουί Μουλινιέ (Louis Moulinier) (6), βασισμένη σε σύγχρονες ναυτικές αναθεωρήσεις, η Οδύσσεια διηγείται την ιστορία του Οδυσσέα, ο οποίος ξεκινάει από την γενέτειρά του, το βραχώδες νησί της Ιθάκης για να πάει στην Τροία, όπου και μένει δέκα χρόνια. Επιστρέφοντας με τους άνδρες του στόλου του, λεηλατεί τα παράλια της Θράκης. Στη συνέχεια ναυσιπλέει προς το Νότο, αλλά μία θύελλα τον αναγκάζει να αλλάξει την πορεία του και καταλήγει να περάσει από το στενό των Κυθήρων στο νότιο άκρο της Λακωνίας, στη χερσόνησο της Ελλάδος. Αρχίζει και πάλι την πορεία πηγαίνοντας στο μυθώδη Νότο, όπου ο Όμηρος τοποθετεί τη χώρα των

λωτοφάγων. Γρήγορα λοξοδρομεί για τον Βορρά και εμφανίζεται πλησίον της Αίτνας, στην Σικελία. Στη συνέχεια φθάνει στο νησί Αλικούδι, στο δυτικότερο άκρο των νησιών του Αιόλου. Μέχρι εκεί δεν είχε χάσει κανένα πλοίο. Λοιπόν, Πειρίθους συνεχίζοντας την πλεύση του με κατεύθυνση προς το Βορρά, που δεν γνωρίζει καλά, σταματάει στο Μπονιφάτσιο, όπου όλα του τα πλοία, εκτός από το δικό του, καταστρέφονται. Από εκείνη τη στιγμή, υπογραμμίζει ο Μουλινιέ, θα ήταν μάταιο να προσπαθήσει κανείς να αποκαταστήσει τη διαδρομή του στους γεωγραφικούς μας χάρτες, αφού, ακολουθώντας ένα μυστηριώδες ρεύμα ύδατος, κατευθύνεται στην Απω Ανατολή, όπου κάθε ξημέρωμα ανατέλλει ο Ήλιος, για να συναντηθεί με την Κίρκη. Η μάγισσα τον στέλνει στη χώρα των νεκρών που βρίσκεται στο άλλο άκρο του ωκεανού.

ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΝΕΚΥΙΑΣ Ή ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

Η αρχαιότητα μας μεταδίδει δύο επεισόδια με δύο αναμεμιγμένους τίτλους στο τέλος της δέκατης ραψωδίας και στην αρχή της ενδέκατης της Οδύσσειας, που ασχολούνται με το ασυνήθιστο ταξίδι του Οδυσσέα στη χώρα των νεκρών και την επίκληση τους, δηλαδή τη ΝΕΚΥΙΑ ή ΝΕΚΥΟΜΑΝΤΕΙΑ(7). Στη συνέχεια θα αντιγράψουμε ένα τμήμα αυτής της τελευταίας ραψωδίας, για να μπορέσουμε να αναλύσουμε το περιεχόμενο του στο φως της παρούσας ερμηνείας. Σ'αυτούς τους στίχους ο Όμηρος βάζει στα χείλια της μάγισσας Κίρκης τις ναυτικές οδηγίες και τοπογραφικές περιγραφές που θα επιτρέψουν στον Οδυσσέα να φτάσει το φοβερό Άδη που ο Όμηρος φανταζόταν, ότι ήταν η χώρα των νεκρών (Κ, 488-516):

- 488 *ΚΙΡΚΗ: Γιε του Λαέρτη, απόγονε θεών, παμπόνηρε Οδυσσέα, πρό-
σεξε! Αν δεν χαίρεσαι που παραμένεις σ'αυτό το σπίτι μπορείς να
φύγεις!*
- 490 *Αλλά, εδώ είναι το ταξίδι που θα πρέπει πρώτα να κάνεις: Πρέ-
πει να πας στον Άδη, στην κατοικία της τρομερής Περσεφόνης,
για να ζητήσεις οδηγίες από το πνεύμα του Τειρεσία, τον τυφλό
μάντη των*
- 495 *Θηβών που δεν έχει χάσει τη σοφία. Α κόμα και μετά το θάνατο,
η Περσεφόνη τον έκανε να διατηρήσει τη λογική και τη γνώση,
μεταξύ των ευμετάβλητων σκιών. Ακούγοντας τα λόγια της
Κίρκης, η καρδιά μου έγινε κομμάτια. Κλαίγοντας έπεσα στο
κρεβάτι, δεν ήθελα πια να ζήσω, δεν ήθελα πια να 'δω τη λάμψη
του Ήλιου. Έκλαψα με λυγμούς*
- 500 *και τελικά, όταν εξαντλήθηκε η θλίψη μου και ξαναβρήκα τη
φωνή, τόλμησα να της απαντήσω: ΟΑ ΥΣΣΕΑΣ: Μα Κίρκη! Ποιος
θα μας οδηγήσει σ'αυτό το ταξίδι; Ποιο μαύρο πλοίο κατόρθω-
σε ποτέ να φτάσει στο ν Άδη; Της είπα, και που απάντησε η θεϊκή
Κίρκη.*

- 505 *KIPKH: Δεν πρέπει να ανησυχείς μ'έναν καπετάνιο στο πλοίο.
Φύγε! Σήκωσε το κατάρτι, τράβα τα λευκά πανιά! Στη συνέχεια,
άσε το Βόρειο(8) άνεμο να σε μεταφέρει! Το πλοίο σου πρώτα θα
διασχίσει τονωκεανό. Και όταν θα έχεις φτάσει στο μικρό ακρω-
τήριο, στα*
- 510 *δάση της Περσεφόνης, με τις ιτιές, με τα φρούτα τα νεκρά, τις ψη-
λές τις λυγαριές, πλεύρισε το πλοίο σου στις όχθες, στα βαθιά
ρεύματα του ωκεανού. Από εκεί θα πρέπει ν ακολουθήσεις το
μονοπάτι για την κατοικία του Αδη. Μέσα από τους βάλτους,
μέχρι εκεί που ο Αχέροντας*
- 515 *δέχεται τον Πυριφλεγέθοντα και τα ύδατα που, από το Στύγα,
κυλούν στο Κωκυτό. Σ'αυτό το σημείο οι δυο ποτάμια χύνο-
νται με πάταγο μπροστά στην Πέτρα. Εκεί είναι που πρέπει να
φτάσεις.*

Η πλεύση του Οδυσσέα στη χούρα των νεκρών αντιπροσωπεύει την πιο γνήσια έκφραση τών μύθων, δηλαδή, των γεωγραφικών μύθων, μυκηναϊκής προέλευσης, με τον τρόπο που επέζησαν μέχρι τις ημέρες του Όμηρου. Είναι δύσκολο να ξέρεις σε ποιο σημείο της κλίμακας μεταξύ πραγματικότητας και συμβολισμού τοποθετούσε αυτόν το μύθο ο ίδιος ο συγγραφέας της Οδύσσειας. Αλλά από τις απόπειρες που πραγματοποιήθηκαν στην αρχαιότητα αυτών που έψαχναν να αποκρυπτογραφήσουν τη σημασία των «αλληγοριών του Ομήρου» προσέξαμε, ότι είχαν εξιδανικευτεί σε υπέρτατο βαθμό, σαν ο ποιητής να ήταν ένας δάσκαλος του συμβολισμού (9). Όμως πιστεύουμε, ότι στις οδηγίες της Κίρκης διατηρούνται σημαντικά γεωγραφικά στοιχεία μιας αρχαίας υπεραντατικής ναυσιπλοΐας. Είναι πολύ πιθανό αυτή'η ασυνήθιστη πλεύση μέχρι μια τοποθεσία κάτω από τη Γη, όπου φαντάζονταν ότι ήταν η Κόλαση, να μην μπορούσε καν να εννοηθεί στο καιρό του. Και ακριβώς επειδή φαίνεται ένα γεγονός ακατόρθωτο, δημιούργησε μεγάλο αντίκτυπο και του άξιζε μιά προεξέχουσα θέση στα επικά τραγούδια των αοιδών μέχρι να καταγραφεί τριακόσια χρόνια αργότερα από τον μεγαλύτερο Έλληνα ποιητή. Αν γνώριζε ή όχι το πραγματικό νόημα αυτού του μύθου, δεν μπορούμε να πούμε τίποτα. Αυτό που έχει πραγματική σημασία είναι, ότι ήξερε να διατηρήσει αυτές τις μυθολογικές αφηγήσεις σε μian αόρατη « κάψουλα του χρόνου » προστατεύοντας την με το ταλέντο του. Με αυτόν τον τρόπο δεν είναι παράξενο, ότι ούτε ο Μουλινέ ούτε άλλοι ερμηνευτές της Οδύσσειας κατόρθωσαν να αποκαταστήσουν τη διαδρομή του Οδυσσέα ξεκινώντας από της οδηγίες της Κίρκης, αφού ο διάπλους βρισκόταν έξω από τους γεωγραφικούς του χάρτες.

Λοιπόν, ας δούμε σε ποια ύδατα έπλευσε το μαύρο πλοίο του Οδυσσέα. Στη γεωγραφική ερμηνεία της Θεογονίας του Ησίοδου ταυτίζουμε το μυθολογικό ποταμό Στύγα με τον Αμαζόνιο ποταμό, από την πηγή του στις ανατολικές πλαγιές της οροσειράς Χουαηχουάς μέχρι που να χάνεται στα βαθιά νερά του ωκεανού. Συνεπώς, ο Στύγας του

Όμηρου πρέπει επίσης να αναφέρεται στον ίδιο ποταμό ή τουλάχιστον στο πάνω μέρος του ρεύματος του, αφού στους στίχους της ΝΕΚΥΙΑΣ ο Αχέρωντας σχηματίζεται από τη συμβολή του Στύγα, Πυριφλεγέθοντα και Κωκυτός. Στο σημείο όπου ακριβώς συναντιούνται με πάταγο αυτοί οι ποταμοί ξεπηδάει μία πέτρα, στη μέση του ποταμού.

Ανακεφαλαιώνοντας τις οδηγίες της Κίρκης έχουμε την εξής εικόνα: αφού διέσχισε τον ωκεανό ο Οδυσσέας πρέπει να εντοπίσει ένα ποταμό που θα του επιτρέψει να διασχίσει τους βάλτους του Άδη. Συνεπώς, από τον ωκεανό με κατεύθυνση τον Άδη έπρεπε να ξανανέβει τον ποταμό Αχέροντα, εκτός αν προτιμούσε να περπατήσει στους βάλτους του Άδη. Όπως οι τρεις ποταμοί του Κάτω Κόσμου εκβάλλουν στον Αχέροντα με τόσα νερά, θα πρέπει να πρόκειται για τον μεγαλύτερο ποταμό της Κόλασης και φυσικά μπορούμε να τον ταυτίσουμε με τον Αμαζόνιο. Εξαιτίας της μικρής του κλίσης ο Αμαζόνιος δεν παρουσιάζει καμία δυσκολία πλεύσης. Ωστε, όποιος εισχωρεί στο πελώριο στόμιο του, θα μπορούσε να προχωρήσει πολύ βαθιά, μέχρι να εμφανιστεί στον ορίζοντα το όμορφο τείχος που σχηματίζεται από την οροσειρά των Άνδεων. Όποιος πραγματοποιούσε αυτό το ταξίδι από το Βόρειο Ημισφαίριο, παρατηρώντας τα άστρα, θα είχε την παράξενη εντύπωση, ότι κατεβαίνει σε μια βαθιά άβυσσο. Ανεβαίνοντας και πάλι τον Αμαζόνιο δεν πρόκειται πουθενά να συναντήσει ποταμούς να ενώνονται με πάταγο, να κυλούν ταραγμένοι μεταξύ περιεργών «λαιμών» από βράχους μέχρι να αντιμετωπίσει το τρομερό Πόγκο ντε Μανσερίτσε. Μόνο σ' αυτή την περιοχή υπάρχει πλήρης σημασία των πολιτίμων στίχων του εξέχοντος ποιητή (Οδ. Κ. 513-516)

*Πρέπει να ακολουθήσεις το μονοπάτι για την κατοικία του Άδη.
Μέσα από τους βάλτους, μέχρι εκεί που ο Αχέρωντας
δέχεται τον Πυριφλεγέθοντα και τα νερά που, από τον Στύγα
κυλούν στο Κωκυτό. Σ' αυτό το σημείο οι δύο ποταμοί
χύνονται με πάταγο μπροστά στην πέτρα.*

Δεν πρέπει να είναι αιτία έκπληξης που ο ίδιος ποταμός ονομάζεται Στύγας από τον Ησίοδο και Στύγας, Κωκυτός και Αχέρωντας από τον Όμηρο. Το πεπρωμένο του ποταμού-θάλασσα είναι να έχει διάφορα ονόματα. Στην γεωγραφία του Περού, από την κύρια πηγή του μέχρι την συμβολή του με τον Ουκαγιάλι (Ucayali) ονομάζεται Μαρανιόν. Από εκείνο το σημείο μέχρι τον ωκεανό ονομάζεται Αμαζόνιος. Στην γεωγραφία της Βραζιλίας από τα περουβιανά σύνορα μέχρι την συμβολή του ποταμού Νέγκρο (Negro) ο ποταμός ονομάζεται Σολιμόνς (Solimões). Μόνο από εκείνο το σημείο παίρνει το όνομα Αμαζόνιος.

Ο Στύγας στην Οδύσσεια, σύμφωνα με την παρούσα ερμηνεία, αναφέρεται στον ποταμό Μαρανιόν. Το πρόβλημα είναι να καθοριστεί σε ποιο σημείο ο Στύγας συναντιέται με τον Κωκυτό ή «Θρήνο». Έχουμε αναφέρει σε προηγούμενο κεφάλαιο, ότι από τον καταρράκτη Μαγιάζι μέχρι το Πόγκο ντε Μανσερίτσε ο Μαρανιόν παρουσιάζει ένα

ρεύμα σχετικά αργό. Σ' αυτό το σημείο, ένας μοναδικά αξιοσημείωτος ποταμός εισρέει από την αριστερή όχθη και εκβάλλει, ακριβώς στην είσοδο του Πόγκο ντε Μανσερίτσε. Μπορούμε να αναγνωρίσουμε αυτό το σημείο σαν το σημείο «όπου τα ύδατα του Στύγα εκβάλλουν στον Κωκυτός»; Σ' αυτή την ανταπόκριση ο Πυριφλεγέθοντας αυτομάτως θα μπορούσε να ταυτιστεί με τον ποταμό Σαντιάγκο. Υπάρχει επίσης ένας άλλος λόγος που θα ευνοούσε αυτή την ταύτιση: το ίδιο το όνομα του ποταμού της Κόλασης Πυρι-φλεγέθων που σημαίνει ποταμός με διάπυρες φλόγες. Ο Ηράκλειτος αμφισβητεί την ετυμολογία αυτού του ονόματος και σκέφτεται, ότι σημαίνει ένα σύμβολο που αντιπροσωπεύει τις φλόγες από τις πυρές των νεκρών (10). Πράγμα-που δεν παύει να είναι μία εξύπνη ερμηνεία για την εποχή, αλλά ας δούμε τι είδος φωτιάς μετέτρεψε σε αθάνατο αυτό το ποταμό.

Ο ποταμός Σαντιάγκο, που ονομάζεται Κανουσαγιάκο (Canusayaco) από τους ανθρώπους του δάσους που ζουν στις όχθες του, πηγάζει στις οροσειρές των Άνδεων του Ισημερινού, στο λόφο του Σανγκάι (Sangay) του πιο μεσημβρινού με μία εκτενή σειρά από ηφαίστεια. Το 1892 το Σανγκάι ορίστηκε σαν ένα από τα περισσότερα ενεργά ηφαίστεια του κόσμου (11). Σύμφωνα με τον Λα Κονταμίν η ιστορική του δραστηριότητα άρχισε το 1720, όμως βρίσκονται ενδείξεις, ότι έχει εκραγεί αρκετές φορές, πολύ πριν από αυτή την εποχή (12). Λοιπόν φτάσαμε στο συμπέρασμα, ότι το όνομα «Πυριφλεγέθοντας» πιθανώς οφείλεται σε μια ηφαιστειακή έκρηξη που θα είχε θερμάνει τα ύδατα κάποιου παραπόταμου του Μαρανιόν και, όπως μπορούμε να βεβαιώσουμε, ένας ισχυρός υποψήφιος θα μπορούσε να είναι ο ποταμός Σαντιάγκο.

ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΟ ΠΟΓΚΟ ΝΤΕ ΜΑΝΣΕΡΙΤΣΕ

Από το μήνα Μάρτιο τα νερά του Άνω Μαρανιόν λιγοστεύουν μέχρι να φτάσουν στο χαμηλότερο σημείο τον Αύγουστο. Αυτή την εποχή του, που είναι χειμώνας, το στενό «λαιμό» του Πόγκο ντε Μανσερίτσε μπορεί να τον διασχίσει κανείς με σκάφος χωρίς μεγάλο κίνδυνο. Εδώ και πολλά χρόνια περίμενα την ευκαιρία να γνωρίσω την τοπογραφία του πόγκο και η καλύτερη εποχή για να πραγματοποιήσω αυτό το σχέδιο θα έπρεπε να ήταν μία τέτοια περίοδος. Με αυτό το σκοπό κατά νου τον Απρίλιο του 1989 έστειλα ένα γράμμα στον φίλο μου, το στρατηγό Μαχ Βεραστεγκί, στη Λίμα. Αφού ζήτησε πληροφορίες από τις αρχές του περουβιανού Στρατού, η απάντηση δεν άργησε να έρθει. Παρ' όλη την σοβαρή εσωτερική κατάσταση που περνούσε το Περού στα πρόθυρα μίας κοινωνικής και οικονομικής κατάρρευσης καταδιωκόμενο από την τρομοκρατία, ο Αρχιστράτηγος του Στρατού, Στρατηγός Αρτέμιο Παλομίνο Τολέντο (Artemio Palomino Toledo) ευαισθητοποιημένος από το επιστημονικό πρόγραμμα μου δέχτηκε το αίτημα μου.

Καθώς πλησίαζε η μέρα που θα έφευγα, μεγάλωνε η προσδοκία να γνωρίσω το περιβόητο χώρο. Το να φτάσω εκεί και να διαβά τις

τρομερές πύλες που θα επέτρεπαν στην πρόσβαση στη μυστηριώδη δυτική χώρα, τη γεμάτη πλούτη και προστατευμένη από έναν πελώριο ποταμό θα έπρεπε να είναι ένα κατόρθωμα άξιο για τους ήρωες άλλων καιρών. Αυτό το κατόρθωμα έγινε παραμύθι δίνοντας βάση στον αλληγορικό μύθο που αντιπροσωπεύει ο θρίαμβος εναντίον της τερατώδους 'Υδρας. Σήμερα ο πέρασμα του Πόγκο ντε Μανσερίτσε μπορεί να συγκριθεί με έναν περίπατο: Για να το διασχίσεις δεν είναι πλέον ανάγκη να φορέσεις στο κεφάλι μια λεοντή. Εγώ θα χρησιμοποιούσα μόνο ένα σωσίβιο.

Αφού ταξίδεψα στη Λίμα και συνέχισα το ταξίδι προς το Βορρά, όπως είχα προβλέπει, ελάμβανα μέσω ραδιοφώνου την επόμενη ημέρα της αφίξεώς μου στο Τσικλάγιο (Chiclayo) τις οδηγίες του Διοικητού του 5ου Τάγματος Πεζικού του Δάσους (5a. DIS), του στρατηγού Μάξιμο Μπρακαμόντε (Maximo Bracamonte) ειδοποιώντας με για την άφιξη της «πάπιας» (pato) που θα μας «πέταγε» στο Γενικό Επιτελείο «Ελ Μιλάγκρο» (El Milagro), που βρισκόταν στην όχθη του ποταμού Μαρανιόν, πλησίον του Μπάγκουα (Bagua). Αυτό που ονόμαζαν «πάπια» στην αργκό του στρατού, ήταν στη πραγματικότητα ένα πελώριο και παλιό ελικόπτερο ρωσικής κατασκευής, ικανό να πετάξει πάνω από τις Άνδεις μεταφέροντας περισσότερα από σαράντα άτομα (Εικ. 14).

Το πρωινό της 27ης Ιουλίου η «πάπια» τελικά απογειώθηκε από το αρχηγείο «Ελ Μιλάγκρο» με προορισμό τη στρατιωτική βάση «Τενέντε Πίγκλο» (Tenente Pinglo) πετώντας πάνω από τον ποταμό Μαρανιόν σε ύψος μεγαλύτερο των 1.000 μέτρων. Εκεί κάτω, στη δεξιά όχθη του Μαρανιόν, ήταν δυνατόν να αναγνωρίσεις τον ποταμό Ιμάζα, από όπου μια μέρα σαν κι εκείνη, εδώ και πάνω από 200 χρόνια, ο Λα Κονταμίν άρχιζε το μακρινό του ταξίδι μέσω του Μαρανιόν φτάνοντας μέχρι τον Ατλαντικό (Φωτ. 15).

Η στρατιωτική βάση Γεν. Πίγκλο βρίσκεται στη δεξιά όχθη του Μαρανιόν, αμέσως μετά τη συμβολή με τον ποταμό Σαντιάγκο, σχεδόν στην είσοδο του Πόγκο ντε Μανσερίτσε. Κατά τη διάρκεια της παραμονής μου σ' αυτή την περιοχή, ο Διοικητής της βάσης, ο αντισυνταγματάρχης Ζουάν Πασέκο Λόπεζ (Juan Pacheco Lopez) προσέφερε όλες τις διευκολύνσεις και μία γενναιόδωρη φιλοξενία καταβάλλοντας κάθε προσπάθεια για να μπορέσω να πραγματοποιήσω τα σχέδια μου. Την παραμονή της αφίξεώς μου είχε βρέξει πολύ και ο Σαντιάγκο ήταν γεμάτος, αλλά την επόμενη ημέρα τα νερά του είχαν κατεβεί αρκετά για να επέτρεπαν την είσοδο μας το πόγκο.

Ο Διοικητής Πασέκο κάλεσε τον καλύτερο «πογκέρο» της περιοχής, τον κ. Χούλιο Τσαβέζ Ντάβιλα (Julio Chavez Davila), ο οποίος συνήθως ήταν επιφορτισμένος να μεταφέρει άτομα από την μία πλευρά στην άλλη του πόγκο, χρησιμοποιώντας ένα σύγχρονο σκάφος με κινητήρα στην πλώρη. Γνώριζε άριστα τα ρεύματα, τους βράχους και όλες τις «κακοτοποιές» του πόγκο. Το επάγγελμα του είναι τόσο παλιό που πιθανώς ανατρέχει στον πρώτο «Καρόντε» (Caronte), στο Χάροντα. Πλήρωσα τον όβολό μου των σαράντα χιλιάδων ίντις (intis) - περίπου 13

δολάρια - και ενθυμούμενος, ότι πριν χρόνια είχα βρει το «χρυσό κλωνάρι», όταν ήμουν στο Κούζκο, ένωθα σαν να είχα εκτελέσει κατά γράμμα τις συμβουλές που η Σίβυλλα είχε δώσει τον Αινεία πριν κατεβεί στην Κόλαση (13).

Φλεγόμενουν από την ανυπομονησία να διασχίσω το πόγκο για πρώτη φορά και όσο γινόταν γρηγορότερα. Απογοητεύτηκα που δεν δοκίμαζα την αίσθηση του φόβου και γοητείας που η τρομερή χαράδρα ενέπνεε άλλοτε τους αρχαίους θαλασσοπόρους. Στην έξοδο ζητήσα από γρήγορο «καρόντε» να απομακρυνθεί λίγο από τον συνοικισμό του Μπόρχα, για να θαυμάσω από μακριά την είσοδο του πόγκο. Τότε λοιπόν είδα στη σειρά πελώριους ασβεστόλιθους, οι οποίοι ξεχωρίζουν από το λευκό τους χρώμα, στην αριστερή όχθη του ποταμού, σχηματίζοντας ένα φυσικό φράγμα που προστατεύει το συνοικισμό. Εκεί βρισκόταν η «λευκάσπेत्रη» (Φωτ. 16), άλλοτε σημάδι αναγνώρισης της πύλης για τη πρόσβαση στα βασίλεια του Πλούτωνα (Φωτ. 17). Αργότερα, απογυμνωμένη από την αρχική αληθινή προέλευση της και τελείως ενσωματωμένη στη μυθολογική εξιστόρηση άρχισε να γίνεται μέρος του «Κάτω Κόσμου» θεωρώντας την φανταστική ο ίδιος ο Όμηρος, ο οποίος την αναφέρει στο στίχο 11 της 24ης Ραψωδίας της Οδύσσειας.

Γιατί η «λευκή πέτρα» του Μπόρχα θεωρείται ένα σημάδι ταύτισης;

Το Πόγκο ντε Μανσερίτσε είναι μία χαράδρα δαιδαλώδης, ανοιχτή από την διάβρωση των υδάτων που κατόρθωσαν να διασχίσουν την οροσειρά του Καμπανκίς (Campanquiz) που είναι το τελευταίο ανατολικό φράγμα των Άνδεων. Η διάβρωση είναι πάντα πιο εύκολη, όταν οι βράχοι είναι ασβεστώδεις και φυσικά είναι αυτού του είδους οι βράχοι που παρατηρούνται με μεγαλύτερη συχνότητα στο πόγκο. Από την άλλη πάλι, πρέπει να αναφέρουμε, ότι το δάσος στις όχθες του Μαρανιόν, αρχίζοντας από τον ποταμό Μπόρχα και πέρα, παρουσιάζει ένα τοπίο εξαιρετικά μονότονο και σ' αυτό τον κόσμο των υδάτων, των φύλων και της αργύλου η παρουσία μιας μόνο πέτρας δημιουργεί μια βαθιά εντύπωση. Αυτό το γεγονός διαπιστώθηκε το 1743 από τον Μ. Ακ Κονταμίν. Ξεκινώντας από το Μπόρχα 500 λεύγες πιο πέρα (κάπου 3.700 χιλιόμετρα), λέει ο σοφός γάλλος, μία πέτρα, ένα απλό πετραδάκι είναι τόσο σπάνιο όσο και ένα διαμάντι. Οι ινδιάνοι αυτής της περιοχής δεν γνωρίζουν τις πέτρες και ούτε καν μπορούν να σκεφτούν την ύπαρξή τους. Είναι διασκεδαστικό να βλέπεις το θέαμα, σχολιάζει ο Λα Κονταμίν, όταν μερικοί από αυτούς φτάνουν στο Μπόρχα και τις συναντούν για πρώτη φορά. Τρέχουν για να τις πιάσουν και τις φυλάνε στο σακούλι τους με θαυμασμό. Στη συνέχεια τις περιφρονούν και τις πετούν, όταν καταλάβουν, ότι είναι πολύ κοινές (14). Μπορούμε να φανταστούμε λοιπόν ποια θα ήταν η συγκίνηση των αρχαίων θαλασσοπόρων, αφού διέσχισαν τα εκτεταμένα δάση «τους βάλτους του Αδη», όταν αντιλήφθηκαν στον ορίζοντα το πρώτο φράγμα των Άνδεων, το οποίο προαναγγέλθηκε από την οροσειρά του Καμπανκίς. (Campanquiz). Όταν

θα αντιλαμβάνονταν από μακριά τις πρώτες πέτρες, μία και μόνη φωνή αντηχούσε στον ποταμό, λέγοντας με θαυμασμό και ανακούφιση: «Λευκή πέτρα!» Αφού η παρουσία της έδειχνε επίσης, ότι δεν είχαν πάρει λάθος δρόμο.

Δύο μέρες μετά την πρώτη κατάβαση στο πόγκο το επίπεδο των υδάτων κατέβηκε κάπου δύο μέτρα και επέστρεψε να το διασχίσω εκ νέου. Σ' αυτή την ευκαιρία κατορθώσαμε να δούμε την περίφημη πέτρα που υψωνόταν πάνω από ενάμισυ μέτρο έξω από το νερό, σχεδόν στη μέση του πόγκο, στο σημείο όπου το ρεύμα του ποταμού αρχίζει να διασχίζει τις πιο ψηλές πλαγιές της οροσειράς (Φωτ. 18 και 19). Αυτός ο βράχος που ονομάζεται «Τσαράπα» (Charapa), όνομα ενός είδους ποτάμιας χελώνας, υψώνεται από το βάθος της κοίτης σαν ένα βραχώδες λειρί μαύρου χρώματος. Σχηματίζεται από μικρούς κόκκους κουάρτσο παρουσιάζοντας μια δομή στρωματογραφικής σύνθεσης με κλίση περίπου 45 ο πάνω από το ρεύμα. Αυτό το αξιοσημείωτο εμπόδιο, που δύσκολα αγνοείς χωρίς να διατρέξεις σοβαρό κίνδυνο ζωής, υπήρξε πιθανώς ο μυθικός βράχος που ο Οδυσσέας έπρεπε να συναντήσει στη συμβολή των ταραγμένων ποταμών του Κάτω Κόσμου, στο σημείο όπου ο Στύγας συναντιέται με τον Πυριφλεγέθοντα και τον Κωκυτό. Έλειπε μόνο ο θόρυβος των υδάτων για να την ταυτίσουμε με τον βράχο του Οδυσσέα.

Υπέρ αυτής της ταύτισης ήρθε η κατάθεση όλων, όσοι γνωρίζουν το Πόγκο ντε Μανσερίτσε κατά τη διάρκεια του καλοκαιριού. Μεταξύ Δεκεμβρίου και Μαρτίου, όταν ενώνονται τα φουσκωμένα νερά του Μαρανιόν με τα νερά του Σαντιάγκο, σχηματίζονται πελώριες δί-νες, στις οποίες ρουφιούνται δέντρα πελώρια μέχρι και πενήντα μέτρα. Με αυτές τις συνθήκες ο κρότος γίνεται εκκωφαντικός, ο ποταμός βρυχάται και το πόγκο προκαλεί μεγάλο τρόμο.

Δεν υπάρχει καμία ικανοποιητική ετυμολογία για τον ποταμό Μαρανιόν, όμως είναι πολύ πιθανό να πρόκειται για μία αρχαία επωνομασία του Αμαζόνιου ποταμού, γεγονός που διετηρήθηκε, ανεξάρτητα, στο τμήμα που πηγαίνει από την πηγή μέχρι τον Ουκαγιάλι και στο κύριο νησί της εκβολής του στον Ατλαντικό, το νησί Μαραζό (Marajo). Αλλά, αν η σημασία αυτού το ονόματος είναι ακόμα σκοτεινή, από την άλλη πλευρά η κέτσουα ετυμολογία του πόγκο και μερικών αξιόλογων σημείων της διαδρομής του είναι αποκαλυπτική. Πόγκο ντε Μανσερίτσε είναι ισπανική παραφθορά του κέτσουα ονόματος «Πούνκου Μαντσαριτσί» (Puncu Mancharichiy), που σημαίνει πύλη σκιαχερή ή τρομακτική (15). Μπορούμε να συναντήσουμε αυτό το επίθετο στην ετυμολογία του ονόματος του πιο φημισμένου ποταμού του Κάτω Κόσμου, του Στύγα, που σημαίνει κρύο, ανατριχίλα, φρικτός ή τρομερός. Υπάρχουν επίσης δύο σημεία στο πόγκο, στα οποία το ρεύμα πλησιάζοντας τα βράχια τείχει και το στράβωμα της κοίτης αναγκάζεται ν' αλλάξει δρομολόγιο δημιουργώντας δυνατές ρουφηχτρες. Αυτά τα σημεία είναι γνωστά με τα ονόματα «Χουκανκί» (Huacanqui) και «Άσνα-χουακανκί» (Asna-huacanqui), τα οποία είναι παραφθορές

των κέτσουα λέξεων «Ουακάκουη» (Wakakuy) και « Άσνα-Ουακάκουη» (Asna-Wakakuy) και σημαίνουν αντίστοιχα κλαίω ή θρηνώ ή θρηνώ μέχρι να σαπίσω ή καλύτερα μέχρι να λιποθυμήσω (17).

Συνεπώς υπάρχει μία τέλεια ανταπόκριση στην ετυμολογία αυτού το ονόματος, όπως το σημείο που ταυτίσαμε σαν τη συνάντηση του Στύγα με τον Πυριφλεγέθοντα και Κωκυτό, που στα ελληνικά σημαίνει θρήνος! Το πιο καταπληκτικό είναι, ότι δεν ήταν τα παράπονα και οι θρήνοι των ναυαγών που διατήρησαν το όνομα αυτού του μέρους, αλλά η ριζωμένη λαϊκή πίστη στα ύδατα του Χουακανκί, τα οποία θεωρούσαν ένα πανίσχυρο ποτό αγάπης που πέφτει σταγόνα-σταγόνα από τους σταλακτίτες της σπηλιάς που βρίσκεται στην απότομη αριστερή όχθη του πόγκο (Φωτ. 20 και 21). Το νερό που στάζει από το σταλακτίτη με όψη ενός φαλλού χρησιμοποιείται για να υποδουλώνει τη γυναίκα. Από την άλλη πλευρά το νερό που πηγάζει από μία «ηδονική» χαράμαδα στο βράχο χρησιμοποιείται από τις γυναίκες οι οποίες το δίνουν να το πει ο άντρας που διάλεξαν για να τον γοιτεύσουν.

ΕΝΤΟΠΙΣΗ ΤΟΥ ΠΥΡΙΦΛΕΓΕΘΟΝΤΑ ΣΤΟΥΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥΣ ΧΑΡΤΕΣ

Το κρίσιμο σημείο της γεωγραφικής ερμηνείας της «NEKYIA» είναι η αναγνώριση του Πυριφλεγέθοντα. Από την ετυμολογία και από τη σχέση του με τον Στύγα θα έπρεπε να αντιστοιχεί σε έναν σημαντικό παραπόταμο του Μαρανιόν, ο οποίος να προέρχεται από πηγές θερμών υδάτων ή ενεργών ηφαιστειών εκείνης της εποχής. Συνεπώς, εκτός από το Σαντιάγκο, πρέπει να εξετάσουμε άλλους ποταμούς των Άνδεων που να ικανοποιούν αυτές τις συνθήκες. Πράγματι, υπάρχουν άλλοι παραπόταμοι του Μαρανιόν που πηγάζουν από την ηφαιστειακή περιοχή των Άνδεων του ισημερινού. Αυτοί οι ποταμοί είναι: ο Μορόνα (Morona) που οι πηγές του βρίσκονται πλησίον του ηφαιστείου Σανγκάι (Sangay) και ο ποταμός Παστάζα που σχηματίζεται από τους ποταμούς Τσάμπο (Chambo) και Πατάτε (Palate) που τρέχουν ανάμεσα στις πεδιάδες του Ριομπάμπα (Riobamba) και Αμπάτο (Ambato), ένα αληθινό αμφιθέατρο του Πλούτωνα τελείως περιτριγυρισμένο από ηφαίστεια. Το Σανγκάι, το Αλτάρ (Altar), το Τουνγκαράγκουα (Tungaragua), το μεγαλειώδες Τσιμποράσο (Chimborazo) αναγνωρισμένης ιστορικής δραστηριότητα και το Ιλνίσα (Iliniza) στις ημέρες μας ανενεργό. Τελικά ακόμα στην αριστερή όχθη του Μαρανιόν, αν και σε μεγάλη απόσταση από τα προηγούμενα, εισέρχεται ο ποταμός Νάπο (Napó) με τις πηγές του στα ηφαίστεια του ισημερινού: Κοτοπάξι (Cotopaxi), Σιντσολάγκουα (Sincholagua) και το Αντιζάνα (Antisana), όλα τους με αναγνωρισμένη ιστορική δραστηριότητα και το Ρούμινιαχουί (Ruminahuay), σήμερα ανενεργό (Χάρτης 1).

Από την δεξιά όχθη του Μαρανιόν εισρέει μόνο ένας ποταμός που ειδικά αξίζει να τον προσέξουμε. Πρόκειται για τον εκτενή Ουκαγιάλι (Ucayali). Αυτός ο σημαντικός ποταμός της λεκάνης του Αμαζό-

νιου πηγάζει από στις παγωμένες οροσειρές του Κούζκο και, όπως αναφέραμε, ενώνοντας τα νερά του με εκείνα του Μαρανιόν δίνουν τις πηγές στον ο Ουκαγιαλί είναι το πιο διακεκριμένο μέλος της οικογένειας των «πύρινων ποταμών». Θα δείξουμε, ότι υπάρχουν ακόμα και άλλα αξιοσημείωτα στοιχεία που επιτρέπουν να τον αναγνωρίσουν σαν τον ποταμό που θα είχε εμπνεύσει το όνομα «Πυριφλεγέθων» στους Έλληνες και ονομάστηκε Φλίγκεφόντε (Flegefonte) από τους Ρωμαίους. Ο Ουκαγιαλί κατά τη μακρινή του διαδρομή, υιοθετεί διάφορα ονόματα. Πηγάζει στον παγετώνα Βιλκανότα (Vilcanota) στην οροσειρά του Καραμπάγια (Carabaya) και κοντά στην πηγή του έχει το ίδιο όνομα του παγετώνα. Κατευθυνόμενος προς νοτιανατολικά περνάει πλησίον του Κούζκο και συνεχίζει τη διαδρομή του μπροστά από τα αρχαία ερείπια των Ίνκας του Πιζάκ (Pisac) και Ολανταητάμπο (Ouantaytampo) με το όνομα του Βιλκαμάγιο (Vilcamayo) που σημαίνει ιερός ποταμός στην κέτσουα διάλεκτο. Σ' αυτή την περιοχή ονομαζόταν επίσης Γιουκάη (Yucay). Στη συνέχεια, αλλάζει το όνομα του και αρχίζει να λέγεται Ουρουμπάμπα (Urubamba). Παρακάμπτοντας τα φημισμένα ερείπια του Μάτσου Πίτσου (Machu Picchu) συντομεύει την οφιοειδή διαδρομή του και διασχίζει ένα δάσος ημιτροπικό και βαθιές πεδιάδες μέχρι που τελικά ζωηρεμένος από ιλιγγιώδη ταχύτητα, εισβάλλει στο Πόγκο ντε ντε Μαϊνίκε (Pongo de Mainique) διασχίζοντας σ' αυτό το σημείο το τελευταίο φράγμα της οροσειράς των Άνδεων. Ο ποταμός Ουρουμπάμπα, αφού διατρέξει ένα μεγάλο τμήμα μέσα από υγρά δάση, δέχεται τα νερά του ποταμού Απουριμάκ (Apuimac), ο οποίος σ' αυτό σημείο λέγεται Τάμπο (Tampo) και σχηματίζει τελικά τον Ουκαγιαλί.

Οι εξερευνητές που ριγοκινδύνεψαν στο Πόγκο ντε Μαϊνίκε αντιλήφθηκαν ενστικτωδώς, ότι εκτός από τις γλώσσες της φωτιάς, δεν υπάρχει άλλη τοποθεσία που να συγκρίνεται καλύτερα με την Κόλαση (18). Άλλο τόσο δεν υπάρχει τοποθεσία πιο θεαματική, η οποία μπορεί να προσφέρει ένα σκηνικό περισσότερο μεγαλειώδες, σχηματισμένο από το στενό «λαιμό» των ψηλών βράχων, από τους οποίους εξέχουν κήποι της Βαβυλώνας και αναριθμητοί πίδακες υδάτων, που ξεπετιούνται από βαθιές σπηλιές και καταγκρεμίζονται στο διάστημα, για να σκηνοθετήσουν το πιο μεγαλειώδες καρναβάλι που η φύση μπόρεσε να προσφέρει καταμεσής στο δάσος. Είναι εύκολο να ταυτίσουμε το Πόγκο ντε Μαϊνίκε με μία από τις πύλες που στην φαντασία των ποιητών περιγράφονταν σαν ένα φράγμα, το οποίο εμπόδιζε το πέρασμα σε όποιον σκόπευε να διεισδύσει στους κύκλους της Κόλασης. Σ' αυτή τη περιοχή, των ανεξερευνήτων δασών, πριν από τη συμβολή του ποταμού Παουκαρτάμπο (Paucartambo) με τον Ουρουμπάμπα, ο εξερευνητής Φον Χάσελ (Von Hassell) εντόπισε αρχαία μονοπάτια των ίνκας κτισμένα από πέτρα και τοποθετημένα στα πιο υψηλά σημεία των βουνών. Αυτά τα μονοπάτια χάνονταν πλησίον του ηφαίστειου ονομασμένου Τσιτσι (Chichi) από τον Φον Χάσελ, το οποίο έβγαζε καπνό από τα τρία στόμια του, το 1905 (19).

Η πηγή του Ουκαγιαλί βρίσκεται στον παγετώνα του Βιλκανότα στην περιοχή των Άνδεων «Λα Ράγια» (La Raya) που σημαίνει «Η Γραμμή» και που ονομάστηκε μ' αυτό το όνομα σ' εκείνο το σημείο που συναντιέται με το «αντίθετο ρεύμα» που χωρίζει την λεκάνη του Αμαζόνιου από την λεκάνη του Κολιάο, όπου βρίσκεται η τεράστια λίμνη Τιτικάκα. Αυτό το σημείο ήταν ήδη διάσημο πολύ πριν από την άφιξη των Ισπανών, όχι μόνο επειδή χωρίζει τα ύδατα, αλλά επίσης επειδή χωρίζει δύο λαούς: τους Κέτσουας και τους Αϊμαράς (Aimaras). Ο πατέρας Ακόστα (Acosta) που υπήρξε ένας από τους πρώτους ισπανούς που πέρασε από αυτές τις κρύες περιοχές μαζί με τον μοναχό Λιζαράγκα (Lizarraga) μας μεταδίδει τις πρώτες εντυπώσεις ενός ευρωπαϊού από τις κορυφές του πρόσφατα ανακαλυφθέντος κόσμου (20). «Το Βιλκανότα (Vilcanota)» λέει ο Ακόστα, «είναι ένα βουνό που, κατά κοινή ομολογία, βρίσκεται στο υψηλότερο σημείο του Περού. Η κορυφή του είναι καλυμμένη από χιόνι και οι πλαγιές του, εν μέρει, έχουν μια όψη μαύρη σαν του κάρβουνου. Γύρω του αναβλύζουν δυο μεγάλες πηγές που κατευθύνονται σε αντίθετες κατευθύνσεις και οι οποίες λίγο αργότερα με αυξημένα ύδατα κυλούν σαν ποτάμια με ουρά, το ένα με κατεύθυνση στο Κοάλιο, όπου συναντάει την πελώρια λίμνη Τιτικάκα και το άλλο κατευθύνεται από τις Άνδεις με το όνομα Γουκαή (Yucay). Αυτός ο τελευταίος αφού δέχεται τα νερά πολλών ποταμών, εκβάλλει στον Ατλαντικό με πελώρια «ουρά». Η πηγή ξεπηδώντας μέσα από τα βράχια του Βιλκανότα έχει την όψη μιας μικρής σταχτόχρωμης λίμνης. Αναθυμιάζει έναν καυτό ατμό και διασχίζει μία μεγάλη απόσταση μέχρι που σμίγοντας τα δικά της νερά με άλλα ρυάκια καταλαγιάζονται η φωτιά και ο καπνός που αναδίδονται από την αρχή».

Σε διάφορα σημεία των περουβιανών Άνδεων υπάρχουν θερμές πηγές, οι οποίες από τη πυκνότητα των υλικών που συσσωρεύονται στους βράχους, φαίνεται, ότι ήταν πολύ πιο δραστήριες στο παρελθόν. Ο Ραϊμόνντι, ο οποίος πέρασε από τις πηγές του Βιλκανότα τριακόσια χρόνια μετά την επίσκεψη του Ακόστα και του μοναχού Λιζαράγκα, επιβεβαιώνει την ύπαρξη της ιαματικής μεγάλης πηγής, της οποίας όμως η ενέργεια δεν ήταν τόσο έντονη. Την περιγράφει απλά σαν μία πηγή θερμών σκουριασμένων υδάτων (21).

Κατεβαίνοντας τον ποταμό Βιλκανότα από τη δεξιά όχθη, στο συνοικισμό του Σαν Πέντρο ντε Κάτσα (San Pedro de Cacha), σε περίπου 20 χιλιόμετρα από το «Λα Ράγια» βρίσκεται ένα μικρό ανενεργό ηφαίστειο, πολύ κοντά στο ποταμό. Γύρω του και παντού βλέπει κανείς σκορπισμένες μαύρες σπογγώδεις πέτρες, σκορπισμένες από μία βίαιη προϊστορική έκρηξη, την οποία θυμούνται οι παραδόσεις των Ίνκας και που σχετικά γι' αυτή είχαμε μιλήσει σε προηγούμενο κεφάλαιο. Εκτός από την εμφανώς πυρακτώδη ενέργεια του ποταμού Ουκαγιαλί, χειροπιαστή στο παρόν και η οποία θα ήταν πολύ πιο έντονη στο παρελθόν μεταξύ των «πυρακτωμένων ποταμών», μόνον αυτός μπορεί να αναγνωριστεί σαν τον Πυριφλεγέθοντα του Όμηρου από το ίδιο του το όνομα

όνομα που ακόμα διατηρείται ζωντανό στους συνοικισμούς ιθαγενών που κατοικούν στις όχθες του. Οι κάτοικοι του δάσους προ αμνημονεύτων χρόνων κατοικούν τις όχθες του Ουκαγιακί, τον ονομάζουν Απο-Πάρο (Apo-Paro). Όμως διατηρούν γι'αυτούς τους ίδιους σαν έθνος το αρχαίο όνομα του ποταμού. Οι δύο μεγάλες φυλές των ιθαγενών που κατοικούν τη λεκάνη του Ουκαγιαλί ονομάζονται Πίρος (Piros) και Κονίβος (Conivos) (22). Στο ελληνικό λεξιλόγιο η λέξη «πυρί» χρησιμοποιούμενο σαν πρόθεμα, σημαίνει φωτιά, έκρηξη, όπως στο «Πυριφλεγέθων» που σημαίνει «με πυρωμένες φλόγες». «Πυρρός» σημαίνει κοκκινόχρωμος, όπως η φωτιά. Οπότε το όνομα του δασόβιου Πίρος είναι μία λέξη ελληνικής προέλευσης. Το όνομα δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη σαν μια τυχαία σύμπτωση αφού η άλλη φυλή, εκείνη των Κονίβος, επίσης έχει σχέση με τη φωτιά. «Κονήϊ» σημαίνει ζεστό στη κέτσουα διάλεκτο(23).

Τελικά είναι αναγκαίο να σκεφτούμε και τη λεκάνη του Κολιάο, όπου υπάρχει η λίμνη Τιτικάκα. Αυτή η λεκάνη, που από το Βορρά δέχεται τα νερά της νότιας πηγής του «Λα Ράγια» δεν έχει καμία διέξοδο προς τον ωκεανό. Τα νερά που μαζεύονται στη λίμνη Τιτικάκα ξεχειλίζουν από τον ποταμό Ντεσαγουαντέρο (Desaguadero) και χάνονται τελικά στη αλμυρή λίμνη Ποοπό (Poopo) που βρίσκεται σε βολιβιανό έδαφος. Όπως αυτές οι λίμνες βρίσκονται σε ένα ύψος 4000 μέτρων πάνω από το επίπεδο της θάλασσα, η πρώτη εντύπωση που έχει κανείς για την εξαφάνιση των υδάτων είναι, ότι καταπίνονται από τη γη και οδηγούνται από υπόγειους αγωγούς μέχρι τον ωκεανό. Αυτή τη γνώμη σχημάτισαν οι Ισπανοί, όταν γνώρισαν την απομόνωση αυτών των λιμνών. Σήμερα όμως γνωρίζουμε, ότι αυτό το φαινόμενο οφείλεται στο μεγάλο ύψος που δημιουργεί μία κατάσταση χαμηλής ατμοσφαιρικής πίεσης και χαμηλής σχετικής υγρασίας. Με αυτές τις συνθήκες το νερό της επιφάνειας των λιμνών εκτεθειμένων σε δυνατούς ανέμους και έντονη ηλιακή ακτινοβολία εξατμίζεται γρήγορα. Από τη πλευρά της πάλι η έντονη εξάτμιση του νερού χαμηλώνει την θερμοκρασία των λιμνών, διατηρώντας μια λεπτή ισορροπία με τρόπο που ο όγκος του νερού, που ρέει κάθε χρόνο από τις λίμνες, από τους παραποτάμους και από τη βροχή, εξατμίζεται κατά την ίδια ποσότητα. Δίνοντας λίγη προσοχή στην θεωρία του Πλάτωνα σχετικά με την δομή της Γης (αναφερόμενη στο τέλος του Κεφαλαίου Ι) για την οποία συζητάει βασιζόμενο σε μυθολογικά στοιχεία, παρατηρούμε, ότι η λίμνη Στυξ, που λέγεται, ότι βρίσκεται στην Κόλαση και ότι τα ύδατα της ρουφιούνται από τη γη, φαίνεται ν'αναποκρίνεται στη λίμνη Τιτικάκα. Στην έκθεση της θέσης του σχετικά την προέλευση μιας δεύτερης λίμνης, επίσης τοποθετημένης στην Κόλαση και τόσο μεγάλης όσο και το Ιόνιο Πέλαγος, αυτή σχηματίζεται από τα καντά και λασπώδη νερά ενός ποταμού. Εκτός από την υπερβολική σύγκριση είναι επίσης δυνατόν να αναγνωρίσει κανείς μυθολογικά στοιχεία βασισμένα στην ίδια τη λίμνη των Άνδεων. Θα είχε εφεύρει ο Πλάτωνας αυτές τις εξηγήσεις; Ή βασισμένος σε μυθολογικές διηγήσεις, πολλές εκ των οποίων δεν έφτασαν στην αντι-

ληψή μας, θα είχε επιχειρήσει να σχηματίσει μία υπόθεση σχετικά με τη δομή της Γης;

Η βαθιά γνώση την οποία ο Δάντης αποκαλύπτει, ότι κατείχε σχετικά με τη τοπογραφία της Κόλασης και ειδικά η αφθονία των λεπτομερειών των μυθολογικών όντων, όπως εκείνος τα θεωρούσε, τράβηξαν τη προσοχή του μυθογράφου Φοντενρόζ (Fontenrose). Υποπτεύεται, ότι ο Φλωρεντίνος ποιητής είχε πρόσβαση σε άλλες πηγές, που δεν επέζησαν των προηγούμενων αιώνων (24). Η ερμηνεία μας της «NE-KYIA» επιτρέπει επίσης να πιστοποιήσουμε αυτή την προνομιούχο γνώση, η οποία εκδηλώνεται στους στίχους που προαναφέρθηκαν και στους οποίους περιγράφει την μεγάλη πηγή του Πυριφλεγέθοντα, σαν μία πηγή από καντά σκουριασμένα νερά συμπίπτοντας ακριβώς με την πηγή του Βιλκανότα.

Το ίδιο καταπληκτική είναι η ομοιότητα του πίνακα που περιγράφεται από το Δάντη στο τέλος της ραψωδίας 16ου και αρχή της XV με τη ζωντανή σκηνή, C. XIV (141,142):

« Οι όχθες αυτού του ποταμού που δεν είναι πυροδοτημένες, ανοίγουν δρόμο και οι σπίνες της φωτιάς που πέφτουν πάνω από τον Πυριφλεγέθοντα, διαλύονται στον αέρα».

Σήμερα οι θερμές πηγές του Βιλκανότα είναι πολύ λιγότερο ενεργές παρά στο παρελθόν, όπως είναι δυνατόν να επαληθευτεί στις αναφορές των παλαιότερων θαλασσοπόρων. Ο μοναχός Λιζαράγκα, που πήγε σ' αυτό το σημείο το δεύτερο ήμισυ του XVI αιώνα, παρατήρησε μία δυνατή θερμική ενέργεια στις πηγές, την οποία περιγράφει παρακάτω (25):

« Η γέννηση του ποταμού έρχεται αλό τη λίμνη Βιλκανότα, που βρίσκεται στους πρόποδες του παγετώνα, από όπου αναθυμιάζουν πηγές θερμών υδάτων.» «Από μακριά» λέει «δίνουν την εντύπωση μιας μεγάλης πυρκαγιάς, από την ποσότητα των καπνών που αναθυμιάζουν από τις πηγές. Το νερό βγαίνει από το βράχο τόσο ζεστό που είναι αδύνατο να το αγγίξεις».

Πιο κάτω, περιγράφοντας την περιοχή του «Λα Ράγια» όπου βρίσκονται οι δύο πηγές, μία που πάει στον Αμαζόνιο και η άλλη στη λίμνη Τιτικάκα, λέει:

« Λίγο πιο πέρα, μισή λεύγα περίπου, φαίνεται ένα πέτρινο τείχος που έτρεχε από την γραμμή του χιονιού του ενός βουνού μέχρι το άλλο, διασχίζοντας το μονοπάτι των Ίνκας...»

Πώς έφτασε στη γνώση του Δάντη, ότι τα νερά του Πυριφλεγέθο-

ντα πήγαζαν από μία ζεστή σκουριασμένη πηγή; Πώς κατόρθωσε «να δει» την όψη που παρουσιάζουν οι πηγές του Βυλκανότα και το παλιό μονοπάτι στις όχθες; Πώς ήξερε, ότι στο άλλο ρεύμα (το ονομάζει Κώκυτο) υπήρχε μία λίμνη με παγωμένα νερά, όπως είναι τα νερά της Τιτικάκα; (C. XIV, v. 119, 120): «Κώκυτος, παγωμένη λίμνη που σύντομα θα γνωρίσεις».

ΝΕΚΥΟΜΑΝΤΕΙΑ Ή ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ

Καθοδηγημένος από την Κίρκη ο Οδυσσέας και οι σύντροφοί του από την Ιθάκη πηγαίνουν να διασχίσουν τον ωκεανό. Αφού τους υποδεικνύει ένα αξιοσημείωτο σημείο των βασιλείων του Άδη - όπου οι δύο ταραχώδεις ποταμοί συμβάλλουν θορυβωδώς μπροστά σε μια πέτρα - η Κίρκη του υποδεικνύει πώς θα πρέπει να προχωρήσουν για να συναντήσουν το μονοπάτι του γυρισμού. Σ' αυτό το σημείο, ο Οδυσσέας θα πρέπει να σκάψει ένα λάκκο με μήκος ένα πήχυ και άλλο τόσο πλάτος και βάθος. Πάνω σ' αυτόν το λάκκο θα πράξει τη νεκρομαντεία. Θα καλέσει το πνεύμα του μάντη Τειρεσία με σκοπό να του υποδείξει το μονοπάτι του γυρισμού. Στη συνέχεια, γύρω από το λάκκο, ο Οδυσσέας θα πραγματοποιήσει τρεις σπονδές: πρώτα με γάλα και μέλι, μετά με γλυκό κρασί και τέλος με αγνό νερό. Αφού ραντίσει με λευκό αλεύρι, θα πρέπει να καλέσει τους νεκρούς (K, 523-525).

*«Και ταχ' τους, στο Θιάκι σα γνωρίσεις δαμάλα στείρα διαλεχτή
θα σφάζεις, για χάρη τους φωτιά με δώρα πλούσια πως θ' ανάψεις
κι αρνί κατάμαυρο, του κοπαδιού το πιο καλό, στον Τειρεσία
θα προσφέρεις.»*

Στην συμβολή των ποταμών επίσης θα πρέπει να θυσιάσει ένα πρόβατο και μια προβατίνα μαύρη (K, 526-529):

*«Κι όταν οι πεθαμμένοι τις προσευχές σου θα 'χουν εισακούσει,
θυσίαζε σ' αυτόν τον ευγενικό λαό ένα πρόβατο και μιά μαύρη
προβατίνα, γυρνώντας τα κεφάλια τους στον Έρεβο, πρόσεξε
όμως εσύ μην τον δεις, λοξοδρόμησε τα μάτια σου και παρατήρηρα
μόνο το ρεύμα του ποταμού.»*

Τελικά, τον προειδοποιεί η Κίρκη (K, 538-540):

*«Πολέμαρχε, θε να'ρθει ο μάντης πάραυτα του δρόμου να σου
δείξει τα πατήματα και του πελάγου τα περάσματα, στη γη σου
να γιαγύρεις.»*

Στην είσοδο του πόγκο, στην συμβολή του Μαρανιόν με τον Σαντιάγκο, βρίσκεται μία παραλία που παρουσιάζει ένα κοίλο σχήμα.

Στα 6 μέτρα πέρα από τον ποταμό, πάνω σ'ένα βαθούλωμα σχηματισμένο από τη συσσώρευση λίθων, άμμου και γης, όπου εδώ και λίγα χρόνια υπήρχε ένα πυκνό δάσος και τώρα βρίσκεται ένας κάμπος, ακριβώς σ'αυτό το σημείο, άλλοτε θα ήταν το σκηνικό της θυσίας των θυμάτων και της επίκλησης των νεκρών, των τελικών προετοιμασιών πριν αντιμετωπίσουν την επικίνδυνη κάθοδο από το πόγκο, αρχίζοντας μ'αυτό το τρόπο το ταξίδι του γυρισμού.

Οι οδηγίες της Κίρκης μπόρεσαν να εκτελεστούν χωρίς δυσκολία στην είσοδο του πόγκο. Η μάγισσα δεν έστειλε να θυσιάσουν εκεί την στείρα αγελάδα. Τα μοναδικά ενδεδειγμένα θύματα για να θυσιαστούν στά βασιλεία του Άδη ήταν το αρνί και η μαύρη προβατίνα. Το κοπάδι των βοδιών δεν υπήρχε στο αρχαίο Περού, είχε εισαχθεί στην Αμερική από τους ισπανούς κατακτητές. Σχετικά με το κοπάδι των αρνιών καλό θα ήταν να θυμηθούμε τις πρώτες εντυπώσεις που είχαν οι ισπανοί, όταν ανακάλυψαν τη εξημερωμένη «γκουανάκο»(guanaco), ιθαγενές ζώο των περουβιανών Άνδεων με τις ωραίες ποικιλίες διαφόρων χρωμάτων. Όταν είδαν το καμηλοπρόβατο και τα άλλα ομοειδή, επειδή τα βρήκαν παρόμοια με τα κοπάδια της πατρίδας τους, τα ονόμασαν πρόβατα και προβατίνες (26). Τα μαύρα πρόβατα, λέει ο Γκαρσιλάζο (Garcilaso) αναφερόμενος στο μαύρο «γκουανάκο» των Άνδεων, τα θυσίαζαν στον Ήλιο. Περιγράφει με αυτόν τον τρόπο τη θυσία (27).

« Έπαιρναν ένα πρόβατο μαύρο επειδή αυτό ήταν το χρώμα που προτιμούσαν για τις θυσίες. Για ορισμένους σκοπούς οι ινδιάνοι έπαιρναν τις προφητείες τους σ'ένα πρόβατο και άλλες φορές σ'ένα αρνί. Για άλλους σκοπούς χρησιμοποιούσαν σαν θύμα μια μαύρη προβατίνα».

Διευκρινίζοντας, ότι οι προβατίνες που προορίζονταν για θυσία ήταν πάντα οι στείρες και ποτέ οι αναπαραγωγικές και συνεχίζει αμέσως:

« Για να θυσιαστεί ένα αρνί γυρνούσαν το κεφάλι του προς την Ανατολή και δεν του έδεναν τα πόδια, το ακινητοποιούσαν σταθερά μόνο τρεις ή τέσσερις ινδιάνοι».

Πρέπει να θυμόμαστε, ότι ο Γκαρσιλάζο αναφέρει μία θυσία στον Ήλιο και όχι στους νεκρούς, γι'αυτό το θύμα κρατιόταν με το κεφάλι γυρισμένο προς την κατεύθυνση του ανατέλλοντος Ηλίου και όχι στην αντίθετη κατεύθυνση, όπως αναφέρουν οι οδηγίες της Κίρκης για θυσία στον Έρεβο. Μπορούμε να παρατηρήσουμε, ότι παρόμοια οι νεκρομαντικές οδηγίες μπόρεσαν να πραγματοποιηθούν στο Περού με τα «αρνιά» και τις «προβατίνες» των Άνδεων. Το πιο καταπληκτικό γεγονός είναι να συναντήσεις ξανά ακόμα ζωντανά στις θρησκευτικές ιεροτελεστίες των Ίνκας τα ίδια κριτήρια επιλογής και χειρισμού των θυμάτων που οι προελληνικοί λαοί είχαν πραγματοποιήσει εδώ και 3.000 χρόνια.

ΤΟ ΜΩΛΥ ΚΑΙ ΤΟ ΜΟΛΕ

Πριν να συναντήσει την Κίρκη ο Οδυσσέας δέχεται από τον Ερμή ένα φυτό που θα του χρησιμεύσει σαν αποτελεσματικό αντίδοτο εναντίον των βλαβερών επιδράσεων του μαγικού ποτού της μάγισσας. Ο θεός ξερίζωσε αυτό το φυτό από το κέντρο της γης και προσφέροντας το στον Οδυσσέα τον μαθαίνει πώς να το αναγνωρίζει (Κ, 303-306):

*«... η ρίζα του κατάμαυρη, σα γάλα το λουλούδι. «Μώλυ» το λένε
οι θεοί Ὀνητός το ξεριζώνει δύσκολα, μα οι αθάνατοι τα πάντα
δύνονται...»*

Η μυθολογική ποίηση, αυτή τη φορά, διατήρησε μέσα στην «κάψουλα» του χρόνου την αναφορά ενός άγνωστου φυτού που από την ισχυρή ενέργεια που του αποδίδετο, έπρεπε να το είχαν σε μεγάλη εκτίμηση. Το «μώλυ» δεν φαίνεται να είναι μόνο ένα όνομα κενό, επινοημένο από τον ποιητή. Γιατί εκτός του ότι το συσχετίζει με τους θεούς, προσπαθεί να το περιγράψει. Αν το όνομα «μώλυ» δεν είναι ελληνικό, όπως επιβεβαιώνει, είναι πολύ πιθανό να μην ήταν ένα φυτό γνωστό στην Ελλάδα. Η γνώμη μας είναι, ότι πρέπει να το ψάξουμε στους καταλόγους των αμερικανικών μαγικών βοτάνων και φυτών που χρησιμοποιούσαν οι περουβιανοί.

Μία επισκόπηση στην γραμματολογία των φυτών που χρησιμοποιούνται στο αρχαίο Περού υποδεικνύει, ότι το «μώλυ» των ελλήνων, με δυνάμεις τόσο εξαιρετικά εκθειασμένες από τον Όμηρο (σύμφωνα με τον ποιητή αυτό το φυτό χρησίμευε για να αποφευχθεί η μεταμόρφωση ανθρώπων σε χοίρους) δεν θα ήταν άλλο από το κοινό «μόλε» (*schinus molle*), ένα ιθαγενές δέντρο του Περού (28) από την οικογένεια των τερεβινθοειδών. Τα φύλλα πάντα πράσινα, μικρού μεγέθους και μοιρασμένα όπως του πεύκου έχουν μυρωδιά και γεύση ερεθιστική σαν το πιπέρι. Όταν είναι ώριμα, τα φρούτα είναι κόκκινα, σφαιρικά στο μέγεθος του πιπεριού, σε τσαμπιά και η γεύση τους γλυκίζει. Το μόλε το εκτιμούσαν πολύ οι αρχαίοι περουβιανοί. Ο Γκαρσιλάζο διηγείται, ότι οι ινδιάνοι του Περού γνώριζαν τις αρετές του γάλακτος και τη ρητίνη του δέντρου που ονόμαζαν «μούλν» (Γη11f) (29). «Είναι κάτι μεγάλου θαυμασμού», επιβεβαιώνει ο αναφερθείς ιστοριογράφος, «η ενέργεια (θεραπευτική) του γάλακτος πάνω σε φρέσκιες πληγές φαίνεται έργο υπερφυσικό».

Εκθειάζοντας τις θεραπευτικές ιδιότητες που του απέδιδαν οι ινδιάνοι, συνεχίζει: «με το αναψυκτικό παρασκευασμένο από τα λωμένα φρούτα, γιάτρευαν τις ασθένειες των ούρων, του συκωτιού, των νεφρών και της κύστης». Οι λέξεις με διπλό «Λ» στην κέτσουα, προφέρονται με τονισμένο το «Λ» με τρόπο ώστε το αρχαίο όνομα αυτού του θεραπευτικού δέντρου δεν διαφέρει από το όνομα που αναφέρει ο Όμηρος.

Μου έλειπε να επαληθεύσω το χρώμα των λουλουδιών και να

να δω αν οι ρίζες του «μόλε» ήταν μαύρες. Χωρίς χάσιμο χρόνου, εκείνο το έτος (1982) πήρα την άδεια μου τον Δεκέμβριο και ταξίδεψα για το Περού. Αφού έφτασα στη Αίμα πήγα στη Τσοζίκα (Chosica), ένα σύγχρονο συνοικισμό κατά μήκος του δρόμου που ανεβαίνει στις Άνδεις, 40 χιλιόμετρα δυτικά της πρωτεύουσας. Θυμούνται, ότι είχα δει «μάλες» πολλά χρόνια πριν, στην όχθη του ποταμού Ριμάκ (Rimac), χωρίς όμως να τους δώσω μεγάλη προσοχή εκείνη την εποχή. Από παράξενη σύμπτωση είχα φτάσει ακριβώς την εποχή της ανθοφορίας και είχα την ευχάριστη έκπληξη να πιστοποιήσω, ότι αντί για τα τσαμπιά με τα κόκκινα φρούτα, τα δέντρα ήταν καλυμμένα από μικρά άνθη λευκά σαν γάλα (Φωτ. 22). Εκείνη την εποχή δυσκολεύτηκα να πιστέψω, ότι όλες αυτές οι συμπτώσεις μπορούσαν να έχουν αληθινή σημασία. Όμως δεν θεωρούσα τον εαυτό μου αυθεντία σχετικά με το θέμα σε σημείο που να γελά με αυτές. Γι' αυτό αποφάσισα να ψάξω την αλήθεια, ακόμα και αν για να τη βρω θα έπρεπε να κατεβώ στο βάθος της Κόλασης. Ανασηκώνοντας τα μανίκια άρχισα να σκάβω τη γη προσπαθώντας να εκθέσω τις ρίζες του «μόλε» αλλά... δεν ήταν μαύρες, ούτε διέφεραν σημαντικά από τις άλλες καστανόχρωμες ρίζες.

Όταν ήμουν έτοιμος να τελειώσω αυτό το βιβλίο, ήρθαν στα χέρια μου τα αποτελέσματα μίας αξιολογής αρχαιολογικής ανακάλυψης της Μεσογείου, η οποία κατά κάποιο τρόπο ήταν σχετική με το «μόλε». Αυτό με παρακίνησε να εμβαθύνω ακόμα περισσότερο σχετικά με τη γνώση και την αρχαία χρήση αυτού του φυτού στη Νότιο Αμερική.

Στην λεκάνη του Πράτα (Prata) το δέντρο του «μόλε» είναι γνωστό με τα ονόματα: «αγκουαραίμπα» (aguaraiba), «αγκουαραμπαή» (aguarabay) ή «γκουαραμπαή» (guarabay). Τον περασμένο αιώνα στις επαρχίες του Κοριέντες (Corrientes), Εντρερίος (Entre rios) και στην Παραγουάη δεν υπήρχε κανείς που να μην ήταν εξοικειωμένος με τις θεραπευτικές ιδιότητες του «γκουαριμπαή» (30). Από τη ρητίνη, τα φύλλα και τα κλαδιά οι ιησούιτες των παλιών αποστολών του Παναμά και της Ουρουγουάης ετοίμαζαν ένα φάρμακο ονόματι: «Βάλσαμο του γκουαραϊμπά» ή «βάλσαμο των Αποστολών» για να θεραπεύουν τις πληγές, έλκη, ασθενείς του οιοποιητικού συστήματος, κωλικούς, ρευματισμούς και άλλες αρρώστιες, γεγονός που το μετέτρεψε σε «διεθνή πανάκεια». Το γλυκό σιρόπι βγαλμένο από το βράσιμο των σπόρων σε νερό, χωρίς να τους τρίψουν, χρησιμοποιείτο για να ενδυναμώσουν το αλκοολούχο περιεχόμενο του ποτού που ετοιμαζόταν με καλαμπόκι ονόματι «τσίτσα» (chicha). Στις Άνδεις της Αργεντινής με το σιρόπι του «μόλε» ετοίμαζαν το «αλόχα» (aloja) ένα αναψυχτικό που εκτιμούσαν πολύ, ένα αληθινό «νέκταρ των θεών» ειδικά, όταν ο ταξιδιώτης κουρασμένος από την σκληρή διέλευση στις Άνδεις χρειαζόταν να αναπληρώσει δυνάμεις. Η ρητίνη του «μόλε» βγαλμένη από τους ινδιάνους με πληγές που προκαλούσαν στο κορμό και τα κλαδιά, χρησιμοποιείτο στο Κουΐσκο για να βάλσαμώνουν τα σώματα των ίνκας (11). Λοιπόν, μ' αυτό το τρόπο η ρητίνη, τα κλαδιά και τα φύλλα του

«μόλε» εχρησιμοποιούντο προ αμνημονεύτων χρόνων από μάγους και εξορκιστές ινδιάνους για να πραγματοποιήσουν ιεροτελεστίες και μάγια, τα οποία η Ιερά Εξέταση καταδίδωζε πεισματικά τον 17ο αιώνα. Το όνομα του «μόλε» υπάρχει επανειλημμένες φορές στις πράξεις πίστης της Ιεράς Εξέτασης (32). Οι πληροφορίες του πολυμαθούς συγγραφέα από την Ουρουγουάη, ο οποίος τον περασμένο αιώνα έγραψε το παράξενο βιβλίο «Δυσειδαιμονίες του Ρίο ντε λα Πλάτα» (*Supersticiones del Río de la Plata*) που αναφέραμε στη παρούσα παράγραφο, επιπρόσθετα ξαφνιάζουν όποτε επιβεβαιώνουν, ότι το «μόλε» έχει «πάλο νέγκρο» (*palo negro*) Αυτές οι λέξεις στο παραδοσιακό λεξιλόγιο της λατινικής αμερικής σημαίνουν, ότι το χρώμα του ξύλου του «μόλε» είναι μαύρο, κατ'αναλογία με το «πάου-μπραζίλ» (*pau-brasil*) ή «πάου-φέρο» (*pau-ferro*), ονόματα δοσμένα εξαιτίας των ιδιοτήτων της ξυλείας τους. Αν αυτό το γεγονός επιβεβαιωθεί, θα σημαίνει, ότι ο Όμηρος αναφερόμενος στο μαύρο χρώμα των ριζών του «μώλυ» δε βρισκόταν μακριά από την σωστή περιγραφή του «μόλε».

Η αξιοσημείωτη αρχαιολογική ανακάλυψη, αναφερόμενη στη προηγούμενη παράγραφο, βρέθηκε στη Μεσόγειο Θάλασσα, σε 50 μέτρα βάθος σ' ένα φορτηγό πλοίο από τη Χαναάν βουλιαγμένο εδώ και πάνω από 3.300 χρόνια στο Ουλού Μπουρούν (*Ulu Burun*), στα τουρκικά παράλια. Όσα απέμειναν από το πολίτιμο φορτίο του ανακτήθηκαν το 1984 από τον ναυτικό αρχαιολόγο Τζωρτζ Φ. Μπας (*George F. Bass*). Το φορτηγό, μεταξύ άλλων αντικειμένων αξίας μετέφερε πάνω από εκατό αμφορείς που περιείχαν μία ρητινώδη κίτρινη ύλη, η οποία μετά το χαλκό φαινόταν να είναι το σημαντικότερο φορτίο. Αργότερα, αυτή η ρητίνη είχε αναγνωριστεί σαν προερχόμενη από το δέντρο «Πιστάσια Τερεμπίντους» (*Pistacia Terebinthus*), ποικιλία «Ατλαντική» (*Atlantica*) ενός δέντρου κοινού δυτικά της Μεσογείου. Η ρητίνη αυτού του είδους της τερεβίνθου βρέθηκε σε ορισμένους αιγυπτιακούς τάφους. Φαίνεται, ότι την χρησιμοποιούσαν σε ορισμένες ταφικές τελετές, με σκοπούς σκοτεινούς ακόμα. Στο ανάκτορο της Κνωσσού βρέθηκαν μυκηναϊκοί κατάλογοι με σημειώσεις αγοράς άνω των χιλίων λίτρων ρητίνης τερεβίνθου. Άλλος κατάλογος που βρέθηκε επίσης στη Κνωσό, καταγράφει την απόκτηση 10.000 λίτρων ρητίνης! (33) Είναι εμφανές, ότι αυτή η ρητίνη έπρεπε να έχαιρε μεγάλης εκτιμήσεως. Όμως ποια είναι η σχέση αυτής της ρητίνης με το «μόλε» της Αμερικής; Η σχέση είναι, ότι το «μόλε» είναι επίσης ένα είδος «τερεβυνθικό» όπως: η «Μπροσουέλια σεράτα» (*Broswellia serrata*) της Ασίας που παράγει το λιβάνι, το «Βαλσαμόδεντρο Κατάφ» (*Balsamodendron Kataf*) της Αραβίας που παράγει το μύρο, το «Βαλσαμόνδεντρο απομπαλσάμουν» (*Balsamodendron apobalsamun*) και το «τζίλεαντένσε» (*gileadense*) που παράγουν το βάλσαμο της Μέκκας, η «Πιστάσια λέντικους» (*Pistacia lenticus*), καλλιεργούμενη στην Ελλάδα που παράγει μία ρητίνη ονόματι «αλμασίγκα» (*almasiga*), η «Πιστάσια Τερεμπίντους» (*Pistacia Terebinthus*), η οποία μεγαλώνει αυτοφυώς στα παράλια της Μεσογείου και παράγει την τρεμεντίνα της Χίου ή βενετική (34).

Το «μόλε» σαν η «Πιστάσια τερεμπίντους» επίσης χρησίμευε για να βγάλει μία ρητίνη που εχρησιμοποιείτο στις ταφικές τελετές των Ίνκας. Λοιπόν, υπάρχει μία δυνατή υποψία, ότι η χρήση των ρητινών βγαλμένη από «τερεβινθώδη» φυτά του «παλιού» και του «νέου κόσμου», είχαν κοινή προέλευση στις θρησκευτικές, ταφικές και μαγικές πρακτικές, διαδεδομένες από έναν ίδιο λαό και έναν ίδιο πολιτισμό που κατόρθωσε να διαπεράσει τα φράγματα του ωκεανού.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Marte-Brun: *Geographie Universelle*, p. 17, Sixieme edition, par M.J.J.N. Huot. T 1, Ed. Garnier, Paris.
2. Veyne, Paul: *Acreditavam os gregos em seus mitos?* p. 66, Nota 90, αναφέρει τον Στράβωνα. Edit. Brasiliense, Sao Paulo, 1984.
3. Όμηρος: *Οδ.*, Γ, 319.
4. Malte-Brun: p. 17. Το ίδιο.
5. *The Cambridge Ancient History*, Vol II, part 2, p. 842, 3rd Edition, Cambridge, 1975.
6. Moulinier, Luis: *Quelques Hypotheses Relatives a la Geographie D'Homere-Dans rodysee*. Pub. des Annales de la Faculte des Lettres Aix-en Provence (1958).
7. Homere: *L'Odysee, Poesie Homerique*, T-II, p.76. Texte etabli et traduit par Victor Berard. Societe D'Edition les Belles Lettres, Paris, 1974.
8. Ένας από τους τέσσερεις ανέμους που αναφέρονται στην Οδύσσεια. Ο βόρειος άνεμος έρχετο από το Βορρά.
9. Heraclite: *Allegories D'Homere*, Texte etabli et traduit par Felix Buffiere, Les Belles Lettres, Paris, 1962.
10. Το ίδιο, p. 81.
11. Wolf, Teodoro: *Geografia y Geologia del Ecuador*, p. 365. Tipografia F.A. Brockhaus, Leipzig, 1892.
12. Lewis G. Edward: *El Sangay, Fire-breathing Giant of the Andes*, p. 117-138, *The National Geographic Magazine* V.97, No. 1, Jan. 1950.
13. Virgilio: *Eneida*, L. VI (126-149). « Ω, Τρώα, γιε του του Αγχίση, γεννημένου από αίμα των θεών, είναι εύκολο να κατέβεις στο Αβέρνο (Κόλαση). Τις ημέρες και τις νύχτες η πόρτα του μαύρου Πλούτωνα είναι ανοιχτή. Αλλά να γυρίσεις από τα ίδια βήματα και να βγεις (και πάλι) στους ζωτικούς ανέμους, αυτό είναι η μεγάλη δουλειά, αυτή είναι η μεγάλη δυσκολία. Αίγιοι απόγονοι των θεών, τους οποίους ο ευνοϊκός Δίας αγάπησε ή μία διακαής επιθυμία τους πήγε στον ουρανό, μπόρεσαν να γυρίσουν. Πυκνά δάση σκοπεύουν όλη την επιφάνεια και δεν έχει δρόμους. Ο Κωκυτός με τη σκοτεινή του ενέργεια τριγυρνάει σ' αυτό το χώρο. Όμως αν έχεις τόσο μεγάλη επιθυμία να περάσεις δύο φορές τα νερά στον Στύγα, να δεις δυο φορές τον μαύρο Τάρταρο, αν θέλεις να παραδοθείς σ' αυτό το φοβερό άθλο, πρόσεξε τι πρέπει πρώτα να κάνεις.» « Σ' ένα δέντρο σκιερό κρύβεται ένα κλωνάρι από χρυσό, τα φύλλα του και ο μίσχος είναι ευέλικτα, το οποίο λένε, ότι είναι αφιερωμένο στη Ήρα της Κόλασης. Ένα ιερό δάσος το προστατεύει, κρυμμένο από τις σκιές μιας σκοτεινής περιάδας. Αλλά κανένας δεν επιτρέπεται να εισχωρήσει στα έγκατα της Γης, πριν αρπάξει αυτό το κλω-

νάρι από το δέντρο του. Η μυθική Προζεργίνα(Proserpina) καθόρισε,ό-
τι θα έπρεπε να πάρουν αυτό το δώρο της. Όταν το κλωνάρι κοβόταν
ένα άλλο φύτευε επίσης χρυσό και το αντικαθιστούσε με φύλλα που
ήταν από το ίδιο μέταλλο. Ψάξ'το ψηλά, με το μάτια σου και όταν το
βρεις κόψ'το με το χέρι σύμφωνα με την ιεροτελεστία: γιατί όταν κο-
πεί θα το κρατήσεις εύκολα στο χέρι σου, αν το πεπρωμένο σε καλέσει.
Με άλλο τρόπο δεν θα μπορέσεις να το νικήσεις με καμία δύναμη, ούτε
να το κόψεις με το σκληρό σίδερο».

14. La Condamine, Carlos Maria de: *Viaje a la America Meridional*, p. 41, Esp-
asa-Calpe, Bs. As., 1942.
15. Lira, Jorge A.: *Diccionario Kkechuwa-Espanol*, 2a. Edicion, Editora Guad-
alupe, Bogota, 1982.
16. Faura Gaig, Guillermo S.: *Los Rios de la Amazonia Peruana*, p. 127 Ed.
Leoncio Prado, Lima, 1962.
17. Lira, Jorge A., το ίδιο.
18. Orton Kervey J.: *Paso del Pongo Mainique*, p. 267 do Boletin da la Socie-
dad Geografica de Lima, Ano XV, T-XVII, Lima, 1905.
19. Von Hassell, Jorge: *Rios Alto Madre de Dios y Paucartambo*, p. 288-31Q,
Boletin de la Sociedad Geografica de Lima, Ano XV, T-XVII, Lima, 1905.
20. Acosta, Joseph de: *Historia Natural y Moral de las Indias*, p. 121, Liv 3,
cap. 17, Ed. Fondo de Cultura Economica, Mexico, 1979.
21. Raimondi Antonio: *El Peru*, Tomo I, p. 213, Lima, 1874.
22. Raimondi A.: *El Peru*, T-II, p. 215, 1876. T-III, p. 62, Lima, 1879.
23. Lira Jorge A.: *Diccionario Kkechwa-Espanol*. Το ίδιο.
24. Fontenrose, Joseph: *Python - A Study of Delphic Myth and Its Origins*, p.
477, University of California Press, Berkeley, 1980.
25. Lizarraga, Fray Reginaldo de: *Descripcion breve de toda la tierra del Peru*,
Biblioteca de Autores Espanoles, Madrid, 1968.
26. Garcilaso de la Vega: *Comentarios Reales de los incas*. Lib. VIII, Cap. XVI
(αναφέρεται στον Μπλας Βαλέρα).
27. Το ίδιο, Liv VI, cap. XXI.
28. Raimondi, A.: *Elementos de Botanica (Aplicada a la Medicina y a la Ind-
ustria - En los quales se trata especialmente de las plantas del Peru)*, 2a.
parte, p. 224, Lima, 1857.
29. Garcilaso de la Vega: *Comentarios Reales de los incas*. Lib. VIII, Cap. XII,
Lib. II, Cap. XXV
30. Granada, Daniel: *Supersticiones del Rio de la Plata*, p. 248, Montevideo,
1896.
31. Cobo, Bernabe: *Historia del Nuevo Mundo*, αναφερόμενο από τον Daniel
Granada, p. 210.
32. Granada, Daniel: p.250.
33. Bass, George F: *Oldest Known Shipwreck Reveals, Splendors of the Br-
onze Age*, National Geographic V. 172, No. 6, Dec. 1987.
34. Raimondi, A.: *Elementos de Botanica*, 2a. parte, Lima, 1857.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI

ΜΑΜΑ ΓΚΟΥΑΚΟ ΚΟΓΙΑ (MAMA GUACO COYA) - Η ΘΕΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ, ΜΙΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ.....	165
ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΛΟΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ	168
Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΊΙΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΣΑΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΚΑΛΥΠΤΕΙ	
ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΙΛΛΑΙΟΤΕΡΕΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.....	169
Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΗΝ ΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ	
ΙΝΚΑΣ ΤΟΥ ΓΚΑΡΣΙΛΑΣΟ ΝΤΕ ΛΑ ΒΕΓΚΑ (GARCILASO DE LA VEGA).	171
ΤΑ ΗΟΥΤΟΚΟ(ΤΑΡΥΤΟΚΚΟ) ΚΑΙ ΠΑΚΑΡΙΤΑΜΜΠΟ(ΡΑΚΚΑΡΙΤΑΜΒΟ).....	171
ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΗΝ «ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ»·	
(ΒΑΛΕΝΤΟΑΜΑΝΙΕΣΕΡ/VALEDOΑΜΑΝΗΕΣΕΡ).....	174
ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ ΙΔΙΩΜΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ	
ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΩ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.....	179
ΑΙΓΟΦΩΣ ΣΤΑ ΣΚΟΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ.....	180
ΜΑΜΑ ΓΚΟΥΑΚΟ ΚΟΓΙΑ, Η ΘΕΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ.....	184
Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ. ΣΥΜΦΩΝΑ	
ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ (BLAS VALERA).....	189
ΝΑΟΙ ΚΑΠΕΡΕΣ ΤΟΠΟΙ. ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ.....	191
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι.....	194
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	196

Viracochayu punchao cachunto tacachum flispacflispacarischumyllarichum flispac nic punchao churi yquicta cusHlacta quispillacta rurascay quictacanchay uncancampac Viracochaya. Casillaquispilla punchao yunga runay anami chisay quicta quilla ricanchuri uma honcochispa amanama chispa casicta quispicha huacoy chaspa.

(Προσευχή ανώνυμου συγγραφέα που έψαλλαν οι ιερείς του Κούζκο στις μεγάλες θυσίες στον Ήλιο).

Κριστόμπαλ ντε Μολίνα(Cristobal de Molina), 1575

«*Las Fabulas y Ritos de los Incas en el Tiempo de Su Infidelidad*».

Προσευχή στον Ήλιο

Πλάστη μου! Εσύ που έπλασες τον Ήλιο κι είπες να γίνει η νύχτα και ημέρα, ξημέρωνε και φώτισε Ειρηνικά έλα και φρόνησε να φωτιστούν οι άνθρωποι που 'πλασες Πλάστη! Ήλιε! γαλήνιε και σώε, φώτιζε τους ανθρώπους που αναθρέφεις να'ναι γεροί. Φύλαγε τους σώους και αβλαβείς.

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ, ΜΙΑ ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΗ ΕΠΙΣΤΗΜΗ

Η επίσκεψη στα μνημειώδη ερείπια του Κούζκο και τις γύρω περιοχές δημιουργεί αμχανία στον προσεκτικό παρατηρητή, όχι μόνο από τα θαυμάσια έργα που βρίσκονται εκεί, αλλά από τις εξηγήσεις των ξεναγών. Βεβαιώνουν, ότι όλα αυτά κι άλλα πολλά που δεν φαίνονται στις τουριστικές διαδρομές, πραγματοποιήθηκαν από τους ίνκας στο διάστημα μιας αυτοκρατορίας από 12 ή 13 γενιές που κυβερνούσαν και που θα είχαν βγει από την βαρβαρότητα κατά τη διάρκεια του 11ου αιώνα.

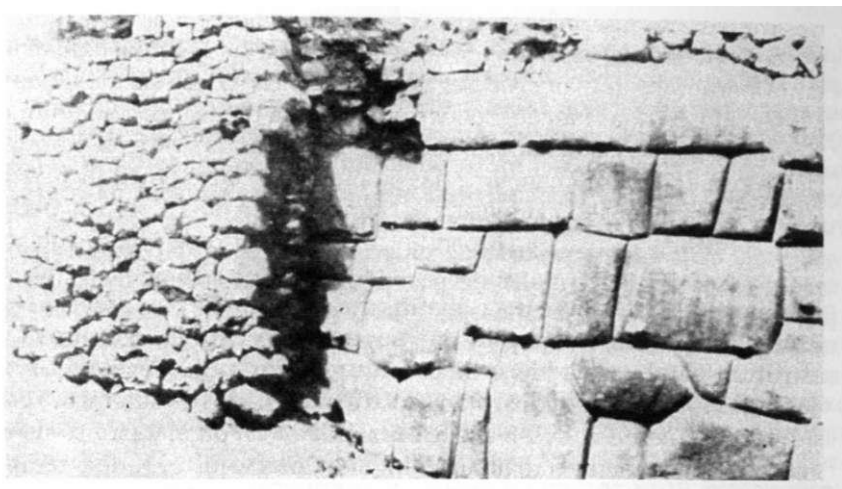
Αυτή η βεβαίωση που δεν έχει επιστημονική βάση, δεν είναι παρά μία θέση αρχαιολογική βασισμένη στις ιστορικές εκδοχές για 13 κυβερνήτες Ίνκας, συγκεντρωμένες κατά τη διάρκεια των ετών που ακολούθησαν την ισπανική κατάκτηση και που εκλήφθησαν σαν αληθινές από τον 16ου αιώνα.

Ενώπιον του επιβλητικού αρχαιολογικού συγκροτήματος του Ολανταϊτάμπο (Ollantaytambo) αυτή η θέση είναι πολύ δύσκολο να υποστηριχθεί. Εκεί επάνω, σ'έναν απότομο λόφο, βρίσκονται θαυμάσια τείχη κτισμένα με πελώριους όγκους πέτρας, προσαρμοσμένους μεταξύ τους από όλες τις πλευρές, με τελειότητα που κάνει δύσκολη τη μίμηση (Φωτ. 23). Πολλοί από αυτούς τους γιγαντιαίους όγκους από γρανίτη, μεταφερόμενοι από ένα μακρινό λατομείο βρίσκονται ακόμα σε όλη τη διαδρομή, εγκαταλελειμμένοι για κάποιο άγνωστο λόγο, όταν σταμάτησαν απότομα οι εργασίες. Μερικοί όγκοι, από τις κολοσσιαίες διαστάσεις τους έγιναν μύθος, όπως «η κουρασμένη πέτρα» ή «η πέτρα που κλαίει». Κοντά στα κυκλώπεια αρχαία τείχη βλέπουμε ερείπια δοματίων που κτίστηκαν μεταγενέστερα με τεχνική εμφανώς κατώτερη. Αλλά παρ'όλες

τις πελώριες διαφορές και την εμφανή επανατοποθέτηση απλών τειχών επάνω σε άλλα πιο καλοδοουλεμένα το σύνολο των έργων απεδόθη στους Ίνκας.

Η προ-κολομβιανή αρχιτεκτονική του Κούζκο παρουσιάζει διάφορες ίνκα τεχνοτροπίες. Το πρόβλημα παραμένει σε μια πολύ μικρή περίοδο που αποδίδεται σ'αυτόν τον πολιτισμό. Η ιστορία των Ίνκας που θεωρείται πραγματική στον ακαδημαϊκό κύκλο λέει, ότι η αυτοκρατορία του Κούζκο, από τις μυθολογικές προελεύσεις του μέχρι την ισπανική κατάκτηση το 1532, θα είχε κυβερνηθεί μόνο από 13 κυβερνήσεις των Ίνκας, διάρκεια μιας περιόδου που δεν υπερβαίνει τα τετρακόσια χρόνια. Το χειρότερο αυτής της «αληθινής ιστορίας» είναι, ότι οι θαυμάσιες λίθινες οικοδομές έγιναν εξάρτημα του «ιστορικού» σχήματος με αυτόματη ένταξη σ'αυτή την περίοδο. Μ' αυτόν τον τρόπο, όσο απίστευτο κι αν φαίνεται, η φυσική πραγματικότητα εξαρτήθηκε από το ιστορικό σχέδιο! Τώρα, αυτοί που υποστηρίζουν αυτή την ανακρίβεια έπρεπε να δείξουν, πώς η αυτοκρατορία Κέτσουα των Ίνκας, που κυβερνούσε ένα από τα πιο συντηρητικά έθνη του κόσμου, κατόρθωσε να κτίσει σε τρεις μόνον αιώνες πόλεις, αστεροσκοπεία, ναούς, κάστρα και δρόμους που καλύπτουν χιλιάδες χιλιόμετρα. Και επιπλέον να εφεύρει θρησκείες, μύθους και μια γλώσσα που μέχρι σήμερα ομιλείται από την Βολιβία μέχρι τον Ισημερινό.

Για να αποκρύψουν ενοχλητικά στοιχεία, που έκαναν αβάσιμη την «αληθινή ιστορία», διεπράχθησαν σοβαρά αρχαιολογικά αδικήματα. Ένα από αυτά έγινε ακριβώς στο κέντρο του Κούζκο, στο παλάτι του Χατουμρουμιγιόκ (Hatunrumiyoc) (Φωτ. 24). Σ'αυτό το σημείο καταστράφηκε ένα ίνκα τείχος μήκους 5 μέτρων, ύψους 4 μέτρων και πάχους 90 εκατοστών, το οποίο κάλυπτε ένα άλλο αρχαιότερο τείχος, χτισμένο με πελώριες πολυγωνικές πέτρες, εφαρμοσμένες με το χιλιοστόμετρο, με την ίδια τεχνική του Ολανταητάμπο. Το τείχος κατεστραμένο μετά από την δεκαετία του '50 ανήκε στον τύπο τον επονομαζόμενο ίνκα ψηφιδωτό (inca celular). Ήταν φτιαγμένο από μικρές πέτρες σχήματος περίπου εξάγωνου, δείχνοντας μία τεχνική οικοδόμησης πολύ απλή (Εικ. 1). Αυτό το «ψηφιδωτό» τείχος επένδυε το άλλο, πολυγωνικού τύπου ή κυκλωπικό, εκλαμβανόμενο σαν προ-ίνκα από μερικούς αρχαιολόγους του Κούζκο (1). Η απόδειξη που αφαιρέθηκε ήταν το τελευταίο μέρος ενός ίνκα τείχους που, προφανώς, επένδυε ολόκληρο τον ανακτορικό χώρο. Σε ποια εποχή και για ποιο λόγο οι Ίνκας έκρυσαν το παλάτι ονόματι ΧΑΤΟΥΝ-ΡΟΥΜΙΓΙΟΚ-ΧΟΥΑΖΙ (HATUN-RUMIYOC-HUASI), «το σπίτι της μεγάλης πέτρας»; Είναι δυνατόν το παλάτι να ήταν πράγματι χιλιετές, όπως υποστηρίζουν μερικοί αρχαιολόγοι του Κούζκο και ότι οι Ίνκας το επένδυσαν για να το προστατέψουν εξαιτίας μιας βαθιάς αίσθησης σεβασμού ή λατρείας γι'αυτό το κειμήλιο, ή για να αποφύγουν την ιεροσυλία από τις ορδές των αγρίων, σε μια εποχή που η ιερή πόλη του Κούζκο θα είχε απειληθεί

Εκ. 1. Ίνκα τείχος τοποθετημένο πάνω στο αρχαίο κυκλωπικό τείχος, πριν γκρεμιστεί από τους αρχαιολόγους. Τοποθετημένο στη νοτιανατολική πλευρά του ανακτόρου Χατουμ-ρουμιγιόκ, στο Κούζκο. (Η φωτογραφία που καταγράφει αυτό το αρχαιολογικό έγκλημα έχει αντιγραφεί από το «Old Civilization of the New World», σ. 298, από τον Α. Χουάϊτα Βέριλ (Hyatt Verrill).

από εισβολείς. Όποια κι αν ήταν η αιτία, το αρχαίο πολυγωνικό τείχος διατηρήθηκε από τους Ίνκας για μετέπειτα.

Τα αινιγματικά κυκλώπεια τείχη του Κούζκο είναι υπέροχοι δείκτες του βαθμού νοημοσύνης. Θα μπορούσαμε να πούμε, ότι παράγουν μία ανησυχία ανάλογη του συντελεστή διανόησης όποιου τα παρατηρεί. Αποπροσανατολίζουν και γοητεύουν. Συνολικά, όσο περισσότερο εμβαθύνουμε στις λεπτομέρειες της κατασκευής του, τόσο πιο δύσκολη θα γίνει η κατανόηση της τεχνικής που χρησιμοποιήθηκε στην πραγματοποίησή του.

Ο αρχαιολόγος Α. Χουάϊτα Βέριλ συνοψίζει λαμπρά τις τεχνικές επιπτώσεις που έχουν σχέση με την κατασκευή των αινιγματικών προ-κολομβιανών τειχών και που αποδίδονται από αυτόν σε μία άγνωστη φυλή, προγενέστερη των Ίνκας (2): «Οι προ-ίνκας λίθινες κατασκευές είναι μοναδικές και δεν έχουν την παραμικρή ομοιότητα με τις κατασκευές οποιασδήποτε άλλης φυλής (3). Αυτό, από μόνο του, θα μπορούσε να είναι μία απόδειξη του ότι οι κατασκευαστές των κυκλώπειων τειχών είναι μιας άγνωστης φυλής. Το πιο παράξενο είναι, ότι, μέχρι εκεί που γνωρίζουμε, ακόμα δεν βρέθηκε κανένα ίχνος που να δείχνει την εξέλιξη αυτής της τεχνικής από τα πρωτόγονα πρωτότυπα σχήματα μέχρι τα πιο εξελιγμένα, όπως θα ήταν αναμενόμενο στην περίπτωση που θα ήταν αποτέλεσμα ιθαγενών χειροτεχνών. Κανένα τσιμέντο ούτε άλλο οποιοδήποτε μίγμα χρησιμοποιήθηκε στην κατασκευή των τειχών και ούτε ήταν αναγκαίο. Οι πελώριοι λίθινοι όγκοι, μερικοί ζυγίζοντας πάνω από 20 τόνους, είχαν κοπεί, πελεκηθεί και συναρμολογηθεί με *τόση* τελειότητα που, ακόμα και σήμερα μετά από ανα-

ρίθμητους αιώνες, δεν είναι δυνατόν να παρεμβληθεί στους αρμούς ούτε μία λεπίδα, δεκαδικών του χιλιοστού. Ας σημειωθεί, ότι ο Βέριλ δεν αναφέρεται εδώ στους λίθους του πρώτου κυκλώπειου τείχους του Σακσαχουαμάν (Sacsahuaman), ένας από τους οποίους με 11 πλευρές είναι πάνω από 60μ3 και ζυγίζει πάνω από 150 τόνους. Δεν βρίσκονται δύο όγκοι πέτρας με το ίδιο σχήμα και διάσταση, αλλά ο καθένας συναρμολογείται με τους γειτονικούς με την ίδια ακρίβεια. Κανένας μηχανικός, ούτε καν με μηχανήματα και μικρόμετρα από τα πιο σύγχρονα, θα μπορούσε να πραγματοποιήσει σε μέταλλο μία δομή που να υπερβαίνει την τελειότητα των τειχών (4). Η γενική δομή και κάθε όγκος πέτρας που χρησιμοποιήθηκαν στο τείχος πρέπει να είχαν από τα πριν προσεχτικά μελετηθεί, προγραμματιστεί και δουλευτεί. Θα ήταν πρακτικά αδύνατο να συναρμολογηθεί κάθε όγκος με τον τρόπο που οι χτίστες συνήθως εργάζονται. Κανένας, με σώες τις φρένες, μπορεί να πιστέψει, ότι μια πέτρα των 20 τόνων πελεκήθηκε εδώ κι εκεί, τοποθετήθηκε στη θέση της, τη σήκωσαν πάλι και την αποτράβηξαν μια ή παραπάνω φορές, μέχρι να επιτευχθεί μία τέλεια εργαρμογή. Ακόμα κι αν μερικές από τις πέτρες είναι σχεδόν ορθογώνια παραλληλεπίπεδα με έξι πλευρές, πολλές έχουν ακανόνιστο σχήμα και μερικές έχουν μέχρι και 32 γωνίες. Ο μοναδικός τρόπος, από τον οποίο οι πέτρες με το πολύπλοκο σχήμα θα μπορούσαν να συναρμολογηθούν με τόσο απίστευτη ακρίβεια, έχει επιπτώσεις στην ακριβή κοπή κάθε όγκου, με αυστηρούς κανόνες ανοχής, με σκοπό να επιτευχθεί ή μορφή του ένθετου. Όπως και να έχει, αυτή η τεχνική θα αποδείκνυε μία προ-ιστορική φυλή που κατείχε υπερβολικά προχωρημένες γνώσεις μαθηματικών και μηχανικής».

ΜΥΘΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ

Οι Ίνκας του 16ου αιώνα ήταν «άγραφοι», δηλαδή δεν γνώριζαν το γραπτό λόγο. Όμως διατήρησαν τα ιστορικά τους χρονικά και τις αρχαίες παραδόσεις χρησιμοποιώντας «ΚΙΠΟΣ» (QUIPOS), ένα σύστημα μνήμης με σχοινιά και κόμβους, στα οποία τα χρώματα των ινών και οι τύποι των κόμβων φύλαγαν τις πληροφορίες. Τα «κίπος» έμεναν στις φροντίδες των «κιποκαμάγιος» (quipocamaios) μέχρι τις ημέρες της κατάκτησης του Περού. Αυτή η πλούσια συλλογή πληροφοριών καταστράφηκε από τους Ισπανούς εισβολείς σε μια πράξη βαρβαρότητας, συγκρινόμενη με εκείνη της καταστροφής των μεγάλων βιβλιοθηκών και δημιουργώντας ανεπανόρθωτη ζημιά στον παγκόσμιο πολιτισμό.

Οι χρονογράφοι και οι ιστοριογράφοι που ασχολούνται με την προέλευση των Ίνκας, βασίζόμενοι στις πληροφορίες των «κιποκαμάγιος» και ορισμένες βαμμένες πλάκες διατηρημένες σε μια δενδροθήκη (dentroteca) του Κούζκο, αναφέρουν, ότι η πρωτεύουσα της αυτοκρα-

τορίας ιδρύθηκε από τέσσερα ζευγάρια, των αδελφών Αγιάρ (Ayar): Αγιάρ Μάνκο (Ayar Manco) ή Μάνκο Κάπακ (Manco Capac), Αγιάρ Κάτσι (Ayar Cachi), Αγιάρ 'Αουκα (Ayar Auca) και Αγιάρ Ούτσου (Ayar Uchu) και τις τέσσερεις αδελφές τους: Μάμα Γκουάκο (Mama Guaco), Μάμα Κόρα (Mama Cora), Μάμα Ότσλιο (Mama Ocello) και Μάμα Ράχουα (Mama Rahua). Ήταν ξένοι και θα είχαν έρθει στο Κούζκο από το οροπέδιο του Κολιάο, όπου βρίσκεται η λίμνη Τιτικάκα ή θα είχαν βγει από μία σπηλιά ονόματι Ταμπουτόκο (Tambutocco).

Μεταξύ των αδελφών ξεχωρίζει η Μάμα Γκουάκο που περιγράφεται σαν μια γυναίκα αυταρχική και άγριου χαρακτήρα, υποστηριζόμενη από τον αδελφό της Μάνκο Κάπακ, ο οποίος ήταν επίσης άσπλαχνος. Εξαιτίας μιας σειράς από επεισόδια κατά τη διάρκεια της διαδρομής φτάνουν στο Κούζκο μόνο ο Μάνκο Κάπακ και οι τέσσερες αδελφές. Σαν έμβλημα της ισχύος έφεραν ένα είδος γερακιού ονόματι χίντι (hindi). Το κοίλωμα, στο ψηλό βουνό Χουανακαούρι, μιας φλέβας χρυσού, μεγέθους ενός πήχυ μήκος και διαμέτρου μιας ίντσας, ήταν το σωστό σημάδι για την εκλογή της τοποθεσίας φανερώνοντας τον πλουτοπαραγωγικό της γης. Ο Μάνκο Κάπακ ανεβαίνοντας στη κορυφή του Χουανακαούρι, από όπου διακρίνεται η γόνιμη κοιλάδα του Κούζκο, σημάδεψε με τη σφεντόνα του στις τέσσερεις γεωγραφικές κατευθύνσεις και κατέλαβε τη γη.

Η ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΠΟΥ ΘΕΩΡΕΙΤΑΙ ΣΑΝ ΑΛΗΘΙΝΗ ΚΑΛΥΠΤΕΙ ΜΙΑ ΑΠΟ ΤΙΣ ΑΡΧΑΙΟΤΕΡΕΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΕΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ

Η πιο ρομαντική ιστορία των Ίνκας, που θεωρείται σαν αληθινή γράφτηκε το 1609 από τον ικανό ιστοριογράφο, Γκαρσιλάζο ντε λα Βέγκα (Garsilaso de la Vega) που καταγόταν από το Κούζκο και ήταν μιγάς, γιος μιας πριγκίπισσας των Ίνκας, της «απρόσεχτης» Τσίμπου Όκλιο (Chimpu Ocllo) και ενός Ισπανού καπετάνιου που συμμετείχε στην κατάκτηση του Περού.

Βεβαιώνει ο Γκαρσιλάζο, ότι άκουσε να λέει με τα χείλη του ο ίδιος του ο θεός, ο Ίνκα, όταν ακόμα βρισκόταν στο Κούζκο στα νεανικά του χρόνια, ότι, πριν να ιδρύσουν οι Αγιάρ το Κούζκο, η κοιλάδα ήταν μία δασώδης περιοχή που την κατοικούσαν άγριοι, που λίγο διέφεραν από τα ζώα. Αγνοούσαν την τέχνη της γεωργίας, διέσχιζαν γυμνοί την κοιλάδα ψάχνοντας για κυνήγι και ζούσαν σε σπηλιές και σπηλαια. Όταν ρώτησε το θείο σχετικά με το χρονικό διάστημα που είχε περάσει από αυτό το γεγονός, ο Ίνκα του απάντησε, ότι η ίδρυση του Κούζκο συνέβη σε μια εποχή πολύ μακρινή και δεν θυμόταν πόσος καιρός είχε περάσει (5). Αργότερα, ξεχνώντας τη συνετή εκμυστήρευση του θείου, υποστηρίζει, ότι η αυτοκρατορία των Ίνκας ιδρύθηκε από τον Μάνκο Κάπακ τέσσερες αιώνες πριν ο πατέρας του μαζί με τους

υπόλοιπους συντρόφους του κατακτήσουν το Κούζκο.

Στην πραγματικότητα ο Γκαρσιλάζο δεν πρωτοτύπησε ούτε ασχολήθηκε με την αλήθεια στην ιστορική του εκδοχή για τους Ίνκας. Συνθέτοντας την ξεκινώντας από το ανέκδοτο χειρόγραφο του ιερέα Μπλας Βαλέρα παραποίησε την χρονολογία, όπως ορθά υποστηρίζει ο Γκονσάλες ντε λα Ρόζα (Gonzales de la Rosa) (6) και προτίμησε απλά την πιο συμφέρουσα εκδοχή, την όποια είχαν σαν αληθινή οι ισπανοί κατακτητές αυτής της εποχής.

Εν τω μεταξύ, υπάρχουν άλλες εκδοχές που θεωρούν αρχαιότερη την αυτοκρατορία των Ίνκας. Αυτές οι εκδοχές αναφέρουν παραδόσεις κοσμογονικές και εσχατολογικές που ανέρχονται σε ένα κατακλεισμό, φαινομενικά τον ίδιο μ' αυτόν που αναφέρεται στη Γένεση. Αυτές οι εκδοχές δημιουργούσαν μία σοβαρή αμηχανία στους διερμηνευτές των ιερών γραφών. Γι' αυτό το λόγο τις συγκάλυψαν όλες, εκτός από μερικές γραφές που γράφτηκαν αργότερα, τον 17ο αιώνα. Μία από αυτές τις εκδοχές γράφτηκε το 1630 από τον μοναχό Μπουεναβεντούρα ντε Σαλίνας ε Κόρντοβα (Buenaventura de Salinas e Cordoba) αντιγραμμένη από ένα ανέκδοτο χειρόγραφο που ανακαλύφθη ξανά εκείνο τον αιώνα, το οποίο είχε γράψει ο ινδιάνος Γκουαμάν Πόμα ντε Αγιάλα (Guanam Poma de Ayala). Η σοβαρότερη εκδοχή γράφτηκε από τον ιησουίτη Φερνάντο ντε Μοντεζίνος (Fernando de Montesinos) το 1644 (7), βασισμένη στο χειρόγραφο ενός άγνωστου συγγραφέα σήμερα, αναγνωρισμένο σαν τον Μπλας Βαλέρα. Αυτή η τελευταία εκδοχή παρέκαπτε την εκκλησιαστική λογοκρισία κάνοντας τους Ίνκας απόγονους μίας χαμένης φυλής των τέκνων του Νώε. Όποια κι αν ήταν τα συστατικά, προφανώς ισπανικά, αυτή η εκδοχή αποτελείται βασικά από πηγές νόμιμες προ-κολομβιανές, οι οποίες μεταδόθηκαν από τους «κιποκαμάγιος» στον Μπλας Βαλέρα και περιγράφουν, εν συντομία, τα κυριότερα γεγονότα χρονολογικά ταξινομημένα για μία αυτοκρατορία με έδρα στο Κούζκο, κατά τη διάρκεια της οποίας θα είχαν κυβερνήσει όχι λιγότεροι από εκατόν ένας Ίνκας.

Το Κούζκο υπήρξε η πρωτεύουσα μιας αυτοκρατορίας μόλις δεκατριών Ίνκας ή υπήρξαν πάνω από εκατό; Είναι αληθινή η εκδοχή που μέχρι σήμερα παρουσιάζεται από τον Γκαρσιλάζο συγχέοντας μυθολογικά στοιχεία και παραδόσεις προηγούμενων δυναστειών, ή εκείνη που αναφέρεται μόνο στην τελευταία δυναστεία των βασιλέων των Ίνκας; Μεταξύ των δύο εκδοχών εκδοχών μία είναι αναγκαστικά λανθασμένη. Για να ανακαλύψουμε την αλήθεια πρέπει να συμβουλευτούμε τα αρχαιολογικά στοιχεία ψάχνοντας ενδείξεις που θα αντιστοιχούσαν στην πρώτη μετανάστευση ενός πολιτισμένου λαού που ερχόταν από το Νότο στην κοιλάδα του Κούζκο.

Η ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΤΗΝ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΤΟΥ ΓΚΑΡΣΙΛΑΖΟ ΝΤΕ ΛΑ ΒΕΓΚΑ

Πρόσφατα ο Δρ. Μανουέλ Τσαβέζ Μπαλλόν (Dr. Manuel Chavez Ballon) μου έδειξε το αποτέλεσμα των αρχαιολογικών ανασκαφών που πραγματοποίησε η Δρ. Κάρεν Αυν Μορ Τσάβεζ (Dra. Karen Lynne Mohr Chavez) στη τοποθεσία του Μαρκαβάλε (Marcavalle), 4 χιλιόμετρα νότια του Κούζκο. Τα ευρήματα χρονολογήθηκαν με ραδιοάνθρακα και είναι, μέχρι αυτή τη στιγμή, τα πιο αξιόπιστα που γνωρίζω. Η εικόνα που αποκαλύπτει η μελέτη της περιοχής Μαρκαβάλε δείχνει, ότι τουλάχιστον από το 1400 π.Χ. η κοιλάδα του Κούζκο είχε κατοικηθεί αδιάκοπα από μία κοινωνία γεωργών και βοσκών. Τα αντικείμενα που ανασύρθηκαν από τη σκαμμένη περιοχή αποκαλύπτουν, ότι από εκείνη την μακρινή εποχή οι κάτοικοι της κοιλάδας έμεναν σε λιτές κατοικίες από τούβλα ψημμένα στον ήλιο, χαίρονταν τη συντροφιά των σκύλων και φρόντιζαν τα κοπάδια από καμηλοπρόβια. Η τροφή τους ήταν ποικίλη, βασισμένη στη γεωργία, στο κρέας των οικιακών ζώων και στο κυνήγι. Γνώριζαν πώς να καλλιεργούν τη γη και αφοσιώθηκαν στην καλλιέργεια του φασολιού, του καλαμποκιού και πιθανώς της πατάτας. Τα τρόφιμα τους τα έβραζαν και χρησιμοποιούσαν κεραμικά σκεύη διακοσμημένα με γεωμετρικά σχέδια (8).

Από τη αρχαιολογική μελέτη που πραγματοποιήθηκε στο Μαρκαβάλε, μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι ο άγριος πίνakas, ο ζωγραφισμένος από τον Γκαρσιλάζομ, δεν είχε θέση στο 10 αιώνα και συνεπώς η ιστορία των Ίνκας, την οποία παρουσιάζει, δεν έχει πραγματική βάση.

ΤΑΜΠΟΥΤΟΚΟ (TAMPOCOCCO) ΚΑΙ ΠΑΚΑΡΙΤΑΜΜΠΟ (PACARITAMBO)

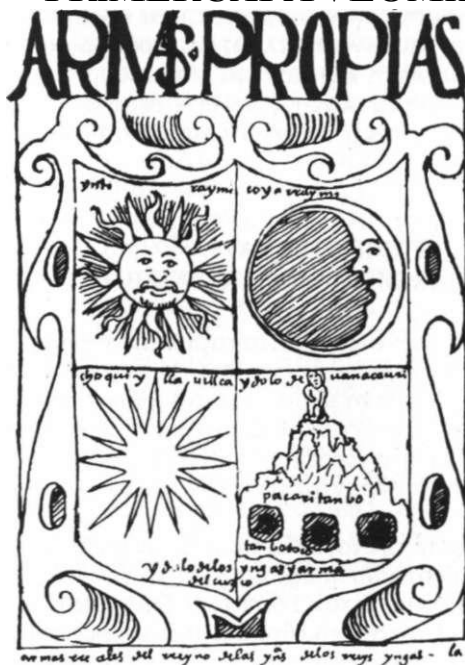
Το Ταμποντόκο και το Πακαριτάμμπο ορίζονται σαν η κοιτίδα και το καταφύγιο, αντίστοιχα, της χιλιετούς αυτοκρατορίας των βασιλέων Ίνκας, τα οποία μερικοί χρονογράφοι αλλά τα συγχέουν. Η τοποθεσία του Ταμποντόκο που αναφέρεται σαν μία σπηλιά ή βασική έδρα από όπου θα είχαν προέλθει οι ιδρυτές του Κούζκο, όπως επίσης και οι μύθοι που αναφέρονται σ' αυτόν τον τόπο αξίζουν μεγαλύτερη προσοχή.

Σύμφωνα με την ιστορία των βασιλέων των Ίνκας του Φερνάντο Μοντεζίνος (Fernando Montesinos) κατά την διάρκεια της κυβέρνησης του 62ου βασιλιά Τίτου Γουπανκί Πατσακούτι (Titu Yupanqui Pachacuti) το Κούζκο ισοπεδώθηκε από διάφορες συμφορές και πολλά κτίρια έγιναν ερείπια εξαιτίας των συχνών σεισμών. Κατά τη διάρκεια εκείνης της εποχής εμφανίστηκαν διάφοροι κομήτες και σπουδαία σημάδια στους ουρανούς. Τρομαγμένοι οι κάτοικοι, χωρίς άλλη λύση,

αναγκάστηκαν να εγκαταλήψουν τις ιδιοκτησίες τους και να φύγουν από το Κούζκο. Σ' αυτές τις πανολεθρίες προσετέθηκε και η εισβολή ενός πλήθους βάρβαρων λαών και, σαν όλα αυτά τα δεινά να μην ήταν αρκετά, ο βασιλιάς των Ίνκας περικυκλώθηκε και πέθανε κατά την διάρκεια μιας αιματηρής μάχης που έγινε εναντίον των εισβολέων. Το σώμα του μεταφέρθηκε στο Ταμπουτόκο και τάφηκε σ' ένα μυστικό σημείο. Σύμφωνα με τον υπολογισμό των βασιλέων των Ίνκας εκείνη την εποχή διέτρεχε ο 4ος Ήλιος της δημιουργίας του κόσμου, που ο Μοντεζίνος συγχρονίζει με την αρχή της χριστιανικής εποχής. Μετά από αυτά τα γεγονότα η μοναρχία των βασιλέων των Ίνκας χάθηκε επί 400 χρόνια και, εκτός από τους ιερείς που παρέμειναν να φυλάγουν τους ναούς, το Κούζκο έμεινε εντελώς έρημο. Η βασιλική οικογένεια και οι απόγονοι της παρέμειναν σώοι στο Ταμπουτόκο (9).

Ο Μοντεζίνος βεβαιώνει, ότι το Ταμπουτόκο πάντα υπήρξε σαν ένα ιερό και καταφύγιο των Ίνκας, όπου ποτέ δεν έγιναν σεισμοί και κανένα είδος πανούκλας απείλησε την ζωή των κατοίκων του. Υπάρχει πράγματι η σπηλιά του Ταμπουτόκο; Πού βρίσκεται αυτό το μαγικό σημείο που εκτιμούσαν τόσο πολύ οι βασιλείς των Ίνκας;

7^Λ PRIMERCAPITVLOMff

Εικ. 2. Σχέδιο της ασπίδας όπλων, το οποίο συγκεντρώνει τα κυριότερα είδωλα που λατρεύονταν από τους Ίνκας, μαζί με την παράσταση του Λόφου Ταμπουτόκο (Σελίδα 79 του εικονογραφημένου χρονικού του Γκουανάμ Πόμα Αγιάλα, τον 17ο αιώνα).

Η ιστορία των Ίνκας, του Πέντρο Σαρμιέντο ντε Γκαμποά (Pedro Sarmiento de Gamboa), που γράφτηκε το 1572, είναι μία από τις πηγές τις πιο καλά ντοκουμενταρισμένες σχετικά με την μυθολογική καταγωγή των Ίνκας (10). Βεβαιώνει, ότι Πακαριτάμμπο σημαίνει «σπίτι παραγωγής» και βρίσκεται στα Νοτιο-Νοτιοδυτικά του Κούζκο σε μια απόσταση 6 ισπανικών λευγών (περίπου 45 χιλιόμετρα δρόμος). Εκεί επίσης βρίσκεται το Ταμπουτόκο που σημαίνει «σπίτι των παραθύρων». Πραγματικά, λέει ο χρονογράφος, ο λόφος του Ταμπουτόκο έχει τρία παράθυρα (ή καλύτερα σπηλιές) (Εικ. 2). Από τη μεγαλύτερη σπηλιά, που ονομαζόταν Κάπακ-Τόκο (Capac-Tocco) και ήταν διακοσμημένη με πλάκες από χρυσό βγήκαν οι αδελφοί Αγιάρ για να κατακτήσουν τη γη, με διαταγή του δημιουργού Τίκι Βιρακότσα (Tiki "Viracocha).

Ο ιησουίτης Μπερναμπέ Κόμπο (Bernabe Cobo), που πέρασε ένα μεγάλο μέρος της ζωής του αφιερωμένο στη μελέτη των περουβιανών αρχαιοτήτων, περιγράφει το Πακαριτάμμπο στην αρχή του Που αιώνα σαν ένα ερειπωμένο καταυλισμό των Ίνκας. Αναφέρει με σαφήνεια τα κατάλοιπα ενός μεγαλειώδους ανάκτορου και ενός ναού, των οποίων τα ερείπια, λέει, ακόμα σήμερα μπορεί κανείς να θαυμάσει (11). Παρα-

Εικ. 3. Κατάλοιπα του πλάγιου αριστερού τείχους του κυριότερου ναού του Πακαριτάμμπο. Εσωτερική όψη. Φαίνεται η μετόπη, εντελώς ανοιχτή στα δεξιά, στην κατεύθυνση του ανατέλλοντος Ηλίου.

τήρηση που συμφωνεί απόλυτα με την μεγάλη αρχαιότητα, την οποία η ιστορία των Ίνκας του Μοντεζίνος απέδιδε στο Πακαριτάμμπο. Σήμερα, μετά από 400 χρόνια, μπορούμε ακόμα να δούμε τα τείχη του ανακτόρου και του κυριότερου ναού και βλέπουμε τον ίδιο πίνακα που ο Κόμπο μας μεταδίδει γι'αυτά τα ερείπια χιλιετηρίδων. (Εικ. 3)

Η γεωγραφική τοποθεσία του Πακαριτάμμπο και Ταμπουτόκο είναι το αποτέλεσμα αρχαιολογικών μελετών που πραγματοποιήθηκαν το 1945 από τον Δρα. Λουίζ Πάρντο (Dr. Luis Pardo), ο οποίος την ταύτισε με τα ερείπια του Μαουκαλάκτα (Maucallacta) και με τον λόφο του Πουμαόρκο (Pumaosco) τοποθετημένα σε ευθεία γραμμή 20 χιλίόμετρα νότια του Κούζκο, στην επαρχία του Παρούρο (Ρ3ΓυΓΘ)(Χάρτης Ι). Σε κανένα άλλο σημείο, μέσα στην ακτίνα και κατεύθυνση που δείχνουν οι χρονογράφοι, λέει ο αρχαιολόγος που αναφέρθηκε, υπάρχει ένα σύνολο από ερείπια μεγαλύτερης σπουδαιότητας από εκείνα του Μαουκαλάκτα που σημαίνει «ερείπωμένος συνοικισμός» στην τοπική διάλεκτο (12).

ΤΑΞΙΔΙ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ ΣΤΗ ΚΟΙΛΑΔΑ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ (BALE NTO AMANIESER/VALE DO AMANHECER)

Είχα φτάσει στο Κούζκο ένα Σάββατο. Τρεις μέρες αργότερα, εξαιτίας μιας σειράς ευνοϊκών περιστάσεων, πραγματοποιούσα τελικά το όνειρο που τόσες φορές είχα κάνει: να γνωρίσω τη μυστηριώδη «κοιλάδα του Αμανιέσερ» (κοιλάδα που βγαίνει ο ήλιος) που οι χρονογράφοι την αναφέρουν σαν κάτι μυθικό, από όπου θα είχαν βγει οι Ίνκας για να ιδρύσουν το Κούζκο. Η αιτία του ενθουσιασμού μου δεν ήταν μόνο η πιθανότητα να επαληθεύσω, αν οι μύθοι των Ίνκας είχαν αληθινή βάση. Έψαχνα να βρω το χαμένο κρίκο που στην αρχαιότητα συνέδεσε τους λαούς των Άνδεων με τους λαούς της Μεσογείου και όλα έδειχναν, ότι έπρεπε να τον αναζητήσω στο μυθικό Πακαριτάμμπο.

Το ταξίδι στο Πακαριτάμμπο πραγματοποιήθηκε χάρη στο μηχανικό Βίκτωρ Γκιλβόνιο (Victor Gilvonio), εκτελεστικό διευθυντή της PRODERM. Μαθαίνοντας για το αντικείμενο μου το απόγευμα της Δευτέρας, αμέσως τόσο εκείνος όσο οι συνεργάτες του παρέιχαν όλες τις διευκολύνσεις και το αναγκαίο μεταφορικό μέσο για να μπορέσω να φτάσω στο Πακαριτάμμπο.

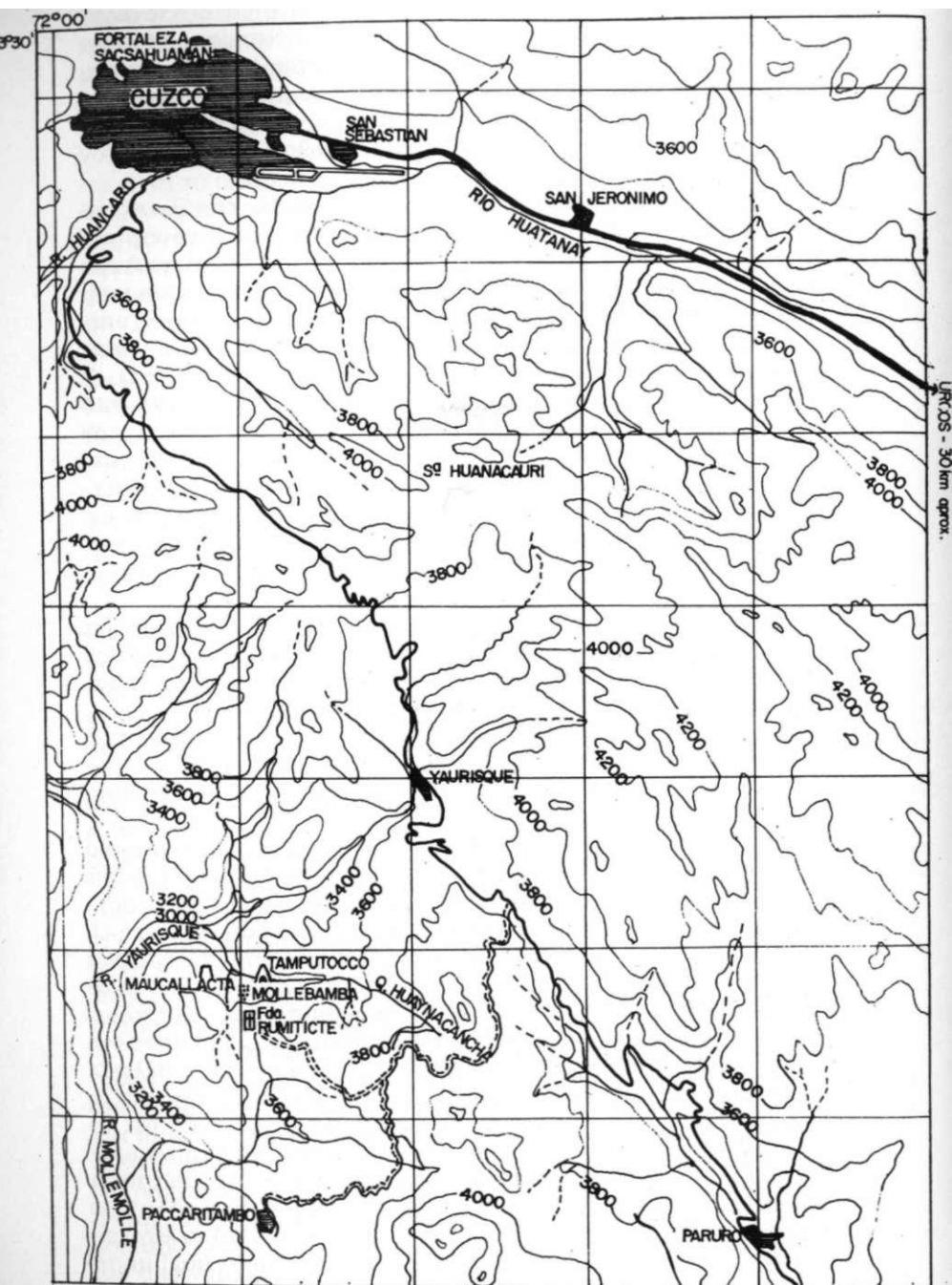
Φύγαμε από το Κούζκο την Τρίτη στις 5:40 και μετά από σύντομη παραμονή στο Γιαουρίσκε (Yaurisque) φτάσαμε τέσσερεις ώρες αργότερα στον αποικιακό συνοικισμό του Πακαριτάμμπο, στην επαρχία του Παρούρο (Paruro). Παρόλο που έχει το ίδιο όνομα με το μυθικό, αυτός ο συνοικισμός δεν ανταποκρίνεται στο χώρο που αναφέρεται στις ιθαγενείς παραδόσεις του 16ου και Που αιώνα. Το Πακαριτάμμπο των Ίνκας, σύμφωνα με μελέτες του Λουίζ Πάρντο, θα βρισκόταν σε μια κοιλάδα που είναι σε ευθεία γραμμή 7 χιλιόμετρα μακριά και βόρεια του τωρινού ομόνυμου συνοικισμού.

Μετά μια σύντομη στάση σ' αυτό το γραφικό σημείο, όσο ακριβώς χρειαζόταν για να προσλάβουμε τον οδηγό Ντομίγκο Μαμάνι (Domingo Mamani) που κατήγετο από το Πακαριτάμπο, προχωρήσαμε το ταξίδι μας για να φτάσουμε κοντά στο Πουμαούρκο (Pumaorco) και Μαουκαλάκτα (Maucallacta), όπως ονομάζονται, αντίστοιχα, οι τοποθεσίες Ταμπουτόκο και Πακαριτάμπο του μύθου, σύμφωνα με τον ερευνητή που προαναφέραμε.

Χάρη στην ικανότητα του οδηγού, Μανουέλ, παρόλο που ο δρόμος ήταν μουλιασμένος από τις συχνές βροχές του Ιανουαρίου, το φορτηγάκι της PRODERM κατόρθωσε να φτάσει μέχρι το άκρο ενός μεγάλου οροπεδίου, κοντά στο νεκροταφείο του αρχαίου κτήματος Ρουμιτίκτε (Rumitictte). Ήταν 11:00 η ώρα, όταν ο οδηγός υπέδειξε το βορινό δρόμο και αρχίσαμε να κατεβαίνουμε από τη πλαγιά που οδηγεί στο συνοικισμό του Μολεμπάμπα (Mollebamba). Ο Μανουέλ προτίμησε να περιμένει στο φορτηγάκι για τον γυρισμό μας, προγραμματισμένο για τις 17:00. Όπως κατεβαίναμε από την απότομη πλαγιά μπροστά μας αποκαλυπτόταν το περίγραμμα μιας βαθιάς κοιλάδας. Αριστερά εμφανιζόταν ο συνοικισμός του Μολεμπάμπα σχηματισμένος από ένα σύνολο ακατάστατων σπιτιών, κρεμασμένων σε μια ανηφόρα, η οποία με μια απαλή κλίση κατεβαίνει βόρεια να συναντήσει την πλαγιά του Χουαηνακάντσα (Huaynacancha).

Πολλές φορές είχα φανταστεί το καταφύγιο-ιερό - τη κοιτίδα του χιλιετούς πολιτισμού των βασιλέων των Ίνκας. Τώρα βρίσκονται επί τόπου και μπορούσα κι έβλεπα τη μυθική «κοιλάδα του ξημερώματος» κάτω από τον ουρανό το βαθυγάλανο, στο άπλετο φως της ημέρας. Από μακριά, μπροστά μας, στο βάθος της πλαγιάς του Χουαηνακάντσα εμφανιζόταν το περίγραμμα της βραχώδους βουνοκορφής του Πουμαούρκο (Pumaorco). Εκεί βρισκόταν η περίφημη σπηλιά του Ταμπουτόκο (Φωτ. 25)

Εύκολα ανεβαίνει κανείς στην κορυφή του Πουμαούρκο από την νότια πλευρά. Στο ψηλότερο μέρος παρουσιάζει μία σειρά από καθίσματα ή σκάλα λαξευμένα στον ίδιο τον βράχο από ασβεστόλιθο, κατά προτίμηση με κατεύθυνση προς τη Δύση. Σ' αυτή τη κατεύθυνση, σε 2 χιλιόμετρα απόσταση, διακρίνονται τα ερείπια του Μαουκαλάκτα, δηλαδή του μυθικού Πακαριτάμπο. Στο ανατολικό άκρο, στην κορυφή του Πουμαούρκο, βρίσκεται το άγαλμα δύο ξαπλωμένων πανθήρων, μήκους 50 εκατοστών, χωρίς κεφάλια και πολύ φθαρμένα από τον καιρό. Φαίνεται, ότι ο γλύπτης θέλησε να απεικονίσει ένα μικρό πάνθηρα να ξεκουράζεται με την πλάτη του ακουμπισμένη στη πλάτη της μητέρας. Είναι εμφανές, ότι το όνομα Πουμαούρκο οφείλεται στους πάνθηρες (πούμας) σμιλευμένους στο βράχο, αφού το «ούρκο» σημαίνει λόφος στο κέτσουα ιδίωμα. Οι γεωργοί τριγύρω δεν θυμούνται το σημαντικό ρόλο που είχε αυτή η κοιλάδα στις παραδόσεις των Ίνκας. Από αυτό το λόγο είναι κατανοητό γιατί τόσο ο λόφος όσο και τα ερείπια έχασαν μαζί με τα

αρχικά τους ονόματα τη σημασία τους και ο μοναδικός βράχος κατέληξε να ονομαστεί Πουμαούρκο από τη μορφή που σμιλεύτηκε στη κορυφή. Κατεβαίνοντας και παρακάμπτοντας το λόφο από την ανατολική πλευρά προς τα βόρεια βρίσκεται ένας θρόνος λαξευμένος στο βράχο. Μπροστά στο θρόνο είναι τα ερειπωμένα τείχη των δύο πέτρινων δωματίων, απλής κατασκευής, τύπου ίνκα ψηφιδωτού. Στο διάστημα μεταξύ του θρόνου και αυτών των ερειπίων, που είναι περίπου 5 μέτρα, εμφανίζεται η είσοδος ενός στενού υπόγειου δύσκολου να διαπεραστεί αν δεν καθαριστεί, πρώτα. Στην ίδια πλευρά του λόφου, μερικά βήματα από το θρόνο, συναντάμε το πρώτο «τόκο» (tocco), όπως το λένε: Μ' αυτό το όνομα ονομάζουν ένα πέτρινο καταφύγιο, «μια σπηλιά» ή «ένα παράθυρο» στο κέτσουα ιδίωμα. Συνεχίζοντας την παράκαμψη, στη μέση του λόφου, παρουσιάζεται το δεύτερο «τόκο» που έχει μερικές λεπτομέρειες χαραγμένες στο κάτω μέρος δεξιά από την είσοδο. Η προέλευση αυτών των «τόκο», είναι τα ελεύθερα διαστήματα που έμειναν μεταξύ των πελώριων βράχων που ξεκόλησαν από τον ίδιο το λόφο. Για να φτάσεις στο τρίτο «τόκο», το μεγαλύτερο απ' όλα, που από τις διαστάσεις του μπορούμε εύκολα να το ταυτίσουμε με το «Καπακ-Τόκο», δηλαδή, την κυριότερη σπηλιά από την οποία σύμφωνα με τις παραδόσεις θα είχαν βγει οι πρώτοι βασιλείς Ίνκας, είναι ανάγκη να διασχίσεις ένα στενό διάδρομο σχηματισμένο μεταξύ του λόφου και ενός από τους πλαϊνούς τοίχους της ίδιας της σπηλιάς.

Ένα από τα αντικείμενα του ταξιδιού μου ήταν να επαληθεύσω την όψη της σπηλιάς (Φωτ. 27). Βλέποντας την μπόρεσα να πιστοποιήσω, ότι πράγματι έμοιασε με τη σπηλιά του Δία, στο νησί της Κρήτης, στην οποία λέγανε, ότι γεννήθηκε ο Ζεύς (Φωτ. 28).

Στις 1400 βγήκαμε από το Ταμπουτόκο και πήραμε το δρόμο προς την κατεύθυνση των ερειπίων που βλέπαμε στο άλλο άκρο της κοιλάδας, στα πλευρά ενός βουνού. Αφού περπατήσαμε μια ώρα, περνώντας από τον συνοικισμό του Μολεμπάμπα και διασχίζοντας δύο ή τρεις πλαγιές, φτάσαμε στο Μαουκαλάκτα. Η επίσκεψη σ' αυτόν τον αρχαιολογικό χώρο ήταν πολύ σύντομη. Ήταν ήδη 1500, όταν φτάσαμε εκεί και ακόμα έλειπε να διανύσουμε αρκετό δρόμο για να γυρίσουμε στο σημείο που ξεκινήσαμε. Φτάσαμε από τη δεξιά πλευρά της ακρόπολης στο ίδιο ύψος του αρχαίου δρόμου που περνούσε μπροστά από επιβλητικά κτίρια, από τα οποία μένουν όρθια τα πέτρινα πρόπλα και τα τείχη του κύριου ναού. Αυτός ο τελευταίος, εντελώς ανοιχτός στο δυτικό πλευρό, βρίσκεται ακριβώς στην κατεύθυνση του Ταμπουτόκο (Εικ. 3)

Όσοι ασχολούνται με τη χρονολόγηση έχουν αντίθετες απόψεις σχετικά με τη σημασία του ονόματος Πακαριτάμπου (Paccaritampu) ή Πακαριτάμπο. Μερικοί βεβαιώνουν, ότι σημαίνει «σπίτι παραγωγής», άλλοι, ότι σημαίνει «αρχή» ή ακόμα «τοποθεσία που βγαίνει ο ήλιος». Το λεξικό του Ζόρζε Λίρα (Jorge Lira) είναι υπέρ των δύο τελευταίων εννοιών, επειδή το «πακαρίκ» (paccaricc) αναφέρεται στο ξημέρωμα. «Πακαρίν» (paccarin) είναι το πρωί, οι πρώτες δώδεκα ώρες

της ημέρας, «πακαριή» (paccariy) είναι η αυγή, η πρώτη στιγμή της ημέρας, η γέννηση. Οπότε «Πάκαρικ-Τάμμπο» (Paccaricc-Tambo) σημαίνει «κατασκήνωση του ξημερώματος».

Οι λόγοι που έκαναν αυτό το βαθιά θρησκευτικό λαό να κτίσει αυτήν την ακρόπολη ήταν εμφανείς. Όλα τα εγκάρσια περάσματα στον κυριότερο δρόμο έδειχναν στην κατεύθυνση του Ταμπουτόκο (Φωτ. 26). Ο κύριος ναός επίσης ανοιγόταν στην κατεύθυνση του ανατέλλοντος ηλίου και ακόμα και η σημασία της ακρόπολης, «η τοποθεσία που βγαίνει ο ήλιος», όλα ήταν αποκαλυπτικά. Δεν έμενε η παραμικρή αμφιβολία. Το Πακαριτάμμπο είχε κτιστεί, αναντίρρητα, σαν ένα μνημείο αιώνιο για να τιμάει την προέλευση των ιδρυτών. Δεν ήταν εκεί η σπηλιά από την οποία θα είχαν βγει οι ιδρυτές της μεγαλύτερης αυτοκρατορίας της προ-κολομβιανής Αμερικής;

Καθισμένους στο γρασίδι μπροστά στον κυριότερο ναό, στη φαρδιά πλατεία της ακρόπολης για μια σύντομη ανάπαυση ένα λιτό γεύμα μας επέτρεψε να ανακτήσουμε δυνάμεις. Δεν είχα μπορέσει να φανταστώ τίποτα πιο όμορφο από το τοπίο που ανοιγότανε μπροστά μας. Κάτω, στο βάθος της πλαγιάς, έτρεχαν δροσερά νερά και ένα κρυστάλλινο ρυάκι που μόλις βγει απ'τη πηγή. Άφθονοι πυκνοί θάμνοι χαροποιούσαν την θέα με τα κίτρινα άνθη τους και μοσχοβολούσαν τον αέρα με του μελιού τη μυρωδιά τους. Η μυρωδιάτη «μούνια» (munha) μεγάλωνε σα βότανο σε όλες τις γωνιές. Μου άρεσε να την κόβω και να λιώνω τα φύλλα της κάνοντας το άρωμα που ανέδιδαν πιο έντονο. Κοιτάζοντας προς τα κάτω, δεν ήταν δύσκολο να φανταστείς τον υπέροχο θέαμα που παρουσίαζε άλλοτε το Ταμπουτόκο, κάθε ξημέρωμα, όταν οι πρώτες ακτίνες του ήλιου έπεφταν πάνω στο λόφο, τον καλυμμένο με χρυσάφι. Θα είχα περάσει απορροφημένος τουλάχιστο μισή ώρα θαυμάζοντας το ήσυχο τοπίο, όταν μία αστραπή, ακολουθούμενη από τον πάταγο μιας βροντής, με έβγαλε από τις σκέψεις μου. Το σκηνικό άλλαξε ξαφνικά, ο ουρανός σκοτείνιασε και, σαν αυλαία που πέφτει στο τέλος ενός θεάματος, από τον ουρανό έπεσε μία καταιγίδα βροχής και χαλάζιου. Νερό και πέτρες πάγου άρχισαν να κτυπάνε τα κεφάλια μας. Τρέξαμε να οπισθοχωρήσουμε, αφού έπρεπε να βγούμε πριν οι πλαγιές γίνουν απροσπέραστες. Επί δύο ώρες σκαρφαλώναμε-τις πλαγιές περπατώντας κάτω από τη θύελλα. Αναγκαστήκαμε να κάνουμε ένα μεγάλο κύκλο για να παρακάμψουμε τους αμέτρητους χείμαρρους που, σαν κεφάλια της Ύδρας, κυλούσαν σα φίδια στο βάθος των πλαγιών. Τελικά, βρεγμένοι μέχρι το κόκκαλο κατορθώσαμε να βγούμε στην άλλοτε ευμενή κοιλάδα και πήγαμε να συναντήσουμε το φορτηγάκι, όπου ο υπομονετικός Μανουέλ μας περίμενε περισσότερο από έξι ώρες.

ΤΟ ΜΥΣΤΗΡΙΩΔΕΣ ΙΔΙΩΜΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΚΑΙ Η ΣΧΕΣΗ ΤΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟ-ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ.

Η δυνατότητα για υπερωκεάνειες επαφές και η μετάδοση των γνώσεων μεταξύ του «Παλαιού Κόσμου» και της Αμερικής, στην πρωτο-ιστορική εποχή, υπήρξε πάντα ένα θέμα παθιασμένων διαμαχών. Μια απόπειρα, άξια να σημειωθεί και που υποστηρίζει αυτές τις επικοινωνίες βασισμένη σε αποδείξεις γλωσσικές, πραγματοποιήθηκε από τον ουρουγουανό αμερικανιστή Βισέντε Φιντέλ Λοπέζ (Vicente Fidel Lopez), ο οποίος το 1871 δημοσίευσε τα αποτελέσματα του σε ένα βιβλίο με τίτλο «Οι Αριανές Φυλές του Περού» (Les Races Aryennes du Perou). Σ' αυτό το βιβλίο παρουσιάζει διάφορες συμπτώσεις μεταξύ λέξεων κέτσουα και ελληνικές, τις οποίες αποδίδει στην παρουσία των Πελασγών στο προ-κολομβιανό Περού. Οι Πελασγοί, επίσης ονομαζόμενοι «αργείοι» ή «αχαιοί» κατοικούσαν στην Ελλάδα στους μυθολογικούς χρόνους(14).

Πρέπει να δώσουμε έμφαση στο ότι τουλάχιστον μερικές από τις συμπτώσεις της γλώσσας, που παρουσιάζονται σ' αυτό το βιβλίο, δεν είναι οπωσδήποτε τυχαίες, όπως ισχυρίζονται ορισμένοι ειδικοί για να παρεκκλίνουν από το θέμα. Τότε για ποιο λόγο η ανακάλυψη του Βισέντε Φιντέλ Λοπέζ δεν ελήφθη υπόψη στα σοβαρά; Η μεγάλη πλειοψηφία των αμερικανιστών, στον παρόντα αιώνα, προτίμησαν τη θέση της σύγκλισης, που προκαταβολικά απέκλειε οποιαδήποτε δυνατότητα για επαφές μεταξύ της Αμερικής και του «Παλαιού Κόσμου» στην πρωτο-ιστορική εποχή. Αυτή η θέση της σύγκλισης οποιαδήποτε ομοιότητα στην αρχιτεκτονική, στη τέχνη, στα έθιμα, στη θρησκεία, στη γλώσσα, κ.λ.π., η οποία βρέθηκε στους προ-κολομβιανούς πολιτισμούς, αυτομάτως τη θεωρεί σαν αποτέλεσμα της αυθόρμητης διαχείρισης παρόμοιων ιδεών, τις οποίες ο ανθρώπινος νους εφεύρε ανεξάρτητα. Εκτός που είναι αντι-επιστημονική, αυτή η στάση έχει φέρει σε σοβαρή σύγχυση αυτούς που μελετούν την συμπεριφορά των κοινωνιών στη διαδρομή της ιστορίας. Αυτοί οι αντι-επιστήμονες βασισμένοι σε πολυάριθμες «συμπτώσεις» που προτείνονται από ειδικούς, επέμεναν στη ύπαρξη ενός φανταστικού μηχανισμού με το όνομα «συλλογικό υποσυνείδητο» σύμφωνα με τον Καρλ Γκουστάβ Γιουνγκ (Carl Gustav Jung), ο οποίος, με μια θεωρία του, δίνει προσοχή σ' όλες αυτές τις θαυμάσιες συμπτώσεις συμπεριλαμβανομένων και των μυθικών θεμάτων που επαναλαμβάνονται στα πιο απομακρυσμένα σημεία του κόσμου.

Μερικοί χρονογράφοι αναφέροντας προ-κολομβιανές παραδόσεις βεβαιώνουν, ότι στο αρχαίο Περού υπήρξε ένα «ιδίωμα» ή θεϊκή διάλεκτος ομιλούμενη αποκλειστικά στο στενό κύκλο της αυτοκρατορικής οικογένειας (15). Η παρούσα θέση υποστηρίζει, ότι το ιδίωμα των Ίνκας, στο πέρασμα των χιλιετιών, θα ήταν δυνατόν να είχε μεταδοθεί σε κοινή γλώσσα, ονόματι κέτσουα (ή «ρούνα-σίμι» - runa-simi που σημαίνει η «ομιλία των ανθρώπων») και η οποία να είχε την ίδια προέ-

λευση με εκείνη των λαών που μετέδωσαν τους μύθους που εξετάζονται στο παρόν έργο. Θα πρόκειται για μια μια γλώσσα ομιλούμενη από τους Αχαιούς ή από τους αρχαίους θαλασσοπόρους της Κρήτης;

Μέχρι να δείξουμε, ότι αυτή η δυνατότητα αξίζει να ληφθεί υπ' όψη, ο συγγραφέας παρουσιάζει στο παράρτημα Ι ένα πίνακα διορθωμένο και μεγενθυμένο, βγαλμένο από το άρειο-κέτσουα γλωσσάριο του Βισέντε Φιντέλ Λοπέζ, στο οποίο παρουσιάζονται μερικές από τις εκφράσεις τις ελληνικές και τις κέτσουα που φαίνεται να έχουν την ίδια ρίζα.

ΛΙΓΟ ΦΩΣ ΣΤΑ ΣΚΟΤΑΔΙΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ

Αρχαιολογικές μελέτες που άρχισαν το 1981 με έκαναν να φτάσω σε ένα εκπληκτικό συμπέρασμα: οι ρίζες της ελληνικής μυθολογίας σχετικά με το Κάτω Κόσμο, ονομαζόμενη χθόνια μυθολογία, θα μπορούσαν να βρίσκονται στην Νότιο Αμερική. Από εκείνη την ημέρα, ένας ικανός αριθμός συγκεντρωμένων στοιχείων υπέρ αυτής της υπόθεσης άρχισε να ρίχνει λίγο φως στα σκοτάδια της Κόλασης.

Ο μυθικός Κάτω Κόσμος, ονόματι Άδης ή Τάρταρος, όπου οι Έλληνες της αρχαιότητας πίστευαν, ότι βρισκόταν η Κόλαση, θα είχε την προέλευση του στη γνώση και τις υπερωκεάνιες σχέσεις με την Νότιο Αμερική, ειδικά με την τωρινή περιοχή των Άνδεων του Περού την οποία φαίνεται, ότι την επισκέπτονταν συχνά κατά την διάρκεια της δεύτερης προ Χριστού χιλιετίας οι αχαιοί και κρητομυκηναϊκοί θαλασσοπόροι.

Οι θαλάσσιες επικοινωνίες μεταξύ της Αμερικής και της Μεσογείου, στις αρχές της πρώτης πρό Χριστού χιλιετίας θα είχαν σταματήσει ή έγιναν πάρα πολύ σπάνιες. Οι Έλληνες ποιητές που απαθανάτισαν τα κατορθώματα των προ-Ελλήνων θαλασσοπόρων, αρχίζοντας από τον 9ο π.Χ. αιώνα, πίστευαν, ότι σ' αυτό το μακρινό τόπο, που βρίσκεται στο δυτικό άκρο της Γης ή κάτω από αυτή, πήγαιναν οι ψυχές των νεκρών και ενδεχομένως, μπορούσε να το επισκεφτεί κάποιος από τους ήρωες, εν ζωή, αφού διέσχιζε τα βαθιά ρεύματα του ωκεανού.

Ο κυρίαρχος του δυτικού Κάτω Κόσμου είχε ονομαστεί Άδης ή Πλούτωνας. Οι αδελφοί Μίνως και Ραδάμανθυς, τέκνα λαμπρού πατέρα, του ίδιου του Δία, γεννημένοι στο νησί της Κρήτης, αναφέρονται στους ελληνικούς μύθους σαν δικαστές αυτού του υπόγειου κόσμου. Στο πλευρό της Περσεφόνης άλλες αξιόλογες γυναικείες μορφές είναι η Δήμητρα και η Κόρη, οι οποίες θεωρούνται θεές της Κόλασης.

Οι ελληνικοί μύθοι εξεταζόμενοι αποκλειστικά από ορθολογική άποψη μοιάζουν με επινοήσεις των ποιητών, αποτέλεσμα της πιο καθαρής φαντασίας. Όμως αντίθετα με αυτή τη γνώμη, όπως το αποτέλεσμα εύκολα αποδεικνύει αναλύοντας την ιστορία και την ελληνική μυθολογία, οι μυθολογικές οντότητες έχαιραν άκρας εκτίμησης από

τον Ελληνικό λαό. Για λόγους που μέχρι σήμερα ξέφυγαν από κάθε ορθολογική κατανόηση η Δήμητρα και η Κόρη, θεές της Κόλασης, ήταν σε υπέρτατο βαθμό σεβαστές μορφές της σπουδαιότερης ελληνικής θρησκείας. Οι μυθογράφοι όλων των καιρών δεν έκρυψαν την αμηχανία τους με την απίστευτη μυθολογική πλοκή μιας θεάς της Κόλασης, η οποία σχετίζεται με την γεωργία και γονιμοποιείται από το Δία, από τον οποίο απέκτησε ένα γιο που μερικοί ονόμαζαν Ίακχο, άλλοι Ιασίωνα ή ακόμα Βριώ ή Πλούτωνα και τον ταύτιζαν μερικές φορές με το Διόνυσο ή με το Βάκχο. Ο Ίακχος μαζί με την Δήμητρα και την Κόρη σχηματίζουν την τριάδα των θεοτήτων που επικαλούνται στις ιεροτελεστίες των μυστηρίων της Ελευσίνας, στα περίχωρα της Αθήνας (16).

Οι Ρωμαίοι ονόμαζαν την Δήμητρα με το όνομα «Σέρες» (Ceres) και την θεωρούσαν θεά της γεωργίας. Η λατρεία της είχε πάντα ένα χαρακτήρα οργιαστικό. Έλεγαν, ότι παντρεύτηκε ένα γιο του Δία, από τον οποίο απέκτησε τον Πλούτωνα, τον θεό του πλούτου. Η «Σέρες» ταξίδεψε πολύ μακριά στον κόσμο συντροφιά με τον Βάκχο διδάσκοντας τους ανθρώπους τις τέχνες της γεωργίας, των δημητριακών και τις αξίες των φαρμακευτικών βοτάνων. Η Δήμητρα απεικονιζόταν

Εικ. 4. Κεφαλή της Δήμητρας, με τα σύμβολα της: φίδια, δημητριακά και παπαρούνες. (Κεραμείο στο Μουσείο των Θερμών-Museu de Termas,Ρώμη).

με τα χέρια τυλιγμένα από φίδια, κρατώντας δημητριακά και παπαρούνες, τα οποία σήμαιναν αντιστοίχως: τον Κάτω Κόσμο, την τροφή και το φάρμακο (Εικ. 4). Αυτές οι συμβολικές απεικονίσεις φαίνεται να επιβεβαιώνουν το όνομα της που στα ελληνικά σημαίνει «Μητέρα γη».

Η δική μας θέση επιτρέπει να συμπεράνουμε, ότι οι αρχαιότερες απεικονίσεις της Δήμητρας θα βρίσκονταν στην κρητική τέχνη, στις μορφές, όπου εμφανίζεται μία ωραία γυναίκα με ευτραφή εκτεθειμένα στήθη και μακρύ φόρεμα (Εικ. 5) Αυτή η ιέρεια ή θεά κρατάει στα χέρια δύο φίδια ή άνθη παπαρούνας

Εικ. 5. Μινωική θεά με φίδια (Κνωσός, 1500 π.Χ. περίπου). Ταυτίζεται με τη Δήμητρα στην παρούσα εργασία.

Εικ. 6. Χρυσό δακτυλίδι που βρέθηκε στην Κνωσσό, το 1500 π.Χ περίπου. Απεικονίζει μία λατρευτική σκηνή, με άνθη παπαρούνας γύρω από ένα δέντρο.

Εικ. 7. Εκτύπωμα ενός χρυσού δακτυλιδιού που βρέθηκε στο Μόγλο (Κρήτη, 1500 π.Χ. περίπου). Απεικονίζει μία θεά που μεταφέρει ένα δέντρο σε μια βάρκα.

Εικ. 8. Χρυσό δακτυλίδι (Κνωσσός, 1500 π.Χ. περίπου). Με 4 θεές υψηλής τεχνοτροπίας, υπονοείται ότι χορεύουν.

(Εικ. 6). Άλλες φορές παριστάνεται από μία κυρία καθιστή να πλέει πάνω σε μια βάρκα που μεταφέρει ένα δέντρο, σύμβολο της ζωής και της γονιμότητας (Εικ. 7) ή επίσης σ' ένα κάμπο με λουλούδια σχηματίζοντας ένα κουαρτέτο με τις τέσσερες αδελφές που ίδρυσαν το Κούζκο στο λαϊκό περουβιανό μύθο (Εικ. 8).

Οι Κρήτες θεωρούν τα σπήλαια και τις σπηλιές σαν ιερούς τόπους, σαν φυσικούς ναούς, στους οποίους οι άνθρωποι και οι θεοί μπορούν(ύσαν να βρουν τη προστασία της μητέρας γης. Όταν ο Δίας γεννήθηκε, για να μη γίνει βορά του Κρόνου, τον κρύψανε σε μια σπηλιά. Εφ'εί γαλουγήθηκε από την αίγα Αμάλθεια ή από την κόρη του του Μ;λησσέα, ονόματι Αμάλθεια.

Σύμφωνα με τον Ησίοδο η Δήμητρα αγαπήθηκε από τον Ιασίωνα σε ένα χωράφι του εύφορου νησιού της Κρήτης, τρεις φορές καλλιεργημένο και σαν αποτέλεσμα κύησε τον αγαθοεργό Πλούτωνα, ο οποίος αργότερα υπήρξε το αντιπροσωπευτικό σύμβολο της ευημερίας και του πλούτου. Είναι δυνατόν και εκείνος επίσης να έχει σχέση με μία σπηλιά. Αυτό προτείνεται από το όνομα Δίκτυννα που εδόθη στη ζήμητρα στην Κρήτη, εξαιτίας του βουνού Δίκη, όπου βρίσκεται η σπηλιά, η οποία θεωρείται σαν ο τόπος της γέννησης του Δία.

Ο γιος της Δήμητρας, Πλούτος ή Ίακχος, όπως και ο Ζεύς, είχε τροφό την Αμάλθεια που τον θήλασε μωρό. Άλλοι συγγραφείς τον ταυτίζουν με τον κρήτα Ζαγρέα, σύζυγο της Δήμητρας και τελικά με τον γιο του Διόνυσου. Αυτές οι συγχύσεις μεταξύ πατέρα και γιου είναι αρκετά συχνές στην μυθολογικές γενεαλογίες.

ΜΑΜΑ ΓΚΟΥΑΚΟ ΚΟΓΙΑ

(ΜΑΜΑ ΓΟΥΑΚΟ ΚΟΥΑ), Η ΘΕΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΑΑΣΗΣ

Υπάρχει μεγάλη αναλογία μεταξύ των μεγάλων μυστηρίων της Αττικής και της Ελευσίνας, στα οποία γιορτάζεται η Δήμητρα και της σπουδαιότερης θρησκευτικής γιορτής του Κούζκο που ονομάζεται από τους Ίνκας «Σιτούα» (Situa) ή «Κόγια-Ραίμι» (Coya-Raimi), που σημαίνει η «γιορτή της βασίλισσας». Η πρώτη επωνομασία («Σιτούα») συμπίπτει τελείως με το επίθετο της Δήμητρας στις Συρακούσες (17): Σιτώ ή Σίτους σημαίνει ακριβώς «η θεά των δημητριακών» ή η «θεά της τροφής». Σε άλλες περιοχές της Μεσογείου η θεά της Γεωργίας ονομαζόταν «Άκκα». Όμοια στην Αττική ονομαζόταν «Δήμητρα Αχαία» δηλαδή «μητέρα Αχαία» (18). Στην ιταλική χερσόνησο μία αρχαία θεά της γης ήταν γνωστή με το όνομα «Άκκα Λαρένσια» (Acca Larentia) η Ααουρένσια (Laurentia) (19).

Στο Κούζκο, το σύνολο των Αγιάρς συσχετίζονται με ένα σιτηρό δικότυλο (χηνοπόδιο) ονόματι Αγιάρα (Ayara) σαν το «κίνουα» (quinua), ένα είδος άγριου φυτού με μαύρους σπόρους. Με αυτό το τρόπο οι Αγιάρς έχουν σημασία εθνοβοτανική και μάλιστα μερικοί από αυτούς σχηματίζουν σύνθετα ονόματα με ονόματα κα-

ρυκευμάτων, όπως: Αγιάρ-Κατσι (Ayar-Cachi) δηλαδή άγρια «κίνουα» και αλάτι, ή Αγιάρ-Ουτσού (Ayar-Uchu) δηλαδή άγρια «κίνουα» και «πιπέρι» (20).

Από την άλλη πλευρά η Μάμα-Όκλιο (Mama-Occllo) σημαίνει Μητέρα της ευφορίας. Με αυτή την αδελφή ο Μάνκο Κάπακ απόκτησε ένα παιδί, από,τι λένε μερικές παραδόσεις. Ο Αγιάρ-Αούκα (Ayar-Auca) περιγράφεται σαν πολεμιστής και το όνομα του, πράγματι, αντιστοιχεί στην κέτσουα έννοια της λέξης «αούκα» (auca), δηλαδή, εχθρός, αντίπαλος ή αντίζηλος και φαίνεται, ότι έχει κοινή προέλευση με τις ελληνικές λέξεις «αυχάλεος», ένδοξος, άγριος, αλλάζων ή «αύχη», υπέρφανος.

Η Κόρη, θυγατέρα της Δήμητρας, μπορεί εύκολα να ταυτιστεί από το ίδιο της το όνομα με τη Μάμα Κόρα, η οποία σύμφωνα με διάφορες περουνιανές παραδόσεις, εμφανίζεται σαν αδελφή, κόρη ή εγγονή της Μάμα Γκούακο.

Φτάσαμε στο εκπληκτικό συμπέρασμα, ότι η χιλιετής πόλη των Ίνκας, η οποία ιδρύθηκε από τη Μάμα Γκούακο θα υπήρξε η έδρα της θεάς του Κάτω Κόσμου και της γεωργίας, την οποία ταυτίζουμε με την Δήμητρα, επονομαζόμενη επίσης Μητέρα Άκκα στην περιοχή της Μεσογείου. Αυτή η ταύτιση ενισχύεται από το αρχαίο όνομα της πρωτεύουσας των Ίνκας. Δύο τουλάχιστον χρονογράφοι υπογραμμίζουν, ανεξάρτητα, ότι το αρχικό όνομα του Κούζκο ήταν « Άκκα-Μάμα » (Acca-Mama) δηλαδή, η πόλη της Μητέρας-Άκκα (21) (22). Η Μάμα-Γκούακο θεωρείτο η ευεργέτης της γεωργίας επειδή εισήγαγε για πρώτη φορά την καλλιέργεια του αραβοσίτου στο Κούζκο και γι' αυτό το λόγο, τον μήνα Απρίλιο, τη γιόρταζαν στο κτήμα του Σαχουασιραί (Sahuasiray) (23). Από την άλλη πλευρά η κέτσουα λέξη « Άκκχα» («Akkha»), που γραφόταν « Άκα» (Aca) στα ισπανικά χρονικά, συσχετίζεται με την ιδρύτρια του Κούζκο και με τη θεά των δημητριακών, μέσω του προϊόντος της ζύμωσης του αραβοσίτου και της εισαγωγής του από τη Μάμα Γκούακο. Το « Άκκχα» είναι συνώνυμο του «τσίτσα», ενός αλκοολούχου ποτού που βγαίνει με τη ζύμωση του αραβοσίτου.

Το Κούζκο δεν είχε πάρει τ' όνομά του μόνο από το όνομα της θεάς, αλλά επίσης και από το όνομα όλης της Ελλάδας, η οποία ονομαζόταν Αχαΐα, όνομα σχετικό με τα δημητριακά, όπως καταγράφεται στις λέξεις « Αχαΐνη», ένα είδος σταρένιου ψωμιού για τις γιορτές (Θεσμοφόρια) προς τιμή της Σέρες/Δήμητρας και « αχάνη » μονάδα μέτρησης για αλεύρι.

Προφανώς η περιέργεια μας κάνει να αναρωτηθούμε για την έννοια του φωνήματος « Γκούακο », όνομα που είχε η Δήμητρα σαν ιδρύτρια της αυτοκρατορίας των Ίνκας. « Γκούακο » είναι ισπανική παραφθορά του κέτσουα ονόματος « Ουάκο » (Wako) ή « Ουακού » (Waku) και σύμφωνα με το λεξικό του Λίρα έχει δύο κύριες σημασίες (24): 1) Αντικείμενο από κεραμεικό, πέτρα, χρυσάφι, κ.λ.π. που βρέθηκε στους προκολομβιανούς τάφους του Περού, ή 2) Φυτό με λευκά άνθη και οσμή αηδιαστική που χρησιμοποιείται στα δήγματα δηλητηριωδών ζώων.

Όπως η πλειοψηφία των ονομάτων των αδελφών Αγιάρ έχει μία εθνοβοτανική συνεκδοχή, μπορούμε να απαλλαγούμε από την πρώτη σημασία και να εμβαθύνουμε στις επιπτώσεις αυτού του ονόματος με το φυτό «Ουάκο» (Wako) ή Γκουάκο (Guaco), όπως ονομάζεται στην ισπανική γλώσσα. Μερικοί συγγραφείς πιστεύουν, ότι οι αποκρουστικές ιδιότητες του «γκουάκο» (Mikania Guaco) είχαν ανακαλυφθεί από ένα νέγρο που διηγήθηκε μία ιστορία στο σχεδιαστή της βοτανικής εκστρατείας του Μουτίς (Mutis) στα τέλη του 18ου αιώνα στη Νόβα Γκρανάντα (Nova Granada), σήμερα Δημοκρατία της Κολομβίας. Ο νέγρος θα είχε δει ένα πτηνό ονόματι «γκουάκο» να σώζεται από το δήγμα ενός φιδιού, αφού γιατρεύτηκε από μόνο του με τα φύλλα αυτού του φυτού. Αλλά το καταπληκτικότερο σ'αυτή την ιστορία δεν είναι η δύναμη που αποδίδεται στα φύλλα, αλλά το ότι παρόμοια μυθεύματα έχουν γίνει αποδεκτά από την επιστήμη σαν παράδειγμα της ανακάλυψης από τον άνθρωπο των θεραπευτικών αρετών των φυτών, σαν αποτέλεσμα της παρατήρησης του πάνω στη συμπεριφορά των ζώων (25). Λίγο αργότερα ο ίδιος συγγραφέας που αναφέρεται σ'αυτή την ιστορία καταγράφει δύο φορές τη χρήση του «γκουάκο» από τους ιθαγενείς της Αμερικής για τα δηγματα των φιδιών: πρώτη φορά, όταν αναφέρει τα θεραπευτικά φυτά του βοτανολόγιου των Μάγιας, που ακόμα χρησιμοποιούνται από τους τσορτί (chorti) Ινδιάνους (26), και δεύτερη φορά όταν αναφέρει τα ιθαγενή φυτά του Περού των Ίνκας (27). Όμως σε κανένα σημείο δε σχολιάζει με ποιο τρόπο οι τσορτί Ινδιάνοι ή οι Κέτσουας του Κούζκο έμαθαν την ιστορία που διηγήθηκε ο νέγρος.

Το «γκουάκο» που μας ενδιαφέρει είναι το είδος που ταξινομείται ως «Μικάνια Μικράντα Η'Β.Κ.» (Mikania Micrantha H.B.K.), ιθαγενές φυτό της κοιλάδας του Ουρουμπάμπα, από όπου περνάει ο ιερός ποταμός των Ίνκας. Μεγαλώνει επίσης στο Μάτσου Πίτσου, σε ύψος 2.400 μέτρα. Οι ιθαγενείς γνωρίζουν τις ιδιότητες του εναντίον των φιδιών και το ονομάζουν «ουάκο», το ίδιο που οι ισπανοί ονόμαζαν «γκουάκο» ή «χουάκο» (28).

Όταν ο Χούμπολτ (Humbolt) πήγε στο Περού στις αρχές του 19ου αιώνα και έμαθε τις ιδιότητες που οι Ινδιάνοι απέδιδαν στο «γκουάκο» του Ουρουμπάμπα, για να εξηγήσει τα αποτελέσματα του έβγαλε το συμπέρασμα, ότι τα φίδια έφευγαν από την μυρωδιά που ανέδιδε αυτό το φυτό (29).

Οι «τουπίς» του Μισιόνες (Misiones) γνώριζαν ένα άλλο αποκρουστικό φυτό, το «ιζιποπαγιέ» (isiporaye), δηλαδή «το αναρριχητικό φυτό του μάγου». Αυτό το φυτό σήμερα το ξέρουν στη Βραζιλία με το κοινό όνομα «το αναρριχητικό φυτό των χιλίων ανθρώπων» (cipomil-homens), όνομα που του έδωσαν οι πορτογάλοι για να εξισορροπήσουν την υπεροχή αυτού του φυτού σαν αντίδοτο για τα δαγκώματα της έχιδνας (30). Όπως μπορούμε να διαπιστώσουμε οι αποκρουστικές ιδιότητες του «γκουάκο», όπως επίσης των άλλων παρόμοιων φυτών, ήταν ευρέως γνωστές σε όλη την Νότιο Αμερική και πιθανώς από μια πολύ αρχαία εποχή.

Από όσα εκτέθηκαν παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι η Μάμα-Γκούακο συσχετίζεται με το φυτό «γκουάκο» και ότι η χρήση του σαν αντίδοτο για τα δήγματα των φιδιών ανέρχεται στην εποχή των ιδρυτών του Κούζκο. Οι αρχαιολόγοι ακόμα δεν είχαν βρει στο Περού τις απεικονίσεις μιας θεάς που να χειρίζοταν φίδια και που θα μπορούσε να υπαινιχθεί τη μορφή της Μάμα-Γκούακο. Όμως η δική μας θέση επιτρέπει να την αναγνωρίσουμε στις κρητικές και ιταλικές μορφές, τις οποίες προηγουμένως ταυτίσαμε με τη Δήμητρα.

Οι ιδρυτές της αυτοκρατορίας των Ίνκας, σύμφωνα με τις αρχαίες παραδόσεις, φαίνονται άσχετοι με το σκηνικό των Άνδεων. Η μορφή που περισσότερο ξεχώρισε, τρομοκρατώντας τους θγαγενείς, ήταν ακριβώς η Μάμα Γκούακο. Εισέβαλε στη γη των ινδιάνων «γκουαή-λιας» (gouayllas) στην περιοχή του Κούζκο και ήταν εξαιρετικά σκληρή. Οι παραδόσεις λένε, ότι με τα ίδια της τα χέρια κομμάτιασε έναν ινδιάνο Γκουαήλια. Στη συνέχεια βγάζοντας από το στήθος της καρδιά που ακόμα επάλλετο και τους πνεύμονες τα έβαλε στο στόμα της. Μερικές λεπτομέρειες αυτού του επεισοδίου, που περιγράφονται από τον Μπετάνζος (Betanzos) δείχνουν, ότι η Μάμα-Γκούακα, αφού έβγαλε τους πνεύμονες, τους γέμισε με αέρα φυσώντας τους με το στόμα της (31). Το επεισόδιο που έχει διατηρηθεί από την περουβιανή παράδοση μας επιτρέπει να συμπεράνουμε, ότι η Μάμα Γκούακο ήταν μία Ιέρεια που εφάρμοζε την νεκρομαντεία.

Η απαίσια τέχνη να ρωτάς για το μέλλον διαβάζοντας ανθρώπινα σπλάχνα εφαρμοζόταν στην Ασία και στην περιοχή της Μεσογείου, όπως διαπιστώνεται από τις απεικονίσεις των πνευμόνων και συκωτιού που βρέθηκαν, αντίστοιχα, στο Αλαλάκ (τωρινή Ασάνα στη Συρία) και στο Ρας Σάμρα. Σύμφωνα με τον Ζαμμπλίκo (Jamblico) η δύναμη αυτής της μαντείας απεδίδετο στα δαιμόνια και στα πνεύματα που εκινούντο στους ιστούς των οργάνων, αλλάζοντας τη σύνθεση τους κατά τη θυσία, γνωρίζοντας μέσω αυτών των αλλαγών την πορεία του πεπρωμένου. Ο πατέρας Πέντρο Κρισόλογο (Pedro Crisologo) υποδεικνύει, ότι μερικοί σκέφτονταν, ότι τα ανθρώπινα σπλάχνα μπορούσαν να μιλούν πιο σοφά από εκείνα των ζώων (32).

Η μινωική αρχαιολογία επιβεβαιώνει, πρόσφατα, ότι στο νησί της Κρήτης πραγματοποιούντο ανθρωποθυσίες με την συμμετοχή γυναικών (23). Η αρχαιολογική ανασκαφή αποκάλυψε τέσσερες ανθρώπινους σκελετούς σε ένα μινωικό ναό, βίαια κατεστραμένο από ένα σεισμό που τον ακολουθήσε μία πυρκαγιά και επέτρεψε την αναπαράσταση μιας σκηνής ανθρωποθυσίας, όπου στο πλευρό του θύματος, ενός νεαρού, αναγνωρίστηκαν ένας ιερέας και μία ιέρεια (34).

Ο χρησμός από την παρατήρηση των πνευμόνων, που αποδίδεται στην Μάμα Γκούακο, μπορεί να είχε εισαχθεί σε μια εποχή πολύ μακρινή από ένα λαό που γνώριζε αυτές τις τέχνες. Η νεκρομαντεία εφαρμοζόταν στο Κούζκο από τους ιερείς. Αναφέρει ο Κριστόμπαλ ντε Μολίνα (Cristobal de Molina) στον «κατάλογο των μύθων και ιεροτελεστιών των Ίνκας» που γράφτηκε το 1575, ότι στις γιορτές του Κόγια-

Ραίμι, δηλαδή στην «γιορτή της κυρίας» θυσίαζαν λευκά καμηλοπρόβατα βγάζοντας τους το αίμα για να το αναμείξουν με αλεύρι που ονομαζόταν «Σάνκο» (Sanco) και, από τα θύματα που μόλις είχαν θυσιαστεί, έβγαζαν και φουσούσαν τους πνεύμονες, ψάχνοντας τα σημάδια που θα τους επέτρεπαν να χρησιμοδοτήσουν το μέλλον (35).

Ο Ινδιάνος χρονογράφος Γκουαμάν Πόμα ντε Αγιάλα (Guaman Poma de Ayala), ιθαγενής του Αγιακούτσο (Ayacucho) και απόγονος του έθνους Τσάνκα (Chanca), πατροπαράδοτου εχθρού του Κούζκο, είχε πρόσβαση σε διάφορες πηγές των αυτοκρατορικών χρονικών διατηρημένων από τους Ίνκας. Βεβαιώνει, ότι η καταγωγή του Μάνκο Κάπακ και της Μάμα Γκουάκο δεν ήταν θεϊκή, όπως ισχυρίζονταν οι Ίνκας, οι οποίοι ήθελαν να λέγονται τέκνα του Ήλιου (36). Ο πρώτος Ίνκα, ο Μάνκο Κάπακ, γιος της Μάμα Γκουάκο, λέει ο χρονογράφος, δεν είχε γνωστό πατέρα, γι' αυτό έλεγαν, ότι ήταν γιος του Ήλιου. Επιβεβαιώνει επίσης την υπόθεση που αναφέραμε προηγουμένως, ότι η Μάμα Γκουάκο ήταν μία ιέρεια και την περιγράφει με ασέβεια: « Έλεγαν, ότι αυτή η γυναίκα ήταν μία πανούργα, ειδωλολάτρισσα και μάγισσα. Επικοινωνούσε με τα δαιμόνια και μπορούσε να διαλέγεται με πέτρες, ξύλα, βράχους, βουνοκορφές και λίμνες. Υπήρξε η πρώτη και η πιο διάσημη εφευρέτρια γκουάκας (37). Με τις απάτες της τρομοκράτησε και κυριάρχησε τους πρωτόγονους κάτοικους του Κούζκο. Αρχικά ονομαζόταν «Μάμα» αργότερα «Μάμα Γκουάκο» και όταν παντρεύτηκε με τον γιο της έγινε βασίλισσα και ονομάστηκε «Μάμα Γουάκο Κόγια».

Ο Γουαμάν Πόμα αναφέρει άλλες καταπληκτικές λεπτομέρειες που αποκαλύπτουν τις κρυφές σχέσεις των γήινων θεών, εξιδανικευμένων στους ελληνικούς μύθους. Λέει, ότι η «Μάμα» ήταν ελευθεριάζουσα και ξάπλωνε με όλους τους άνδρες που της έρχονταν στο νού και ότι, όταν παντρεύτηκε τον Μάκο Κάπακ και απόκτησε το παιδί της αιμομιξίας, τον έκανε να το κρύψει στην σπηλιά Ταμπουτόκο, στις φροντίδες μίας τροφού ονόματι Πίλκο Ζίζα (Pilloco Ziza) για να το θηλάσει και, μετά από δύο χρόνια, να το έδειχνε στο κοινό ανακηρύσσοντας το τέκνο του Ήλιου, της Σελήνης και αδελφό της Αφροδίτης (38).

Συμπεραίνουμε, λοιπόν, ότι υπάρχει ένας στενός παραλληλισμός μεταξύ των ιδρυτών της αυτοκρατορίας των Ίνκας και των θεοτήτων που η ελληνική μυθολογία περιγράφει τον Κάτω Κόσμο. Αυτός ο παραλληλισμός συμπεριλαμβάνει και τις σχέσεις συγγένειας. Με αυτό το τρόπο η Μάμα Γκουάκο Κόγια αντιστοιχεί στη Δήμητρα και στην αδελφή της Μάμα Κόρα, η οποία έχει το ίδιο όνομα της συντρόφου της ελληνικής θεότητας, της Κόρης (Cora). Ο γιος της Μάμα Γκουάκο, ο Μάνκο Κάπακ, αντιστοιχεί στο γιο της Δήμητρας, τον Πλούτωνα και η αμφισβήτηση για τον Μάνκο Κάπακ σαν γιο και σύζυγο της Μάμα Ι κύνάκο είναι όμοια με τη σύγχιση που υπάρχει μεταξύ του Πλούτωνα ή Τακχου με τη Ζαγρέα. Η σπηλιά του Ταμπουτόκο, από την οποία εμφανίζεται ο ιδρυτής της Αυτοκρατορίας των Ίνκας, μοιάζει με τη σπηλιά της Κρήτης, στην οποία θα είχε γεννηθεί ο Ζεύς. Η παραμά-

να Πίλκο Ζίζα που θήλασε τον Μάνκο Κάπακ στην σπηλιά Ταμπου-τόκο αντιστοιχεί με την τροφό Αμάλθεια που θήλασε το Δία ή Πλού-τωνα στο ηησί της Κρήτης. Ο Ήλιος που σύμφωνα με μερικούς ήταν πατέρας του Μάνκο Κάπακ, ο οποίος ήταν αγνώστου πατρός σύμφωνα με άλλους, παραλληλίζεται με τις παραλλαγές: Ο Ζεύς σαν πατέρας του Πλούτωνα σύμφωνα με μερικούς και του κρητικού Ζαγρέα ή Ια-σίωνα σύμφωνα με άλλους.

Η ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΤΩΝ ΒΑΣΙΛΕΩΝ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ

Γύρω από την θρησκεία των βασιλέων των Ίνκας· ο Μπλας Βαλέρα έχει πολλά να πει(39). Διέσχισε το Περού το δεύτερο ήμισυ του 16ο αιώνα. Συναντήθηκε με τους σοφούς «αμάουτας» (amautas) - κέ-τσουα όνομα που το συναντάμε να συσχετίζεται με την ελληνική ρίζα της λέξης «μάθος» (40) που σημαίνει «σοφία ή γνώση» - και με τους τε-λευταίους «κοποκαμάγιος» της αυτοκρατορίας κατορθώνοντας να συλλέξει αξιόλογες πληροφορίες σχετικά με τη θρησκεία των Ίνκας που με άλλο τρόπο θα είχαν χαθεί, ανεπανόρθωτα, στο απύθμενο πηγάδι της λήθης. Οι Κέτσουας, λέει ο Βαλέρα, πίστευαν, ότι η γη, ο ουρανός, ο ήλιος και το φεγγάρι είχαν δημιουργηθεί από τον « Ίλια Τέσε» . (Ila Tecce) που σημαίνει αιώνιο φως. Αργότερα ήρθε ο «Πιρούα Πάκαρικ Μάνκο Ίνκα» (Perua Pacaric Manco Inca), ο οποίος υπήρξε ο εκπολι-τικής των εδαφών που πήραν το όνομα του Πιρούα και που οι Ισπανοί, αλλάζοντας την προφορά, ονόμασαν Περού. Ο κυριότερος θεός του Πιρούα ήταν ο Βираκότσα και μετά την άφιξη του εκπολιτιστή, ο ιδρυ-τής ονομάστηκε «Ίλια Τέσε Βираκότσα» (Ila Tecce Viracocha). Παρα-τηρούμε, ότι το πρώτο κέτσουα όνομα του θεού, Ίλια, αντιστοιχεί στο πιο αρχαίο σημιτικό όνομα του κυριότερου θεού της Ανατολής (2η πε-ρίπου χιλιετία π.Χ.). «Ίλα πρατ» (Ila prat) και « Ίλα-Καμπκαμπού» (Ila Kabkabu), σ'αυτή τη περιοχή της Ασίας, ήταν ονόματα θεοφόρα (41). «Ίλα» ή «Ιλού» επίσης σημαίνει θεός στην γλώσσα των Ασσυρίων. Το ίδιο σημαίνει «Ελ» μεταξύ των Χιτιτών και στα κείμενα της Ουγκα-ρίτ του Μου π.Χ. αιώνα ή ακόμα « Ιλ» ή « Ιλούμ» μεταξύ των Αράβων του Νότου(42). Το δεύτερο κέτσουα όνομα του θεού, Τέσε ή «Τίκσι» (Tiksi) (43), όπως το ονόμασε ο Γκουαμαν Πόμα ντε Αγιάλα, επιτρέπει να τον ταυτίσουμε με τη «Τύχη» που συνήθως την περιγράφουμε σαν προσωποποίηση των δυνάμεων του πεπρωμένου (44). Από την άλλη πλευρά διάφορα κείμενα σε συριακές επιγραφές με αφιερώσεις θρη-σκευτικές σε δύο γλώσσες, ελληνο-σημιτικά, βρέθηκαν από γάλλους αρχαιολόγους στην περιοχή της Παλμύρας ταυτίζοντας την Τύχη με τον αρχαίο σημιτικό θεό Γαδ, ανδρικού φύλου. Αργότερα, με την ελληνι-κή επιρροή, απεικονίστηκε με ιδιότητες γένους θηλυκού, μιας θεότητας αφιερωμένης στην ελιά με το όνομα Τύχη (45). Σ'αυτήν την περιοχή της Μικράς Ασίας η Τύχη συγκρινόταν επίσης με την Αθηνά, την Αφρο-

δίτη, τη Σελήνη, τη Ρέα, την Άρτεμη, τη Νέμεση και με τις Μοίρες. Σύμφωνα με τον Λουκιανό, η σύρια θεά ονόματι «Ατάργατις», ταυτισμένη με την Τύχη, ήταν η ίδια που οι Έλληνες ονόμαζαν Ήρα ή Ουρανία (46), η θεά του Ουρανού (46). Το τρίτο όνομα, Βираκότσα, που προστέθηκε σ' εκείνο του θεού Ίλια, μετά την άφιξη του εκπολιτιστή Πιρούα Πάκαρικ Μάνκο Ίνκα, σημαίνει «αυτός που βγήκε από τον αφρό της θάλασσας» «Βίρα» σημαίνει λίπος ή αφρός και «κότσα» σημαίνει λίμνη ή θάλασσα) και επιτρέπει να τον ταυτίσουμε με την Αφροδίτη, την ελληνίδα θεά που γεννήθηκε από τον αφρό της θάλασσας. Το θεοφόρο όνομα «Πιρούα», του εκπολιτιστή του Περού, όπως ο ίδιος ο Βαλέρα βεβαιώνει (βλέπε παρακάτω), αντιστοιχεί στον πλανήτη Δία.

Συνεχίζοντας με τις πληροφορίες που μεταδίδει ο Βαλέρα σχετικά με την θρησκεία των Ίνκας μάθαμε, ότι τον Ήλιο τον θεωρούσαν γιο του Ίλια Τέσε και το φως που προερχόταν από αυτόν, ότι ήταν μέρος του θείου πνεύματος του. Ότι το φως του εδόθη για να φωτίζει τους βασιλείς και τις κυβερνήσεις τους και για να βασιλεύουν κατά την διάρκεια των ημερών, των καιρών, των χρόνων και των εποχών. Στη Σελήνη που ήταν αδελφή και γυναίκα του Ήλιου, ο Ίλια Τέσε επίσης έδωσε δυνάμεις κάνοντας την κυρία στη θάλασσα και στους ανέμους, στις βασίλισσες και στις πριγκίπισσες. Η Σελήνη ήταν προστάτιδα των τοκετών και των γυναικών και την ονόμαζαν Κόγια (Coya) που σημαίνει βασίλισσα και την θεωρούσαν βασίλισσα του ουρανού.

Την Αυγή, όπως ακριβώς και τον πρωινό πλανήτη Αφροδίτη, ονόμαζαν Τσάσκα (Chasca) και εθεωρείτο θεά των παρθένων και των πριγκιπισσών, δημιουργός των λουλουδιών του κάμπου και κυρία της δύσης και των αποθηκών των δημητριακών. Πίστευαν, ότι εκείνη ήταν που σκόρπιζε τη δροσιά τα ξημερώματα, όταν ξυπνούσε τινάζοντας τα πλούσια μαλλιά της. Γι' αυτό την ονόμαζαν Τσάσκα που σημαίνει πλούσια μαλλιά.

Το Δία τον ονόμαζαν Πιρούα λέγοντας, ότι ο Ίλια Τέσε είχε διατάξει αυτός ο πλανήτης να γίνει ο προστάτης της αυτοκρατορίας και των επαρχιών του Περού. Γι' αυτό του πρόσφεραν τα καλύτερα προϊόντα που είχαν δρέψει και τα σημαντικότερα από αυτά που η γη παρήγαγε, όπως τα καλύτερα φρούτα και το καλύτερο καλαμπόκι. Σ' εκείνον επίσης έταζαν τους θησαυρούς τους, τις αποθήκες των δημητριακών, τα ρούχα και τα όπλα τους.

Συνεχίζοντας ο Μπλας Βαλέρα αναφέρει τον μεγάλο «Πιρούα Πάκαρικ Μάνκο Ίνκα» σαν τον πρώτο εκπολιτιστή του Περού ή, χρησιμοποιώντας τις ίδιες του τις λέξεις, σαν «ο πρώτος κάτοικος αυτών των περιοχών» και λέει ότι, πεθαίνοντας ανέβηκε στον ουρανό, στο σπίτι του Πιρούα, όπου τιμήθηκε από αυτό τον θεό. Σε άλλες εκδοχές ο εκπολιτιστής και ιδρυτής της πόλης του Κούζκο ονομάζεται «Μάνκο Κάπακ», αν και στο μύθο των αδελφών Αγιάρ, τον οποίο διηγείται με διαφορετικό τρόπο ο Φερνάντο ντε Μοντεζίνος (47) (ο οποίος θα είχε στηρίξει την ιστορία του για τους βασιλείς των Ίνκας σε ένα από τα χαμένα χειρόγραφα του Μπλας Βαλέρα) ο αδελφός που ιδρύει το Κούζ-

ΚΟ ήταν ο Αγιάρ Ούτσου Τουπάκ (Ayar Uchu Tupac) - τουπάκ σημαίνει μεγαλειώδης ή θαυμάσιος στα κέτσουα - ο οποίος στη συνέχεια αλλάζει όνομα και γίνεται Πίρουα Πακάρι Μάνκο «επειδή έπρεπε να είναι σαν ένας θεός αυτής της γης» δηλαδή με το ίδιο όνομα του εκπολιτιστή που αναφέρεται από τον Μπλας Βαλέρα.

Τον πλανήτη Άρη τον ονόμαζαν «Αουκαγιόκ» (Aucayoc) και έλεγαν,ότι ήταν ο υπεύθυνος για τους πολέμους και τους στρατιώτες. Τον Ερμή τον έλεγαν «Κατουίλια» (Catuilla) και ήταν υπεύθυνος για τους εμπόρους, τους ταξιδιώτες και τους αγγελιοφόρους. Ο Μπλας Βαλέρα ταυτίζει επίσης τον θεό «Χάουτσα» (Haucha), που στα κέτσουα σημαίνει «σκληρός», «τύραννος», «απάνθρωπος», «μανιακός» ή «θυμωμένος», με τον Κρόνο επειδή ήταν υπεύθυνος για τη πανούκλα, το θάνατο, τη πείνα, τους κεραυνούς και τις βροντές. Έλεγαν,ότι ήταν οπλισμένος με ένα ρόπαλο, με τόξο και με βέλος, για να πληγώνει και να τιμωρεί τους ανθρώπους για τις κακίες τους.

Στα άστρα και στους αστερισμούς ανάθεταν διάφορα καθήκοντα. Μερικά ήταν υπεύθυνα για τη δημιουργία, την προστασία και τη συντήρηση των κοπαδιών, άλλα είχαν τα ίδια καθήκοντα με τους πάνθηρες, άλλα ακόμα με τα φίδια, τα φυτά και ούτω καθεξής. Κάθε άστρο ή αστερισμός ήταν υπεύθυνο για κάποιο πράγμα της γής.

Σαν πηγή γνώσης ο Μπλας Βαλέρα αναφέρει τα»Κίπος»του Παρακαριτάμμπο. Αυτό δείχνει, ότι τουλάχιστον μέχρι το 1574, το έτος που του ανέθεσαν την οργάνωση των ιερέων της πόλης του Κούζκο, είχε πρόσβαση, από πρώτο χέρι, στις πιο αρχαίες πηγές, διατηρημένες από το ιερατικό κλήρο των Ίνκας.

ΝΑΟΙΚΑΙΙΕΡΟΙ ΤΟΠΟΙ, ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ

Οι αρχαίοι κάτοικοι του Περού λέει ο Μπλας Βαλέρα, γνώριζαν δύο τύπους ναών, μερικούς φυσικούς και άλλους τεχνητούς. Οι φυσικοί ήταν οι κορυφές των βουνών, οι μεγάλοι μήκους ποταμοί, οι πηγές και τα αναβλύζοντα ύδατα, οι σπηλιές, οι λίμνες, η θάλασσα, η ατμόσφαιρα και ο ουρανός. Τα σέβονταν όλα σαν ιερά, επειδή ήταν έργα του μεγάλου θεού Ίλια Τέσε.

Προσεύχονταν στο μεγάλο Ίλια Τέσε Βιρακότσα γονατισμένοι ή όρθιοι στα πιο ψηλά περάσματα των οροσειρών, στα σημεία που ονόμαζαν «απατσίτας» (apachitas), στις σπηλιές (χουάκας) στις κορυφές των λόφων ή πλαγιών (όρκος/orcos) κοντά σε πηγές ή αναβλύζοντα νερά (πούκιος/ruquios) ή σε σημεία που κατευθύνονταν στον ουρανό (χάναν-πάτσα/hanan-pacha). Σ'αυτά τα σημεία δεν ύψωναν ναούς χρησιμοποιώντας για τις θυσίες τους μόνο μικρούς βωμούς από πέτρα

που τους ονόμαζαν «όσνος» (osnos). Με τον καιρό έχτισαν ναούς χαμηλούς στα ψηλώματα και σιγά-σιγά άρχισαν να κτίζουν τους ναούς στους συνοικισμούς και πόλεις, όπου ανέγειραν πολυτελή κτίρια,ερείπα των οποίων υπάρχουν ακόμα. Είναι σημαντικό να τονιστεί, ότι ήδη το 1574, ο Μπλας Βαλέρα αναφέρεται στα πολυτελή οικοδομήματα από πέτρα, που αποδίδονται στους Ίνκας, σαν ερείπια.

Λέει ο Βαλέρα, ότι οι ναοί του Κούζκο ήταν κτισμένοι με ένα κλίτος ευρύχωρο, στο βάθος του οποίου, σαν σε χώρο λατρείας, βρίσκονταν τα είδωλα από χρυσό και ασήμι και ότι η διακόσμηση του ναού και του ιερού ήταν σύμφωνα με τη φύση του είδωλου.

Ο μεγάλος ναός του « Ίλια Τέσε Βιρακότσα» βρίσκεται εκεί, όπου σήμερα είναι ο καθεδρικός ναός του Κούζκο. Το σύγχρονο ιερό καταλαμβάνει ακριβώς το ίδιο σημείο, όπου βρισκόταν το άγαλμα του Βιρακότσα, σμιλεμένο σε μάρμαρο και απεικονίζοντας έναν άντρα φυσικού αναστήματος με μαλλιά, πρόσωπο, ενδύματα και υποδήματα όμοια μ' εκείνα με τα οποία απεικόνιζαν οι Ισπανοί τον απόστολο Βαρθολομαίο. Το άγαλμα είχε μεταφερθεί μέχρι το σημείο του Κάτσα (Cacha) από τους Ινδιάνους, με τη μάταιη πρόθεση να το κρύψουν στο ναό

Εικ. 9. Πλάκα που απεικονίζει τον Άδη με την θεά των δημητριακών (M. J. Richepin «Nueva Mitologia Ilustrada»).

του Βιρακότσα, που είχε ανεγερθεί σ' αυτό το σημείο κοντά σε ένα ηφαίστειο. Αλλά εντοπίστηκε και καταστράφηκε από τον ισπανό «διορθωτή» εκείνης της περιοχής Το ιερό ήταν σμιλευμένο στην ίδια μαρμάρινη πέτρα με εκείνη του αγάλματος και το πάτωμα του ναού ήταν καλυμμένο με έναν από τους πιο εκλεπτισμένους μάλλινους τάπητες. Μέσα στο ναό, στο ιερό, έκαιγαν αρωματικές ουσίες και σπόρους μαζεμένους στον κάμπο. Στην αυλή υπήρχε μία πλατιά κλίμακα, στην οποία οι ιερείς έκαιγαν τα ζώα που θυσιάζαν στο Θεό (48). Πρόσφατες ανασκαφές, σύμφωνα με τον αρχαιολόγο Λουίς Πάρντο, επέτρεψαν να βρεθούν πολυγωνικές πέτρες από κατεστραμένα τείχη, που αποδεικνύουν, ότι αυτό το παλάτι είχε κτιστεί με τον ίδιο τρόπο που κτίστηκε το ΧΑΤΟΥΜ ΡΟΥΜΙΓΙΟΚ (HATUM RUMIYOC) (49).

Στον ναό του πλανήτη « Πιρούα » (Δία) υπήρχαν πάντα άνθη και στάχνα μαζεμένα στον κάμπο. Ο ναός ήταν φωτισμένος από λυχνίες πάντα αναμμένες. Το είδωλο που απεικόνιζε το θεό είχε στα χέρια στάχνα με σπόρους πάντα φρέσκους. Δεν είναι γνωστή η τοποθεσία του στο Κούζκο αλλά είναι πολύ υποδηλωτική η πλάκα των θεών της Κόλασης (Εικ. 9), που απεικονίζει τον "Αδη με φρέσκα στάχνα σταριού στο χέρι και που μας δείχνει έναν από τους τρόπους που διατηρήθηκαν οι μυθολογικές παραδόσεις στις ελληνο-ρωμαϊκές απεικονίσεις.

Ο ναός με το ζώδιο του σκορπιού, ονόματι «Αμαρουκάντσα» (Amatucancha) ήταν χαμηλός. Το είδωλο που λατρευόταν ήταν από μέταλλο και απεικόνιζε τη μορφή ενός φιδιού ή δράκοντα με ένα σκορπιό στο στόμα. Οι μοναδικοί που μπορούσαν να εισχωρήσουν στους χώρους του ναού ήταν οι ιερείς. Οι ναοί είχαν ευρύχωρα κλίτη για να θυσιάζουν. Πάνω από τα θεμέλια του είναι το Πανεπιστήμιο Ματουτσάκα (Universidade Mattuchaca) και οι εκκλησίες της « Κομπανία ντε Ζεζούς ε ντε Λούρντες» (Companhia de Jesus e de Lourdes)(50).

Ο πιο γνωστός ναός του Κούζκο ήταν ο Κορικόαντσα (Coricancha) που σημαίνει στα κέτσου αυλή ή κάμπος από χρυσό. Το όνομα του εδόθη επειδή οι τοίχοι του, οι αυλές και οι κήποι είναι πράγματι καλυμμένοι από χρυσό. Λεγόταν επίσης «Ιντιουασί» (Intiwasi) δηλαδή «σπίτι του Ήλιου». Τα τείχη ήταν επενδεδυμένα με χρυσάφι μέχρι τις μέρες της ισπανικής εισβολής. Απογυμνωμένος από το αστραφτερό μέταλλο και το μεγαλείο του, διατηρεί μόνο το όνομα και ό,τι απομένει από τα υπέροχα πέτρινα τείχη που κείνται κάτω από τη σκιά της εκκλησίας του Σαν Δομίνικου.

Αλλά αυτό είναι ένα άλλο κεφάλαιο ...

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1			
ΕΛΛΗΝΙΚΑ		ΚΕΤΣΟΥΑ	
αγνός	καθαρός, ιερός	Ahnana (αχνάνα)	ιεροτελεστία, τελετή, σύνολο εκδηλώσεων μιας θρησκείας
αγνο.τελης	ιεροτελεστίες	ahnay (αχναή)	πράξεις. παντομίμα, χειρονομία ιεροτελεστίας.
άνα	ψηλά, επάνω, από πάνω, προς τα πάνω.	hana (χανά)	ψηλά. επάνω, πάνω μέρος,
		hanan (χανάν)	σε ψηλότερο μέρος.
αντί άντην μπροστά αντ.ήλιος	ενώπιον του ενώπιον, βλέποντας ανατολικός, γυρισμένος ανατολικά	anti (αντι)	ανατολική περιοχή, ανατολή.
αύρα	αέρας, μαϊστράλι, φύσημα ανέμου	guairas (γκουαίρας)	φούρνοι στους οποίους
αήρ	αέρας	waira (ουαίρα) wayra (ουαίρα)	0 αέρας φυσάει δυνατά (1). άνεμος, αέρας άνεμος, ατμοσφαιρικός κινούμενος αέρας
Απόλλων	Θεός του Ήλιου των Ελλήνων. Μεγάλος προστάτης της ιατρικής και των χρησμών.	Apulu (Απούλου) ή Arolo(Απόλο) Apulupanra (Απουλουπάνρα) κυριολεκτικά: ή Apolobaniba (Απολομπάμπα) Πρωτεύουσα της περιοχής του Καουπολιακάν. Apulli (Απούλιη)	Περιοχή στην επαρχία της Καουπολιακάν(Βολιβία) κυριολεκτικά: ιεριοχή του Απόλλωνα. Πρωτεύουσα της περιοχής του Καουπολιακάν. (2). Αρμόδιος, Ανώτερος άρχων.
αρά	προσευχή, δέηση ικεσία.	Arariwa (Αραρίουα)	ιεροκήρυκας, φύλακας των χωραφιών που καταδιώκει τους κλέφτες με φωνές.
αράς	παράκληση		Κήρυκας που αναγγέλει με δυνατή φωνή τις αποφάσεις της ημέρας ή της εβδομάδας.
αράσθαι αραιός	κατάρρα μισητός. καταραμένος, αυτός που καταριέται.	Aray! (Αραί) Arayhakh (Αραηχάκ)	Επιφώνημα. "Να πάρει" Επιφώνημα, "Παλιάνθρωπε!"
νέκυς νέκυια	θάνατος Θυσία ενός θύματος για επίκληση η; νεκρών	nak'a (νακά) nak'ak (νακάκ) k'ay(νακάη)	σφάζω, αποκεφαλίζω, σφαγέας, χασάπης. σφάζει, η πράξη ή το αποτέ/νεσμα της σφαγής.

πύργος	οχυρό με πύργους μιας ακρόπολης, με τείχος με πολεμίστρες, τείχη.	pirka (πίρκα) pirkay (πινκάη)	άτεχνο τείχος για απομόνωση, υψώνω ένα τείχος.
πυρότης πύρινος	θερμότητα από φωτιά, φλογισμένος, θερμός	Piris (πύρις)	είδος πιπεριάς ονόματι "αχί" (aji). μικροσκοπικής, κόκκινης και πολύ καυτερής.
πυρός	σιτάρι.	Pima (πιρούα)	Κέτσουα όνομα του πλανήτη Δία. Υπεύθυνος για τη φύλαξη της δρέψης, όλων των γεωργικών προϊόντων και ειδικά τον αραβόσιτο(3).
ρήμα	ό,τι λέγεται, έκφραση, λέξη. γλώσσα, διάλεξη, ποίηση, ρήμα.	rima (ρίμα) rimatsi (ριμάτσι) rimac (ριμάκ) Rimac (ΡΙμάκ) Rimay (ΡΙμαή)	ομιλία, συνομιλία, λόγια. ομιλητής. ομιλητής. Αρχαίο μαντείο που βρίσκε- ται στη Λίμα που απαντού- σε στις ερωτήσεις που του απεύθυναν. Γλώσσα, ιδίωμα, προφορι- κή έκφραση της σκέψης.
ρύμα	ρεύμα ύδατος.	Rimac (ΡΙμάκ) Apurimac (Απουριμάκ)	Ποταμός που περνάει από τη Λίμα. Όνομα ενός μεγάλου ποταμού του Περού. ("Απού" σημαίνει κύριος, μεγάλος, διάσημος).
ρώμη ρωμαλέος	δύναμη, σωματικό σφρίγγος. δυνατός, εύρωστος.	rumi (ρούμι)	πέτρα, ορυκτή ουσία στέρεη και ανθεκτική/σκληρό, αναίσητο, στέρεος.

Λεξικά που εξετάστηκαν και Άλλες Αναφορές

<p>—A. Bailly: Dictionnaire Grec Francais - Librairie Hachette (1950). Paris.</p> <p>Isidro Pereira, S.J.:Dicionario Grego-Portugues e Portugiies-Grego - 5a. edicao (1976) Porto.</p>	<p>Jorge A. Lira: Diccionario Kkechuwa-Espanol 2a. Edicion (1982) Bogota.</p> <p>(1) Joseph de Acosta; Historia Natural y Moral de las Indias p. 148 Ed. Fondo de Cultura Mexico.</p> <p>(2) Primeira citacao da regio na Expedicao de Juan Nieto a Apolabamba, em 561 em 1 Sarmiento de Gamboa, Pedro: Historia de los incas, p.294.</p> <p>(3) Relacion anonima "Coslumbres Antiguas del Peru" p. 4 autor do seculo XVI identificado com Bias Valera. Editado em 1945 por Francisco A. Loayza em Lima.</p>
--	--

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Luis A. Pardo: *Historia y Arqueologia del Cuzco* - Tomo I, p. 185-208, Cuzco, 1957.
2. A. Hyatt Verrill; *Old Testament of the New World*, p. 300, The Bobbs-Merrill Co., Indianapolis, 1929.
3. Ο συγγραφέας δε συμφωνεί με αυτή τη γνώμη. Βλ. Κεφ. VII, Φωτ. 29.
4. Αυτή η παρατήρηση δεν ήταν υπερβολική το 1930. Σήμερα αυτού του είδους μηχανικές κατασκευές θα ήταν δυνατόν να γίνουν με σύγχρονα μηχανήματα και εργαλεία.
5. Garcilaso de La Vega: *Comentarios Reales de los Incas*, Liv. I, Cap. XVII.
6. Manuel Gonzalez de la Rosa: *Objeciones a mi Tesis sobre las obras de Valera* - Replica al Senor Riva Agüero. p. 190-204 *Revista Historica* -Tomo III - 2o. trimestre, Lima, 1908.
7. Το χειρόγραφο του Fernando de Montesinos δημοσιεύθηκε για πρώτη φορά το 1882 από τον Μάρκος Χιμένεζ ντε λα Εσπάντα (Marcos Jimenez de la Espada).
8. Karen Lynne Mohr Chavez: *Resumem de los Trabajos Arqueologicos realizados em Marcavalle, un sitio correspondiente al horizonte temprano en el Valle del Cuzco*. *Arqueologia del Cuzco INC*, 1982.
9. Fernando de Montesinos. *Memorias Antiguas Historiales y Politicas del Peru*, Cap. XIII, XIV Horacio H. Urteaga, Lima, 1930.
10. Pedro Sarmiento de Gamboa: *Historia de los incas*. EMECE Edit. Buenos Aires, 1943.
11. Bernabe Cobo: *Historia del Nuevo Mundo em obras del R Bernabe Cobo* II BAE, 92, Madrid, 1956.
12. Luiz A. Pardo: *Historia y Arqueologia del Cuzco*, Tomo I, Cuzco, 1957.
13. Για να ξεχωρίσουμε τον αποικιακό συνοικισμό του Πακαριτάμμπο, από το μυθολογικό γράψαμε το δεύτερο σύμφωνα με την κέτσουα προφορά Πακκαριτάμμπο (Paccaritambo), που προσδίδει έναν ήχο κλειστό, συγκαλυμμένο ή γλωσσικά κούφιο στο γράμμα «c».
14. Οι Πελασγοί, αρχαίοι κάτοικοι της Ελλάδας, *Ιλ.* 2, 6, 81. Κάτοικοι της Μικράς Ασίας, *Ιλ.* 2, 840. 10, 429. Κάτοικοι της Κρήτης *Οδ.* 19, 77. Οι Έλληνες εν γένει, *Ευρ. Εδαφ.* 857. Οι Αργείοι, κάτοικοι 'Αργους ή Αργολίδας και κατ'επέκταση οι Έλληνες εν γένει *Οδ.* 8, 578. Οι Αχαιοί, διάφοροι λαοί που κατοικούσαν τη Θεσσαλία την Πελοπόννησο και τα νησιά της Κρήτης (*Οδ.* 19, 175) και της Ιθάκης (*Οδ.* 1, 90). Με αυτή την ονομασία, ο Όμηρος και ο Ησίοδος ορίζουν τους λαούς της ελληνικής φυλής.
15. Garcilaso de la Vega: *Liv. VII, Cap. I*.
16. H. J. Rose: *A Handbook of Greek Mythology* - Cap. II, Ed. Methuen & Co. Ltd., 1974.
17. Bailly, A.: *Dictionnaire Grec Francais*, p. 1753, Librairie Hachette, Paris, 1950.
18. Το ίδιο, p. 333.
19. Harvey, Sir Paul: *The Oxford Companion to Classical Literature*. Oxford University Press, London, 1966.
20. Rostworowski de Diez Canseco, Maria: *Los Ayarmaca*. *Revista del Museo Nacional*, Tomo XXXVI, Lima, 1969-1970.
21. Guaman Poma de Ayala, Felipe: p. 84.
22. Morua, Fray Martin de: *Historia de los Incas*, Lib. I, Cap. II.

23. Molina, Cristobal de: *Relacion de las Fabulas y Ritos de los incas* p. 86, Lima, 1916.
24. Lira, Jorge A.: *Diccionario Kkechuwa-Espanol*, 2a. Edicion, Bogota, 1982.
25. Perez de Barradas, Jose: *Plantas Magicas Americanas*, p. 117. Consejo Superior de Investigaciones Cientificas. Instituto Bernardino de Sahagun Madrid, 1957.
26. Το ίδιο, p. 130.
27. Το ίδιο, p. 151.
28. Herrera, F L.: *Plantas que curan y plantas que matan de la flora del Cuzco*, p. 92. Revista del Museo Nacional, T-IX, No. 1, Lima, 1940.
29. Granada, D. Daniel: *Supersticiones del Rio de la Plata*, p. 535, Editora Barreiro y Ramos, Montevideo, 1896.
30. Το ίδιο, p.533.
31. Betanzos, Juan de: *Suma y Narracion de los incas*. Cap. IV, p. 213. Bib. Peruana T-3 Ed. Tec. Asoc. Lima, 1968.
32. Santo Agostinho; *La Cite de Dieu*, Liv. VII, Cap. XXXIV, Nota p. 510, T-I, Ed. Librairie Garnier Freres.
33. Charles Picard: *Les Religions Pre-Helleniques*, p. 174.
34. Yannis Sakellarakis and Efi Sapouna-Sakellarakis: *Drama of Death in a Minoan Temple*, p. 205-223. National Geographic V. 159, No. 2. Feb. 1981.
35. Cristobal de Molina: *Relacion de las Fabulas y Ritos de los incas*, p. 46, San Marti, Lima, 1916.
36. Guaman Poma de Ayala, Felipe: *El Primer Nueva Coronica y Buen Gobierno* paragrafos: 80, 81, 82. Ed. Siglo XXI, Mexico, 1980.
37. Ήταν ο ονομασία που έδιναν σε αντικείμενα και τόπους ιερούς.
38. Guaman Poma de Ayala, paragrafos 81 e 82.
39. Bias Valera, ήταν ο πρώτος και ο πιο σημαντικός περουβιανός ιστοριογράφος. Γεννήθηκε το 1540, γιος του ισπανού κατακτητή Λουίς Βαλέρα (Luis Valera) και μιας ινδιάνας από το Τσατσαπόγιας (Chachapoyas), πιθανώς κόρη του Κουράκα εκείνης της περουβιανής περιοχής, βαπτισμένη με το χριστιανικό όνομα Φρανσίσκα Πέρεζ (Francisca Perez). Το έργο του, από το οποίο αποσπάσαμε αυτό το κείμενο αναφορικά με την θρησκεία των Ίνκας, εκδόθηκε το 1879 σαν μια ανώνυμη σχέση από τον ισπανό αμερικανιστή Μάρκος Χιμένεζ ντε λα Εσπάντα (Marcos Jimenez de la Espada), με τον τίτλο «Τρεις Περουβιανές Αρχαιολογικές Σχέσεις». Ο περουβιανός ιστοριογράφος Φρανσίσκο Α. Λογιάζα (Francisco A. Loyaza) την αναγνώρισε σαν ένα από τα απωλεσθέντα έργα του Bias Valera. Από αυτόν αντιγράψαμε αυτό το απόσπασμα, που εκδόθηκε στη συλλογή: «Τα μικρά Μεγάλα Βιβλία της Αμερικανικής Ιστορίας» (Los pequenos Grandes Libros de Historia Americana/Serie I, Tomo VIII) με το τίτλο «Παλαιά Έθιμα του Περού» (Las Costumbres Antiguas del Peru) από τον ιερέα του Τάγματος του Χεσούς Μπλάς Βαλέρα (Compania de Jesus Bias Valera). Εισαγωγή, σημειώσεις και σχόλια του Francisco A. Loyaza, Lima, 1945.
40. Στη kétσουα γλώσσα «χαμούτ'α» (hamut'a) σημαίνει συμβουλή, συλλογισμός, σκέψη και στοχασμός, «χαμούτ'αρού» (hamut'aru) σημαίνει στοχαστής. Τους σοφούς τους αποκαλούσαν «αμάουτας», λέει ο Γκαρσιλάζο, ή «αμάουτα-ρούνας», όπως τους αποκαλεί ο Γκουαμάν Πόμα ντε Αγιάλα (Guaman Poma de Ayala). Η λέξη «αμάουτας» φαίνεται να προέρχεται από την ίδια ρίζα με την ελληνική λέξη «μάθος», που, όπως το μάθημα, σημαίνει μελέτη, επιστήμη, γνώση και από όπου

προέρχεται η λέξη μαθηματικά. Αλλά, παράξενα, «άμαθος» σημαίνει απάρνηση νοημοσύνης! Δεν γνωρίζουμε για ποιο λόγο ή νόμο δομής μερικές λέξεις με την ίδια σημασία, όταν μεταφέρονται σε μια άλλη γλώσσα, ενοποιούνται με το πρόθεμα «α» χωρίς με αυτό να επάγεται η άρνηση τους: Όπως «sucre» (στα γαλλικά ζάχαρη) αντιστοιχεί με «acucar» στα πορτογαλικά, «riz» (στα γαλλικά ρύζι) αντιστοιχεί με «arroz», «cotton» (βαμβάκι) αντιστοιχεί με «algodao» κ.λ.π.

41. The Cambridge Ancient History, Vol. I, part 2, p. 720, 766, 768. Cambridge, 1971.
42. Robert Graves e Raphael Patai: Los Mitos Hebreos, p. 25, Alianza Editorial, Madrid, 1986.
43. Σύμφωνα με τον Κουνίκε, οι χρονογράφοι γράφουν αυτό το όνομα με διάφορες παραλλαγές. Οι συνηθισμένες είναι: tizi (τίζι), tici (τίσι), tieci (τίτσι), tizci (τίτζσι) και tiesi (τίκσι). Kunike, Hugo: Inca, Vol. I, No. 3, Lima, 1923.
44. Pindaro: Olimpicas XII, 3. Σύμφωνα με τον Πανσανία VII, 26, 8, Σ'ένα χαμένο ποίημα του Πίνδαρου η «Τύχη» ταυτιζόταν με μία από τις Μοίρες ή τις θεές του πεπρωμένου.
45. J. G. Fevrier: La Religion des Palmyreniens, p. 38-45. Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1931.
46. Lucien de Samosate: La Deesse Syrienne, Cap. 32, Traduc. Mario Meunier, Ed. de la Maisnie, Paris, 1980.
47. Fernando de Montesinos: Memorias Antiguas Historiales y Politicas del Peru, Cap. I.
48. Bias Valera: Las Coslumbres Antiguas del Peru. Cap. 4, p. 13, Ed. Francisco A. Loyaza, Lima, 1945.
49. Luiz A. Pardo: Historia y Arqueologia del Cuzco. Tomo I, p. III, Cuzco, 1957.
50. Το ίδιο, p. 105.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII

Ο ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ (CORICANCHI): Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ, ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	200
ΠΑΡΟΦΟΡΙΕΣ ΑΞΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ.....	201
ΟΙ ΠΑΡΘΕΝΕΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ.....	203
Ο ΧΡΥΣΟΣ ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ.....	203
ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΡΥΜΜΕΝΩΝ ΘΗΣΑΥΡΩΝ ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΟΥ ΧΑΚΣΑΧΟΥΑΜΑΝ (SACSAHUAMAN).....	213
Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΩΝ ΣΤΟ ΚΟΥΖΚΟ.....	214
ΜΕΓΑΛΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ-ΜΟΝΤΕΖΙΝΟΣ.....	215
Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ.....	217
Ο ΔΡΑΚΟΝΤΑΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΩΝ, ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΣ.....	217
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ.....	218

*"Tempus, Atla, ueniet, tua quospoliabiturauro
arbor et huncpraedae titulum hue natus habebit.»*

Ovidio. As Metamorfoses, L. IV, 644-645

*" Άτλαντα, θαρθεί καιρός, που θ' απογυμνωθεί το δέντρο
απ'το χρυσάφι του και ο γιος του (Δία) θε να δοξαστεί έχοντας το. >>*

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το μεγαλύτερο εμπόδιο για την πρόοδο της επιστήμης δεν είναι η άγνοια αλλά η λανθασμένη γνώση. Σήμερα, στην εποχή της πληροφορικής, είναι δυνατόν να καταλάβεις ορισμένους μηχανισμούς του ανθρώπινου μυαλού. Για να χρησιμοποιήσεις έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή, είναι ανάγκη πρώτα να τον προγραμματίσεις και αμέσως να τροφοδοτήσεις τη μνήμη του με στοιχεία δεόντως ταξινομημένα. Κατ'αναλογία το μυαλό διατηρεί πληροφορίες προηγούμενως ταξινομημένες και τα άτομα που εμπλέκονται βαθιά με ορισμένους τομείς γνώσεις τείνουν να εξειδικευτούν. Αυτό μπορεί να δημιουργήσει έναν κύκλο άκρως ζημιογόνο και να γίνουν μια αυθεντική δίνη, στη οποία η αλήθεια δύσκολα κατορθώνει να έρθει στο φως. Για παράδειγμα, λοιπόν, ο ελληνικός μύθος του κήπου των Εσπερίδων και ο ναός του Κορικάντσα στο Κούζκο είναι θέματα ήδη ταξινομημένα και εντελώς αποσπασμένα, το καθένα κινείται σε μια τροχιά: το πρώτο στον τομέα της μυθολογίας ή ψυχολογίας, και το δεύτερο στον ειδικό τομέα της αρχαιολογίας και της ιστορίας των Ίνκας. Αν ρωτήσουμε τους ειδικούς του πρώτου τομέα για τη σημασία του κήπου των Εσπερίδων, προφανώς θα απαντήσουν, συναγωνιζόμενοι το δάσκαλο του συμβολισμού, ότι ο δράκοντας ή φίδι που προσέχει τα χρυσά μήλα απεικονίζει την αρνητική εικόνα της μητέρας ή ότι εκφράζει την «αντίσταση» εναντίον της αιμομιξίας, ή ακόμα την αγωνία της αιμομιξίας, ή επίσης, ότι ο δράκοντας και το φίδι είναι οι συμβολικές απεικονίσεις της αγωνίας, η οποία ξεφυτρώνει, όταν παραβιάζεται το «ταμπού» της αιμομιξίας(1). Από την άλλη πλευρά, ένας ειδικός στην αρχαιολογία των Ίνκας θα μπορούσε να μας πληροφορήσει, ότι ο ναός του Κορικάντσα ιδρύθηκε από τον Μάνκο Κάπακ, τον πρώτο κυβερνήτη των Ίνκας, στην αρχή του 12ου αιώνα (2). Όσο πιο εξειδικευμένα είναι τα αρμόδια όργανα που τα συμβουλευονται στους αντίστοιχους τομείς, τόσο και οι απαντήσεις, σταθερές και κατηγορηματικές, όμοιες με εκείνες που παρουσιάσαμε, θα μοιάζουν με τις απαντήσεις ενός ηλεκτρονικού υπολογιστή. Προφανώς, με αυτού του είδους οι πληροφορίες ούτε κατά διάνοια μπορούμε να βρούμε την παραμικρή σχέση μεταξύ του κήπου των Εσπερίδων και του Κορικάντσα.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΑΞΙΑΣ ΣΕ ΜΙΑ ΛΑΝΘΑΣΜΕΝΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Ο Γκαρσιλάζο ντε Λα Βέγκα αρχίζει, με πολύ δικό του τρόπο, την εισαγωγή του σχετικά με την περιγραφή του «Ναού του Ήλιου και τα πλούτη του», ξεκινώντας με το να εξηγεί την μεγάλη θρησκευτική σημασία του Κούζκο σαν ιερή πόλη(3). «Το Κούζκο λατρευόταν από τους Ινδιάνους σαν κάτι ιερό», λέει και εξακολουθεί: «ήταν τόσο ο βαθμός της λατρείας και του σεβασμού για την πόλη, ώστε, αν δύο ινδιάνοι της ίδιας κοινωνικής τάξης συναντιόνταν στο δρόμο ο ένας πηγαίνοντας και ο άλλος ερχόμενος από το Κούζκο, εκείνος που ερχόταν θεωρείτο ανώτερος μόνο και μόνο επειδή είχε βρεθεί στη πόλη». Δυστυχώς ο Γκαρσιλάζο δεν μπόρεσε να εντοπίσει σ'αυτή τη χειρονομία της βαθιάς ευλάβειας τις αρχαίες ρίζες της πόλης και της φυλής του και, αντί να γράψει την ιστορία των βασιλέων των Ίνκας, όπως ακριβώς την βρήκε στο χειρόγραφο του Μπλας Βαλέρα που βρισκόταν στην κατοχή του, υιοθέτησε την άποψη των Ισπανών χρονογράφων και έγραψε ένα μυθιστόρημα της ιστορίας. Για να αποφύγει στοιχεία άβολα, επειδή δεν τα είχε καταλάβει ή για να πλέξει με την άνεση του το μυθιστόρημα του, εφεύρε ένα «άλλοθι»: παραπονιόταν διαρκώς, ότι το χειρόγραφο ήταν καμμένο ή ατελές. Με αυτόν τον τρόπο, στην περίπτωση που θα ανακαλυπτόταν και θα διεψεύδετο από τους γνώστες του έργου του Μπλας Βαλέρα, θα είχε μία διέξοδο θεωρώντας, ότι η χρονολογία των βασιλέων των Ίνκας που εκείνος δεν «έβλεπε», θα μπορούσε να βρίσκεται στο «καμμένο» μέρος του χειρόγραφου.

Το τμήμα που ο Γκαρσιλάζο δεν θεώρησε καμμένο μαζί με τις πληροφορίες που εκείνος μάζεψε προσωπικά καθώς και από άλλους χρονογράφους μας επιτρέπουν να έχουμε μία ιδέα σχετική με τα μυθώδη πλούτη του Κορικάντσα. Ο Κορικάντσα ήταν ένας ναός, στον οποίο διετηρούντο οι ιεροτελεστίες και οι αρχαίες θρησκευτικές παραδόσεις των βασιλέων των Ίνκας. Αφού τον λήστεψαν το 1533 δόθηκε στον Ζουάν Πιζάρο (Juan Pizarro) από τον αδελφό του Φρανσίσκο Πιζάρο (Francisco Pizarro) που με τη σειρά του τον χάρισε στους δομινικανούς μοναχούς. Στα χέρια των μοναχών αυτό το κειμήλιο διατηρημένο και μεγαλωμένο από τους Ίνκας έπαθε μεγάλη φθορά. Μέρος από τα θαυμάσια λίθινα τείχη γκρεμίστηκαν και πάνω στα ερείπια χτίσανε την εκκλησία του Σαν Ντομίγκος (San Domingos) και τα δωμάτια τους (4). Σύμφωνα με τον Γκαρσιλάζο ο ναός αφιερωμένος στον Ήλιο, ο «Ίντι-Χουάζι», ήταν τοποθετημένος ακριβώς εκεί, όπου σήμερα βρίσκεται η εκκλησία. Οι τέσσερις τοίχοι του ναού ήταν καλυμμένοι από πάνω μέχρι κάτω από χρυσές πλάκες. Όπου βρίσκεται η αψίδα της εκκλησίας υπήρχε μία γιγαντιαία κυκλική εικόνα κατασκευασμένη από μια χρυσή πλάκα πιο χονδρή απ'ό,τι εκείνες που κάλυπταν τους τοίχους του δωματίου με την εικόνα του Ήλιου. Ο Ήλιος απεικονιζόταν με στρογγυλό πρόσωπο, ακτίνες και γλώσσες φωτιάς, επάνω σ'ένα κομμάτι χρυσού που κατόρθωνε να καλύπτει μία πλευρά του δωματίου (5) Αυτή τη μορφή την ονόμαζαν «Πουνσόν» (Punchao), επειδή έλεγαν, ότι ήταν

η προσωποποίηση της ημέρας (8). Ο δίσκος είχε ανατολική κατεύθυνση με τρόπο, ώστε ξημερώνοντας αντανakλούσε τις πρώτες ακτίνες του ηλίου μιμούμενος με τη λάμψη του το ίδιο το άστρο. Το φως ήταν τόσο έντονο, ώστε οι ιερείς του ναού ραντίζοντας το νερό και φυτώντας το μέσω σωλήνων κατόρθωναν να παράγουν το ουράνιο τόξο (7). Ο Γκαρσιλάζο πίστευε, ότι αυτό το κομμάτι παραχωρήθηκε σαν μέρος της λείας της ληστείας του Κούζκο σε κάποιον που καταγόταν από τη Βισκάγια, ονόματι Μάνσιο Σιέρα (Mansio Sierra). Στην πραγματικότητα το «Πουνσόν» ποτέ δεν βρέθηκε. Σ'αυτή την ιστορία αναφέρεται με τρόπο διαφορετικό ο μοναχός Λιζαράγκα. Σύμφωνα με αυτόν ο χρυσός δίσκος, ο οποίος πιθανώς είχε εγχάρακτη τη μορφή του ήλιου, ήταν το σκέπασμα ενός πέτρινου νιπτήρα σε οκταγωνικό σχήμα, ο οποίος βρισκόταν στη μέση της αυλής του Κορικάντσα (8). Μετά τη ληστεία το χρυσό σκέπασμα έπεσε στα χέρια του Μάνσιο Σιέρα που την έχασε σε λίγο καιρό μετά από μια βραδυνά χαρτοπαιξία. Αυτό το επεισόδιο έδωσε βάση στη παροιμία: «Παίξε τον ήλιο πριν ανατείλει»(9).

Παρακάμπτοντας την αυλή του Κορικάντσα εκτός από την αίθουσα του Ήλιου υπήρχαν πέντε ανεξάρτητα δωμάτια ορθογωνίου σχήματος, κτισμένα με την ίδια πέτρα και τέλεια τεχνική. Το δωμάτιο το πλησιέστερο σ'εκείνο του ήλιου προοριζόταν για τη λατρεία της Σελήνης, η οποία εθεωρείτο σύζυγος του Ήλιου και, όπως εκείνος, ήταν επίσης απεικονισμένη σ'ένα δίσκο με πρόσωπο γυναίκας. Οι τοίχοι και η θύρα αυτού του δωματίου ήταν επενδεδυμένοι με ασήμι. Στο πλάι, στο δωμάτιο της Σελήνης, βρισκόταν το δωμάτιο που προοριζόταν για τον πλανήτη Αφροδίτη και στον αστερισμό των Πλειάδων. Αυτά τα άστρα οι Ίνκας τα ονόμαζαν αντιστοίχως «Τσάσκα» αναφερόμενοι στον απογευματινό ή πρωινό σύντροφο του Ήλιου και «Κόλκα» (CoUca), αποθήκη σιτηρών, «Κατεκίγια» (Catequilla) ή Κατακιλιάη (Cataquillay), αναφερόμενοι στις Πλειάδες. Αυτό το δωμάτιο, όπως και εκείνο της Σελήνης, ήταν επενδεδυμένο με ασήμι(10). Άλλο δωμάτιο προοριζόταν για την αστραπή, τη βροντή και τον κεραυνό που συνολικά ή χωριστά ονομάζονταν αδιακρίτως «Ιλιάπα» (Illapa). Σύμφωνα με τον Γκαρσιλάζο οι Ίνκας δεν είχαν μια εικόνα για τα απεικονίσουν (11). Αυτή η γνώμη φαίνεται να είναι του Γκαρσιλάζο, για να υπαινιχθεί την αντίληψη των Ίνκας για ένα θεό ανάλογο με την Τριάδα της εκκλησίας. Άλλος χρονογράφος, ο ινδιάνος Σάντα Κρουζ Πατσακουτί-Γιαμκί (Santa Cruz Pachacuti-Yamqui), παρουσιάζει ένα σχήμα θεοτήτων που λατρεύονταν στον Κορικάντσα και μεταξύ άλλων δείχνει το οφιοειδές σχέδιο του κεραυνού με το όνομα «Ιλλιάπα» (12). Ο χώρος ήταν αφιερωμένος στο ουράνιο τόξο. Η παράσταση του, με το χαρακτηριστικό σχήμα μιας σειράς ομόκεντρων ημικύκλιων βαμμένων με διάφορα χρώματα, κάλυπτε ολόκληρη την επιφάνεια ενός τοίχου. Το πέμπτο και τελευταίο δωμάτιο επίσης επενδεδυμένο με χρυσό προοριζόταν για τον ανώτερο ιερέα, ένα είδος Πάπα, ονόματι «Βιλλιák-ούμου» (Villac-umu), ο οποίος μοιραζόταν την αίθουσα με

τους άλλους ιερείς, αναγκαίους για τη λατρεία του ιερού. Όλοι οι ιερείς, χωρίς εξαίρεση, έπρεπε να έχουν βασιλικό αίμα (13).

01 ΠΑΡΘΕΝΕΣ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Στο ναό του Ήλιου έκαιγε μία ιερή φωτιά με το όνομα «Νίνα-Βίλκα» (Nina Villca) που έπρεπε να διατηρείται πάντα αναμμένη. Γι'αυτή τη φωτιά, που έλεγαν, ότι ήταν αιώνια για να μπορεί να καίει ακατάπαυστα, είχαν αφιερώσει ένα μεγάλο αριθμό ιερειών που εκτελούσαν τις ίδιες λειτουργίες με εκείνες των εστιάδων της Ρώμης. Αυτές οι πληροφορίες είχαν συλλεχθεί από τα «Κίπος» του Κούζκο το δεύτερο ήμισυ του 16ου αιώνα από τον ιησουίτη Μπλας Βαλέρα (14). Ήταν ο πρώτος ιστοριογράφος που τις συνέκρινε με τις ρωμαίες ιέρειες της φωτιάς. Μας παρουσιάζει επίσης μία λεπτομερή έκθεση, από την οποία αποσπάσαμε αυτή το σημείωμα σχετικά με την επιλογή, τις συνήθειες και τις λειτουργίες των «άκλιας» (acllas), όπως ονομάζονταν οι παρθένες οι αφιερωμένες στον Ήλιο και σχετικά με τις «Μαμακόνας» (Mamaconas), οι οποίες ήταν οι ηγουμένες αυτής της θρησκείας του ήλιου. Αυτές οι τελευταίες ήταν μέλη της βασιλικής οικογένειας και, όπως οι «άκλιας», έπρεπε να μπουν στο μοναστήρι με το όνομα «άκλια-χουά-ζι» (3013-Ηυ351), πριν φτάσουν την εφηβεία. Διαλέγονταν μόνο οι πιο τέλειες και δεν έπρεπε να έχουν ούτε σημάδια στο πρόσωπο. Έμπαιναν παρθένες και έπρεπε να παραμείνουν σ'αυτήν τη κατάσταση, απομονωμένες από τον υπόλοιπο κόσμο, μέχρι το τέλος της ζωής τους. Επάνω στους ώμους τους βάραινε η βαριά ευθύνη του ότι ήταν η μετενσάρκωση των συζύγων του Ήλιου. Για τη δυστυχή παραβάτιδα ο νόμος όριζε να εφαρμόστεί μία αυστηρή καταδίκη. Έπρεπε να θαφτεί ζωντανή και ο συνένοχος της να απαγχονιστεί. Αλλά, καθώς ο θάνατος των ιερόσυλων φαινόταν να είναι μικρή τιμωρία για τόσο μεγάλο σφάλμα, διέταζαν να θανατωθεί όλη η οικογένεια του κατηγορούμενου. Η γυναίκα του, τα παιδιά του και οι υπηρέτες του, οι συγγενείς και οι γείτονες που ήταν κάτοικοι του συνοικισμού, όπου γεννήθηκε. Για να μην απομείνει καμία ανάμνηση του γεγονότος, σκότωναν τα κοπάδια του, γκρέμιζαν τα σπίτια του και έσπαιρναν αλάτι και πέτρες πάνω στη γη, για να μην ήταν δυνατόν να μεγαλώσει τίποτα σ'αυτό το χώρο που εθεωρείτο καταραμένος (15).

Ο ΧΡΥΣΟΣ ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ

Η εσωτερική αυλή του Κορικάντσα εθεωρείτο ένας ιερός κήπος, στον οποίο αποκλειστικά ο Ίνκας και οι πιο κοντινοί συγγενείς του μπορούσαν να οργώσουν τη γη. Υπήρχαν δύο πηγές νερού που προέρχονταν από τους μακρινούς πίδακες. Το νερό οδηγείτο μέχρι την αυλή από αρχαίους υπόγειους αγωγούς. Το λίπασμα το κουβαλούσαν στους

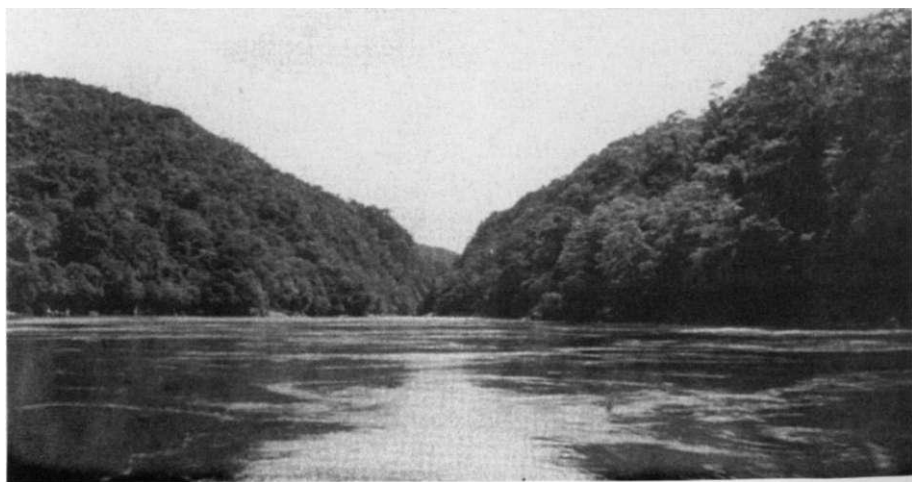
ώμους τους οι ινδιάνοι από τα παράλια και το έφερναν από τα απόμακρα νησιά του Τσίντσα (Chincha). Με μεγάλη χαρά και στολισμένοι με πλούσια ενδύματα οι απόγονοι των Ίνκας καλλιεργούσαν για τελευταία φορά τον κήπο, λίγα χρόνια μετά την ισπανική κατάκτηση. Εκείνον τον καιρό, ο ιερός κήπος ήδη είχε μεταμορφωθεί σε λαχανόκηπο των δομινικανών μοναχών, οι οποίοι φοβούμενοι, ότι αυτή η εκδήλωση χαράς θα μπορούσε να ήταν ένας καλυμμένος τρόπος ειδωλολατρείας, τους απαγόρευαν οριστικά αυτές τις δραστηριότητες. Σ' αυτό το λαχανόκηπο, πριν από την άφιξη των Ισπανών, σύμφωνα με την λακωνική πληροφορία του μοναχού Ρεζινάλντο Λιζαράγκα (Reginaldo Lizarraga), δομινικανού ιερέα, υπήρχε μία τεχνητή φυτεία αραβοσίτου, όπου κάθε στέλεχος ήταν φτιαγμένο από ασήμι και τα καλαμπόκια από χρυσάφι (16).

Η πιο συναρπαστική καλλιτεχνική δημιουργία του ναού του Κορικάντσα ήταν ο χρυσός κήπος που μερικοί χρονογράφοι τον τοποθετούν στο εσωτερικό του ναού ή «κάντσα» (cancha) και άλλοι στο εξωτερικό μέρος του κοίλου τείχους της οικίας του Ήλιου. Ο Γκαρσιλάζο αναφέρει, ότι βρισκόταν στο ίδιο σημείο που οι δομινικανοί μοναχοί χρησιμοποιούσαν σαν λαχανόκηπο και βεβαιώνει, ότι σ' αυτόν τον κήπο υπήρχαν βότανα, άνθη, φυτά και δέντρα διαφόρων τύπων αντιγραφμένα σε χρυσό και ασήμι. Επιπλέον υπήρχαν αντίγραφα από σαμιαμίδια, φίδια, σαλιγκάρια, πεταλούδες, πουλιά και πτηνά όλων των ειδών. Κάθε αντικείμενο βαλμένο στη θέση του, σαν να ήταν φυσικό. Υπήρχαν επίσης απομιμήσεις που προσομοίαζαν με το ξύλο των σιτταβαγμένων κορμών που ήταν φτιαγμένοι από χρυσό καθώς επίσης και μεγάλες μορφές ανδρών, γυναικών και παιδιών, επίσης αντιγραμμένες σε χρυσό. Υπήρχαν πολλές αποθήκες σιτηρών μεγάλων διαστάσεων σε σχήμα σφαιρικό που τις ονόμαζαν «πιρούας» (piruas), κατασκευασμένες εξ ολοκλήρου από χρυσό (17).

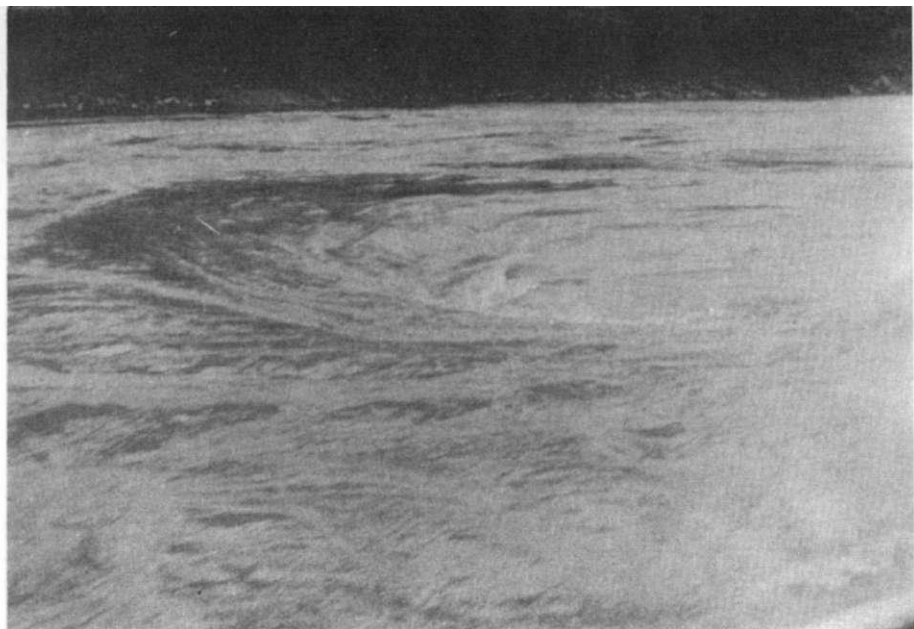
Άλλοι ιστοριογράφοι πιστεύουν, ότι ο κήπος του χρυσού βρισκόταν μπροστά στο κοίλο λίθινο τείχος, ακόμα όρθιο, στη ανατολική γωνία του Κορικάντσα. Ο Σκιέρ (Squier) είναι αυτής της γνώμης και λέει, ότι ήταν τοποθετημένες σε επίπεδες επιφάνειες που τις έλεγαν «ανντένες» (andenes), οι οποίες απλώνονταν σε μια έκταση 180 μέτρων μήκους με 90 μέτρα πλάτος (18). Ο Σιέζα ντε Λεόν, ένας φημισμένος χρονογράφος του 16ου αιώνα, διεφύλαξε την επόμενη παράδοση σχετικά με το κήπο των Ίνκας (19): «Είχαν ένα κήπο στον οποίο τα κτήματα της γης ήταν αναπαραστάσεις από καθαρό χρυσό, πάνω τις οποίες είχαν φυτέψει τεχνητά καλαμπόκια φτιαγμένα από χρυσάφι. Οι καρποί, τα στελέχη και τα φύλλα ήταν από χρυσάφι και ήταν σταθερά φυτεμένα, με τρόπο που μπορούσαν να αντισταθούν στους πιο ισχυρούς ανέμους χωρίς να πέσουν κάτω. Σ' αυτό το κήπο ήταν επίσης πάνω από είκοσι χρυσές προβατίνες με τα αρνιά τους και υπήρχαν βοσκοί απεικονισμένοι στο ίδιο μέταλλο, οπλισμένοι με σφεντόνες και κρατώντας βέργες που έδειχναν, ότι φύλαγαν τις προβατίνες. Υπήρχε μεγάλη ποσότητα σκευών από χρυσό

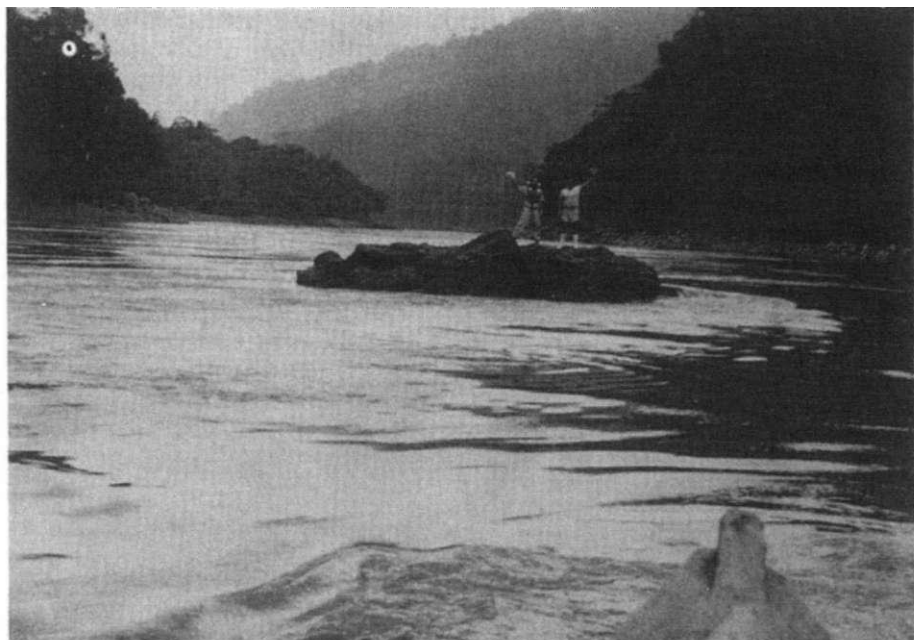
Φωτ. 16. Ανεβαίνοντας το Μαρανιόν πριν φανεί το Πόνγο ντε Μανσερίτσε, εμφανίζεται η σειρά από ασβεστόλιθους, άλλοτε αλάνθαστο σημείο της είσοδου που έδι νε πρόσβαση στα βασίλεια του Πλούτωνα.

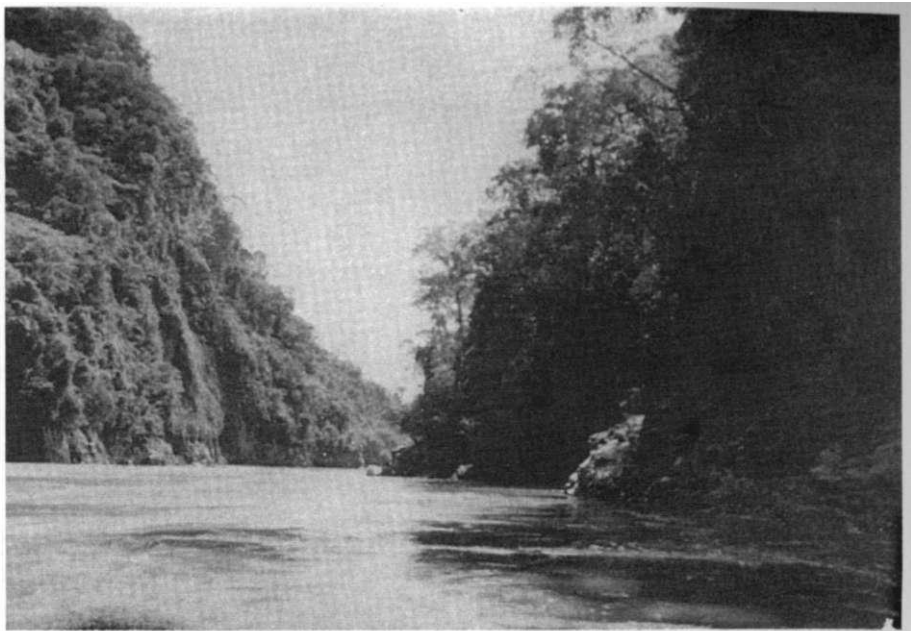
Φωτ 17. Όψη της «πύλης που προκαλεί τρόμο» (runcu manchanchuy), η πύλη που επέτρεπε την είσοδο στην «Κόλαση».

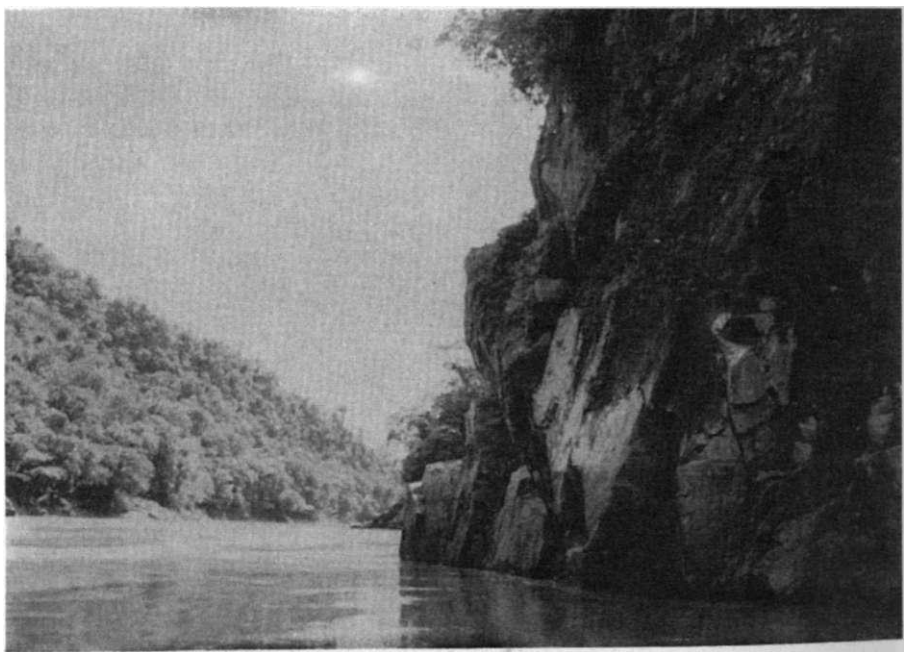
Φωτ. 18. Ρουφήχτρα σχηματισμένη από τη δίνη τύ)ν υδάτων γύρω από το βράχο, βυθισμένη στη μέση του πόγκο.

Φωτ. 19. Επωφελο ύμενοι μιας σπά νι ας ευκαιρίας α νεβήκαμε στο βράχο που νήθως παραμένει βυθισμένος (Ανωτέρω φωτογραφία).

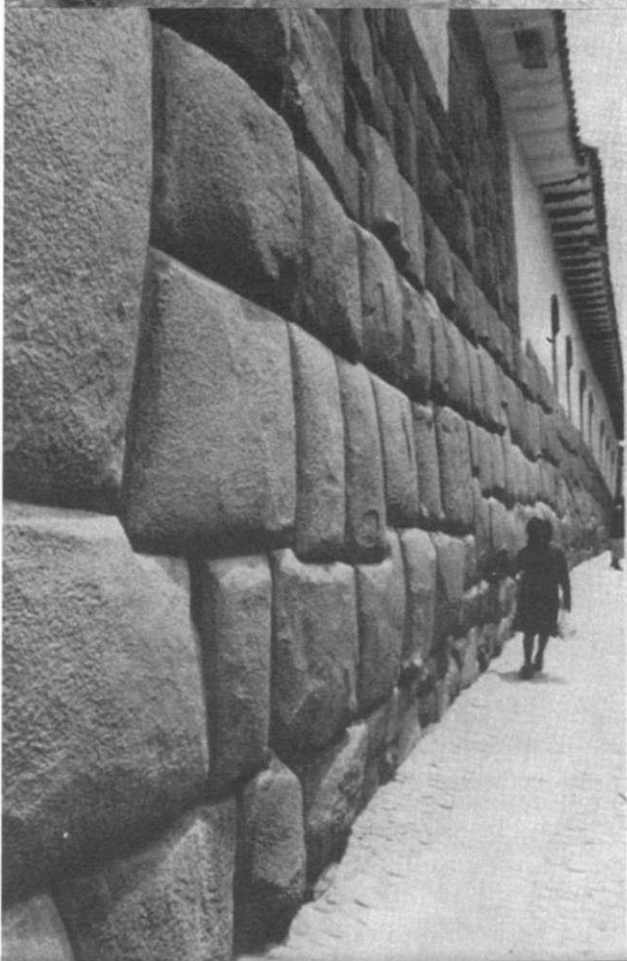
Φωτ. 20. Στο πιο στενό σημείο το πλάτος του πόγκο είναι 30μέτρα. Σ' αυτή τη θέση, από τον απότομο βράχο στα δεξιά, αναβλύζουν τα νερά του «Χουακανκί».

Φωτ. 21. Ανεβαίνοντας το ρεύμα η λιγότερο απότομη κλίση των βράχων δείχνει την έξοδο του πόγκο.

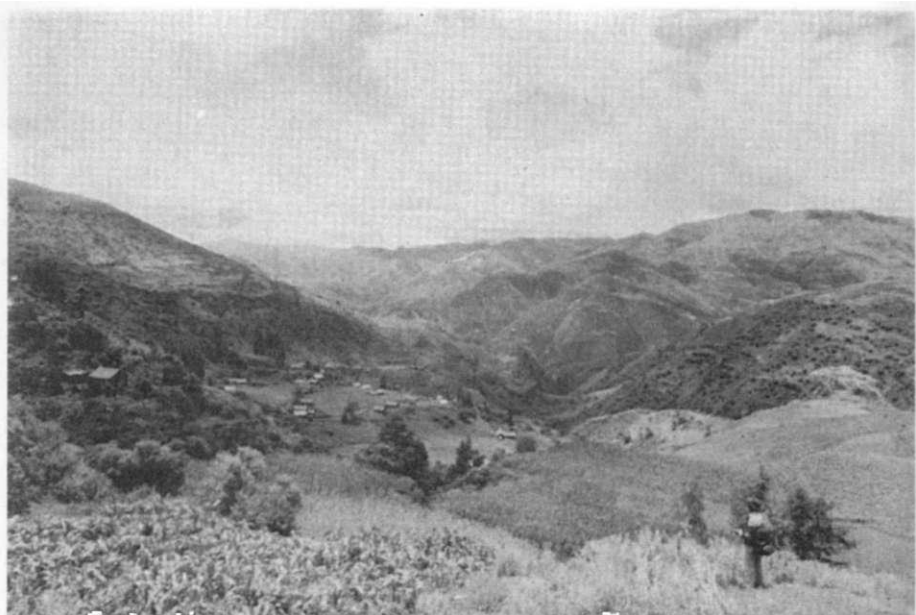

Φωτ. 22. Τα μικρά και λεπτειλέπτα λευκά άνθη του «μόλε» (*Schinus Molle*) είναι ό,τι έχουμε για να τα ταυτίσουμε με το «μάλν» του Όμηρου.

Φωτ. 23. (Ανω) Κυκλώ-
πεια τείχη του Ολα-
νταητάμμπο.

Φωτ. 24. (Αριστερά) Γω-
νία του παλατιού Χα-
τουμρουμιγιόκ, στο
Κούζκο.

Φωτ. 2S Ημυβική κοιλάδα του Πακαριτάμπο. Στο δεξιό άκρο του συνοικισμού του Μολεμπάμπα υψώνεται ο λόφος του Ταμπουντόκο. Στη πλαγιά του βουνού πάνω από τον συνοικισμό βρίσκονται τα ερείπια του Πακαριτάμπο.

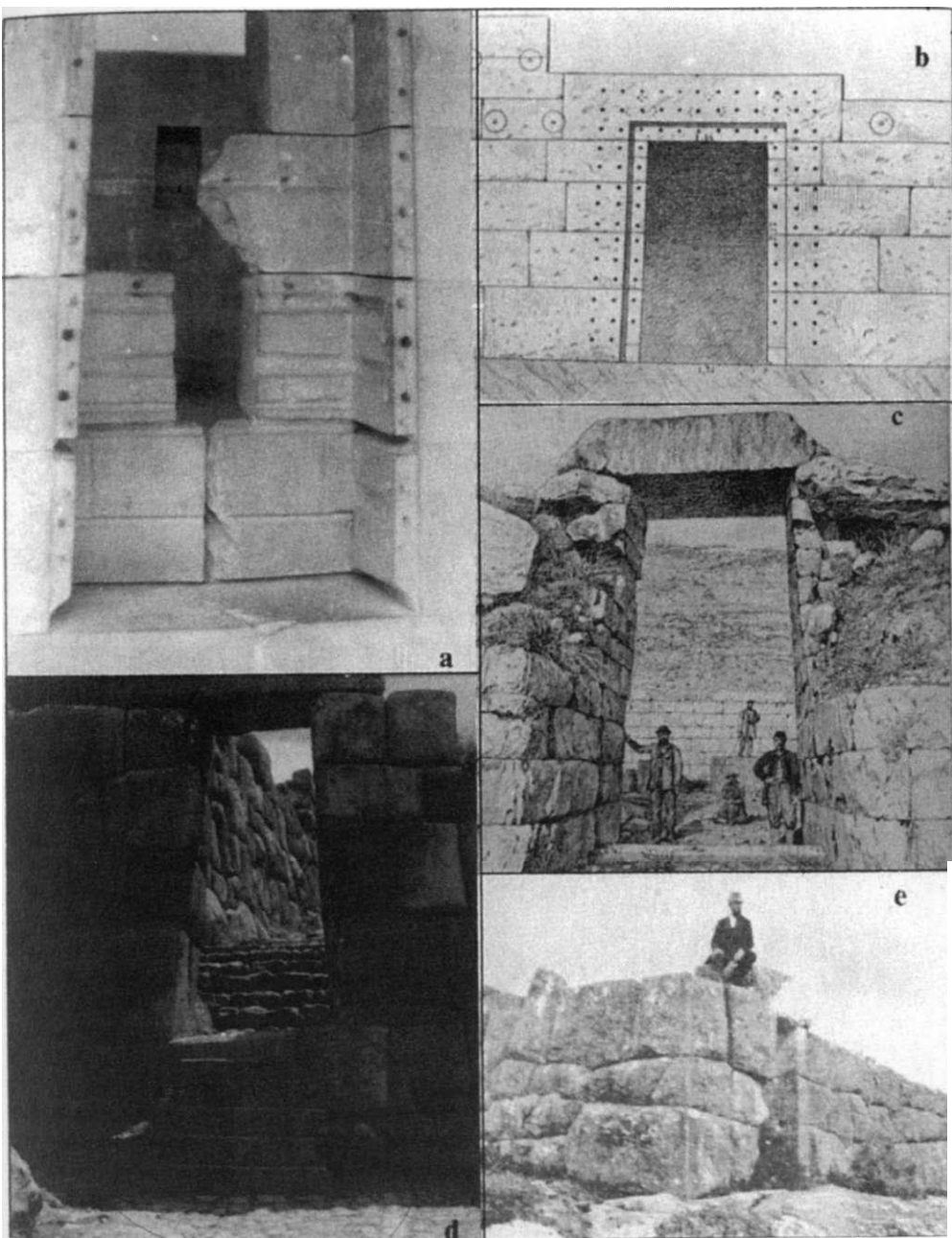
Φωτ. 3ο. Ερείπια του Πακαριτάμπο. Αποψη προς τη κατεύθυνση της ανατολής του ηλίου. Το τόξο δείχνει τον ιερό λόφο του Ταμπουντόκο.

Φωτ. 27. Η κυριότερη σπηλιά του Ταμποντόκο. Σύμφωνα με την παράδοση θα ήταν το λίκνο του Μάνκο Καπάκ, ιδρυτού της Αυτοκρατορίας των Ίνκας.

Φωτ. 28. Σπηλιά στο Λασίθι, στο νησί της Κρήτης, στηνοποία συμφωνάμε τη μυθολογία θα είχε γεννηθεί ο Ζεύς. Συγκρίνετε την ομοιότητα αυτής της σπηλιάς με την προηγούμενη.

Φωτ. 29. Αρχιτεκτονική των Ίνκα και Μυκηναϊκή. Το κεντρικό κοίλωμα του ναού του Κορικάντσα (α) και η κυκλώπεια πύλη του Σακσαχουαμάν (δ) στο Κούζκο, δείχνουν εξαιρετικές ομοιότητες με τις τραπεζοειδείς πύλες της Ελλάδος. Ο τάφος του Ορχομενού (β) και (c) και του μυκηναϊκού φρουρίου του Κατσίγρι (e).

και ασήμι, μαγειρικά σκεύη και αγγεία με' σμαράγδια, όπως επίσης κάθε είδους σκεύη καμωμένα από καθαρό χρυσάφι.»

Τα τμήματα του κήπου του Κορικάντσα δεν είναι απλές περιγραφές λιγότερο ή περισσότερο αληθοφανείς που αναφέρονται από τους χρονογράφους ξεκινώντας από παραδόσεις των Ίνκας. Η ύπαρξη τους μπορεί να επιβεβαιωθεί στις λεπτομερείς αναφορές δημοσιευμένες στους ισπανικούς χάρτες και χρονικά του 16ου αιώνα. Στο Χάουχα (Jauja), για παράδειγμα, ο φύλαρχος παρέδωσε στους Ισπανούς τέσσερες «προβατίνες» από χρυσό, απεικονισμένες σε φυσική κλίμακα. - προφανώς πρόκειται για μηρυκαστικά-θηλαστικά, όπως το λιάμα (lhama), το βικούνια (vicunha), το αλπάκα (alpaca) και το γκουανάκο (guanaco) - και μαζί με αυτές παρέδωσε επίσης δύο βοσκούς από χρυσό, στο μέγεθος ενός ανθρώπου χαμηλού αναστήματος και μία πηγή φτιαγμένη από χρυσάφι (20). Τα στελέχη του αραβόσιτου με τα χρυσά καλαμπόκια φαίνονται στην απογραφή των πολίτιμων αντικειμένων, τα οποία μετέφερε ο Χερνάντο Πιζάρο (Hernando Pizarro) στο βασίλειο Κάρολο τον 5ο της Ισπανίας (21). Στην επιστολή που ο επιτετραμμένος Εσπινόζα έγραψε στο βασίλειο λέει, ότι ο Ίνκα Αταχουάλα είχε προσφέρει στον Πιζάρο «έξι προβατίνες και τους βοσκούς τους σε ένα βοσκοτόπι, όλα φτιαγμένα από χρυσάφι και τόσο βαριά που ογδόντα ινδιάνοι δεν δεν μπορούσαν να κουβαλήσουν (22). Στο κατάλογο του Χερές (Jerez) αναφέρεται ένας αετός από ασήμι με τέσσερα μεγάλα δοχεία κολλημένα στο σώμα του και στο κάθε ένα μπορούσε να χωρέσει σε όγκο όλο το κρέας μιας αγελάδας (23). Η ίδια η πραγματικότητα μας επαληθεύει σχετικά με τα τέσσερα δωμάτια του Κορικάντσα, επενδεδυμένα με χρυσό. Πάνω από πεντακόσια φύλλα χρυσού αποκολλήθηκαν από τα τείχη του Κορικάντσα, τα μικρότερα ζύγισαν τέσσερες με πέντε λίβρες και τα μεγαλύτερα 10 ή 12 λίβρες. Τις έλυσαν αμέσως μαζί με άλλα τεμάχια από χρυσό αποδίδοντας μετά τον αναγκαίο καθαρισμό το βάρος 1 εκατομμυρίου 320 χιλιάδων πέζος καθαρού χρυσού (5518 κιλά) (24).

ΙΣΤΟΡΙΕΣ ΚΡΥΜΜΕΝΩΝ ΘΥΣΑΥΡΩΝ ΣΤΟ ΦΡΟΥΡΙΟ ΤΟΥ ΣΑΚΣΑΧΟΥΑΜΑΝ

Ένα μεγάλο μέρος των αντικειμένων από χρυσό, για να αποφευχθεί να πέσουν στα χέρια των εισβολέων, κρύφτηκε από τους ινδιάνους. Ο Πέντρο Πιζάρο αναφέρει την εύρεση ενός εξ αυτών των κρυμμένων θησαυρών. Μεταξύ των τεμαχίων που βρέθηκαν, εκείνο που προξένησε βαθιά αγωνία και θλίψη στους ινδιάνους ήταν το χρυσό άγαλμα του πρώτου κυρίου που κατέκτησε τη γη, αναφερόμενοι προφανώς, στον ιδρυτή του Κούζκο(25). Σ' αυτήν την ευκαιρία βρέθηκαν επίσης χρυσά πέδιλα που οι βασιλίσσες ή οι πριγκίπισσες συνήθιζαν να φορούν. Αλλά μεταξύ όλων των μυστηρίων που ακόμα υπολείπονται να αποκαλυφθούν αυτό που περισσότερο διεγείρει την περιέργεια είναι η

επίμονη αναφορά για κρυμμένους θησαυρούς στο υπέδαφος του φρουρίου του Σακσαχουαμάν που βρίσκεται σ'ένα λόφο, ψηλότερα από την κυριότερη πλατεία του Κούζκο. Σύμφωνα με το Πέντρο Πιζάρο, σε έναν υπόγειο οικισμό πολύ μεγάλο, κάτω από το φρούριο, οι ινδιάνοι θα είχαν βρει τέσσερεις χιλιάδες φορτία χρυσού και αργύρου (26). Ο Χουαμάν Πόμα ντε Αγιάλα επίσης αναφέρει την ύπαρξη της «Τσιγκάνα» (Chingana) δηλαδή μία στοάς ή λαβύρινθου που από ένα κοντινό σημείο της πεδιάδας του Σακσαχουαμάν θα προχωρούσε κάτω από το φρούριο μέχρι το Κορικάντσα (27). Δεν θα μας παραξενέψει, αν στο μέλλον το Σακσαχουαμάν αποκαλυφθεί σαν ένα θησαυροφυλάκιο της αρχαιότητας. Αλλιώς πώς θα δικαιολογείτο η κατασκευή μιας τόσο δυνατής φρούρησης;

Όταν οι Ισπανοί μπήκαν στο Κούζκο, το φρούριο του Σακσαχουαμάν βρισκόταν υπό διαρκή συντήρηση, για να διατηρηθεί σε τέλεια κατάσταση και εκρησιμοποιείτο σαν μια γιγαντιαία αποθήκη. Υπήρχαν τόσα δωμάτια που μπορούσαν να στεγάσουν πάνω από δέκα χιλιάδες ινδιάνους και όλα ήταν κατειλημμένα. Παρ'όλη αυτή την αξιοσημείωτη κατάθεση του Πέντρο Πιζάρο, ενός από τους πρώτους στρατιώτες που μπήκε στη πρωτεύουσα των Ίνκας, μερικοί αρχαιολόγοι βασιζόμενοι στην ιστορία του Γκαρσιλάζο πίστευαν, ότι το Σακσαχουαμάν δεν είχε ακόμα τελειώσει στον 16ου αιώνα. Δεν υπάρχει καμία σοβαρή μελέτη που να δικαιολογεί αυτή τη γνώμη. Δεν υπάρχει έστω και μία χρονολόγηση μέσω ραδιοάνθρακα των πιο βαθιών στρωμάτων του Σακσαχουαμάν ή οποιασδήποτε άλλης κυκλώπειας κατασκευής του Κούζκο που να δικαιολογεί την υιοθέτηση του ιστορικού μυθιστορήματος του Γκαρσιλάζο σαν μία διήγηση ιστορικών γεγονότων. Αντιθέτως, υπάρχουν αρκετές ενδείξεις που δείχνουν μία γενική ανικανότητα να ταξινομηθούν τα σύγχρονα αρχαιολογικά ευρήματα μέσα στην επίσημη χρονολογία των Ίνκας. Όπως για παράδειγμα τα αρχαιολογικά ευρήματα που ανακαλύφθηκαν μεταξύ 1940 και 1945 στα ερείπια του Πατσακαμάκ (Patsacamac), λίγα χιλιόμετρα νότια της Αίμα (28). Οι ανασκαφές που παραγματοποιήθηκαν στο υπέδαφος του Πατσακαμάκ απέδειξαν, ότι κάτω από τις κατασκευές με τούβλα ψημμένα στον ήλιο, οι οποίες θεωρούνται πολύ πιο παλιές από εκείνες των Ίνκας, ανεξήγητα, υπήρχαν τα περίφημα λίθινα τείχη με τις τραπεζοειδείς πύλες που στο Κούζκο είχαν αποδοθεί στους Ίνκας.

Ο ΝΑΟΣ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ ΣΤΟ ΚΟΥΖΚΟ

Οι αρχαιολόγοι που μελέτησαν τα κατάλοιπα του ναού του Κορικάντσα συμφωνούν όλοι στο να δώσουν προσοχή στα τέσσερα θαυμάσια ορθογώνια δωμάτια, τα οποία βρίσκονται πλάτη με πλάτη αντικρουστά στη βοριοανατολική κατεύθυνση εμφανίζοντας τις βοριανατολικές και νοτιοδυτικές πλευρές της εσωτερικής αυλής ή «κάντσα» (cancha) σαν τις πιο σημαντικές αρχιτεκτονικές κατασκευές του ναού.

Αυτά τα δωμάτια έχουν θύρες και τραπεζοειδή ανοίγματα, με τέλειες διατρήσεις κατά μήκος των πλαισίων που δείχνουν, ότι είχαν γίνει για να στερεώσουν βαριές μεταλλικές κατασκευές (Φωτ. 29α). Στο κέντρο της αυλής, στον άξονα της συμμετρίας αυτών των δωματίων, βρίσκεται ο περίφημος νιπτήρας σε σχήμα οκταγώνου. Πρόσφατες μελέτες της αρχαιο-αστρονομίας, αφού εξέτασαν τις αστρονομικές γραμμές ονομαζόμενες «σέκες» (cheques), που σημαίνουν γραμμές ή διάσπαση γραμμών(29), συνεπέραναν, ότι το Κορικάντσα ήταν ένα αστεροσκοπείο που δεν ασχολείτο μόνο με τις «κινήσεις» του Ήλιου και της Σελήνης, αλλά και με την «κίνηση» διαφόρων άλλων άστρων. Ειδικά σημαντικό για τους «αμάουτα» και τους αστρολόγους του Κορικάντσα ήταν ο αστερισμός των Πλειάδων (30). Αυτή η αρχαιολογική μελέτη επιβεβαιώνει τις ιστορικές πληροφορίες που αναφέραμε προηγουμένως σχετικά με τη αρχαία λατρεία που οι βασιλείς των Ίνκας είχαν για τις Πλειάδες μαζί με τον πλανήτη Αφροδίτη.

Η λατρεία των άστρων των βασιλέων των Ίνκας μας αποκαλύπτει άλλη σχέση μεταξύ του Κορικάντσα και του ελληνικού μύθου του κήπου των Εσπερίδων. Στην ελληνική μυθολογία τα επτά άστρα, τα πιο λαμπρά των Πλειάδων, ταυτίζονται με τις επτά θυγατέρες του Άτλαντα, ονόματι Εσπερίδες και ο Έσπερος, ένα από τα ονόματα του Πλατήτη Αφροδίτη, επίσης θεωρείται γιος του Άτλαντα.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΤΑΙ ΑΠΟ ΤΟ ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΠΡΙΣΜΑ ΤΩΝ ΜΠΛΑΣ ΒΑΛΕΡΑ-MONTEZINOS

Ο χρυσός κήπος του Κορικάντσα συνεκρίθη με τις εργασίες σε νεφρίτι που έγιναν στην Κίνα και με δημιουργίες ακόμα πιο φιλόδοξες που περιγράφονται στην αρχαιότητα, όπως ένας πλάτανος, αναφερόμενος από τον Ηρόδοτο, με την χρυσή κληματαριά και με τσαμπία από πέτρες, χαρισμένες από τον Πύθιο της Αυδίας στον αυτοκράτορα Δαρείο. Ο Αόθροπ (Lothrop), ο οποίος αναζήτησε αναφορές στους ανατολικούς πολιτισμούς παρόμοιων εργασιών με τον κήπο του Κούζκο, σε κανένα μέρος ούτε περίοδο της ιστορίας κατόρθωσε να αναγνωρίσει δημιουργίες που θα μπορούσαν να συγκριθούν με τους κήπους του Κορικάντσα (31). Ο μοναδικός κήπος που από την περιγραφή του θα μπορούσε να συγκριθεί με τον Κορικάντσα είναι ο κήπος των Εσπερίδων που αναφέρεται στην μυθολογία. Ουδείς όμως τον συσχέτισε μαζί του και ούτε θα μπορούσε να τον συσχετίσει ποτέ μέσα στα σύγχρονα όρια των γνώσεων. Ενόσω οι αρχαιολόγοι εξακολουθούν να βρίσκουν, ότι η αρχιτεκτονική των Ίνκας εξηγείται από την ιστορία του Γκαρσιλάζο και οι σύγχρονοι συμβολιστές επιμένουν, ότι ο δράκοντας του κήπου των Εσπερίδων είναι μία συμβολική απεικόνιση της αιμομιξίας, οποιαδήποτε απόπειρα να συσχετιστεί η καταγωγή των Ίνκας με την

ελληνική μυθολογία θα είναι μία ανώφελη προσπάθεια. Τώρα που έχουμε τα απαιτούμενα στοιχεία για να δώσουμε ένα αποφασιστικό βήμα μπορούμε να διορθώσουμε αυτό το καταστροφικό λάθος. Ας ανυψώσουμε και πάλι την αλήθεια αναγνωρίζοντας το σημαντικό ρόλο που έπαιξε ο χιλιετής πολιτισμός των βασιλέων των Ίνκας στο χώρο της διεθνούς ιστορίας.

Ο χρυσός κήπος του Κορικάντσα μπορεί να ήταν μία επιχείρηση που άρχισε από τον Μάνκο Κάπακ. Αλλά αντί για τον 12ο αιώνα, όπως συνήθως είναι δημοσιευμένο στα εγχειρίδια της ιστορίας, θα ήταν ένα έργο που άρχισε εδώ και πάνω από 3.000 χρόνια και όχι μόνο 300 έτη πριν από την άφιξη των Ισπανών. Αυτή η άλλη άποψη εμφανίστηκε, αφού εγκαταλήφθηκε η απλοϊκή ιστορία του Γκαρσιλάζο, ενώ λαμβάνεται υπόψη η ιστορία των Ίνκας των Μπλας Βαλέρα-Μοντεζίνος, η οποία μας φαίνεται, ότι αξίζει περισσότερη εμπιστοσύνη.

Όπως δείξαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφέροντας την ιστορική εκδοχή του Μοντεζίνος, ο Πιρούα Πάκαρικ Μάνκο Ίνκα θεωρείται ο πρώτος βασιλιάς των Ίνκας και ιδρυτής του Κούζκο, όπου θα είχε κυβερνήσει για περισσότερο από 60 έτη (32). Ο γιος του Μάνκο Κάπακ θα υπήρξε ο δεύτερος βασιλιάς των Ίνκας και κυβερνήτης στο Κούζκο επί 30 χρόνια (33). Πότε έλαβαν χώρα αυτά τα συμβάντα;

Μπορούμε να έχουμε μια κατά προσέγγιση ιδέα για την αρχαιότητα του Κούζκο, υποβάλλοντας τα δεδομένα που προσέφερε ο Μοντεζίνος σε μια απλή στατιστική προσέγγιση. Γι'αυτό είναι ανάγκη να υποθέσουμε μία μέση τιμή για τις περιόδους της κυβέρνησης των βασιλέων Ίνκας και αρχίζοντας από τον 62ο Ίνκα βασιλιά τον Τίτου Γουπανγκουί Πατσακουτί, ο οποίος τοποθετείται στις αρχές της εποχής μας,θα λογαριάσουμε τον χρόνο που συνολικά κυβέρνησαν οι 62 βασιλείς που προηγήθηκαν από αυτόν, μέχρι τον ιδρυτή του. Θα λογαριάσουμε αυτό το χρονικό διάστημα, υποθέτοντας το όριο των 30 ετών σαν μέγιστο και 25 ετών σαν ελάχιστο για τη μέση τιμή κάθε κυβέρνησης. Με τη πρώτη υπόθεση, η ίδρυση του Κούζκο θα ετοποθετείτο στο 1869 π.Χ. και με τη δεύτερη στο 1550 π.Χ. Συνοπτικά για μια μέση διάρκεια κυβέρνησης των 27,5 ετών, λαμβάνοντας υπόψη μια αβεβαιότητα περίπου 2,5 ετών, βρίσκουμε ότι, η ίδρυση του Κούζκο θα ήταν το 1700 π.Χ. με την αβεβαιότητα περίπου 160 χρόνων.

Ο Μοντεζίνος επικαλούμενος τους «αμάουτας» σαν πηγή αυτών των παραδόσεων μας αναφέρει, ότι κατά τη διάρκεια της κυβέρνησης του Μάνκο Κάπακ έφτασε στο Κούζκο ένα μεγάλο πλήθος από άτομα ζητώντας ειρηνικά εδάφη για να εγκατασταθούν με τις οικογένειές τους. Μεταξύ αυτών των ατόμων ήρθαν πολλοί εργάτες ψηλοί και δυνατοί, ονόματι «χάτουν- ρούνας» (hatun-runas) (34). Μερικοί εγκαταστάθηκαν στο Κούζκο και προσφέρθηκαν στο βασιλιά των Ίνκας να εργαστούν ως εργάτες. Άλλοι συνέχισαν την πορεία προς τα βόρεια και ακολούθησαν το ρεύμα των μεγάλων ποταμών των Άνδεων, όπως ο Απουριμάκ και ο Μαρανιόν, πλέοντας τα ρεύματα τους πάνω σε σχεδίες (35). Μετά από 30 χρόνια κυβέρνησης τον Μάνκο Κάπακ διαδέχε-

ται ο γιος του ο Χουανακαούρι Πιρούα. Η κατασκευή του ναού του Κορικάντσα αρχίζει σ'αυτή την περίοδο και οι κατασκευαστές του ήταν πιθανώς «χάτουν-ρούνας». Δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί, αν ήταν ο Μάνκο Κάπακ ή ο διάδοχος του αυτός που άρχισε τον ναό. Όπως και να έχει, μετά από 50 χρόνια της κυβέρνησης του Χουανακαούρι το Κορικάντσα ακόμα βρισκόταν υπό κατασκευή(36).

Η ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΤΗΣ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗΣ ΤΩΝ ΙΝΚΑΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΥΚΗΝΑΪΚΗΣ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ ΑΞΙΟΣΗΜΕΙΩΤΕΣ ΟΜΟΙΟΤΗΤΕΣ

Εκτός από τις διάφορες αντιστοιχίες που συναντήσαμε μεταξύ της ελληνικής μυθολογίας και των προ-κολομβιανών παραδόσεων του Περού, τις οποίες ερμηνεύσαμε σαν στοιχεία πολιτιστικών εκδηλώσεων που επέζησαν αρχαίων επαφών, μπορούμε να σημειώσουμε ομοιότητες ουσιαστικότερες που βεβαιώνουν αυτές τις επαφές στην αρχιτεκτονική των Ίνκας και στη Μυκηναϊκή. Η 29η φωτογραφία επιτρέπει να συγκριθεί το κεντρικό άνοιγμα του δωματίου που βρίσκεται νότια της αυλής του Κορικάντσα (a), με τη νότια είσοδο του δεύτερου δωματίου του μυκηναϊκού τάφου του Ορχομενού (b) (Ελλάδα). Παρατηρείται, ότι: πρώτον, στις δύο περιπτώσεις οι είσοδοι είναι τραπεζοειδείς, δεύτερον, και οι δύο έχουν διπλή πύλη και διπλή μετόπη, τρίτον και στις δύο κατασκευές οι όγκοι πέτρας τέλεια τοποθετημένοι στη σειρά και συναρμολογημένοι, έχουν οπές για να στερεώσουν μεταλλικές κατασκευές. Στην εικόνα (d) είναι δυνατόν να εκτιμηθεί επίσης η μεγάλη ομοιότητα των κυκλώπειων τειχών του φρουρίου του Σακσαχουαμάν με τα κυκλώπεια τείχη του μυκηναϊκού φρουρίου στο Κατσίγρι(Αγ. Αδριανός/ Τύρινς) (e) και της τραπεζοειδούς εισόδου του τάφου του Ορχομενού (c).

Ο ΔΡΑΚΟΝΤΑΣ ΤΟΥ ΚΗΠΟΥ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΔΩΝ ΑΠΟΚΡΥΠΤΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΣ

Από την προηγούμενη έκθεση μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι αναλογικά με το «δράκοντα» ή «φίδι» του θηβαϊκού μύθου ο «δράκοντας» που φύλαγε τον κήπο των Εσπερίδων μπορεί επίσης να ερμηνευτεί σαν μία μυθολογική αλληγορία του Αμαζόνιου ποταμού. Για να αποκρυπτογραφήσουμε αυτή την αλληγορία είναι ανάγκη να θυμηθούμε, ότι ο Μαρανιόν μαζί με τον Ουκαγιάλι είναι οι κυριότεροι παραπόταμοι του Αμαζόνιου. Από την πλευρά του ο Ουκαγιάλι δέχεται τα νερά του ποταμού Βιλκανότα που περνάει από τις γειτονικές περιοχές του Κούζκο, και είναι εύκολο να σημειωθεί, ότι για όποιον θα πήγαινε στο Κούζκο ερχόμενος από τον Ατλαντικό, ο ωκεανός και οι μεγάλοι ποταμοί της

Αμαζονίας θα μπορούσαν να φαίνονται σαν ένα πελώριο «φίδι» ή σαν ένας «δράκοντας» με πολλά κεφάλια, που θα έπρεπε να είχε νικηθεί για να μπορέσει να πλησιάσει το λαμπρό μέταλο το φυτεμένο στους κήπους του Κορικάντσα.

Εκτός από τα χρυσά φυτά και τα χρυσά φρούτα το τι θα έπρεπε να εντυπωσιάζει περισσότερο, όποιον θα έβλεπε το κήπο του Κορικάντσα, ήταν οι χρυσές «προβατίνες» και τα χρυσά «αρνιά», όπως ακριβώς ονομάστηκαν από το Σιέζα ντε Αεόν, αλλά που στη πραγματικότητα θα απεικόνιζαν λιάμας ή άλλα μηρυκαστικά-θηλαστικά φτιαγμένα σε φυσικό μέγεθος από φύλλα χρυσού. Όπως αυτά τα ζώα ήταν γνωστά για τη ποιότητα του μαλλιού αλλά δεν ήταν γνωστά από τους ευρωπαίους, κατ' αναλογία ή από απλότητα, ονομάστηκαν προβατίνες και αρνιά από τους ισπανούς. Αναλογικά μπορούμε να συμπεράνουμε, ότι τα μήλα ή καλύτερα τα χρυσά «μέλας» του κήπου των Εσπερίδων, τα οποία στα ελληνικά αδιακρίτως οσημαίνουν μήλα ή προβατίνες, θα μπορούσε επίσης να είναι ένας υπαινιγμός γι' αυτά τα χρυσά ζώα.

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

1. Jung, C.G.: *Metamorphoses of the soul and its symbols*, p. 435, Librairie de l'Universite George & Cie., Geneve, 1953.
2. Lothrop, S.K.: *El Tesoro del inca*, p. 46, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima 1964.
3. Garcilaso de la Vega; *Los Comentarios Reales de los incas*, L.3, c. XX, Coleccion de Historiadores Classicos del Peru - T-1, por Horacio H. Urteaga, 2a. Ed., Imprenta Gil, S.A., Lima, 1941.
4. Το ίδιο, Lothrop: p. 46.
5. Το ίδιο, Garcilaso: L.3, c.XX.
6. Acosta El P. Joseph de: *Historia Natural y Moral de las Indias*, L. V, Cap. 12, Fondo de Cultura Economica, Mexico, 1979.
7. Guaman Poma de Ayala, Felipe: *El Primer Nueva Coronica Y Buen Gobierno*, T-1, p. 236, Siglo Veintiuno, Mexico, 1980.
8. Lizarraga, Reginaldo de: *Descripcion Breve de Toda la Tierra del Peru, Tucuman, Rio de la Plata y Chile*, Cap. LXXX, p. 61, Biblioteca de Autores Espanoles, Madrid, 1968.
9. Το ίδιο, Acosta El P. Joseph de: p. 236.
10. Το ίδιο, Garcilaso, L.3, c. XXI.
11. Το ίδιο, Garcilaso.
12. Santacruz Pachacuti Yamqui, Don Joan de: *Relacion de Antigüedades deste Reyno del Peru*, p. 257 *Tres Relaciones de Antigüedades Peruanas*, Imprenta M. Tello, Madrid, 1879.
13. Το ίδιο, Garcilaso, L.3, c. XXII.
14. Valera, Bias: *Las Coslumbres Antiquas del Peru*, p. 38, *los Pequenos Grandes Libros de Historia Americana serie I tomo VIII. Nota y comentarios de Francisco A. Loayza*. Lima, 1945.
15. Το ίδιο, Garcilaso; L. IV, c. III.
16. Το ίδιο, Lizarraga, Reginaldo de; Cap. LXXX.
17. Garcilaso; L. III, c. XXIV.

18. To ίδιο, Lothrop; p. 50
19. Cieza de Leon, Pedro; El Senorio de los incas (2a. parte de la Cronica del Peru) Cap. XXVII, p. 93, Instituto de Estudios Peruanos, Lima, 1967.
20. Relacion Francesa de la conquista del Peru (Anonimo de 1534), p. 183, Biblioteca Peruana T-1, Editores Tecnicos Asociados, Lima, 1968.
21. To ίδιο, p. 186.
22. To ίδιο, p. 183, nota 31.
23. Jerez, Francisco de: Veradera Relacion de la conquista del Peru Y provincia del Cuzco, Llamada la Nueva Castilla, Biblioteca Peruana, T-1, p. 265 Editores Tecnicos Asociados, Lima, 1968.
24. Sancho de la Hoz, Pedro; (1534) Relacion para su Majestad, Biblioteca Peruana, T-1, p. 277, Editores Tecnicos Asociados, Lima, 1963.
25. Pizarro, Pedro (1571); Relacion del Descubrimiento Y conquista de los Reinos del Peru. Biblioteca Peruana, T-1, p. 501, Ed. Tec. Assoc., Lima, 1968.
26. To ίδιο, p. 501.
27. To ίδιο, Guaman Poma de Ayuala, Felipe: p. 310.
28. Tello, J.C.; Paginas Escogidas, p. 229, Universidad Nacional Mayor de San Marcos, Lima, 1967.
29. Cobo; Lib. 13, Cap. 13, citado por Morrison, Tony: Pathways to the Gods, p. 89.
30. Zuidema, R.T.: Catachillay - The role of the Pleiads and of the Southern Cross and centauri in the Calendar of the incas in Ethnoastronomy Archaeoastronomy in the American Tropics. Editors: Anthony F Aveni and Gary Urton, Annals of the New York Academy of Sciences - Vol. 385, New York, N.Y., 1982.
31. To ίδιο, Lothrop, p. 50.
32. Montesinos, Fernando de: Memorias Antiguas Historiales Y Politicas del Peru, Cap. I, p. 10, Libreria e imprenta Gil, Lima, 1930.
33. To ίδιο, Montesinos; Cap. III, p. 18.
34. Atumrunas no texto de Montesinos. Hatum σημαίνει μεγάλος, μεγαλύτερο μέγεθος από το μέτριο, στη Κέτσουα διάλεκτο. Runa σημαίνει άνθρωποι, άτομο. Συνεπώς hatumrunas σημαίνει άνθρωποι με υψηλό ανάστημα. (Σημείωση του συγγραφέα).
35. To ίδιο, Montesinos, cap. 3, p. 17.
36. To ίδιο, Montesinos, cap. 4, p. 22.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Στην αρχή του βιβλίου υποσχθήκαμε να δείξουμε, ότι είναι δυνατόν να ταξιδέψει ένα ζωντανός στην Κόλαση, αρκεί να πιστέψει στους μύθους και να ακολουθήσει κατά γράμμα τις οδηγίες των ποιητών. Μετατοπίζουμε τους στύλους του Ηρακλή και αφήνοντας τον εαυτό μας να παρασυρθεί από τον άνεμο του Βορρά θα ταξιδέψουμε ακολουθώντας το ρεύμα του ωκεανού. Όταν το αστέρι του βορρά, που μας οδηγεί, χαθεί στον ωκεανό και άλλα νέα αστέρια κάνουν την εμφάνιση τους στον ορίζοντα, πλευρίζουμε στις παραλίες ενός άγνωστου κόσμου με ποτάμια ανεξερεύνητα και παρθένα δάση που, αν κρίνουμε από τα φαινόμενα, θα έλεγε κανείς, ότι βρίσκονται κάτω από τη Γη. Τελικά, για να φτάσουμε στον σκοπό μας, αναγκαστήκαμε να παλέψουμε με το μεγαλύτερο υδρόβιο τέρας του κόσμου που βρίσκεται κάτω από την γη. Το μέγεθος του μας προξένησε κατάπληξη. Αφού το νικήσαμε, πιστοποιήσαμε, ότι το σώμα του, που απλώθηκε στο δάσος, κάλυπτε μία έκταση τόσο μεγάλη όσο η απόσταση του φιδιού που χωρίζει τις δύο Άρκτους! Εκεί βρήκαμε το διάσημο σημείο με τις λευκές πέτρες, στο Πόγκο ντε Μανσερίτσε, σίγουρη ένδειξη, ότι είχαμε φτάσει μπροστά στις πύλες που μας επέτρεπαν τη πρόσβαση στο βασίλειο του Πλούτωνα. Διασχίσαμε το τρομερό φαράγγι, όπου βρίσκεται η εκκωφαντική συμβολή του ποταμού Μαρανιόν με το ποταμό Σαντιάγκο. Περνώντας μπροστά από ένα μαύρο βράχο, που ξεπηδάει απειλητικά στην μέση του ρεύματος, σχεδόν βυθιστήκαμε στα Τάρταρα κινδυνεύοντας να μας καταπιεί μία τρομαχτική ρουφήχτρα. Νομίζαμε, ότι δεν θα ξαναβλέπαμε το φως του ήλιου. Από την άλλη πλευρά αυτής της παράξενης πύλης, που προστατευόταν από άλλα όχι λιγότερο παράξενα περάσματα, συναντήσαμε τα ερείπια του διάσημου κήπου των Εσπερίδων, όπου υπήρχαν χρυσά φυτά και χρυσά φρούτα να φυλάγονται σε ένα ιερό τόπο από τους βασιλείς των Ίνκας, οι οποίοι, όπως έλεγαν, ήταν γιοι του Ήλιου, απόγονοι των θεών. Ναι, είχαμε φτάσει στο Περού, μία χώρα γεμάτη μυστήριο, άλλοτε τρομερή κατοικία των θεών του Κάτω Κόσμου, του Άδη και της Περσεφόνης.

Οι κυριότεροι παραπόταμοι του οφιοειδούς Αμαζόνιου πηγάζουν από τις Περουβιανές Άνδεις. Τα βουνά, από όπου πηγάζει ο ποταμός Μαρανιόν, είναι τόσο ψηλά που οι παγωμένες κορφές τους είναι πάντα καλυμμένες με διαρκή χιόνια και στολισμένες με τόσο πυκνά σύννεφα που θαρρείς, ότι βαστάζουν τον ουρανό. Και εκεί τελικά συναντήσαμε τον μυθολογικό Άτλαντα και στα πόδια του το παλάτι των Γοργόνων, το ψηλό βουνό που ο πατέρας της ιστορίας πιστεύοντας στα ποιήματα του Ησίοδου νόμισε, ότι βρισκόταν στην Αφρική. Σ'αυτόν τον

κόσμο που πρόσφατα ανακαλύφθηκε ταξιδέψαμε στο διάστημα και στο χρόνο οδηγημένοι από τον Ραϊμόντι. Μένουμε έκθαμβοι με τα όσα νέα εξελίσσονται μπροστά στα μάτια μας. Ό,τι πριν μας φαινόταν ακατανόητο μας δείχνει τώρα το **νόημα** του. Στα ερείπια του Τσαβίν ντε Χουαντάρ αναγνωρίζουμε το παλάτι των Γοργόνων, του Άδη και της Περσεφόνις! Χάρη στη Θεογονία του Ησίοδου ανακαλύπτουμε, ότι το δόρυ από διορίτη απεικονίζει την ανθρωπόμορφη εικόνα της πλέον αρχαίας και φοβερής Γοργόνας. Στις σμιλευμένες μορφές σε πέτρα, που οι αρχαιολόγοι ονόμαζαν φτερωτά αιλουροειδή, αναγνωρίζουμε την παλαιότερη αναπαράσταση του άγριου Κέρβερου, του **φύλακα** του Κάτω Κόσμου. Και το καλλιτεχνικό έκτυπο ανάγλυφο της «Εστέλα Ραϊμόντι» μας αποκαλύπτει τη αναπαράσταση του Τυφωέα, του γίγαντα με τα εκατό χέρια, του γιου του Ουρανού και του Τάρταρου που με την κολοσσιαία δύναμη του σκόπευε να εκθρονίσει τον Δία και λίγο έλειψε να καταστρέψει την Γη.

Περιπλανόμενοι στην Κόλαση περάσαμε μπροστά από τους δαίμονες του Παλατιού του Τσαβίν. Με μεγάλη σύνεση δεν ρωτήσαμε το **νόημα** τους, αρκεστήκαμε μόνο να τους ταυτίσουμε με την Ελληνική μυθολογία. Παρ'όλη την πειθαρχημένη συμπεριφορά μας είναι πολύ δύσκολο να συγκρατήσουμε στην περιέργεια μας και μερικές φορές αφεθήκαμε στις σκέψεις μας. Η λαβυρινθώδης δομή του παλατιού είναι συναρπαστική τόσο για την αρχιτεκτονική όσο για την ακουστική λειτουργία για την οποία ήταν προορισμένο, γεγονός που προδιαθέτει σε προχωρημένες γνώσεις υδραυλικής μηχανικής. Προσέξαμε πολλές συμπτώσεις με το μυθολογικό λαβύρινθο που αποδίδεται στον Αθηναίο Δαίδαλο και που είχε κατασκευαστεί κατά διαταγή του Μίνωα, του μυθικού νομοθέτη του Κάτω Κόσμου!

Ο Μινώταυρος θα μπορούσε να είχε υπάρξει πραγματικά σαν ένα φρικτό είδωλο τοποθετημένο στο κέντρο ενός λαβύρινθου. Είτε από την άγρια μορφή με τα μεγάλα ρουθούνια σαν ενός ταύρου, είτε από τον από τον ήχο που έβγαине από τις υπόγειες στοές, ο μύθος του Μινώταυρου θα μπορούσε να είχε ξεκινήσει στο Τσαβίν ντε Χουαντάρ. Αν μπορούσαμε να αποδείξουμε, ότι το «λανσόν» από διορίτη με τον πελώριο όγκο της ελαστικής πέτρας τεσσάρων μέτρων αιωρούμενο σαν ένα διαπασόν στη μέση του λαβύρινθου πάλλεται και αντηχεί στις σπηλιές του παλατιού παράγοντας έναν ήχο που να μοιάζει με το μουγκρητό ενός ταύρου, τότε το δόρυ θα μπορούσε να εμπνεύσει τον μύθο του Μινώταυρου. Υπάρχουν άλλες συμπτώσεις που ενισχύουν αυτή την υποψία: δεν είναι μόνο η υπέροχη αρχιτεκτονική του Τσαβίν που αποκαλύπτει ένα έργο ισάξιο με αυτό του ικανότατου αθηναίου, μαθητή του Ερμή, όσο επίσης η φανταστική τέχνη των μυθολογικών μορφών, των εγγράκτων σε πέτρα. Από την άλλη πλευρά, ο αριθμός επτά είναι σημαντικός στους συμβολισμούς του Τσαβίν, όπου, συμπτωματικά, κάθε χρόνο θυσιάζαν επτά νέους και επτά νέες στον Μινώταυρο. Άλλη σημαντική σύμπτωση είναι το τέλος της Γοργόνας, που μοιάζει με του Μινώταυρου: Και οι δύο θανατώνονται από εξέχοντες ήρωες. Ο Περσέας

αποκεφαλίζει την Γοργόνα και ο Θησέας σκοτώνει τον Μινώταυρο.

Οι χθόνιοι μύθοι των Ελλήνων, αντίθετα από ό,τι εικάζει η θεωρία των συγχρόνων συμβολιστών, θα ήταν φιλολογικές περικοπές, βασισμένες σε αληθινά γεγονότα, εμπνευσμένα από ταξίδια και επαφές πρωτο-ιστορικές με τη Νότιο Αμερική. Η Θεογονία του Ησίοδου ήταν η αφετηρία που μας επέτρεψε να καταλήξουμε σε αυτό το συμπέρασμα. Διαπιστώσαμε επίσης, ότι υπάρχουν τμήματα στη NEKYIA του Όμηρου και στους θηβαϊκούς μύθους, που διατηρούνται στις «Μεταμορφώσεις» του Οβίδιου. Παρ'όλο ότι βρίσκεται στην προκαταρκτική φάση, η παρούσα φυσική ερμηνεία των μύθων υποδηλώνει έναν ειδικό φορμαλισμό επάνω στην γενική διαμόρφωση των μύθων, όπως προσδιορίζουμε παρακάτω.

Ο μύθος, σύμφωνα με αυτή την εικασία, όπως οποιαδήποτε άλλη διήγηση ιστορική ή φανταστική (παραμύθι), θα αποτελούσε μέρος του συνόλου των ανθρώπινων ενεργειών που μπορούν να προσδιοριστούν με τέσσερες τιμές (a, b, t, v) όπου: a αντιπροσωπεύει το πραγματικό μέρος και b το φανταστικό μέρος του μύθου, t αντιπροσωπεύει το χρόνο και v το γεωγραφικό τόπο, όπου ο συνδυασμός $a + b$ παρατηρήθηκε ή περιεγράφη για πρώτη φορά. Οι δυάδα των τιμών a και b, που αντιστοιχούν στην διήγηση του μύθου μπορεί επίσης να οριστεί σαν ένα στοιχείο του μιγαδικού επιπέδου, $a + bi$, που παρεμβάλλεται στον τετραδιάστατο ιστορικό χώρο (t, v).

Ο παρών φορμαλισμός μπορεί να γίνει χρήσιμος, όποτε λαμβάνονται υπ'όψη μερικοί περιορισμοί που απορρέουν από τις διαφορές μεταξύ της μυθικής σκέψης και της ιστορικής σκέψης. Η βασική διαφορά μεταξύ μύθου και ιστορίας έγκειται στο ότι ο πρώτος δεν φαίνεται να υπόκειται αυστηρά στην ομοφωνία δύο στοιχείων (biunivo cidade) δηλαδή: δύο ή περισσότερα ιστορικά γεγονότα ή δύο ή περισσότερες υπάρξεις ή τοπογραφικές θέσεις, επειδή βρίσκονται μέσα σε ορισμένα πλαίσια ομοιότητας, μπορούν να δημιουργήσουν ή να έχουν σχέση με ένα μοναδικό μύθο. Ανάλογα με τη φύση του πραγματικού μέρους a το πρότυπο μας επιτρέπει τη ταξινόμηση των *χθόνιων* μύθων που μας αφορούν σε τρεις από τις παρακάτω κατηγορίες: 1) εικονογραφική 2) αλληγορική 3) περιγραφική. Ένα παράδειγμα της πρώτης κατηγορίας συναντάται στην Ησιόδεια περιγραφή των γιγάντων Εκατόγχερων που θα περιέγραφε την εικονογραφική μορφή της «Εστέλα Ροαμόντι». Ο θηβαϊκός μύθος της φοινικικής μάχης με τον ηγέτη το Κάδμο εναντίον ενός γιγαντιαίου φιδιού, που ερμηνεύεται σαν μία επική αλληγορία που υμνεί τον άθλο της ανακάλυψης της Βραζιλίας και ναυσιπλοΐας του Αμαζόνιου από τον Κάδμο, αποτελεί ένα παράδειγμα του δεύτερου τύπου. Τελικά, η αληθινή πτυχή του μύθου μπορεί να περιγράψει ένα τοπογραφικό χώρο, όπως η συμβολή του Στύγα με τον Πυριφλεγέθοντα που περιγράφεται στην NEKYIA του Όμηρου και που την ταυτίζουμε ή με την συμβολή του Μαρανιόν με το Σαντιάγκο ή του Μαρανιόν με το Ουκαγιαλί. Εδώ μάλιστα είναι δυνατό να σημειώσουμε την έλλειψη της ομοφωνίας του μύθου με την πραγματικότητα.

Πώς τοποθετείται η παρούσα ερμηνεία των μύθων σε σχέση με άλλες θεωρείες; Αρχικά, η ερμηνεία μας είναι τελείως σύμφωνη με τη κλασική σκέψη, που εκδηλώνεται από τον Πανσανία (Αναφ. 27, Κεφ. IV), όταν διατείνεται, ότι οι αρχαίοι Έλληνες, εκείνοι που τους θεωρούσαν σοφούς - εξέφραζαν τις ιδέες τους με έμμεσο τρόπο, σε μορφή αιγιμάτων ή όπως λέει ο Ευριπίδης με τα χείλια του Τειρεσία (Βάκχαι στ. 200): « οι μύθοι είναι προπατορικές παραδόσεις, αρχαίες όσο και ο χρόνος, ερμητικοί που δεν μπορούσαν να γίνουν κατανοητοί μήτε από τις πιο σοφιστικές διάνοιες». Σχετικά με τους σύγχρονους συγγραφείς, θα αναφέρουμε μόλις δύο σχολές που έχαιραν μεγαλύτερης αποδοχής. Πρώτον, έχουμε τις κεντρο-ευρωπαϊκές σχολές που εισήγαγαν τον «πανβαβυλωνισμό» που αποδίδει την προέλευση όλων των μύθων στους πιο αρχαίους πολιτισμούς της Μεσοποταμίας και νομίζουν, ότι ανακάλυψαν το κλειδί, που θα βρισκόταν στον αστρικό ή πλανητικό χαρακτήρα της μυθολογίας (1). Παρατηρούμε, ότι αυτές οι σχολές που πάντοτε αναζητούσαν τη λύση των μύθων με κατεύθυνση την ανατολή δύσκολα θα είχαν βρει τη λύση μας, διότι βρίσκονταν ακριβώς στην αντίθετη κατεύθυνση. Έχουμε επίσης τη σχολή της Ζυρίχης της οποίας ηγήθηκε ο Κ.Γκ. Γιουνγκ (C. G. Jung) και η οποία δεν βλέπει στους μύθους τίποτα άλλο παρά εκδηλώσεις του «Ομαδικού Ασυνείδητου» διοχετευμένες δια μέσω των αρχετύπων. Αυτή η σχολή επικρίθηκε εξαιτίας ορισμένης «έλλειψης μεθόδου», προπάντων όσον αφορά την πρόσληψη και αξιολόγηση των δεδομένων. Αυτά τα δεδομένα τα εχειρίζοντο και τα εσώρευαν αδιακρίτως, με σκοπό να συμβάλλουν στην επιβεβαίωση της αληθοφάνειας πως το τάδε όνειρο ή η φαντασία του ασθενούς πρόκειται για το τάδε ή δείνα σύμπλεγμα. Αυτή η διαδικασία στην υπηρεσία μιας ψυχοαναλυτικής θεραπείας μπορεί να είναι μέθοδος σημαντικής χρησιμότητας. Ωστόσο, είναι θλιβερό το ότι αυτή η μέθοδος υποτίθεται πως κατέχει το κλειδί των μύθων, ένα κλειδί «ψυχιατρικό» στη θέση του αστρονομικού κλειδιού των «πανβαβυλωνιστών. Βέβαια η ασυνείδητη ψυχική άποψη μπορεί να είναι ένα σοβαρό στοιχείο στη διάπλαση του μύθου, όμως όχι με τη μορφή που διατείνεται η σχολή του Γιουνγκ. Το δικό μας πρότυπο υποδεικνύει με ακρίβεια, το σημείο, όπου οι συμβολιστές οφείλουν να συγκεντρώσουν τις προσπάθειες τους, στη παράμετρο b, δηλαδή στο στοιχείο που χαρακτηρίζει τη φανταστική σύνθεση του μύθου.

Η κυρία εικασία που υποστηρίζει τη ψυχολογική ιστορία των σύγχρονων συμβολιστών συνίσταται στο ότι οι μύθοι είναι ανθρώπινα προϊόντα του ομαδικού ασυνείδητου, που θα εκδηλώνοντο ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άμεση πολιτισμική επαφή. Με τη παρουσίαση το 1927 του έργου «Μεταμόρφωση και Συμβολή της Αίμπινου», όπου εκφράζει τις βασικές ιδέες του «ομαδικού ασυνείδητου».

1) Cencello. Luis: «MITOS» Semantica y Realidad p. 293, Biblioteca de Autores Cristianos, Madrid 1970

2) Το ίδιο, p. 294

ο κ. Γκ. Γιουνγκ βασιζόταν στις ανθρωπολογικές και αρχαιολογικές ιδέες που υπήρχαν καθιερωμένες εκείνη την εποχή και νόμιζε, ότι η ομοιότητα των αμερικανικών μύθων σε σχέση με εκείνους του «Παλαιού Κόσμου» οφείλετο σε ένα αποτέλεσμα αυθόρμητο και ανεξάρτητο αφού και οι μεγαλύτερης επιρροής αμερικανιστές βεβαίωναν αυτή τη γνώμη. Αρκεί λοιπόν να ρίξουμε μια ματιά στο αγγλικό κείμενο του ισπανικού χρονικού του Φερνάντο Μοντεζίνος, που μεταφράστηκε και εκδόθηκε στην αγγλική γλώσσα από τον καθηγητή Φίλιπ Ενσουώρθ Μηνς. Αυτός ο καθηγητής της Μασαχουσέτης υποστήριζε, ότι το χρονικό των εκατό και ενός βασιλέων των Ίνκας του Μοντεζίνος δεν έπρεπε να ήταν αληθινό με το ακόλουθο επιχείρημα που παραθέτουμε από το έργο του (3): «Αν, μόνο για να επιχειρηματολογήσουμε, θεωρούμε σαν αληθινό τον κατάλογο των βασιλέων των Ίνκας που εδόθη από τον Μοντεζίνος όπως μία κατά γράμμα αντιγραφή της προϊστορίας των Ίνκας των Άνδεων, υπολογίζοντας μία μέση διάρκεια 27 ετών για κάθε Ίνκα η αρχή της αυτοκρατορίας θα ετοποθετείτο γύρω στα 1220 π.Χ.». Και συνεχίζει «αυτή η ημερομηνία είναι αστήριχτη γιατί είναι πολύ παλιά, κατά πάσα πιθανότητα», διατείνεται ο καθηγητής (η υπογράμμιση είναι δική μας) «η Νότια Αμερική εκείνη την εποχή ήταν μόλις μία ήπειρος άγρια και εντελώς ακατοίκητη». Δεν πρέπει λοιπόν να μας παραξενεύει το ότι, αξιολογισμένη από αυτές τις λανθασμένες απόψεις, η σχολή Ζυρίχης επίσης έσφαλλε.

Παρ'όλο που παρουσιάζεται έ"α εξαντλητικό επιτελείο αποδεικτικών στοιχείων υπέρ της πολιτισμικής πρωτο-ιστορικής διάχυσης δια μέσω του Ατλαντικού, για να γίνει οριστικά αποδεκτή η φυσική ερμηνεία των μύθων που προτείνουμε, είναι ανάγκη να βρεθούν αποδείξεις φυσικές, συμπερασματικές της πρωτο-ιστορικής επαφής μεταξύ Ελλάδας και Περού. Πρώτον, θα είναι ανάγκη να επιβεβαιώσουμε με επιστημονικά μέσα χρονολόγησης, με τη χρήση ραδιοάνθρακα, ότι οι κυκλώπειες κατασκευές στο Κούζκο βασίζονται πάνω σε θεμέλια που οικοδομήθηκαν κατά τη διάρκεια της δεύτερης χιλιετίας π.Χ. και όχι όπως ισχυρίζεται σήμερα η ψευδοεπιστημονική θεωρία των αρχαιολόγων, οι οποίοι τους τους αποδίδουν τον ιστορικό χρόνο που πρότεινε ο Γκαρσιλάζο ντε λα Βέγκα μόλις μερικών εκατοντάδων ετών πριν από την Ισπανική κατάκτηση. Δεύτερον, θα είναι ανάγκη να πραγματοποιηθεί μία συγκριτική μελέτη των μυκηναϊκών χάλκινων σκευών με τα παλαιότερα χάλκινα σκεύη της Νοτίου Αμερικής και, για να μη παραμένει κανένα περιθώριο αμφιβολίας, αυτή η μελέτη θα πρέπει να γίνει με τη τεχνική της δράσης νετρονίων. Με αυτό το τρόπο θα είναι δυνατό να επαληθεύσουμε συμπερασματικά αν ένα χάλκινο σκεύος μεταφέρθηκε από μία ήπειρο στην άλλη. Αν η περίπτωση είναι τέτοια, το

(3) Montesinos, Fernando: *Memorias Antiguas Historiales del Peru*, Translated and Edited by Philip Ainsworth Means, p. XIX, London (1920).

ισοτοπικό διάγραμμα του θα πρέπει να είναι παρόμοιο των χάλκινων σκευών της προέλευσης.

Για να ολοκληρώσουμε πρέπει να τονίσουμε, ότι διάφοροι άλλοι χθόνιοι μύθοι που ερμηνεύτηκαν μέσω του προτύπου που προτείνουμε, - δεν μπόρεσαν να συμπεριληφθούν λόγω έλλειψης χώρου. Αυτοί οι μύθοι επίσης επιβεβαιώνουν την παρουσία του αρχαίου πολιτισμού της Μεσογείου στη Νότιο Αμερική. Δεν συμπεριλάβαμε τη συγκριτική μελέτη των θηβαϊκών μύθων με τους προ-κολομβιανούς μύθους που διατηρήθηκαν από τους ινδιάνους του Περού, ιδίως εκείνους που σχετίζονται με την γενεαολογία του Κάδμου, της θυγατέρας του Σεμέλης και του εγγονού του Βάκχου ή Διόνυσου. Επίσης αποκλείστηκε η μελέτη της προ-Ελληνικής θρησκείας των μυστηρίων της Ελευσίνας και η σχέση της με τη θρησκεία των Ίνκας που αναφέρεται με συντομία στο Κεφ. VI. Θα επανέλθουμε σε αυτά τα θέματα σε ένα προσεχές βιβλίο, όπου έχουμε σκοπό να διεισδύσουμε στις πηγές των δύο σημαντικών θρησκειών του «Παλαιού Κόσμου»: τα μυστήρια της Άττης και τα μυστήρια της Ελευσίνας. Θα δώσουμε επίσης τις απαντήσεις που θα εξηγούν την προέλευση του Δαντικού σκηνικού της Κόλασης και τελικά θα διερωτηθούμε πάνω στη σημασία των αποκαλυπτικών θεών του Τσαβίν ντε Χουαντάρ και για ποιο λόγο εγκλείστηκαν στον υπόγειο λαβύρινθο.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΕΞΕΩΝ

A

- Άβας, 25
 Αγαμέμνων, 27
 Αγήνωρ, 110, 111
 Αγήνωρ, αστερισμός, 120
 Αγιάρα, δημητριακό, 184
 Αγιάρ, 169, 173, 184, 185, 186, 191
 Αγιάρ' Αουκα, 169, 185
 Αγιάρ Κατσι, 169, 185
 Αγιάρ Μάνκο, 169
 Αγιάρ Ουτσού, 169, 185
 Αγιάρ Ουτσού Τουπάκ, 191
 Αγκουαραίμπαή αγκουαραβαή, ποτό, 160
 Άδης, 20, 28, 30, 33, 49, 79, Β1, 135, 144, 145, 157, 158, 180, 193, 220, 221
 "Άδης-Πλούτωνας, 33
 Αγιακούτσο, επαρχία, 124, 188
 Αθηνά, 26, 27, 28, 85, 189
 Αθήνα, πόλη, 181
 Αίγυπτος, 30, 39
 Αιθιοπία, 30
 Αιλώθ, 19
 Αινείας, 148
 Αιολικά νησιά, 143
 Αίολος, 141
 Αϊτή, 19
 Αισχύλος, 27, 133
 Αίτνα, ηφαίστειο, 143
 Αιτωλία, 116
 Ακενατών, φαραώ, 98
 'Ακκα, θεά της Γεωργίας, 184
 'ΑκκαΛαουρένσια, 184
 'ΑκκαΜάμα, 185
 'Ακκχα, 185
 'Ακλια-χουάζι, 203
 Άκλιας, 203
 Ακό.νιτο, 83
 Ακόστα, Ζοσέφ ντε, 154
 Ακρίσιος, 25
 Αλαλάκ, τοποθεσία, 187
 Αλεξάνδρα, 141
 Αλέξανδρος, Β3
 Αλικούδι, 143
 Αλκυόνη, 31
 Αλκμήνη, 28
 Αλμαγέστη του Πτολεμαίου, 18
 Αλόχα, ποτό, 160
 Αλτάρ, ηφαίστειο, 150
 Αμαζόνιος, ποταμός, 41, 43, 49, 50, 52, 55, 56, 57, 65, 118, 121, 122, 123, 144, 145, 149, 151, 156, 217, 220, 222
 Αμάλθεια, 33, 184, 189
 Αμάουτας, 189, 215, 216
 Αμαπά, ποταμός, 52
 Αμαρουκάντσα, 193
 Αμμπάτο, 150
 Αμφιτρύων, 28
 Ανακουνωτές, 99
 Αναρριχητικό φυτό του μάγου, 186
 Αναρριχητικό φυτό χιλίων ανθρώπων, 186
 'Ανακτες, 25
 Ανατολή, 189
 Άνδεις, οροσειρά, 43, 55, 56, 61, 65, 69, 86, 122, 123, 145, 146, 147, 148, 150, 154, 158, 174, 220
 Άνθρωπος-τίγρης-πουλί, 88
 Ανκάς, 65, 66
 Ανταίος, 30, 32
 Αντένες, 204
 Αντίδοτο, για δόγματα φιδιού, 186, 187
 Άνυγρος, ποταμός, 122
 Άξονας, ισημερινός, 109
 Άουκα, 185
 Αουκαγιόκ, 123, 191
 Απατσίτας, 191
 Αποκρουστικό φυτό, 186
 Απολλόδωρος, 26, 32, 85
 Απόλλων, 83, 114, 118, 120, 125
 Απολλώνιος, ο Ρόδιος, 122, DO
 «Απομονωτικοί», 99, 109
 Απο-Πάρο, ποταμός, 155
 Απουνά, νησί, 124
 Απουρμάκ, ποταμός, 151, 216
 Αραγκουαρί, ποταμός, 50
 Αραπιούμ, ιθαγενείς 53
 Αργοναύτες, 142
 Άργος 25, 27, 28, 29, 133
 Άργώ, 130, 142
 Άρης, 112, 191

Άριοι, 29,116
 Αριστοτέλης, 17,40,61
 Αρκαδία, 122
 Άρκτοι, αστερισμοί, 26,112,118
 Άρτεμη, 53,190
 Άρπυες, 27
 Αρχέτοπα, 123
 Ασκληπιός, 26,83,85
 Ασνα-χουακανκί, 149
 Ασνί, συνοικισμούς, 40
 Αστερόπη, 31
 Άστρο του Νότου, 18
 Ατάραντες, 39
 Ατάργατις, 190
 Αταχουάλα, 123,213
 Ατιζάνα, ηφαίστειο, 150
 Ατλαντικός, 31
 Άτλαντες, 40
 Ατλαντίδα, μύθος, 110
 Ατλαντίδες, 31
 Άτλας, τιτάνας, 26, 30,31,32,37,38, 200, 215
 Άτλαντας-Εσπερίδες, 37,39,41
 Άτλας, βουνό, 26, 30, 31, 32, 37, 39,40 65, 220
 Αυγουστίνος, Άγιος, 17
 Αφροδίτη, 90,125,132,190
 Αφροδίτη, πλανήτης, 31,190,202,215
 Αχαία, 185
 Αχαΐνη, ψωμί, 185
 Αχάνη, μονάδα μέτρησης, 185
 Αχέροντας, 34,83,144,145
 Αχελώος, 115,116,117
 Αχερουσία, λίμνη, 34
 Αχιλλέας, 115

Β

Βάκχος, 181,225
 Βαλσαμόδεντρο Απομπαλσάνουμ, 161
 Βαλσαμόδεντρο Ζιλεαντλενσε, 161
 Βαλσαμόδεντρο, Κατάφ, 161
 Βάλαμο των Ιεραποστολών, 160
 Βάλαμο του γκουαραϊμπά, 160
 Βαρθολομαίος, Απόστολος, 192
 Βαρνάγκεν, Φρανσίσκο Αντόλφο ντε
 (Υποκόμης του Πόρτο Σεγκούρο), 99
 Βεγκάζη, Έπαυλη, 32
 Βελικόφσκυ, Ιμάνουελ, 98
 Βέρμαν, Α. 47

Βικόνγκα, λίμνη, 58
 Βιλιάκ-σύμου, 202
 Βιλκαμάγιο, ποταμός, 151
 Βιλκανότα, οροσειρά, 151,154
 Βιλκανότα, ποταμός, 124,156,157,217
 Βίρα, 190
 Βίρακότσα, 124,125,126,127,190,193
 Βιργίλιος, 27
 Βόλγας, ποταμός, 49
 Βοιωτία, 13
 Βερενίκη, Έπαυλη, 32
 Βόρειος, άνεμος, 144,220
 Βούσιρις, 30
 BPZΛ/MIIPZΛ,98,135
 Βρασιαί, 133, 134,135
 Βράσις, 135
 Βριμό, 81
 Βρυάρεως, 27,88

Γ

Γαδ, 189
 Γαία, 30
 Γάγγης, ποταμός, 49
 Γαράμαντες, 39
 Γιαγκ-Τσε, ποταμός, 49
 Γιαρουπάη Γιαρουπάκ, χιονισμένο, 59
 Γιαουρίσκε, συνοικισμός, 174
 Γιβραλτάρ, στενό του, 18, 27,29,40
 Γιερουπαχά, κορυφή, 58,59,65
 Γιουκαή, ποταμός, 154
 Γιούνγκ, Καρλ Τζ., 179,223,224
 Γκαρσιλάζο ντε λα Βέγκα, 124,158,158,169 170,171, 201, 202, 204, 214, 216,224
 Γκιλγκαμές, 97
 Γκοέλντι, Εμίλιο, 52
 Γκονζάλες ντε λα Ρόζα, Μανουελ, 170
 Γκουαήλιας, ινδιάνοι, 187
 Γκουάκο, 185,186,187
 Γκουάκο (Μικάνια Γκουάγκο) 186
 Γκουάκο (Μικάνια Μικράντα) 186
 Γκουριμπαή, 160
 Γκουτιέρες ντε Σάντα Κλάρα, Πέντρο, 124
 Γοργόνα(ες) 25,26,27,28, 32, 37, 38,65, 66, 68,69,72,76,78,79, 81,85, 88,90,92, 94, 110
 Γοργόνιος, 72
 Γραίες, 26
 Γύγης, 88

Δ

Δαίδαλος, 66,68,221
 Δαίμονες, προστατευτικοί, 79
 Δάσος των Κέδρων, 97
 Δανάη, 25
 Δαναός, 25
 Δάντης, 18, 37,50,51,65,141,156
 Δαρείος, 215
 Δασόβιοι/κάτοικοι του δάσους, 155
 Δήμητρα, 180,181,182,184,185,187,188
 Δήμητρα Αχαΐα, 184
 Δίας/Ζeus, 25, 27, 28, 55, 90, 110, 111, 112, 135,177,
 180,181,184, 188,189,200,221
 Δίκη, βουνά 111, 184
 Δίκη, 184
 Δίκτυνα, 184
 Διόδωρος, ο Σικελιώτης, 31,114
 Διόνυσος, 135,141,142, 184, 225
 Διόνυσος (Σχιτοβραχίων), 31
 Δούναβης, ποταμός, 49
 Δόντια του Δράκοντα, 111,122, 133
 Δράκων, αστερισμός, 110,118
 Δράκων, 115,133, 217,218
 Δείρις/Νταράν, βουνό, 40
 Δωδώνη, μαντείο, 83

Ε

Έβανς, Σερ Άρθουρ, 142
 Εδώμ, 19
 Ειλείθυια, 53
 Εχεκατονατούχ, 90
 Εκλειπτική, 109
 Ελ, 189
 Ελ-Αμάρνα, 98
 Ελαφρόπετρα, 122
 Εκατόγχειρες, 90,222
 Ενκιντού, 97
 Έπαυλη, της Πολυτέλειας, 32
 Ερατοσθένης, 141
 Έρεβος, 157,158
 Ερμής, 26,31,159,191,221
 Ερμής, ο Ψυχοπομπός, 117
 Εσκουρεμπράγκας, 43,46
 Εσπερία, 26
 Εσπερίδες, 30,31, 32, 37, 38, 39,40,116,
 215
 Εσπερίδες, κήπος των, 29,30,31,32,
 200,215,217,218,220

Εσπερίς, 31
 Εσπερίτις, 31
 Έσπερος, 31,38,215
 «Εστέλα Ραϊμόνντι», 86,87,88,91,221,222
 Ευδόξιος, 110
 Ευριάλη, 26
 Ευριπίδης, 111,223
 Ευρυσθέας, 29,30,31
 Ευρώπη, 110,111,120
 Ευρώπη, αστερισμός, 120
 Ευρώτας, ποταμός, 134
 Έχιδνα, 29

Η

Ηλέκτρα, 31,61
 Ηλεκτρίον, 28
 Ημέρα, 38
 Ήπειρος, 83
 Ήρα, 28,53,59,190
 Ηρακλής, 28, 29, 30, 31, 32, 115, 116, 117,
 118,141
 Ηρακλής, αστερισμός, 110
 Ηρακλής, στύλοι, 28,29,33
 Ηράκλειτος, 146
 Ηριδανός, 30
 Ηρόδοτος, 20, 39,40,141,215
 Ησίοδος, 20,29, 37, 38, 39,41,43,49,50,
 56,57,58,65,78, 81,88,90, 91,
 116,121,125,145,184,221

Ζ

Ζαγρέας, 184,189
 Ζαμπλίκιο, 165
 Ζeus (Βλ. Δίας)
 Ζωδιακός, 109

Θ

Θάνατος, 37,38
 Θαύμαντας, 55,61
 «Θεοφονία», 92
 Θεογονία, Ησίοδου, 37,49,55,56,78,88,
 90,144,221,222
 Θεσμοφορία, 185
 Θέτις, νεράιδα, 18,49
 Θήβα, 28,98,114,133,143
 Θησέας, 31,122,142

Θούλη, 18
Θράκη, 142

I

Ίακχος, 181, 184, 188
Ιασίων, 181, 184, 189
Ιαπετός, 27, 31, 37, 38
Ιάσων, 142
Ιεράπολις, 125
Ιησούς Χριστός, 126
Ιζιπό-παγιέ, 186
Ίλ ή Ιλούμ, 189
Ίλα ή Ιλού, 189
Ίλα-Καμπκαμπού, 189
Ίλα-πρατ, 189
Ίλια, 189
Ιλιάπα, 202
Ίλια Τέσε, 189, 190, 191
Ίλια Τέσε Βιρακότσα, 189, 190, 191, 192
Ιλνίζα, ηφαίστειο, 150
Ιμάζα, ποταμός, 43, 57, 147
Ιμπελλόνι, Χ., 72, 75
Ίναχος, 25, 27
Ίντι-χουάζι ή Ιντιουάζι, 193, 201
Ιντίπ Ραίμι, 123
Ιόλαος, 29
Ιόνιο Πέλαγος, 34
Ιπποδάμεια, 25
Ίππαρχος, 110
Ίρις, 55, 59, 61
Ισαρλίκ, 142
Ιτακοατιάρας, 99
Ιώ, 27
Ιωσαφάτ, 98

K

Καδμεία, 133
Κάδμος, 28, 98, 110, 111, 112, 114, 115, 116,
116, 117, 118, 120, 122, 123 128, 132, 133,
222, 225
Καμπανκίζ, οροσειρά, 148
Κάμπο Νόρτε, 50
Καμπράλ, Πέντρο Άλβαρες, 98
Κάνας, ινδιάνοι, 125
Κανουζαγιάκο, ποταμός, 146
Κάντσα, 204, 214
Κάπακ-τόκκο, 173, 177

Καραμπάγια, οροσειρά, 151
Καρκίνος, 29
Καρκίνος, αστερισμός, 26
Κασίτα, 133
Κάσμα, επαρχία, 86, 128
Κασταλία, σπηλιά, 111
Κατάκ, συνοικισμός, 66
Κατεκίλια ή Κατακουηλιαή, αστερισμός,
202
Κατουίλια, 191
Κάτσα, Σαν Πέντρο δε, συνοικισμός, 124, 125
126
Κατσίγρι (Αγ. Αδριανός/Τίρυνς), 217
Καχατάμπο, συνοικισμός, 56, 59, 77
Κελαινώ, 31
Κένταυρος, 27
Κέρβερος, 29, 30, 66, 78, 81, 83, 88, 92, 94,
221
Κέρο, 58
Κεροπλάλκα, συνοικισμός, 58
Κήπος του Κορικάντσα, 213
Κηρύκειο του Ερμή, 83
Κητώ, 29
Κηφισός, 28, 112
Κίονες από ασήμι, 55, 56
Κινσατσάτα, ηφαίστειο, 126
«Κιποκαμάγιος», 125, 168
«Κίπος», 168, 191
«Κίπους», 125
Κίρκη, 33, 143, 144, 145, 157, 158, 159
Κνωσσός, 161
Κόγια, 190
Κόγια-Ραίμι, 184, 187, 188
Κόγκο, 49
Κολιάο, 123, 154, 155
Κόλκα, αστερισμός, 202
Κολόμβος, Χριστόφορος, 17, 18, 19
Κόμπο, Μπερναμπέ, 173, 174
Κον, 87
Κόνι, 155
Κοντσούκο, περιοχή, 76, 77, 78
Κόρα/Κόρη 180, 181, 188
Κορικάντσα, ναός, 193, 200, 201, 202, 203,
204, 213, 214, 215, 217, 218
Κόρινθος, 28
Κορωνίδα, 83
Κοτοπαζί, ηφαίστειο, 150
Κότσα, 190
Κόττος, 88
Κούζκο, πόλη, 151, 165, 166, 167, 168, 169, 170,
171, 172, 173, 174, 184, 185, 187, 188, 190, 191

193, 201, 202, 203, 213, 214, 215, 216, 217, 224
 «Κουρασμένη Πέτρα», 165
 Κουμπιναμά, πόγκο, 43
 Κρένα ή Κουρίν, 27
 Κρήτη, 53, 66, 110, 111, 177, 180, 184, 187,
 188, 189
 Κριστομπάλ ντε Μολίνα, 187
 Κρόνος, 31, 66, 125, 184, 191
 Κύθηρα, σήμερα Τσιρίγο, 142
 Κύκλωπες, 25, 28
 Κυκλώπεια τείχη, 165, 167, 217
 Κωκυτός, 34, 144, 145, 146, 149, 150, 157

Λ

Λαβίρυνθος, 68, 69, 78, 85, 214, 221, 225
 Λάδωνας, 30
 Λάδωνας, ποταμός, 32
 Λακεδαιμόν, 133, 134
 Λα Κονταμίν, Κάρλος Μαρία, 42, 43, 45, 47
 50, 51, 55, 146, 147, 148
 Λάκος-Λακούνα, 133
 Λακτάντιος, 17
 Λακωνία, 30, 133, 134, 135, 142
 «Λανσόν», 69, 72, 75, 78, 221
 Λαουρικότσα, λίμνη, 58
 Λα Ράγια, 154, 155, 156
 Λέρνη, 29
 Λερναία Ύδρα, 27, 29, 116, 117, 118, 122,
 147
 Λευκή πέτρα, 148, 149
 Λήθη, 141
 Λιβύη, 30
 Λιζαράγκα, μοναχός, 154, 156, 202, 204
 Λουκιανός από τα Σαμόσατα, 18, 22, 116, 125,
 190
 Λουσίνια/Ειλείθυια, 53
 Λόχα, 42, 43, 123
 Λυγκέας, 25

Μ

Μαγιάζι, καταρράκτης, 48, 57, 145
 Μαία, 31
 Μαϊνικε Πόγκε, 151
 Μακαπά, 50
 Μαλτ-Μπρεν, 40, 142
 Μάμα-Άκκα, 185
 Μάμα Κόρα, 169, 185, 188

Μάμα Γκουάκο ή Μάμα Γκουάκο Κόγια
 169, 185, 187, 188
 Μαμακόνας, 203
 Μάμα Όκκλιο, 169, 185
 Μάμα Ράχουα, 169
 Μαντσαριτισή, πούνκου, 149
 Μάνκο Κάπακ, 169, 185, 188, 190, 200,
 216, 217
 Μανσερίτσε, πόνγκο, 41, 42, 43, 45, 46, 47,
 56, 65, 145, 146, 147, 148, 220
 Μαουκαλιάκτα, τοποθεσία, 174, 175, 177
 Μαραζό, νησί, 53, 149
 Μαρανιόν, ποταμός, 41, 42, 43, 46, 47, 56, 57,
 58, 59, 65, 122, 145, 146, 147, 148, 150, 151,
 157, 216, 217, 220, 222
 Μαρκαβάλε, τοποθεσία, 171
 Μαρκχάμ, 87
 Μαρακές, 40
 Μαρρόκο, 40, 109
 Μαρτιάλες, 120
 Μασιέ, 32
 Μέδουσα, 26, 28, 30, 37
 Μελέαγρος, 30
 Μελησσέας, 184
 Μελκάρτ, 117
 Μέμνων, 30
 Μενέλαος, 142
 Μερόπη, 31
 Μεσοποταμία, 223
 Μετάπτωση του άξονα της Γης, 109
 Μετάπτωση των ισημεριών, 109, 110
 Μίνως, 110, 180, 221
 Μινώταυρος, 221
 Μοίρα/Μοίρες, 37, 190
 Μισισιπής, ποταμός, 49
 Μόλε (Squinius molle), 159, 160, 161, 162
 Μολεμπάμπα, τοποθεσία, 175, 177
 Μοντεζίνο, Φερνάντο, 170, 171, 172,
 174, 190, 216, 224
 Μορόνα, ποταμός, 150
 Μορώ ντε Ιονές, 117
 Μόσνα, ποταμός, 66, 68, 85, 92
 Μόχθος, 37
 Μούλι, 159
 Μπλας Βαλέρα, 124, 170, 189, 190, 191, 201
 203, 216
 Μποναβεντούρα ντε Σαλίνας ε Κόρντοβα
 μοναχός, 170
 Μπονιφάτσιο, 143
 Μποντέ, 32
 Μπόρχα, οικισμός, 45, 148

Μπράνκα, οροσειρά, 65,66
 ΜΠΡΖΛ/ΒΡΖΛ, 98,135
 Μπροσουέλια σεράτα, 161
 Μυκήνες, 25,28,53,81
 Μυκηναϊκή, αρχιτεκτονική, 217
 Μύλοι, συνοικισμός, 29
 Μυστήρια Άττις, 225
 Μυστήρια Ελευσίνας, 30,181,184,225
 Μώλυ, 159,161
 Μώρος, 37

N

Νανσί - Διεθνές Συνέδριο Αμερικανιστών, 19
 Ναός του Άδη, 79
 Ναός του Ασκληπιού, 85
 Ναός του Βираκότσα, 126,192,193
 Ναός της Γοργόνας, 79,83
 Ναός του Ήλιου, 201
 Ναός του Τσαβίν, βλ. Παλάτι του Τσαβίν
 Νάπο, ποταμός, 122,150
 Ναχόας ή Ναχουατλάκας, 90
 Νεκρομαντεία, 187
 Νέκταρ των Θεών, 160
 Νέγκρο, ποταμός, 145
 Νείλος, ποταμός, 49
 Νέκυια, 143,145,150,156, 222
 Νεκρομαντεία, 143,157
 Νέμεσις, 190
 Νέτο, Λαντισλάου, 52,53,99
 Νηρέας, 30
 Νικήπη, 28
 Νίνα-Βίλκα, 203
 Ντεσαγκουαντέρο, ποταμός, 155
 Νύχτα, 37,38
 Νούπε, ποταμός, 58

O

Οβίδιος, 26, 27,31,111,117,120,121
 123, 200, 222
 Οδυσσεάς, 28, 33, 83, 141,142,143,144, 145
 149, 157, 159
 Σπίτι του Θανάτου, 85
 Σπίτι των Χουάκας, 76,77,78
 Όλυμπος, 55,56
 Όμηρος, 21,25,27,28, 33,61,83,98,115,141,
 142
 144, 145, 154, 159, 161, 122,

Ορχομενός, 217
 Ολιανταητάμπο, οικισμός, 151,165,166
 Ορειάται, 135
 Όρθρος, 29
 Όσνος, 192
 Ουγκαρίτ, 97,98,131,189
 Ουκαγιαλί, ποταμός, 145,149,150,151,154,
 155, 217, 222
 Ουάκο, βλ. Γκουάκο
 Ουρανία, 190
 Ουρανός, 31,125
 Ουάρι, βλ. Χουάρι
 Ουρουασραχού, κορυφή, 66
 Ουρουμπάμπα, ποταμός, 151
 Ουρουμπάμπα, κοιλάδα, 186 •
 Ουτκουμπάμπα, ποταμός, 43,47
 Ούχλε, Μαξ, 87,88
 Οφείρ, 19

Π

Πακαριτάμπο, κοιλάδα, 171, 173,174, 175,
 177
 Πακτσα, 58,72
 Πατσκαμάκ, 214
 Πάιτα, συνοικισμός, 124
 Παλαίφατος, 27
 Παλάτι της Γοργόνας, 110,221
 Παλάτι της Νύχτας, 40,65,81
 Παλάτι του Τσαβίν, 68,69,75,76,78,79
 81,83,85,91,92,94,221
 Παλλάδα Αθηνά, 27,28,114,123
 Πάλκα, 58
 Παλμύρα, 189
 Πανώπια, 112
 Παρανά Πετίγκα, 121
 Παρανά Ουαζού, 121
 Παρούρο, συνοικισμός, 174
 Πάσκο, 123
 Παστάζα, ποταμός, 122,150
 Πατάτε, ποταμός, 150
 «Πάου-Μπραζίλ», 161
 «Πάου-φέρο», 161
 Παουκαρτάμπο, ποταμός, 151
 Πανσανίας, 24,28,29,115,122,132,135,223
 Πέτρα που κλαίει, 165
 Πέτρα του Παλέρμο, 132
 Πήγασος, 26
 Πειρίθους, 31,142
 Πελοπόννησος, 25

Πέλοπας, 25
 Περσεφόνη, 28,79,143,144,180,220,221
 Περσέας, 25,26,28,37,76,77,78,79,81,110, 221
 Περσέας, αστερισμός, 110
 Πίλκο Ζίζα, 189
 Πίνδαρος, 18,27,28
 Πιρούα, 89,190,193
 Πιρούα Πάκαρικ Μάνκο Ίνκα, 189,190,216
 Πιζάρo, Πέντρο, 213,214
 Πιζάρo, Φρανσίσκο, 201
 Πιζάρo, Χερνάντο, 23
 Πιζάρo, Ζουάν, 201
 Πιζάκ, συνοικισμός, 151
 Πιστάσια Λεντίσκους, 161
 Πιστάσια τερεβίνθους, 161,162
 Πλάτων, 33, 34,110,155
 Πλειάδες, αστερισμός, 31,110,202,215
 Πλίνιος, 17, 32
 Πλούτων, 26,31,33,45,148,180,181,184,188, 189,128,158,190, 220
 Πόγκo, 41
 Πολυδέκτης, 25
 Πολύβιος, 141
 Πόμα ντε Αγιάλα, Γκουαμάν, 170,188, 189, 214
 Πομπόνιος, Μέλας, 40
 Ποοπό, λίμνη, 155
 Πορορόκα, 50,51,52,53,59
 Πόρος, 53
 Πορτιτόρ, αστερισμός, 120
 Ποταμοί πυρακτωμένοι, 154
 Ποταμοί πύρινοι, 151
 Πουέρτο Βιέχο, συνοικισμός, 124
 Πούκιος, 191
 Πουμαόρκο, λόφος, 175,177
 Πουνσόν, 201
 Προίτος, 25
 Προμαθίων από τη Σάμο, 40
 Προμηθέας, 27,30
 Πύθιος, 215
 Πύθων, 118
 Πυριφλεγέθοντας, 34,144,145,146,149,150, 151, 154, 155, 156

P

Ραδάμανθυς, 110,180
 Ραδιάνθρακας (14C), χρονολόγηση του
 Τσαβίν ντε Χουνατάρ, 75

Ραϊμόνντι, Αντόνιο, 21,22,58,59,85,86
 122, 221
 Ραμψίνιτος, 20
 Ρας Σάμρα, 97,187
 Ράουρα, οροσειρά, 56,58,59
 Ρέα, 190
 Ρεντέμα, πόγκo, 47
 Ριομπάμπα, 150
 Ροκαία ή Ρόκας, 53
 Ρουμινχαχουί, ηφαίστειο, 150
 Ρυτόν, 72

Σ

Σακσαχουαμάν, 168,213,214,217
 Σαλμανασάρ ΙΙΙ, 98
 Σαμπολιόν, 85
 Σάνκαή Σένκα, 59
 Σάνκο, 188
 Σανγκάι, ηφαίστειο, 146,150
 Σάντα Κορϋ Πατσακουτί Γιαμκί, 202
 Σαν Ντομίγκος, εκκλησία, 171,201
 Σαν Φρανσίσκο, ποταμός, 132
 Σαντιάγκo, ποταμός, 45,47,122,146,147, 149, 150, 220, 222
 Σάντο Τομάς, 126
 Σαρμιέντο ντε Γκαμπόα, Πέντρο, 173
 Σαχουαζιραή, 185
 Σελήνη, 190
 Σεμέλη, 135,225
 Σενέκας, 18,111
 Σέριφος, 25,27
 Σέσωστρις ΙΙΙ, 131,132
 Σέρες, 181,185
 Σεσίιν, 128,129,130
 Σέφερ, Κλωντ, 97
 Σηκουάνας, ποταμός, 43
 Σιδώνα, 114
 Σιέξα ντε Λεόν, Πέντρο, 72,124,204,218
 Σίλβα Ράμος, Μπερνάρντο ντε Αζεβέντο, 52, 99
 Σίνους μόλε, 159
 Σιντσολάγκουα, ηφαίστειο, 150
 Σιτούα, 184
 Σιζίζια, παλίρροια, 51,52
 Σκιέρ, Ε.Γ., 204
 Σλίμαν, Ε., 20, 25,53, 142
 Σνεφροϋ, 132
 Σολιμόνς, ποταμός, 145
 Σοφοκλής, 116

Σολομών, 19
 Σπίτι του θανάτου, 85
 Σπίτι των Χουάκας, 76,77,78
 Στύγας, 34,35,50,51,55,56,61,121, 122,144
 145, 146, 149,1150,155, 222
 «Σύγκλιση», 75
 Συρακούσες, 72,184
 Σωκράτης, 33
 Σωμαίς, 32

Ταίναρο, ακρωτήρι, 30
 Ταμπίς, διάλεκτος, 59
 Τάμπο, ποταμός, 151
 Ταμπουτόκο, 169,171,172,173,174,175,
 177, 178,188, 189
 Τανίν, άστρο, 118
 Τάνταλος, 25
 Ταπαζός, ποταμός, 53
 Τάρταρος, 20,34,37,38, 39,40,56,58,90,
 180, 220, 221

Ταϋγέτη, 16
 Ταύρος, αστερισμός, 110,120
 Τειρεσίας, 143,157,223
 Τενέντε Πίγκλο, 147
 Τέσε ή Τίκσι, 189
 Τζόους, Τζ.,87
 Τιθωνός, 30
 Τίκι Βιρακότσα, 173
 Τίσε Βιρακότσα, 124
 Τίρυνθα, 28,29
 Τιτάνες, 31,90
 Τιτέα(Τηθύς),31
 Τιτικάκα, λίμνη, 77,123,154,155,156,
 157,169

Τιτού Γιουπανκούι Πατσασκουτί Τγκα, 171,
 216

Τορίμπιο Πόλο, Ζοζέ, 86
 Τουγκαράγκουα, ηφαίστειο, 150
 Τροία, 20, 27,53,142
 Τσαβίν ντε Χουαντάρ, 66, 72,78,79, 81,83,
 85,86, 91,92,110,221,225
 Τσάμπο, ποταμός, 150
 Τσάνκας, 124
 «Τσαράπα», 149
 Τσάσκα, 190,202
 Τσέκες, 215

Τσιנגκάνα, 214
 Τσικλάγιο, πόλη, 147
 Τσιμποράζο, ηφαίστειο, 150
 Τσίντσα, νησιά, 204
 Τσίτσα, ποτό, 160,185
 Τσιτσί, ηφαίστειο, 151
 Τσιντσίπε, ποταμός, 43,47
 Τσοζίκα. πόλη, 160
 Τύχη, 189,190
 Τύριος αστερισμός, 120
 Τύρος 110,112, 120
 Τύτσο Μπράχε, 129
 Τυφώας, 29,90,91,92,94,221

Υ

Ύδρα, 29,178
 Υμέναιος, 53
 Υπερμήστρα, 25
 Ύπνος, 37

Φ

Φαίδων, 33
 Φιλόστρατος, 115
 Φιντέλ Λοπέζ, Βισέντε, 179,180
 Φλεγύας, 83
 Φοίβος, 111, 120
 Φοντενρόζ, Ζόσεφ, 156
 Φόρκυς, 26,27, 29
 Φριτς, Σάμουελ, εξερευνητής, 58
 Φτερωτά αιλουροειδή, 81,88,221

Χ

Χαέν, 42,43
 Χάουτσα, 191
 Χαουκιτσάκι, 43
 Χάουχα, 23
 Χάτουμ-ρούνας, 216
 Χατουμρουμιγιόκ, παλάτι, 166,171
 Χεγιερντάλ, Τορ, 99,109
 Χειράμι, 19
 Χέουφ, 132

Χερέζ, Φρανσίσκο ντε, 213
 Χίβια, συνοικισμοί, 58
 Χιμπάρος, δασόβιοι, 45
 Χίρις, 59
 Χιρισάνκα, κορυφή, 59
 Χουαηνακάντσα, 175
 Χουαηχουάς 58,59,65,144
 Χουακανκί, 149,150
 Χουάκας 76,77,78,191
 Χουανακάουρι, κορυφή, 169
 Χουανακάουρι Πιρούα, 217
 Χουανστάν, κορυφή, 66
 Χουαράζ, πόλη, 66
 Χουάργκο, σπηλιά, 128
 Χουάρι ή Χουάρι-Βιρακότσα, 76,77,78
 79,110
 Χουαροτσιρί, 127

Χουάσκαρ, 123
 Χουασκαράν, κορυφή, 65
 Χουμπόλντ, Αλεξάντερ, 186
 Χουουάουα, 97
 Χουτσέκσα, ρυάκι, 66
 Χριστός, Ιησούς, 126
 Χρυσός κήπος, 215,216

Ψ

Ω

Ωκεανίδες, 49
 Ωκεανός 37,49

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΜΥΘΟΛΟΓΙΑΣ.....	23
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΟΓΟΝΙΑΣ ΤΟΥ ΗΣΙΟΔΟΥ.....	36
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙΙ: ΤΟ ΠΑΛΑΤΙ ΤΟΥ ΑΔΗ.....	64
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙV: Ο ΚΑΔΜΟΣ ΝΙΚΑΕΙ ΤΟ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟ ΦΙΛ.....	96
ΚΕΦΑΛΑΙΟ V: ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΤΩΝ ΝΕΚΡΩΝ.....	140
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VI: ΜΑΜΑ ΓΚΟΥΑΚΟ ΚΟΓΙΑ - Η ΘΕΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΚΟΛΑΣΗΣ.....	164
ΚΕΦΑΛΑΙΟ VII: Ο ΚΟΡΙΚΑΝΤΣΑ: Ο ΚΗΠΟΣ ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΥ, ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΣΠΕΡΙΑΩΝ.....	199
ΕΠΙΛΟΓΟΣ.....	220
ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ ΛΕΞΕΩΝ.....	226